Jacques De Launay

Marea Prăbușire

1944-1945

Cu o postfață de Lucian Leuștean

ABREVIERI

Pentru a facilita lectura am folosit următoarele abrevieri pentru lucrările cele mai des citate.

Ost. Dok.: Arhivele din Koblentz;
S.F.E.: C. Wilmot, *The Struggle for Europe;*
H.G.P.P.: *Histoire de la grande guerre patriotique de l'Union soviétique* (Istoria marelui război pentru apărarea patriei al U.R.S.S.);
H.C.2.G.M.: E. Bauer, *Histoire controversée de la Deuxième guerre mondiale* (Istoria controversată a celui de-al 2-lea război mondial);
H.S.W.W.: Liddell Hart, *History of Second World War* (Istoria celui de-al doilea război mondial);
G.D.2.G.M.: J. de Launay, *Les Grandes Décisions de La Deuxième guerre mondiale* (Marile decizii ale celui de-al doilea război mondial);
D.J.F.E.: J. de Launay, *Derniers jours du fascisme en Europe* (Ultimile zile ale fascismului în Europa);
P.S.G.C.: J. de Launay, *Psychologie et sexualité des grands contemporains* (Psihologia şi sexualitatea la marii contemporani, tr. rom., Ed. Venus, 1996);
H.G.P.S.: J. de Launay, R. Gheysens, *Histoire de la guerre psychologique et secrète* (Istoria războiului psihologic şi secret)

Pentru alte detalii, a se vedea sursele bibliografice de la sfîrşitul volumului.

INTRODUCERE

Imediat după război, cercetările istorice m-au purtat foarte des pe drumurile Germaniei, de patru ori pe an, timp de peste douăzeci de ani.

Relaţiile tatălui meu, care terminase războiul din 1914 în calitate de secretar al generalului Mangin, comandant al trupelor de ocupaţie franceze din Germania, şi, în această calitate, îl cunoscuse pe Konrad Adenauer, mi-au adus privilegiul de a avea acces la cancelarul german.

L-am văzut destul de des, iar interviurile pe care le-am făcut cu el privind unele subiecte delicate, se păstrează. De mai multe ori, i-am pus cancelarului întrebări despre SS, despre prizonierii germani rămaşi în Rusia, despre exodul germanilor către vest în timpul retragerii generale a armatei germane din 1945.

„Acest subiect este inoportun, mi-a declarat de mai multe ori cancelarul. Sarcina noastră este să reconstruim Germania şi să potolim ura şi ranchiuna care ne pîndesc din toate părţile. Desigur, germanii au suferit mult în timpul acestui exod, dar trebuie oare să ne aducem aminte de toate astea în momentul în care încercăm să restabilim relaţiile economice şi diplomatice cu Moscova? N-ar însemna să compromitem pentru multă vreme orice relaţii cu Estul şi să condamnăm dinainte orice *Ostpolitik*? Şi îndeosebi, n-am risca oare să înlăturăm orice speranţă de întoarcere acasă a prizonierilor noştri aflaţi încă în Rusia?"

„Domnule cancelar, i-am răspuns, în calitate de istoric, eu sînt convins că orice adevăr trebuie rostit. Faptele s-au petrecut şi trebuiesc povestite generaţiilor viitoare pentru ca ele să tragă învăţămintele de rigoare. Nu putem ignora o parte a istoriei.

Înţeleg că trebuie să ţinem cont de oportunitatea publicării, şi nu să căutăm senzaţionalul care ar putea să dăuneze supravieţuitorilor, dar am aflat atîtea lucruri extraordinare stînd de vorbă cu germani, încît cred că este necesar ca toate acestea să fie păstrate pentru istorie.

Mi se pare necesar să înregistrăm mărturiile supravieţuitorilor. Arhivele le vor păstra, le vor clasa şi va veni ziua cînd ele vor fi înmînate istoricilor."

*

Ştiam din experienţă cît este de greu să vîsleşti împotriva curentului. Astfel, ţinusem mai multe conferinţe despre democraţie, despre unitatea europeană în faţa unor foşti H.J. (*Tineretul hitlerist*).

Ideile mele au fost bine primite şi au trezit o vie curiozitate. Dar în cursul dezbaterilor ce au urmat, aceşti tineri plini de entuziasm, dezamăgiţi de înfrîngere, mi-au pus următoarea întrebare:

„Cum s-ar putea găsi o cale de colaborare europeană după ceea ce s-a întîmplat, de exemplu, la Oradour?"

Împreună cu ei am încercat să dau un răspuns. El mi-a venit dintr-o dată, cu ajutorul lui Karl Ressing:

„Ce-ar fi dacă Oradour-ul ar fi reconstruit de voluntari proveniţi din fostul *Hitlerjugend*?"

Am făcut rămăşag şi Karl Ressing a adunat prin ziarul său, „Benjamin", 250 de nume de voluntari, foşti membri în H.J., care s-au declarat gata să vină să reconstruiască Oradour-ul.

Demersul nostru a făcut vîlvă. Cîteva săptămîni mai tîrziu, Hartmann, un fost adjunct al lui Arthur Axmann, ultimul conducător al *Tineretului hitlerist*, s-a prezentat la Cartierul General francez de la Baden-Baden pentru a se oferi să reconstruiască împreună cu tovarăşii săi voluntari, oraşul Saint Dié care fusese incendiat de SS-işti: Hartmann n-a primit nici un răspuns.

Cît despre iniţiativa „Oradour", am prezentat-o generalului Koenig, comandantul trupelor de ocupaţie franceze. Generalul a supus-o aprobării la Paris, iar eu am vorbit personal despre ea cu ministrul Afacerilor Externe din acea vreme, Georges Bidault, care mi-a răspuns ridicînd braţele spre cer:

„Nemţii la Oradour? Nici să nu vă gîndiţi!"

Se dovedise că reconcilierea va cere timp.

*

Cancelarul Adenauer nu mi-a răspuns cînd am încercat să-l conving de necesitatea înregistrării pentru istorie a mărturiilor refugiaţilor germani din Est.

Şi totuşi, fără să pot sau să vreau să pretind că sînt singurul care i-a vorbit despre aceste probleme, în anii care au urmat, cancelarul a avut marele curaj de a înlesni adunarea acestor mărturii. Pentru asta trebuie să-i fim recunoscători.

În 1950, Ministerul Refugiaţilor a înregistrat 10.621 de rapoarte personale ale supravieţuitorilor. În 1952, această anchetă a fost completată cu chestionare şi 18.132 de persoane au redactat răspunsuri.

În sfîrşit, aproximativ 15.568 de liste cu dispăruţi în 12.083 de comune au fost clasate în arhive.

Cancelarul Willy Brandt, aflînd de existenţa unei asemenea comori la Koblentz, a hotărît să interzică accesul la documente: nu se punea problema să fie compromisă în vreun fel noua *Ostpolitik*. Nu era oare un mod de a lăsa să se subînţeleagă că istoria a început în 1945? Nici vorbă să fie făcut public faptul că peste 600.000 de civili germani fuseseră masacraţi de ruşi pe drumurile din Est.

Acest fapt este, fără îndoială, mai puţin important. Esenţialul este că istoria dispune de documentele sale de bază. De atunci, unele persoane particulare au redactat şi, cîteodată, publicat, amintiri. Istoricii au început să publice studii şi putem spera să se facă lumină în privinţa *Marelui „Trek"*, cel mai mare exod din istoria umanităţii.

Am cercetat aceste arhive cu ajutorul unui colectiv internaţional de istorici, iar relatarea care urmează reprezintă un aport concret la istoria timpurilor noastre.

Lucrarea pe care o veţi citi a fost realizată fără ură, fără prejudecăţi şi merită a fi cunoscută de toată lumea. Cititorului îi revine sarcina de a trage concluziile în sufletul şi conştiinţa sa, astfel încît „niciodată asemenea lucruri să nu mai fie posibile".

Colectivul care m-a ajutat la elaborarea acestei cărţi a fost format din Ursula Herr, (Germania Federală), Peter Ferguson, (Marea Britanie), Jacques Offergeld şi Jef Anthierens, (Belgia) şi V. de Ambrosio, (Italia).

*

De fiecare dată cînd am fost la Moscova, după război, m-am dus, ca într-un pelerinaj, la 22 de km de Kremlin, la capătul liniei de tramvai din zona de vest, acolo unde, la 6 decembrie 1941, tancurile lui Guderian şi ale Armatei a IV-a a lui von Kluge au fost oprite de Armata Roşie, la o temperatură de -40^{0}C.

A fost oare aici războiul germano-sovietic cîştigat de sovietici? La o examinare atentă, se pare că nu.

De luni de zile, armata germană înainta invincibilă, capturînd milioane de prizonieri, dintre care mulţi se predau fără luptă.

Mulţi ruşi şi, în special, bieloruşii şi ucrainenii speraseră, cu bună-credinţă, că armata germană le va aduce eliberarea şi că totul avea să redevină ca înainte, în vremurile bune despre care vorbeau bătrînii, de dinaintea dictaturii poliţieneşti a lui Stalin.

Din păcate, începînd cu sfîrşitul toamnei lui 1941, speranţele s-au prăbuşit.

Christina F. (10 ani pe vremea aceea) îşi aminteşte. Tatăl său era neamţ, mama rusoaică şi trăiau destul de departe de Moscova, la Mojaisk.

„În momentul în care au sosit nemţii, populaţia s-a aşteptat la o soartă mai bună, dar imediat s-au produs ciocniri.

Aici îi persecutau pe negustorii evrei, ceea ce i-a surprins chiar şi pe ruşii cu tendinţe antisemite. Dincolo, ridicau pe toţi bărbaţii ca să-i ducă să lucreze Dumnezeu ştie unde, în Vest.

În cartierul nostru, trăia un om cam slab de minte; a fost ridicat împreună cu alţii şi dus în marş către vest. A mers împreună cu alţii, kilometri şi kilometri, apoi s-a prăbuşit epuizat în zăpadă, iar nemţii l-au ucis.

Cîteva femei din cartier, trecînd pe acolo, l-au găsit, i-au luat cadavrul şi l-au adus cu o sanie la noi acasă. Îmi aduc aminte că s-a ţinut o slujbă religioasă pentru înmormîntarea lui, la sfîrşitul lui noiembrie 1941, la care am asistat în mijlocul unei mulţimi de oameni.

Din acea zi, întreaga populaţie devenise antigermană, din cauza acestui nevinovat ucis fără nici un motiv. Înainte de a fi oprită în faţa Moscovei, armata germană pierduse războiul psihologic şi niciodată ea nu va mai putea schimba situaţia. Începînd din 1941, populaţia s-a opus în unanimitate invadatorilor şi i-a ajutat pe partizani prin orice mijloace."

Această duşmănie avea să dureze din 1941 pînă în 1944, adică întreaga perioadă în care soldaţii germani au staţionat pe teritoriul URSS.

Mai mult, cu toate măsurile de administrare provizorie a teritoriilor cucerite, Hitler nu considera necesar să ia vreo măsură de ansamblu, înainte de victoria decisivă. Urmărea doar obiectivul său final: capitularea fără condiţii. În acest fel, a exclus orice posibilitate de colaborare cu populaţia rusească şi orice soluţie de compromis.

După cum se ştie, soarta armelor avea să-i fie însă defavorabilă.

Jacques de Launay.

1

PSIHOZA FUGII

Animalele nu au aceleaşi motivaţii ca şi oamenii. Este însă cert că ele au capacitatea de a presimţi înaintea oamenilor evenimentele ce urmează să se producă.

Acest lucru este demonstrat şi prin faptul că chinezii, mari admiratori ai naturii, ţin fără încetare sub observaţie, de sute şi sute de ani, comportamentul cotidian al animalelor şi, în urma acestor observaţii, reuşesc să avertizeze la timp populaţia în cazul cutremurelor de pămînt.

Ar fi multe de spus despre frica premonitorie la animale, dar şi despre felul cum îşi aleg ele itinerariile atunci cînd fug din faţa primejdiei.

Există un loc în Europa unde se pot face constatări interesante privind schimbările de atitudine la păsări. Este vorba de Delta Dunării, situată în apropierea paralelei 45^0, la jumătatea drumului dintre Ecuator şi Polul Nord. Aici păsările migratoare se adună în fiecare an şi se odihnesc, înainte de a se întoarce în Europa centrală şi septentrională.

În iunie 1944, mii de astfel de păsări – peste 300 de specii – staţionaseră mai mult decît de obicei în Delta Dunării, după ce au sosit aici pe unul din cele cinci culoare aeriene pe care ajung în fiecare an:

- calea pontică, din stepele Rusiei de nord spre Marea Neagră;
- calea sarmatică, dinspre nordul Europei;
- calea litoralului, dinspre Caucaz;
- calea elbo-orientală, dinspre Europa centrală;
- calea carpatină, dinspre nordul Carpaţilor.

De ce oare o asemenea îndelungată aşteptare? Pentru că se pregăteau evenimente grave.

În Prusia orientală, o dată cu sfîrşitul lui iunie 1944, doctorul Hans, conte von Lehndorff, remarcase că berzele plecaseră mai repede decît de obicei, formînd cercuri mari înainte de a se îndrepta spre Delta Dunării. Era oare un semn de adio?

„Toată lumea se uita la cer, dar nimeni nu îndrăznea să-şi dea în vileag temerile: erau semne rău-prevestitoare."

Nu numai păsările aveau o comportare ciudată. În Dobrogea şi în pusta ungară, turmele se puneau în mişcare către nord-vest *motu proprio.*

În Prusia orientală, Lehndorff constata că în momentul în care drumurile se umpleau de refugiaţii veniţi din Lituania, turmele pe care le abandonaseră urmau acelaşi drum către vest, traversînd cîmpurile gata de recoltat:

„La puţin timp după aceea, am văzut venind de-a lungul rîurilor imense cirezi de vite care s-au regrupat în valea rîului Pregel (astăzi Pregola). Veneau dinspre est cu miile şi se opreau în cîmp deschis, oferind un spectacol năucitor. La sfîrşitul verii era încă destul fîn. Dar dacă te apropiai de animale pentru a le observa mai cu atenţie, ţi se strîngea inima. Indiferente una faţă de cealaltă, considerîndu-i pe oameni duşmani, se poticneau, distrugeau îngrăditurile şi năvăleau în grădini, rupeau arbuştii şi arborii. Păreau să vină dintr-o ţară unde nu există nici o ordine. Şi totuşi se vedea că unele fuseseră îngrijite în crescătorii foarte bune. Dar elementul protector care uneşte o cireadă dispăruse."

În acelaşi timp, pe drumuri se scurgeau valuri de refugiaţi, fulgeraţi de bombardamentele care, de departe, de la 20 sau 30 de km în urmă, luminau noaptea linia frontului. Era un soi de disperare ambulantă.

După ce mulţimea a trecut, doctorul Lehndorff a remarcat că s-a lăsat o linişte bruscă şi deplină. Zona părea abandonată şi, în toamna de o splendoare fără egal, oamenii se întorceau să-şi caute cine ştie ce obiect uitat în casele rămase pustii.

Furtunile din noiembrie au măturat întreaga regiune, apoi, în lunile lungi de iarnă, s-a instalat îngheţul.

„Pe kilometri de pajişte nu mai rămăseseră, solitare sau în grupuri mici, decît vaci abandonate sau sălbăticite, aproape incapabile să se mişte, cu ugerele uscate şi trupurile costelive. La început păreau ameninţătoare, ca un soi de reproş viu adus oamenilor. Apoi, odată cu prima zăpadă, au început să se stingă în linişte, una după alta.

Împreună cu cei rămaşi la casele lor, am sărbătorit Crăciunul, ca în vremurile de pace... Două săptămîni mai tîrziu, totul luase sfîrşit. Ruşii îşi pregătiseră ultimul asalt şi erau deja aici"[1].

---

1. Vezi anexa 1.

*

De Crăciun, în 1944, nici o armată străină nu pătrunsese pe teritoriul Reichului, în *Vaterland.*

În vest, bătălia Ardenilor s-a terminat printr-o înfrîngere. La est, ruşii înaintează în direcţia Vienei: Budapesta este încercuită la 24 decembrie. Pe frontul de pe Vistula, în Polonia, Armata Roşie se pregăteşte de ofensivă.

La 6 ianuarie, Stalin a primit de la Churchill o scrisoare prin care i se cere să treacă la acţiune pentru a degaja frontul de Vest. Răspunsul a venit a doua zi: „ofensiva pe frontul de Est va fi declanşată cel mai tîrziu în a doua jumătate a lui ianuarie".

Stalin se va ţine de cuvînt. De la Marea Baltică la Carpaţi, sovieticii preiau iniţiativa.

Ei înfiinţaseră grupuri strategice de 163 pînă la 193 de divizii, dotate cu 28.000 pînă la 42.000 de tunuri şi mortiere, 3000 pînă la 6000 de tancuri şi autotunuri şi 3000 pînă la 7000 de avioane. O densitate de 250 pînă la 300 de tunuri pe kilometrul de sector de penetraţie era obişnuită. Trupele avansau 20-30 de km pe zi, tancurile pînă la 45-50 de km în anumite zile.

Armata Roşie nu-şi mărise efectivele, dar armamentul său creştea fără încetare[1].

Cît despre armata germană, ea era de pe acum handicapată datorită lipsei de carburant, a cărui producţie naţională se redusese cu 90% începînd din 12 mai 1944, deşi fabricarea benzinei sintetice se triplase din 1939[2].

Repercusiunile şi lipsurile erau resimţite de aviaţie, dar problema era la fel de gravă în materie de carburant clasic pentru automobile sau motorină pentru camioane şi tancuri.

Dacă ţinem cont de faptul că o divizie blindată germană consuma în luptă 250 de tone de benzină pe zi, putem fi siguri că pentru *Luftwaffe* şi *Panzerdivisionen* viitorul era sumbru şi limitat în timp.

Realitatea este că pentru Hitler nu rămîne decît o ieşire: să obţină armistiţiul, cel puţin pe un front. La 25 ianuarie, Guderian i-a spus-o lui Ribbentrop, care l-a prevenit pe Führer. A avut loc o ceartă puternică între Hitler şi şeful statului-major.

---

1. Vezi anexa 2.
2. Vezi anexa 3.

„Cînd un şef de stat-major general se duce să-l vadă pe ministrul Afacerilor Externe şi-l informează despre situaţia din Est cu intenţia de a ajunge la un armistiţiu cu puterile occidentale, el comite un act de trădare!"

Führerul ia pastile euforizante şi nu pare să se îndoiască nici un moment de victoria finală. El ordonă să fie întărită disciplina prin intermediul omului său de încredere, Bormann. Acesta semnează în fiecare zi noi directive:

20 ianuarie: limitarea călătoriilor în interiorul Reichului;
21 ianuarie: închiderea şcolilor;
22 ianuarie: restricţii în consumul de energie;
23 ianuarie: instrucţiuni către responsabilii de partid aflaţi în teritoriul ameninţat de inamic;
24 ianuarie: represiunea actelor de defetism;
30 ianuarie: mobilizarea membrilor de partid;
1 februarie: controlul ştirilor alarmante;
2 februarie: reducerea raţiilor alimentare;
6 februarie: suprimarea risipei;
15 februarie: crearea de Curţi Marţiale şi inventarierea armelor;
19 februarie: interdicţia impusă conducătorilor nazişti de a se refugia în Bavaria;
24 februarie: pedepsirea celor ce scriu scrisori anonime;
4 martie: recrutarea contingentului 1929;
7 martie: ordin de apărare a tuturor poziţiilor militare, inclusiv a celor ce nu pot fi menţinute;
9 martie: executarea dezertorilor[1].

Cît despre Goebbels, adept convins al războiului total, de la 25 iulie 1944, nu mai are ce promite: zidul Atlanticului, *Westwall*, nu mai există, Fortăreaţa Europa se prăbuşeşte. El multiplică interdicţiile: nici un fel de călătorii particulare, nici un spectacol de teatru, femeile fără lucru nu se vor mai putea pensiona. Invalizii de război şi femeile mai tinere de 50 de ani sînt trimişi în uzine.

Mîna de lucru devenită disponibilă prin aceste măsuri este mobilizată în *Volkssturm*. Dar această „ridicare în masă" a tuturor bărbaţilor de la 15 la 65 de ani încă nemobilizaţi, vine prea tîrziu. Poporul german nu mai reacţionează.

„Îmi aduc aminte de ziua aceea din '45, cînd ni s-a spus la şcoală: fetele de-o parte, băieţii de alta. Aveam 15 ani.

---

1. *D.J.F.E.*, p. 285.

Băieţii şi-au lăsat ghiozdanele într-o clasă şi fiecăruia i s-a dat o cască şi o puşcă", va povesti un martor.

„Erau mobilizaţi. Acestea se petreceau la sfîrşit, în aprilie, aproape de Elba, acolo unde ruşii au făcut joncţiunea cu americanii. Apoi au plecat la război să lupte pentru victorie. Nu i-am mai văzut niciodată. În timpul verii, după ce totul luase sfîrşit, mi s-a arătat un cimitir: căşti aşezate pe cruci. Toţi erau acolo! De ce n-au fost împiedicate toate astea? Nu se putea face nimic. Ne era frică, era o adevărată teroare, delatori peste tot. Cînd cineva pleca în K.Z. (lagăr de concentrare) ni se spunea: nu va mai primi cartela de unt. Nimic mai mult."

În capitală, Goebbels, devenit „apărător al Berlinului" la 30 ianuarie 1945, a pus să se ridice la Charlottensburg o spînzurătoare pentru cei ce jefuiau prin ruine. Ultimii devotaţi, orbiţi de fanatism, se strîngeau în jurul Führerului.

Hitler s-a închis, pentru totdeauna, în buncărul său de unde îi cheamă la raport pe cei din statul-major.

La sfîrşitul lui decembrie, generalul Guderian primise ştiri alarmante de la generalul Reinhard Gehlen, şeful Serviciului de Informaţii, referitoare la armatele străine din Est (*Fremde Heere Ost*). Conform acestora, 225 de divizii de infanterie şi 22 de corpuri de armată blindate sovietice fuseseră identificate între Baltica şi Carpaţi şi se pregăteau să treacă la ofensivă.

Dacă se dovedea a fi exactă, indicaţia anunţa o revărsare de forţe, iar armata germană nu putea să-i opună în acest sector de 1100 km decît 50 de divizii de infanterie şi 12 divizii de blindate.

Generalul a crezut de cuviinţă să-i vorbească Führerului despre acest subiect, dar a respins raportul alarmist şi a exclamat furios:

„E cea mai mare impostură de la Gengis-Han încoace! Cine e responsabil de toate idioţeniile astea?"

Hitler nu avea încredere decît în partizanii săi cei mai apropiaţi: Goebbels şi Himmler.

Pentru Goebbels, doar „războiul total" putea duce la victorie. Trebuia ca întreg poporul german să se unească şi să opună inamicului o rezistenţă de neînvins. Mergea atît de departe cu raţionamentele şi convingerile lui în această privinţă, încît părea să creadă că generalii nu jucau decît un rol de figuranţi.

Acest lucru s-a văzut clar cînd a izbucnit afacerea Nemmersdorf.

Vineri 20 octombrie 1944, în timp ce precedenta ofensivă rusească împotriva Lituaniei şi Poloniei septentrionale, apărate de grupul de armate Centru (mareşalul Bush), tocmai fusese oprită la limita Prusiei orientale, mase de refugiaţi fugeau către vest.

Vremea era groaznică, ploua fără încetare, aşa cum se întîmplă de nenumărate ori în Polonia, toamna. Civilii germani care locuiau dincolo de frontierele Prusiei orientale consideraseră momentul potrivit pentru a se reîntoarce în ţara mamă. Amintirea ruşilor, care în 1914 masacraseră bărbaţii, violaseră femeile şi dăduseră foc la case, rămăsese încă vie.

Au pornit la drum, urmînd armata germană şi precedînd-o pe cea rusă, dar, lucru curios şi inexplicabil, s-au oprit în momentul în care au trecut frontiera germană. Păreau să creadă că rîul Angerapp le oferea o protecţie suficientă în faţa tancurilor ruseşti.

Începînd de sîmbătă 21 octombrie, la prînz, 8 tancuri ruseşti din Armata a II-a de gardă (generalul Galiţki) au ajuns la rîu pe drumul de la Gumbinnen la Goldap. Satul se numea Nemmersdorf.

Pentru sovietici, este cel dintîi teritoriu german atins, scopul unei îndelungate bătălii, sfîrşitul a trei ani de ocupaţie foarte dură, cu numeroase orori şi atrocităţi.

Tancurile intră în viteză în coloana de refugiaţi. Căruţele sînt făcute praf, bagajele jefuite şi tot ceea ce nu prezintă interes este distrus. Masacrul va dura o zi întreagă, pînă cînd Galiţki dă ordinul să se treacă rîul. Ofensiva s-a oprit aici. Trebuiau restabilite comunicaţiile pînă la ofensiva următoare, ce va avea loc la 12 ianuarie 1945.

O companie din *Volkssturm* a fost însărcinată să cureţe terenul şi să pună stăpînire pe Nemmersdorf.

Trei martori importanţi îşi amintesc: Şeful *Volkssturm*, Karl Potrek, din Königsberg; căpitanul Fricke, din Abwehr III, şi generalul-maior Erich Dethleffsen, şeful statului-major al celei de-a VI-a Armate germane (comandată de generalul Hossbach).

Într-un fel, Potrek[1] a fost cel dintîi martor şi face o descriere înspăimîntătoare:

„Toate vehiculele erau complet distruse de tancuri şi se aflau fie pe marginea drumului, fie în şanţuri. Bagajele

---

1. *Ost. Dok.* I, I, 4.

erau jefuite, sparte sau sfîrtecate, deci distruse complet şi ele. Toate lucrurile refugiaţilor au fost duse în biserica satului. Pe refugiaţi nu i-am mai găsit. La ieşirea din sat, în direcţia Sodehnen-Nemmersdorf, există o stradă la dreapta, care duce la fermele din apropiere. În curtea primeia, pe stînga străzii, era o căruţă. De ea fuseseră bătute în cuie patru femei goale, în poziţie crucificată. În spatele braseriei «Weisser Krug», în direcţia Gumbinnen, există o piaţetă cu un monument al soldatului necunoscut. În spatele ei, se mai află o braserie, «Roter Krug», şi un şopron alături. Pe fiecare din cele două uşi ale şopronului se afla cîte o femeie goală crucificată şi bătută în cuie.

Ulterior, în case, am găsit în total 72 de femei, plus copii şi un bătrîn de 74 de ani. Toţi erau morţi şi aproape toţi fuseseră ucişi în mod bestial, mai puţin cei loviţi pur şi simplu în ceafă. Printre morţi, se aflau şi nou-născuţi cu capetele zdrobite de obiecte dure. Într-o încăpere, am găsit aşezată pe un divan o femeie de 84 de ani care murise. Îi lipsea o jumătate din cap, tăiată de sus în jos cu o secure sau cazma. Trebuia să ducem aceste cadavre în cimitirul satului, unde urmau să fie examinate de o comisie de medici străini. Cadavrele au rămas acolo trei zile, fără ca această comisie să apară. Între timp, a venit o infirmieră de la Insterburg, originară din Nemmersdorf, care-şi căuta părinţii. Printre cei ucişi, şi-a găsit mama de 72 de ani şi tatăl de 74 de ani, singurul bărbat ucis. Această infirmieră a constatat că toţi morţii erau locuitori din Nemmersdorf. După patru zile, cadavrele au fost înmormîntate în două gropi. Comisia de medici a sosit doar în ziua următoare, încît mormintele au trebuit redeschise. Au fost aduse uşile şopronului şi căruţa pentru a fi examinate de comisie. S-a constatat că toate femeile şi fetiţele de la 8 la 12 ani fuseseră violate, la fel şi bătrîna oarbă de 84 de ani. După plecarea comisiei, cadavrele au fost înmormîntate definitiv."

Comisia medicală era o iniţiativă a lui Goebbels, care dorea să se folosească de concluziile ei în scopuri de propagandă. Vom reveni asupra acestei probleme.

Căpitanul Fricke face o constatare aproape administrativă[1]. Să adăugăm că el uită să-i menţioneze pe prizonierii

---

1. *Abt. I. c. A. o. Abw.*, 26 octombrie 1944:
„Vizite la Nemmersdorf (11 km de Gumbinnen) şi la Tutteln (2 km S-E de Nemmersdorf).

francezi care lucrau în fermele de la Nemmersdorf, dar generalul Dethleffsen a vorbit despre ei în faţa Tribunalului de la Nürnberg, la 5 iulie 1946:

„În octombrie 1944, cînd unităţile ruseşti au spart frontul german în direcţia Gross Waltersdorf (la S-E de Gumbinnen) şi au avansat provizoriu pînă la Nemmersdorf, într-un număr de comune situate la sud de Gumbinnen, populaţia civilă a fost exterminată de către soldaţii ruşi şi, în parte torturată; de exemplu, femeile au fost bătute în cuie pe porţile hambarelor. Multe au fost violate înainte de a fi ucise. Aproximativ 50 de prizonieri francezi au fost ucişi acolo de către soldaţii ruşi. 48 de ore mai tîrziu, comunele respective erau din nou în mîinile nemţilor. După cîteva zile au fost prezentate audierile martorilor oculari rămaşi în viaţă, rapoartele medicale asupra autopsiei cadavrelor, ca şi fotografiile acestora."

*

Goebbels a făcut astfel ca ziarişti din ţările neutre, suedezi şi elveţieni, să însoţească comisia medicală şi aceştia au confirmat faptele („Le Courrier", din Geneva, 7 noiembrie 1944). Presa germană a amplificat informaţiile.

Ideea lui Goebbels era simplă. A şi exprimat-o în conferinţele de presă: iată ce se va întîmpla dacă ruşii vor invada ţara.

„Ce importanţă are dacă informăm greşit că soldatul sovietic Ivan Ivanovici omoară, jefuieşte şi violează? Contează doar să inoculăm poporului german ideea că va avea parte de un destin îngrozitor dacă va cădea în mîinile

---

Nemmersdorf: 26 de cadavre (13 femei, 8 bărbaţi, 5 copii) din care 24 într-un mormînt deschis. După căpitanul-medic dr. Rose, (Reg. 413, *Panzer Grenadiere*), cea mai mare parte din aceste persoane muriseră împuşcate în cap şi în piept.
La un cadavru de femeie s-a constatat cu certitudine un viol.
La alta, probabilitatea unui viol.
Tutteln: 7 cadavre (4 de femei şi 3 de copii). Morţi prin împuşcare. La femei, un viol sigur şi altul probabil.
Alte atrocităţi avuseseră loc la Alt Wusternitz, la 9 km de Gumbinnen.
Constatări ale căpitanului-medic Willijahn (E.M. a 5-a divizie *Panzer*): 2 fete violate, apoi asasinate. Un cuplu asasinat prin împuşcare în cap; 7 cadavre carbonizate într-un hambar care nu a ars."

ruşilor. Trebuie să continuăm pe acest ton pînă ce ultimul german va prefera să piară luptînd decît să se predea duşmanului din Est."

Această tehnică de propagandă a avut un rezultat contrar celui pe care îl spera Goebbels. Populaţiile din teritoriile ameninţate de Armata Roşie au fost cuprinse de panică şi au fugit, blocînd drumurile în aşa măsură încît au îngreunat mişcările de trupe şi operaţiile militare.

Goebbels n-a înţeles eroarea şi a perseverat. La 15 martie 1945, atunci cînd ruşii au intrat în oraşul Oels, din Silezia, şi au procedat la deportarea întregii populaţii în Siberia, pentru muncă silnică, el a făcut din nou să sune trompetele pentru a întări moralul civililor, ceea ce nu va face decît să sporească panica. Exemplul din Oels se repetă în teritoriile de la est de Oder-Neisse, pînă în aprilie 1945[1].

*

Dacă Goebbels înţelegea greşit consecinţele iniţiativelor sale, Hitler, pe de altă parte, după atentatul nereuşit din 20 iulie 1944 şi descoperirile poliţiei din cursul anchetei care i-a urmat, se îndoia mai mult ca niciodată de generalii săi, suspectîndu-i aproape pe toţi.

Toţi îl trădau şi nu-i executau ordinele, gîndea el, şi nu fără motiv.

Dar cum să faci ca să fii ascultat într-un moment crucial, în care forţele adverse nu sînt nici măcar comparabile[2]...

Trebuia să dai ordine simple, categorice, irevocabile şi să le faci să fie respectate.

„Frontul trebuie să rămînă acolo unde este", răcnea Hitler la fiecare *Lage* (situaţie), după 7 august 1944.

De fiecare dată cînd generalii îi cereau să aducă trupele pe teritoriul german, răspunsul era „Nein!"[3].

De altfel, gauleiterii primiseră ordinul să menţină cu orice preţ moralul populaţiei aflate sub autoritatea lor. Trebuiau ridicaţi în masă noi combatanţi, săpate din nou şanţuri antitanc, ridicate noi fortificaţii şi baraje pe drumuri, baricade în oraşe.

Partidul nazist trebuia să se situeze peste tot în fruntea luptelor, iar gauleiterii din Königsberg (Koch), Danzig (Forster), Poznan (Greiser), Szczecin (Schwede-Coburg) şi

---

1. *Ost. Dok.*, 1, 2, nr. 137 la 170.
2. Vezi anexa 4.
3. 11, 18, 20, 23, 26, 28, noiembrie, 5 decembrie 1944.

Breslau (Hanke) se bucurau de încrederea nelimitată a Führerului. Curînd, ei s-au crezut însărcinaţi să-i supravegheze pe generalii care comandau oraşul sau regiunea lor, fapt ce avea să creeze un climat de suspiciune deloc favorabil apărării. Gauleiterii nu credeau nici în curajul, nici în sinceritatea generalilor, iar aceştia nu aveau nici o încredere în patriotismul şi cinstea gauleiterilor.

Ignorînd aceste certuri, civilii se raportau la ceea ce vedeau. Ascultau, desigur, ordinele şi construiau adăposturi, deoarece orice refuz era pedepsit, cîteodată chiar cu moartea. Ascultau însă şi radioul şi, impresionaţi de infernul pe care-l promitea sosirea ruşilor, erau atenţi mai ales la cele două decizii pe care le aşteptau:

- ordinul lui Hitler de apărare a oraşelor şi zonelor fortificate;
- ordinele armatei de evacuare a zonelor de luptă.

Imediat după emiterea ordinelor, panica a fost aproape generală şi fiecare familie şi-a adunat bunurile cele mai de preţ, încercînd prin toate mijloacele să fugă către vest, în pofida frigului îngrozitor al iernii aspre, cînd temperatura ajungea deseori la -20^0.

*

Pe atunci, Stalin se afla într-o formă foarte bună. Îşi luase titlul de generalisim după modelul lui Franco şi Ciang-kai-shek, titlu purtat doar de 3 persoane în întreaga istorie a Rusiei, printre care şi celebrul Suvorov.

Şeful operaţiilor de la *Stavka* [statul-major general], generalul Ştemenko, povesteşte:

„În Ajun de An Nou, în 1945, cu cîteva ore înainte de miezul nopţii, generalul Antonov, [adjunctul şefului statului-major general] anunţa: «Poskrebîşev [secretarul lui Stalin], tocmai a telefonat pentru a ne cere să fim la *datşa* cea mai apropiată, la ora 11,30, fără hărţi şi fără documente.»

Întrebîndu-l ce semnificaţie avea o asemenea invitaţie, mi-a răspuns glumind:-«Poate că sîntem invitaţi la revelion. N-ar fi prea rău!»

După cîteva minute, am primit un telefon de la comandantul trupelor blindate şi mecanizate, generalul Fedorenko, întrebîndu-mă la rîndu-i dacă ştiam pentru ce fusese convocat la *Datşa Oficială*, fără documente.

I-am răspuns că şi noi ne spărgeam capul ca să găsim motivul ciudatei invitaţii.

La ora 23, am pornit ca de obicei – în doi – generalul Antonov şi cu mine, în maşina acestuia, încă bătîndu-ne capul să ghicim scopul invitaţiei. De obicei, deplasările noastre pentru rapoartele zilnice la Comandantul suprem se efectuau la ore mai tîrzii şi nu eram niciodată invitaţi la petreceri. În timpul războiului, ajunseserăm chiar să uităm semnificaţia acestui cuvînt.

La *datşa* lui Stalin, am găsit cîţiva militari, pe generalii Novikov, Voronov, Fedorenko, Crulev. Mareşalul Budionîi a sosit mai tîrziu. Am descoperit că eram într-adevăr invitaţi să sărbătorim Anul Nou, după cum o dovedea şi masa deja servită[1].

Cu cîteva minute înainte de miezul nopţii, i-am văzut sosind împreună pe toţi membrii biroului politic şi pe mai mulţi comisari ai poporului. Nu-mi reamintesc decît de B. Vanikov şi V. Malîşev. În total, 25 de bărbaţi şi o femeie, soţia secretarului general al Partidului Comunist Italian, Palmiro Togliatti, care era şi el acolo.

Stalin stătea la locul său obişnuit, în capul mesei. Alături, în partea dreaptă – ca de obicei – era o carafă cu apă. Nu servea nimeni şi fiecare îşi punea în farfurie ceea ce îi convenea. La ultima bătaie a miezului nopţii, Comandantul suprem rosti o scurtă alocuţiune în onoarea poporului sovietic care făcuse tot ce i-a stat în putere pentru înfrîngerea armatei hitleriste, grăbind ora victoriei. A închinat un toast armatei sovietice şi a băut în sănătatea noastră, a tuturor. «An Nou fericit, tovarăşi!»

Am schimbat urări şi am băut pentru ca anul 1945 să fie al victoriei finale. Impresia de jenă de la început s-a risipit repede. Conversaţia a devenit generală. Lăsînd la o parte protocolul, gazda noastră, după cîteva toasturi, s-a sculat de la masă, şi-a aprins pipa şi a început să discute cu unul dintre comeseni. Ceilalţi nu pierdură ocazia de a profita de libertate; s-au format grupuri, se auzeau rîsete şi voci puternice."

Rita Montagnana a povestit că Stalin nu şi-a ascuns bucuria cînd s-a anunţat eşecul complotului ofiţerilor germani contra lui Hitler, la 20 iulie 1944.

---

1. *Datşa* lui Stalin se găsea la Kunţevo, într-o zonă rezidenţială unde locuiau, în alte pavilioane, conducătorii comunismului internaţional: Maurice Thorez şi Jeannette Vermeersch, Manuilski, Togliatti şi Rita Montagnana, Gottwald, Piek, La Pasionaria, Raymond Guyot, Koplenig şi Rakosi.

Dar să vedem mărturia lui Ştemenko:

„Mareşalul Budionîi s-a dus în anticameră să caute acordeonul, l-a adus cu el, s-a aşezat pe un scaun şi l-a tras ca să-l umple cu aer. Cînta ca un virtuoz, mai ales melodii populare ruseşti, valsuri şi polci. Ca orice veritabil acordeonist, îşi ţinea urechea lipită de instrument. Era distracţia sa favorită.

Mareşalul Voroşilov a venit şi s-a aşezat lîngă el, apoi mulţi alţii li s-au alăturat.

Cînd Bodionîi s-a săturat de cîntat, Stalin a pus gramofonul. A ales el însuşi discurile. Aveam chef să dansăm, dar cum nu era decît o doamnă, nu a fost posibil. Gazda luă atunci un număr de discuri intitulate *Barîinia*. Simion Budionîi nu s-a putut abţine să nu danseze. O făcea cu o pasiune îndrăcită, îndoindu-se, plesnindu-şi genunchii şi carîmbul cizmelor cu palmele. Toată lumea l-a aplaudat cu entuziasm.

Cîntecele de război interpretate de ansamblul Alexandrov au fost punctul de atracţie al serii.

Am plecat către ora 3 dimineaţa. Acest prim An Nou petrecut în afara serviciului a predispus spiritul nostru la meditaţie. Totul ne făcea să simţim că sfîrşitul războiului era aproape. Respiram mai în voie, deşi ştiam bine că o nouă şi formidabilă ofensivă era iminentă şi că mai era de dat o luptă grea.

Pe neaşteptate generalul Antonov a propus să nu revenim la birouri, ca de obicei, ci să dormim acasă. Anul Nou începea, ca să spunem aşa, sub auspicii paşnice: revelionul la *datşa* Comandantului suprem, sfîrşitul nopţii petrecut acasă, toate acestea contraveneau regimului statului-major general pe timp de război.

Dar Moscova păstra atmosfera de război. Ne deplasam pe drumuri întunecate şi pustii, trecînd pe lîngă case ce păreau pătrunse de îngheţ, cu ferestrele camuflate ermetic. Doar cîteva fire timide de lumină străbăteau prin geamuri. Patrulele şi serviciile de apărare antiaeriană slăbiseră puţin din severitatea lor faţă de asemenea infracţiuni.

Pe scurt, în această noapte totul îţi amintea că războiul se apropia de sfîrşit."

*

Civilii germani nu se înşelau atunci cînd se temeau de sosirea ruşilor.

Ororile războiului din Rusia, care a făcut 7 milioane de victime civile, fără a mai vorbi de militari (13 milioane de soldaţi sovietici aveau să-şi piardă viaţa în cursul întregului război), alimentaseră ranchiuna şi exacerbaseră ura printre soldaţii ce voiau să-i răzbune pe ai lor.

1.710 oraşe şi 70.000 de sate ruseşti au fost nimicite, 6 milioane de case complet distruse şi 25 de milioane de ruşi nu aveau nici un adăpost la sfîrşitul războiului, cînd nemţii reveniseră la teritoriile lor.

31.850 de uzine, 65.000 km de cale ferată, 4.100 gări, 36.000 de oficii poştale, 84.000 şcoli erau inutilizabile. În afară de acestea, 427 de muzee şi 43.000 de biblioteci au fost devastate[1].

Războiul a atins apogeul pe frontul de Est. Germanii au pierdut aici două treimi din oameni. *Luftwaffe* (aviaţia germană) a lăsat aici 77.000 de avioane dintr-o pierdere totală de 100.000 de aparate. În fine, dacă germanii au pierdut în Vest, datorită aliaţilor occidentali, 176 divizii, în Est, datorită Armatei Roşii, au lăsat 507 divizii, fără să mai vorbim de cele 100 de divizii ale ţărilor satelite.

Brutalitatea poliţiilor politice – K.G.B. şi Gestapo –, ororile din lagărele de concentrare – *gulag* sau *K.Z.* – tratamentul aplicat prizonierilor de război ruşi de către germani şi invers nu se pot contabiliza. Ele constituie grave încălcări ale drepturilor omului, atît de unii, cît şi de ceilalţi.

Uniunea Sovietică a semnat *Carta Atlanticului* la 24 septembrie 1941 – obligîndu-se, conform legilor războiului, să respecte drepturile omului, în ciuda abuzurilor comise de nemţi. Cine flutură steagul moralei trebuie să se comporte ca atare. Lucrurile nu s-au petrecut însă aşa – nici pe departe – atunci cînd Armata Roşie a pătruns pe teritorii străine, mai ales în Germania. Nu ne vom mira deci că, la rîndul ei, a provocat mai multă ură şi dorinţă de răzbunare decît recunoştinţă faţă de eroismul soldaţilor şi curajul neînfrînt al poporului sovietic.

Hăituirea civililor nemţi fugari rămîne o pată pe drapelul Armatei Roşii. Mai grav este că s-a produs în mod deliberat. Oare nu în *Izvestia* citiseră soldaţii sovietici acel apel sîngeros al lui Ilya Ehrenburg, distribuit ulterior şi sub formă de manifeste?

---

1. Pentru mai multe detalii, vezi *Crima metodică*, Moscova, 1963 şi anexele 5, 6, 7 şi 8.

„Germanii nu sînt oameni. De acum încolo cuvîntul «german» devine pentru noi cea mai rea dintre insulte. De acum încolo, cuvîntul «german» face să se descarce arma. Nu vom vorbi. Nu ne vom agita. Noi vom ucide.

Dacă într-o zi n-ai omorît cel puţin un neamţ, ziua e pierdută pentru tine. Dacă-ţi închipui că un vecin îl va omorî, înseamnă că nu ai înţeles primejdia. Dacă nu îl omori tu pe neamţ, te va omorî el pe tine. Îi va aresta pe ai tăi şi îi va tortura în Germania sa blestemată.

Dacă nu-l poţi omorî pe neamţ cu un glonte, omoară-l cu baioneta. Dacă e calm în sector, ucide-l înainte ca lupta să înceapă. Dacă îl laşi să trăiască, el va lua prizonieri bărbaţi ruşi şi o va dezonora pe femeia rusă.

Dacă ai omorît un neamţ, omoară-l şi pe al doilea, pentru noi nu e nimic mai vesel decît hoitul unui neamţ. Nu număra kilometri, numără doar cîţi nemţi ai ucis!

Ucide-l pe neamţ, iată ce-ţi cere bătrîna ta mamă. Ucide-l pe neamţ, iată ce-ţi cer copiii tăi. Ucide-l pe neamţ, iată ce-ţi strigă pămîntul patriei.

Nu-l lăsa să scape. Nu lovi alături. Ucide-l!"[1]

Şi aşa a şi fost. Ofiţerii sovietici pe care i-am întrebat nu-şi ascund indignarea. Unul dintre ei a şi scris în acest sens. Este vorba de Lev Kopelev, de 32 de ani la acea epocă, maior şi comunist convins, care a protestat contra exceselor comise în Prusia orientală, fiind arestat şi judecat de ai săi. A fost acuzat că ar fi „salvat" nemţi şi bunurile lor, că a propovăduit mila, a criticat articolele tovarăşului Ehrenburg şi a lăsat să-i scape declaraţii considerate demoralizatoare într-o perioadă de război şi front, riscînd să micşoreze combativitatea oamenilor.

Ce puteau face cei mai rezonabili dintre ofiţeri în faţa acestor incitări la violenţă?

Nici chiar membrii străini ai partidului comunist nu scăpau de violenţele soldaţilor. Am vorbit şi despre cei 50 de prizonieri de război francezi executaţi[2]. Conform cercetărilor, ei i-au primit pe ruşi ca eliberatori, dar au fost omorîţi pe loc, ca „spioni". Soldaţii erau dezlănţuiţi. Ofiţerii îi lăsau să facă orice, iar cînd incidentele atingeau paroxismul, interveneau ca pacificatori:

---

1. Pe aceeaşi temă, vom regăsi articolele lui Ehrenbourg, în „Krasnaja Sweda" (13 aug. 1942 şi 27 sept. 1944, 15 şi 24 oct. 1944, 28 ian. 1945) şi în „Pravda" (7 aug., 17 şi 30 dec. 1944).
2. I, 22 *infra.*

„Ajunge! Orice act de jaf se va pedepsi cu severitate."

Apoi procedau prin exemple, dar pedepsele cu închisoarea au fost amnistiate odată cu victoria finală.

*

La 20 noiembrie 1944, Hitler părăsise Cartierul General de la Wolfschanze, din apropierea lacurilor Mazuriene. N-avea să mai revină acolo, reţinut la început de bătălia din Ardeni, apoi de instalarea sa la cancelaria din Berlin, pînă la sfîrşitul războiului.

În capitală află că la 16 ianuarie, Jukov a intrat în Varşovia prin sud. Garnizoana germană s-a retras cu acordul lui Guderian, în ciuda ordinelor imperative date de Hitler. Führerul are un acces de furie de neînchipuit şi, la 18 ianuarie, îi arestează pe cei trei colaboratori ai lui Guderian. Generalul însuşi este supus unui sever interogatoriu de către Gestapo.

La 20 ianuarie, Armata Roşie atinge frontiera germană[1].

Aşteptîndu-se la ce-i mai rău, trupele SS fac curăţenie. Astfel, la Auschwitz sînt evacuaţi 58.000 de deţinuţi. În frigul ca de gheaţă, subalimentaţi, sumar îmbrăcaţi, sînt duşi spre vest. Numai 6000, cei incapabili să se mai scoale, sînt lăsaţi pe loc, în voia soartei. Vor mai rămîne doar 5000, atunci cînd Armata Roşie îşi va face intrarea în lagărul de concentrare, pe 27 ianuarie. Paznicii au distrus instalaţiile compromiţătoare (cuptoare crematoare, camere de gazare, stocuri de haine ale deţinuţilor etc.).

De comun acord cu „Şeful", Bormann a dat ordin să fie distruse instalaţiile Cartierului General de la Wolfschanze, situat în apropiere de lacurile Mazuriene, în vecinătatea satului Gierloz (blocurile au rămas şi adăpostesc acum un mic muzeu) şi, mai ales, să fie aruncat în aer memorialul de la Tannenberg (la Hohenstein, lîngă Allstein), care celebra victoria lui Hindenburg, de la 29 august 1914, împotriva ruşilor.

Mareşalul von Hindenburg a cerut să fie îngropat în parcul castelului de la Neudeck (Kreis Rosenberg, Prusia orientală, în apropiere de Freustadt), proprietate care i-a fost oferită prin subscripţie naţională. Dar Hitler a decis altfel: el a dat ordin să se construiască un imens mausoleu la Tannenberg, în mijlocul soldaţilor căzuţi în această bătălie şi să fie plasate în el coşciugele din bronz: cel al lui

---

1. Vezi anexa 9.

Hindenburg şi al soţiei sale, născută von Sperling, decedată la 14 mai 1921. Familia, mai precis fiul lor Oskar, şi-a dat acordul, iar transferul a avut loc în cursul nopţii de 7 spre 8 august 1934[1].

Ceremonia a fost grandioasă: învingătorul de la Tannenberg, vechi combatant la Sadowa şi ultimul martor al încoronării de la Versailles a regelui Prusiei pe tronul împăraţilor Germaniei, deşi era sincer credincios, a fost plasat sub drapelele regimentelor sale în acest Walhalla german, antic şi păgîn.

La mijlocul lui ianuarie 1945, Bormann a venit cu o nouă cerere la Oskar von Hindenburg. Führerul nu voia să-l lase pe mareşal pradă hoardelor asiatice în marş. Ca şi cavalerii teutoni în 1410, soldaţii lui Hitler vor lăsa să treacă valul venit dinspre est.

Oskar a acceptat şi a venit să asiste în noaptea de 20 spre 21 ianuarie 1945 la mutarea celor două sarcofage şi a drapelelor care au fost duse la Königsberg. Înainte de a ajunge la destinaţie, membrii escortei au auzit o explozie teribilă: geniştii aruncau în aer mausoleul şi cele 8 turnuri ale sale[2].

La 23 ianuarie, noaptea, în prezenţa generalului Oskar von Hindenburg, în bazinul IV al portului Königsberg, *Krigsmarine* (marina de război) îmbarca sicriele la bordul crucişătorului *Emden*, cea mai mare navă disponibilă. Vasul a suferit însă avarii la maşini şi a trebuit să fie remorcat în ziua de 24, la ora 3 dimineaţa, de un spărgător de gheaţă, care l-a dus la Pillau.

Preţioasa încărcătură a fost transbordată apoi pe pachebotul *Patria*, care o va duce la începutul lui februarie, la Szcecin, fără nici un incident notabil.

Altă transbordare. Hindenburgii sînt duşi pe şosea la vest de Berlin, la Potsdam, unde pentru a-i proteja de bombardamente sînt depuşi la Wildpark. Tot acolo fuseseră aşezate cu puţin timp în urmă şi sarcofagele din stejar ale lui Frederic-Wilhelm I şi Frederic al II-lea, adică Frederic cel Mare şi tatăl său, care dormeau de secole în cripta de la Garnisonskirche, unde se înclinase Napoleon.

Sensul istoriei? Un lung marş către nord-vest, pe care timpul îl încetineşte cîteodată.

---

1. Martin Lüders, *Der Soldat und das Reich*, Leoni, 1961, p. 248.
2. Walter Görlitz, *Hindenburg*, Bonn, 1953, p. 431.

Evocînd odiseea acestor patru sarcofage, nu ne putem abţine să nu ne amintim relatarea unui călător venit la Potsdam în 1743: „Tatăl [lui Frederic al II-lea] era un adevărat vandal, care în decursul domniei sale nu s-a gîndit decît să strîngă bani şi să întreţină cu minimum de cheltuieli cele mai frumoase trupe din Europa. Poate că niciodată n-au existat un tată şi un fiu care să se asemene mai puţin ca aceşti doi monarhi".

Călătorul-reporter se numea Voltaire (*Viaţa privată a regelui Prusiei*).

Ne gîndim la dispreţul afişat de Hindenburg faţă de Hitler, pe care îl numea „acest caporal ceh"; fiind foarte tare de ureche, confundase Braunau, ţinutul de origine al Führerului, cu Brumov, un orăşel din Boemia de nord unde, ca tînăr ofiţer, fusese în cantonament prin anii 1860.

Frederic cel Mare era departe de a presupune că, două secole mai tîrziu, îl va însoţi pe tatăl său, pe care-l detesta, într-o mare călătorie spre vest.

Mareşalul von Hindenburg n-a avut niciodată presentimentul că acest „caporal ceh" îl va salva odată de ruşii pe care i-a respins atît de strălucitor la Tannenberg.

*

La 20 ianuarie 1945, se putea considera că pentru Hitler numărătoarea inversă începuse; îi rămîneau exact o sută de zile de trăit.

Avea presimţiri, el, un bolnav epuizat de cei patru ani de război? Este posibil. În povestirea noastră, vom menţiona la fiecare apariţie a Führerului, între paranteze, numărul de zile care îi mai rămîn de trăit. Aceasta poate ne va ajuta să înţelegem mai bine starea de febrilitate a acestui om cu putere de decizie care, la 20 ianuarie, a pierdut practic controlul consecinţelor pe care le aveau hotărîrile sale.

Se comporta precum ucenicul vrăjitor din povestea lui Goethe: declanşase forţe pe care nu mai era în stare să le stăpînească şi care, în cele din urmă, îl vor distruge.

Care era în realitate, starea sănătăţii sale? S-a scris mult asupra acestui subiect[1], dar David Irving ne aduce în 1980 ultimele informaţii[2].

---

1. *P.S.G.C.*
2. *Wie krank war Hitler wirklich?* (Cît de bolnav era Hitler?) München, 1980.

De ani de zile, Hitler trăia singur, închis în Cartierul său General; muncește cu metodă și sîrguință, în contradicție cu natura sa intuitivă și puțin rațională. Surmenajul, datorită concentrării excesive, l-a slăbit fizic și moral. Îi era greu să ia orice decizie.

În octombrie 1944, în buncărul de la Berlin, a trebuit să stea în pat două săptămîni, suferind de o intoxicație provocată de abuzul de stimulente. Fiind în pat, a dat directive, ordine și contraordine pentru ofensiva din Ardeni. Apoi, pînă la 20 noiembrie, s-a dus să dea ultimile ordine la Rastenburg.

De la 12 decembrie 1944 la 15 ianuarie 1945 și-a avut sediul la Cartierul General de la Ziegenberg, în apropiere de Giessen (Hessa), de unde a condus ultima mare bătălie din jurul localităților Bastogne și Saint-Vith [1].

La 16 ianuarie, s-a închis definitiv în buncărul cancelariei, la Berlin. Reichul german este condus acum de un om slăbit fizic și tot mai bătrîn. Ca toți cei ce-și așteaptă moartea, Hitler amînă pe mîine tot ceea ce are legătură cu succesiunea sa.

Începînd cu 20 iulie, se temea mereu de trădare. În plus, în buncăr nu avea acces la multe documente. Datorită acestui fapt, se afla în incapacitate de a conduce Reichul și armatele sale. În lipsa unui stat-major și a arhivelor, ajunsese să nu se mai ocupe decît de chestiuni secundare, cu ajutorul odiosului și omniprezentului său secretar, Martin Bormann.

Hitler nu mai suferea de sechelele datorate rănilor superficiale (spargerea timpanelor) pricinuite de atentatul de la 20 iulie 1944, dar suferea de boala lui Parkinson încă de la finele anului 1942.

Acest om care, între septembrie 1942 și septembrie 1944, lua între 15 și 20 de comprimate pe zi și făcea de la 6 la 10 injecții săptămînal, a frînat îndîrjirea terapeutică a doctorului său curant, dr. Morell, ascultînd și de alți practicieni, cum ar fi dr. Giesing. După anii de optimism datorați drogurilor euforizante, ce aveau să-i producă în octombrie 1944 o inflamație a ficatului și rinichilor, întrerupîndu-și obiceiurile, a suferit o adevărată depresiune fizică, asemenea tuturor drogaților care se dezintoxică.

---

1. *D.J.F.E.*

„În cîteva săptămîni a îmbătrînit cu mai mulţi ani, spune doctorul Giesing. Cînd l-am revăzut, în februarie 1945, era un om terminat, iar mîinile îi tremurau din cauza unei reacţii nervoase datorate dezintoxicării"[1].

Acest om este cel care va dirija retragerea armatelor germane, dar şi a civililor, sute de mii de femei, copii şi bătrîni, dorind să-şi găsească un adăpost în *Vaterland* (patrie).

*

În urma exemplului dat de Franţa în mai-iunie 1940, nimeni nu ignora că un exod masiv de civili poate avea ca efect să încurce retragerea armatei regulate. De aceea gauleiterii primiseră ordinul categoric să-i reţină pe cetăţenii lor. Să luăm la întîmplare un exemplu, Eric Koch, gauleiter al Prusiei orientale, cu reşedinţa la Königsberg.

Acest vechi ceferist de 49 ani, născut la Elberfeld pe 19 iunie 1896, fiul unui vatman, a luptat pe front între 1915 şi 1918 de dragul partidului. S-a alăturat apoi trupelor lui von Killinger şi a participat împreună cu el la luptele din Silezia de nord.

În 1923, în Ruhr, făcea parte din cercul nazist al lui Schlageter, sabotor de trenuri, împuşcat de francezi la 26 mai. Koch a fost în mai multe rînduri închis din ordinul autorităţilor de ocupaţie, pentru activităţile sale în partidul nazist.

Exclus de la calea ferată, în 1926, pentru activităţi politice, a devenit gauleiter al Prusiei orientale în 1928. A ajuns în Reichstag în 1930 şi a devenit *Oberpräsident* al Prusiei orientale în 1933. Din 1938, era general (*Obergruppenführer*) în S.A.

Pentru Partid, era deci un cadru de nădejde, ceea ce explică numirea lui, la 17 noiembrie 1941, în postul de comisar al Reichului (*Reichkommissar*) în Ucraina, avîndu-şi reşedinţa la Rowno. Nu-şi dovedise oare zelul sub ordinele lui Rosenberg, ministrul teritoriilor ocupate din Est?

A acoperit, ba chiar încurajat, atîtea atrocităţi, încît nu mai avea nici o scăpare în afară de o deplină şi fanatică supunere faţă de prietenul său, Bormann. Chiar şi Rosenberg, Goebbels sau Speer îi reproşau că a aruncat în aer biserici istorice din Ucraina, a executat sute de mii de civili şi a redus la zero orice speranţă de dialog între germani şi ucraineni.

---

1. *D.J.F.E.*

Urmărindu-i fără cruţare pe generalii din Wehrmacht, împotriva cărora l-a pus pe Hitler în gardă, nu pierdea nici o ocazie de a-i supraveghea şi denunţa.

La Königsberg, unde purta titlul de Comisar al Apărării Prusiei orientale, se bucura de puteri depline. A ridicat cu entuziasm acel *Volkssturm*, armată populară formată din copii şi bătrîni, din care şi-a făcut un fel de gardă pretoriană. A ordonat apoi populaţiei civile să rămînă pe loc. Aproape 100.000 de persoane trăiau în subsolurile Königsbergului începînd cu finele lui august 1944, deoarece forţele aeriene americane bombardau cu regularitate oraşul.

Koch îşi înteţise apelurile şi proclamaţiile de genul: „Königsbergul va fi mormîntul bolşevismului." Apoi a dat celor din *Volkssturm* ordinul categoric de a construi cu orice preţ, ca primă urgenţă, tranşee-adăposturi şi baraje antitanc.

„Ridicarea în masă" se face cu entuziasm, dar la ce poate ea servi dacă nu este organizată sistematic?

Şi aceşti refugiaţi care soseau zilnic, ce căutau ei oare? Protecţia fortăreţei din Königsberg? Portul şi posibilităţile sale de îmbarcare? Nu se ştie, dar nenorociţii ajungeau în oraş epuizaţi. Ei povestesc ororile care i-au urmărit pe drumul parcurs pînă acolo. Morţii de frig de pe drum. Căruţele şi bagajele pe care au trebuit să le abandoneze pe drumurile îngheţate.

Ar fi fost timpul să se prevadă, să se ordone evacuarea tuturor acestor civili, ne asigură generalul Reinhardt, comandantul celor trei divizii germane ce trebuiau să facă faţă la 36 de divizii sovietice anunţate. Nici nu poate fi vorba de aşa ceva, afirmă Koch, care denunţă cu ipocrizie totul lui Bormann, adică lui Hitler.

La 26 şi 30 ianuarie, generalii Reinhardt, şeful grupului de armate de Centru, şi Hossbach, şeful Armatei a IV-a, sînt eliberaţi din funcţiile lor. Sînt înlocuiţi cu generalii Rendulic şi Müller. Koch are dreptate împotriva tuturor, dar el însuşi se pune la adăpost, la Neutief, pe istmul Frisch, de unde va putea să se salveze pe mare, cînd va veni momentul. Se preocupă înainte de toate de legătura telegrafică cu buncărul de la Berlin, unde va trimite săptămîni în şir telegrame descriind luptele eroice de la Königsberg.

7.876.000 de germani sînt acum în drum către vest, urmăriţi de Armata Roşie. Este cel mai mare exod al omenirii. Cîţi dintre ei vor ajunge însă la destinaţie?

2

EXODUL NAVAL

În împrejurări importante, germanii au avut întotdeauna conflicte în probleme de competenţă.

La 12 ianuarie 1945, cînd a fost declanşată ofensiva sovietică, Hitler a decis să modifice organizarea Marelui Comandament al Marinei, cel puţin în sectorul Vistulei. Sectorul Ostpreussen (Prusia orientală) a fost încredinţat căpitanului de vas Möller, iar sectorul Westpreussen (Prusia occidentală), amiralului Sorge. Möller avea sediul la Pillau, în apropiere de Königsberg, iar Sorge la Gotenhafen.

Modificarea survenită la 22 ianuarie, stîngace şi inoportună, din moment ce ambele sectoare erau în plină activitate, dovedeşte panica.

Ar fi fără îndoială nedrept să atribuim acestei schimbări responsabilitatea primei mari catastrofe care se va produce la 30 ianuarie: naufragiul pachebotului de agrement *Wilhelm Gustloff*[1] al organizaţiei „Kraft durch Freude" (25.000 tone), care ducea de la Gotenhafen la Kiel cam 6.050 de pasageri.

Pe o temperatură de -20^0, traversînd cheiurile înzăpezite, la bord au urcat 373 de tinere aduse în ajutorul marinei. Avînd între 17 şi 25 ani, erau mulţumite să scape de intrarea apropiată a sovieticilor la Gotenhafen, deoarece presa şi radioul nu colportau decît zvonuri îngrijorătoare despre oraşele deja eliberate. Mai erau şi 13 membri ai familiei primarului din Gdynia; 4424 refugiaţi care reuşiseră să dea din coate pentru a se urca, faţă de cei 60.000 care aşteptau pe cheiuri; 918 ofiţeri de marină şi marinari din a 2-a divizie-şcoală de submarine, care pînă atunci urmaseră cursul de antrenament pe *Gustloff*, la Gotenhafen; 162 de răniţi, dintre care unii în stare foarte gravă; în plus, pasagerii clandestini, aproape o mie.

---

1. Wilhelm Gustloff era şeful partidului nazist elveţian, asasinat în 1936.

Vaporul nu dispunea de plute şi bărci de salvare decît pentru 5.060 de persoane şi bărcile erau blocate de îngheţ. Ridicase ancora la ora 13. Aproape concomitent, alte pacheboturi se aflau deja în larg, plecînd din Pillau, de cealaltă parte a golfului Gdansk: *Robert Ley* (27.288 tone), *Pretoria* (16.662 tone) şi *Ubena*, avînd la bordul lor 7.000 de refugiaţi. La Gotenhafen, *Cap Arkona* încărcase 14.000 de refugiaţi, *Deutschland*, 12.000 iar *Hansa* şi *Hamburg*, fiecare cîte 7.000. Toate aceste vase transportau împreună echivalentul unui adevărat oraş cu peste 50.000 de locuitori. Toate au ajuns la destinaţie, în afară de *Gustloff*. Acesta trebuia să facă drumul împreună cu *Hansa*, flancate amîndouă de mici vaporaşe de escortă, dar *Hansa* a trebuit să se oprească pentru repararea unei avarii la maşini.

Gustloff şi-a reluat singur drumul, avînd ca escortă numai un vechi torpilor, *Löwe*, şi o ambarcaţiune de exerciţiu, care îl precedau la babord şi tribord. La rîndul ei, ambarcaţiunea de exerciţiu a trebuit să facă şi ea cale întoarsă, din cauza unei avarii. *Gustloff* şi-a urmat curajos drumul, cu o viteză de 12 noduri, nefiind decît un vapor de croazieră.

La ora 18, cele două vase trec prin faţa periscopului unui submarin sovietic, S 13, care patrula în sector. Submersibilul le urmăreşte, navigînd între coastă şi ruta vaselor germane.

La ora 21, submarinul S13 lansează trei din cele patru torpile ale sale. Ultima rămîne fixată pe *Gustloff*. Obiectiv atins. Prima explozie (100 kg de trinitrotoluen) atinge piscina unde dorm 150 de fete. Vor scăpa doar două. Cea de a doua torpilă atinge puntea de comandă, iar a treia, sala maşinilor. La ora 21 şi 9 minute, *Gustloff* începe să se scufunde cu 5 grade înclinare, la $55^{0}7$ nord şi $17^{0}42$ est.

La bord domneşte panica şi, ca întotdeauna, înclinarea nu permite utilizarea bărcilor. Pachebotul se scufundă. Aproape 1000 de pasageri îşi găsesc moartea pe puntea de promenadă, iar 3500 pe punţile inferioare.

O comisie de anchetă va reproşa comandantului vasului *Gustloff*, Zahn, că a părăsit Gotenhafenul fără escortă. A 10-a divizie de protecţie află vestea naufragiului înainte de a primi o cerere de escortare şi informaţii asupra prezenţei vasului în zona Stolpe Bank.

Aceste proaste schimburi de informaţii au fost puse pe seama recentei reorganizări a comandamentului. De altfel, nu este deloc sigur că divizia a 10-a ar fi putut face faţă

unei cereri de escortare. Găsit ţap ispăşitor, Zahn nu a fost condamnat, dar a părăsit marina, sfîrşindu-şi viaţa în comerţ.

Vechiul torpilor, ajutat de crucişătorul greu *Admiral Hipper* şi de torpilorul său de escortă T 36, sosite la faţa locului către ora 22,15 se luptă să-i pescuiască pe supravieţuitorii aflaţi la bordul plutelor şi bărcilor, pe o temperatură de -17^0. Dar *Hipper*, numărînd deja 1.377 de refugiaţi la bord, se teme să nu fie vizat de submarinul S 13, aşa încît nu poate să întîrzie. Sarcina de salvare îi revine unui T 36 (600 tone) care transporta şi el deja 250 de refugiaţi. A pescuit alţi 550 de naufragiaţi.

Vechiul torpilor *Löwe* culege şi el, la rîndul său, 252 de supravieţuitori. Alţi pasageri, cam 162, au norocul să fie salvaţi a doua zi de vapoarele care treceau prin zonă. În total, peste 5.000 de persoane pier în naufragiul lui *Gustloff*. Săptămîni în şir, corpurile lor îngheţate vor fi aruncate de mare pe plajele dintre Stolp şi Hela. Amiralul Kuzneţov, comisar sovietic al marinei de război, va raporta faptele în felul următor:

„Duşmanul începuse deja să fugă. Mai mult de 6000 de hitlerişti, din care jumătate constituiau, dacă se poate spune aşa, floarea flotei submarine germane, se îmbarcaseră la bordul lui *Wilhelm Gustloff*.

Torpilarea vasului *Wilhelm Gustloff* constituie cea mai mare catastrofă din istoria navigaţiei: mai mult de 5000 de persoane au pierit"[1].

Comandantul sovietic al submarinului S 13, Alexander Marinesko, nu şi-a pierdut nici un moment sîngele rece. Deşi era în cursă de la 26 ianuarie, după ce renunţase în mod deliberat să torpileze *Hipper* pentru a nu fi reperat – deşi acesta trecuse în linia lui de miră – a trecut în poziţie de aşteptare. Pentru a lansa încărcăturile anti-submarine – germanii vor lansa 234! – trebuia să se plaseze la 40 m adîncime, dar germanii au bănuit faptul şi au greblat zona ca să-l fixeze la o adîncime de 15 m. Aceasta va dura pînă la 31 ianuarie, ora 4 dimineaţa.

Marinesko a ştiut să manevreze cu îndrăzneală şi intuiţie, plasîndu-se ca întotdeauna pe locul ultimelor explozii, pentru a le evita pe următoarele. Alarma odată trecută, s-a reîntors în apele calme ale Balticii, la adîncime, unde a putut să-şi reîncarce liniştit lansatoarele de torpile.

---

1. *Marina sovietică în război 1941-1945*, Moscova, 1979.

La 3 februarie, S 13 reîncepe să patruleze la suprafaţă, între farul de la Helda şi Stolpe Bank, în zona unde l-a scufundat pe *Gustloff*, aşteptînd o nouă pradă.

Datorită ceţii, a avut norocul să evite submarinele germane care patrulau în acelaşi sector.

*

În acele zile tragice, marina germană ducea o luptă eficientă, dar lipsită de glorie. O altă bătălie pe care istoria o va reţine. Acţiunea de salvare de la Dunkerque, din 1940, a fost nimic faţă de odiseea curajoasă şi voinţa de a salva vieţile omeneşti.

Aceasta a durat de la 1 ianuarie, la 9 mai 1945. Dar data care pare să marcheze începutul evenimentelor este 4 septembrie 1944, cînd Finlanda a fost obligată să accepte armistiţiul separat cu Uniunea Sovietică, ceea ce a avut ca efect punerea pe nedrept într-o situaţie grea a tuturor statelor baltice, germanizate din toamna lui 1941.

În Estonia, Letonia şi Lituania, după ultimele lupte duse cu ruşii de generalul Shörner în Kurlanda, popoarele baltice germanofile trebuiau, la rîndul lor, să se retragă.

Formaţiunile militare ale mişcărilor fasciste, W.A.B.S.E. şi *Fraţii pădurii* din Estonia, *Crucea tunetului* din Letonia şi *Lupii de oţel* din Lituania, iau drumul Rezistenţei şi vor da ultimele lupte, dintre care unele se prelungesc pînă în 1949. Începe un război de pacificare pentru sovietici, care vor recunoaşte că au ucis mai mult de 30.000 de rezistenţi.

Civilii – sînt aproape 300.000 – mînaţi de frică, o pornesc pe jos spre sud, către Lituania şi Prusia orientală.

Ar fi putut fugi pe Baltica? Din 1941, golful Finlandei era închis. În acord cu finlandezii, marina germană amplasase trei rînduri de cîmpuri de mine (între Marikula şi Hamina, între Talinn şi Porkkala, între Odensholm şi Hankö) şi un fileu anti-submarin (de la Talinn la Porkkala).

Amiralul Frederich Ruge, specialist în dragarea minelor, ne mărturiseşte: „Pe Baltica era linişte. Sovieticii nu aveau acces aici. Era un fel de mare interioară germană."

Cîteva vase de război încărcară atunci, în toamna lui 1944, refugiaţii din ţările baltice ca să-i ducă la adăpost în Germania.

În timp ce corpul al 3-lea SS Panzer respinge în Estonia asalturile sovietice, la Dorpat, al doilea regiment al pazei de frontieră estonian împreună cu *Legiunea valonă* blochează

avangărzile Armatei Roşii, mini-cuirasatul *Lützow* şi crucişătorul greu *Prinz Eugen* asigurînd evacuarea a 10.000 de soldaţi şi, în plus, a 10.000 de refugiaţi estonieni.

Amiralul Thiele, în fruntea celui de al doilea grup de luptă (*Prinz Eugen*, 4 distrugătoare şi 4 torpiloare), încearcă să protejeze coastele cu ajutorul artileriei marine, dar în zadar. În octombrie, insulele Dagö şi Oesel sînt cucerite de ruşi.

Hitler dă atunci ordinul de a se lua înapoi finlandezilor insula Hogland, situată chiar în mijlocul golfului, dar garnizoana finlandeză, susţinută de aviaţia rusească, se apără cu vitejie. O mică unitate navală germană este aproape în întregime distrusă (4 şlepuri, 1 dragor de mine şi 4 ambarcaţiuni mici).

„A fost una dintre operaţiunile cele mai inutile din timpul războiului, deoarece frontul era în plină mişcare de retragere" (Amiralul Ruge).

În octombrie, germanii nu mai apără decît peninsula Sworbe, la sud de Oesel. Ceea ce este mai grav, începînd din octombrie, submarinele sovietice sînt transferate pe calea ferată care traversează Finlanda, pînă în porturile Turkü şi Hankö. De acum înainte, vor putea să acţioneze în Marea Baltică.

În ţările baltice începe exodul. Ultimele vapoare încărcate cu refugiaţi au părăsit Talinnul (Reval) la 22 septembrie. Supraîncărcate, prost protejate, ele sînt supuse neîncetat atacurilor aeriene. Printr-o şansă extraordinară, numai unul a fost scufundat.

Civilii – 115.000 letonieni, de exemplu – fug către vest, profitînd de protecţia asigurată de a 20-a divizie SS, cea care apără Kurlanda cu ultimele forţe.

Această luptă finală a germanilor şi a partizanilor lor va bloca toată iarna un număr de 10 divizii ruseşti, dar lipseşte Prusia orientală de 500.000 de oameni care ar fi putut-o apăra. Pentru cît timp însă?

Ordinele care veneau atunci de la Hitler şi de la O.K.W. erau complet incoerente, fără legătură cu realitatea.

Civilii din ţările baltice erau îndreptăţiţi să fugă. Deportarea în Siberia, în 1945-1946, a mai multor sute de mii dintre ei urma să asigure pacificarea regiunii.

Este cert că o apărare bine organizată a Prusiei orientale ar fi permis o repliere desfăşurată în ordine şi după un calendar precis.

Puteau să acţioneze altfel marinarii? Amiralul Dönitz, şeful suprem al marinei germane, răspunde: „Începînd cu iarna lui 1944-1945, am fixat ca misiune principală susţinerea frontului din Est şi salvarea unui număr maxim de germani care să fie transferaţi de la est la vest. În acest scop, am restructurat marina de război. Am pus trupe la dispoziţia frontului din Est şi am organizat foarte strict serviciile de transport al refugiaţilor pe mare; în acelaşi sens, l-am făcut pe Hitler să-mi pună la dispoziţie capacitatea încă disponibilă a vaselor de comerţ germane. De asemenea, am reuşit să mi se repartizeze cărbune şi carburant pentru Germania de nord, ca să-mi asigur astfel combustibilul necesar pentru transporturile maritime pe Baltica, cu nave de război sau comerciale, acestea trebuind, de la începutul lui ianuarie 1945 şi pînă la jumătatea lui mai, chiar după capitulare, să facă permanent naveta est-vest. În măsura posibilului, distrugătoarele şi navele însoţitoare au fost retrase din alte zone maritime şi concentrate în Marea Baltică. Pe şantierele navale s-a dat prioritate absolută reparării ambarcaţiunilor destinate transportului refugiaţilor.

„Cu siguranţă, ne spune amiralul Ruge, care făcuse parte din statul-major al lui Rommel în Franţa şi, după atentatul din 20 iulie 1944, fusese mutat la Berlin, la biroul de construcţii navale, cu siguranţă, Dönitz dăduse ordine, dar era departe de realitate. Primind ordinele, deseori ne spuneam că era din nou orbit de strălucirea unui «soare artificial». De fapt, conducătorii marinei trebuiau, în cea mai mare parte a timpului, să acţioneze cu mijloacele pe care le aveau la îndemînă, ceea ce nu era întotdeauna conform dorinţelor lui Dönitz."

*

În faţa acestei avalanşe de ordine şi contraordine, marina era derutată. Un exemplu printre altele: la 15 octombrie 1944, în rada portului Gdynia, crucişătorul *Leipzig* acroşează subit crucişătorul *Prinz Eugen* pe care aproape că-l despică, distrugîndu-şi el însuşi prova. Cele două bastimente au plutit în derivă timp de 14 ore, agăţate unul de celălalt, pînă cînd remorcherele au reuşit să le separe şi să le aducă în port.

Amîndouă vasele sînt imobilizate cîteva luni pentru a fi reparate şi repuse în funcţiune.

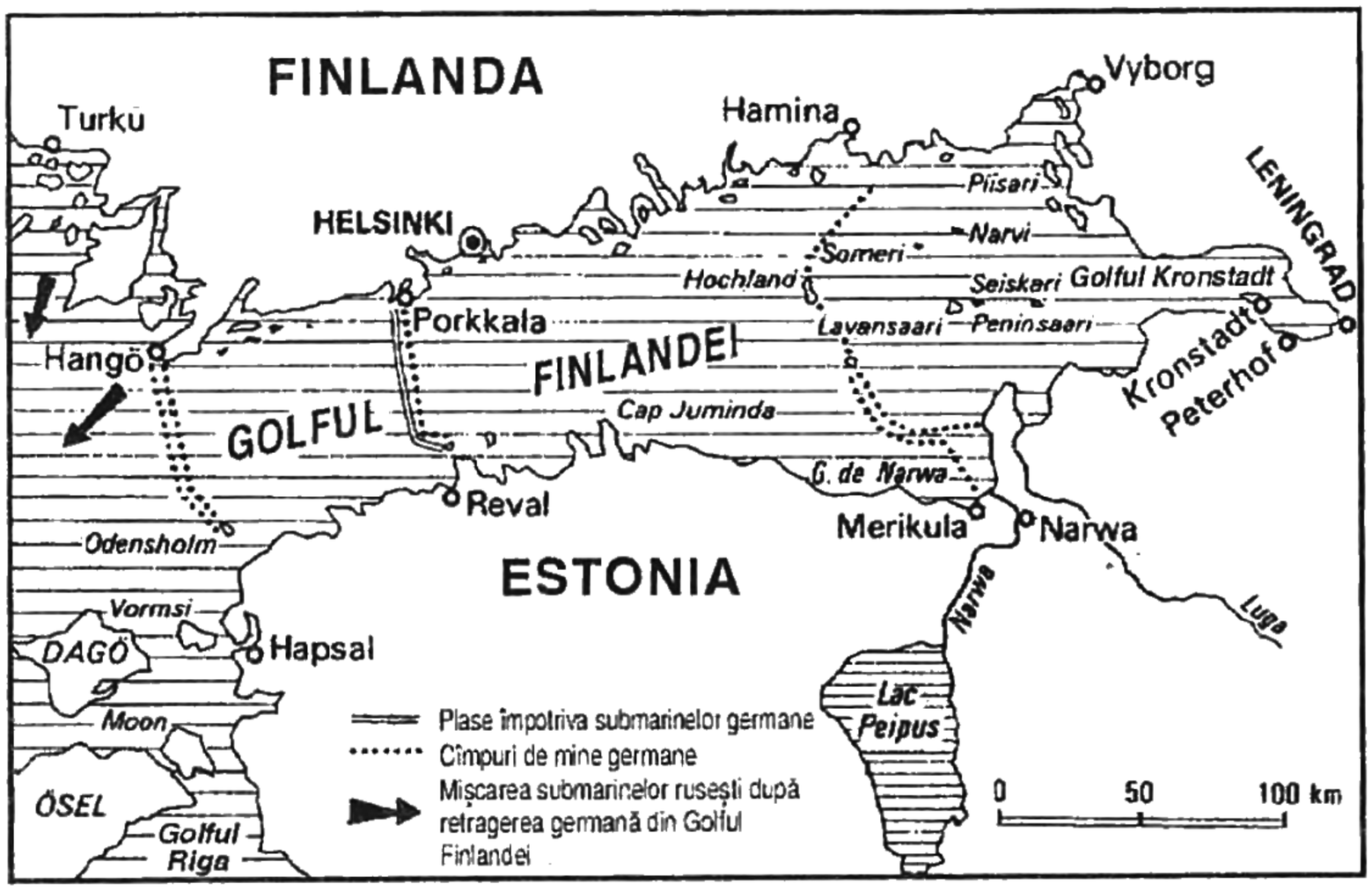

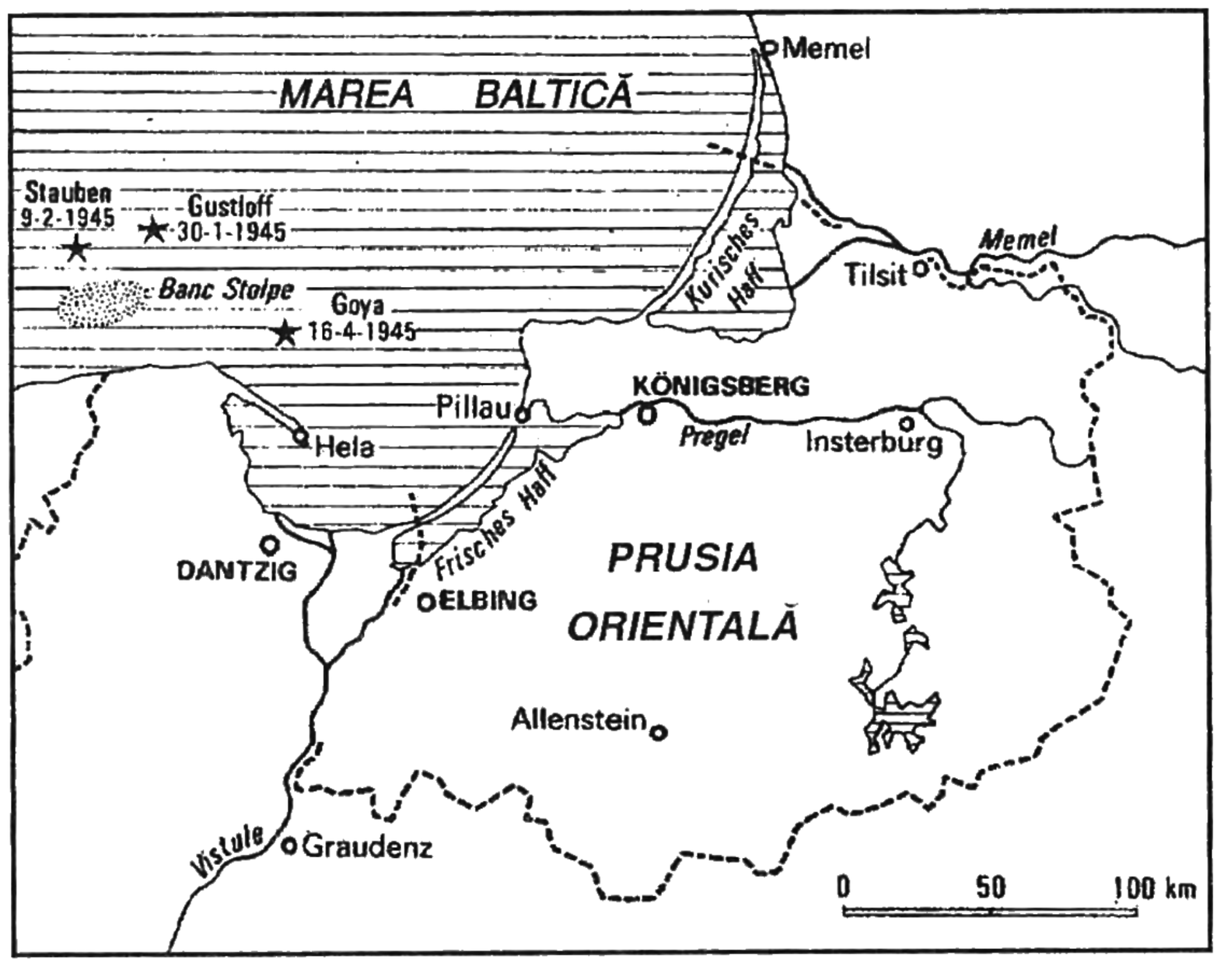

Harta 1. Exodul naval

*

Pentru a realiza exodul naval, sarcinile sînt multiple şi totodată uriaşe. Prima este aceea de a asigura securitatea Mării Baltice de la 18°30' longitudine est, pînă la 56°21' latitudine nord, către coasta suedeză. „Protectoarea Balticii" a devenit de la 1 decembrie, a 10-a divizie de protecţie, ea preluînd această misiune sub conducerea amiralului Bütow, pînă în februarie, apoi sub aceea a căpitanului de fregată Hugo Heydel.

La vest, flotila 1, cu baza la Kiel şi cea de-a 2-a, cu baza la Swinemünde, sprijinită de cea de-a 36-a flotilă de detecţie a minelor, supraveghează şi patrulează în cadrilaterul Warnemünde-Gedser-Sassnitz-Trelleborg. La est, trebuie barată calea avioanelor, a vedetelor şi submarinelor sovietice – vom număra douăzeci de astfel de submersibile. Aceasta este sarcina căpitanului de fregată von Blanc cu cea de-a 9-a divizie de protecţie, a detectoarelor şi culegătoarelor sale de mine, a bastimentelor de debarcare (flotilele 13, 21 şi 24) şi cea de-a 7-a flotilă purtătoare de artilerie, aflată sub comanda sa.

Altă sarcină esenţială era aprovizionarea.

Toate aceste unităţi vor profita de răgazul din timpul iernii pentru a aproviziona fără întrerupere capui de pod de la Memel (Klaipeda) şi a organiza mari depozite cu rezerve de carburanţi şi cărbune necesare pe întregul drum al exodului, de la Memel la Szczecin. Cu succes.

În acelaşi timp se impunea o ultimă sarcină: susţinerea celor ce apărau peninsula Sworbe (la sud de Oesel) şi Kurlanda, ceea ce s-a şi făcut.

Sworbe a rezistat pînă la 22 noiembrie, sub acoperirea artileriei de pe *Lützov, Scheer* şi de pe 3 distrugătoare şi 4 torpiloare. „Aviaţia noastră era ca şi inexistentă, dar ruşii nu zburau decît ziua şi din întîmplare n-au obţinut nici un rezultat", ne spune amiralul Ruge.

Vedetele sovietice n-au putut nici măcar să intervină şi nu a fost văzut nici un submarin.

În noaptea de 22 spre 23 noiembrie, 19 şalande automotoare, acoperite de culegătoare de mine, au reuşit să evacueze 4.500 de oameni din peninsula Sworbe. Pierderile s-au limitat la o singură şalandă, victimă a vremii nefavorabile. Înainte de a pleca, nemţii au reuşit să amorseze minele din tot golful Riga, ceea ce i-a făcut pe ruşi să nu-l poată utiliza luni de zile.

În timp ce se desfăşurau aceste operaţii, transportul refugiaţilor continua printr-o navetă permanentă de la est la vest. 18 nave erau destinate acestei operaţiuni.

La Berlin, Hitler se ambiţiona să menţină poziţiile cele mai compromise şi, în cursul „situaţiei" din 22 ianuarie, după ce îl ascultase pe Dönitz, s-a hotărît să dea prioritate transportului de cărbune faţă de acela al refugiaţilor. Aceste ordine utopice şi incoerente n-au fost urmate de marină. Ea a continuat cît a putut de bine să-şi îndeplinească sarcina de a transporta atît cărbunele, cît şi pe refugiaţii civili. Crucişătorul *Emden*, care nu era echipat pentru război, a fost în mod special afectat acestor servicii, la fel şi celelalte bastimente care nu erau, temporar, indispensabile protecţiei Mării Baltice.

Chiar şi *Luftwaffe* a pus vapoarele destinate securităţii aeriene la dispoziţia marinei, pentru a evacua civilii.

Totuşi, fiind asigurate toate activităţile de protecţie, practic nu mai rămîneau unităţi libere care să asigure transportul convoaielor şi escorta vaselor supraîncărcate de refugiaţi, ceea ce era imprudent şi periculos.

La 2 aprilie, fără îndoială pentru a nu-şi asuma responsabilitatea, amiralul Dönitz a crezut de cuviinţă să-i semnaleze faptul lui Hitler. Acesta a răspuns: „Este mai bine ca 10% din refugiaţi să piară pe drumul spre Germania decît 90% pe drumul spre Siberia".

De fapt, singura care putea face ceva era marina. Ceea ce a şi făcut.

*

Toţi refugiaţii trebuiau conduşi către zona portuară Gotenhafen-Danzig, de unde puteau ajunge în *Vaterland* pe cale terestră. Dar problemele erau multiple.

În cursul nopţilor de 15 şi 21 decembrie 1944 (cu lună plină), R.A.F. survolase Suedia meridională pentru a lansa mine în largul golfurilor Danzigului şi Pomeraniei. Erau necesare zece zile pentru a detecta şi draga aceste mine care pricinuiseră deja stricăciuni la 18 bastimente mici. Trebuiau oare blocate zonele şi canalele de coastă?

Amiralul Lange credea că nu, dar a dat ordin navelor de transport să navigheze în convoaie şi să ajungă cît mai repede în larg. Or, pe 25 decembrie, mica navă *Baltenland* (3.724 tone) este scufundată de un submarin sovietic care reuşise să evite radarul prin bruiaj. Nu se mai putea deci conta pe providenţă.

La 22 ianuarie, vine ordinul de evacuare a Memelului (Klaipeda). În acest port nu se aflau decît 10.000 de refugiaţi, dar aglomeraţia vaselor oferea o pradă uşoară avioanelor, submarinelor şi vedetelor sovietice, care provocară cîteva pierderi.

Este adevărat că, începînd cu 15 ianuarie, *Fuchs*, nava-şcoală de artilerie, fusese atinsă de aviaţie; nava port-artilerie, *Robert Müller*, navele comerciale *Allenstein* şi *Fritz Schoop* fuseseră lovite de artileria terestră. În cursul evacuării, pe 30 ianuarie, *Henriette Schulte*, un alt cargou, avea să naufragieze din motive neelucidate.

Evacuarea a durat de pe 25 pînă la 27 ianuarie.

La sfîrşitul operaţiei, pe 27 ianuarie, portul a fost minat cu succes şi a devenit, la rîndul său, inutilizabil.

Amiralul Thiele a mutat atunci artileria navală de la Elbing (pe malul estic al Vistulei, în raport cu Danzigul) la Cranz (în largul Königsbergului), cu navele *Lützow*, *Scheer* şi *Prinz Eugen*, marinarii intervenind şi în luptele terestre, ceea ce a făcut ca evacuarea către Gdansk-Gotenhafen să reuşească.

*

Exodul refugiaţilor continuă... Sute de mii de femei, copii şi bătrîni fugeau din Prusia orientală invadată şi ajungeau în golful Danzig, fără a ţine cont de ordinele gauleiterului Koch care vocifera la radio: „Rămîneţi în casele voastre. Luptaţi cu arma în mînă!"

Erau peste tot. În peninsula Hela, unde artileria şi aviaţia sovietică îi vînau ca pe nişte iepuri pe acea fîşie îngustă de pămînt, locuită în mod normal de cîteva sute de pescari. La capul Pillau, la extremitatea orientală a golfului Danzig, la o lovitură de tun de Königsberg, ruşii îi ocheau cu puşca sau prin rafale trase din avioanele de vînătoare.

Majoritatea erau civili, dar li se alăturau militari răniţi, pe care medicii şi infirmierele îi împărţeau în două grupe: cei răniţi uşor, putînd fi îmbarcaţi, şi cei ce nu aveau nici o şansă de supravieţuire şi trebuiau să moară acolo. „Toţi aceşti oameni, povesteşte A.S., erau lihniţi de foame şi aproape morţi de frig – erau -20°. Traumatizaţi de frică, ajunseseră în pragul nebuniei. Cei mai calmi erau apatici şi deveniseră indiferenţi la spaimă şi la durere"[1].

---

1. *Ost. Dok.*, I, 1 nr. 32.

Pe cheiurile din Pillau, copiii mici şi bătrînii mureau de frig, pe loc, dar nimeni nu catadicsea să-i adune. Fiecare se gîndea la el însuşi, temîndu-se să nu rateze o plecare şi aşa ipotetică.

Nimeni nu a mişcat nimic, cînd pe 5 februarie la ora 14,30 aviaţia sovietică va arunca bombe asupra acestor nenorociţi.

Cei mai grăbiţi se urcau la bordul feriboturilor care-i transportau de cealaltă parte a golfului Danzig, de unde se gîndeau că vor putea pleca mai repede sau mai uşor.

Marina s-a decis, în sfîrşit, să permită accesul în golf al tuturor ambarcaţiunilor posibile: crucişătoare, distrugătoare, torpiloare, culegătoare de mine, cargouri, nave comerciale de orice tonaj, cu sutele. E o adevărată goană. Aceşti oameni se aşteaptă la ce e mai rău din partea ruşilor care se apropie din spate. Consideră că nu au decît o ieşire, o singură cale de scăpare: marea.

Trebuie să plece cu orice preţ, cît mai repede. Fiecare vas poate fi şi ultimul. Atunci s-au produs scene cumplite.

Pentru că marinarii dădeau prioritate refugiaţilor însoţiţi de copii, unele mame, ajunse la bord, îşi aruncau copiii unor rude apropiate rămase pe chei pentru a le facilita îmbarcarea. Copiii cădeau în apă, şi unii încercau să-i scoată pentru a-i folosi la îmbarcare. Dacă o mamă adormea, se întîmpla să nu-şi mai găsească copilul cînd se trezea, fiind răpit de un soldat dezertor (erau şi dintr-aceştia). În busculada produsă, multe familii s-au pierdut şi nu s-au mai regăsit niciodată.

Dramele sînt aproape aceleaşi la Pillau, la Hela sau la Gotenhafen. Se discută despre naufragiul lui *Gustloff*. Nimeni nu crede că-i adevărat sau se face că nu crede. Trebuie să plece oricum şi prin orice mijloace.

Marinarii se agită mult, pentru că ei sînt singurii care asigură întoarcerea providenţială în *Vaterland*. La 2 februarie, la Gotenhafen, 13 nave vor conduce la loc sigur 27.000 de refugiaţi. Numai vaporul *Potsdam*, o navă cu aburi, va transporta într-o săptămînă, în cinci curse, 50.000 de refugiaţi.

Aviaţia germană, lipsită de carburanţi, este obligată să rămînă la sol, inexistentă, şi este un miracol că aviaţia sovietică, preferînd rolul tactic de sprijinire a luptelor terestre, nu se manifestă nicicum deasupra Balticii. Va scufunda doar vreo zece nave în timpul primelor patru luni ale lui 1945, deşi a înregistrat 2023 de zboruri. Cît despre submarinele sovietice, ele nu apar în primele luni ale lui 1945 şi nu vor scufunda decît 7 sau 8 cargouri mici.

Totuşi, la 9 februarie, comandantul Marinesko a crezut că venise momentul să treacă din nou la atac cu submarinul său S 13. În faţa lui, în zona Stolpe Bank, se afla pachebotul de lux *General Steuben* (17.500 tone) avînd la bord 2000 de răniţi şi 1000 de refugiaţi din Pillau. Printre cei 450 de membri ai echipajului, figurau 30 de medici şi 320 de infirmiere. *Steuben* era însoţit de două mici bastimente de escortă, T. 196 şi T.F. 10.

Submarinul S 13 l-a atacat cu torpile, în 10 februarie ora 0,13. Lovit de moarte, *Steuben* s-a scufundat rapid. N-au fost decît 300 de supravieţuitori. După cum afirmă martorii, mulţi soldaţi răniţi, constatînd situaţia fără ieşire în care se aflau, şi-au tras un glonte în cap înainte ca vaporul să se scufunde definitiv.

*

Ar fi inexact să tragem concluzia că marina germană a avut, în această ultimă fază a războiului, o atitudine în exclusivitate pasivă.

Două grupe de luptă – l-am văzut acţionînd pe cel de-al doilea, condus de amiralul Thiele – au intervenit frecvent la Tukkum, Sworbe, Memel, Cranz, Pillau, Hela şi Kolberg, pentru a proteja zona de coastă pe unde treceau soldaţi şi civili în retragere. Ele n-au suferit nici o pierdere.

Vedetele germane aveau să provoace la luptă pe cele sovietice, care n-au reuşit să torpileze decît un singur bastiment, Z 34, în rada portului Hela. Ele au reuşit chiar să distrugă două nave dintr-o flotilă de nouă nave sovietice.

Toate aceste mişcări se desfăşurau pe o vreme proastă, ceaţa alternînd cu îngheţul, pe o mare plină de mine în derivă şi traversată de submarine inamice. În clipa în care vremea se ameliora, îşi făceau apariţia avioanele şi vedetele.

Echipajele şi maşinile lucrau la capacitate maximă. Dacă apărea o avarie din cauza îngheţului, a uzurii sau acţiunilor duşmanului, ea trebuia reparată cu mijloacele aflate la bord, pentru că şantierele navale suprasolicitate nu mai aveau piese de schimb.

Atmosfera încordată datorită mulţimii de refugiaţi nu făcea decît să complice munca marinarilor.

Cu toate aceste probleme, marina trebuia să asigure cu prioritate legătura cu două grupuri de armate: *Heeresgruppe Kurland*, via Libau (Liepaia) şi *Heeresgruppe Nord*, via Gotenhafen (Gdynia).

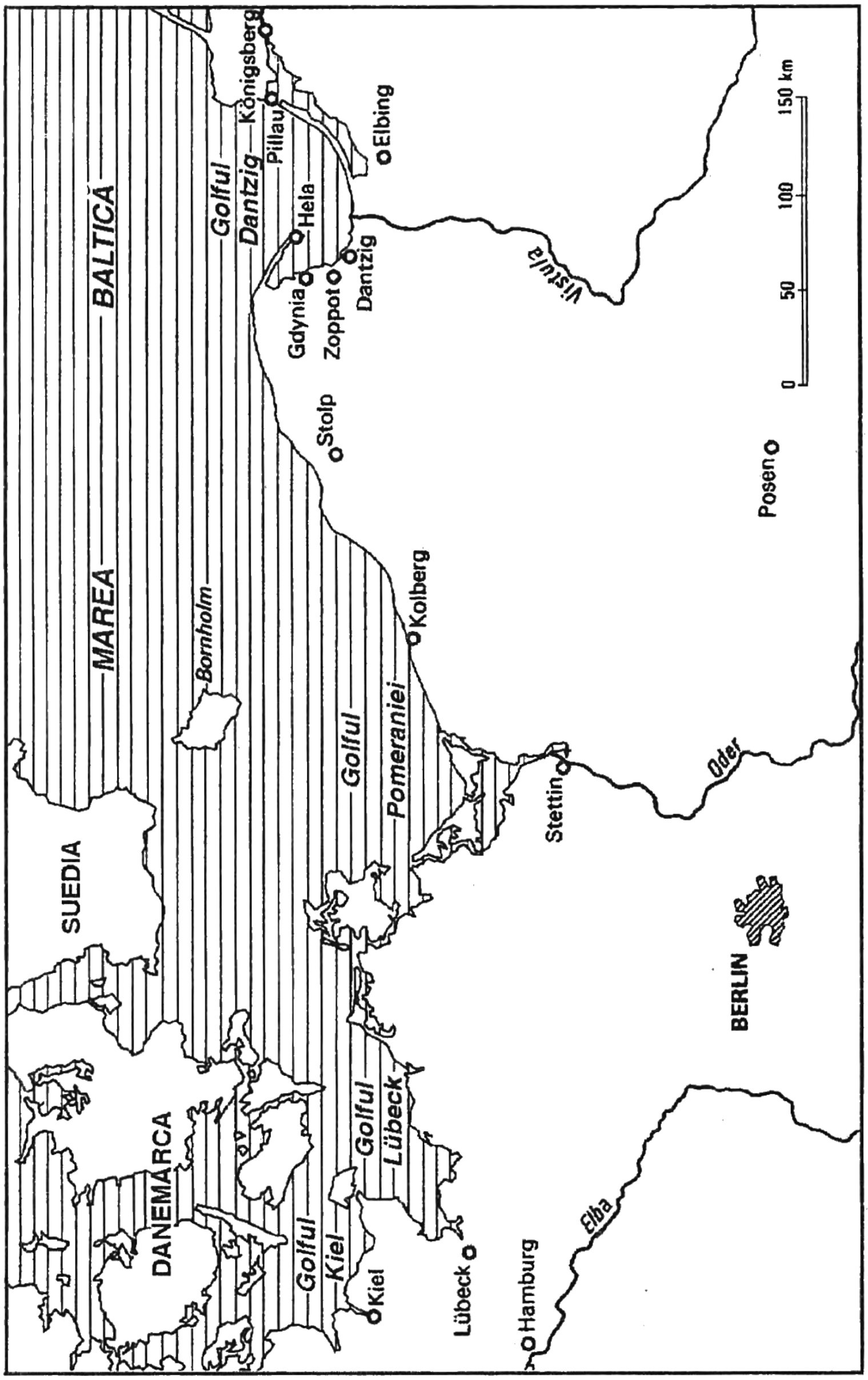

Harta 2. Exodul naval

Asigurarea legăturilor consta în aducerea de alimente şi de muniţii şi în preluarea răniţilor.

În Kurlanda, patru divizii încercuite luptau în ariergardă pînă la limita ultimelor forţe pentru a încetini înaintarea Armatei Roşii către Prusia orientală. Era vorba de cea de-a 3-a divizie Panzer SS (generalul Steiner), a 15-a şi a 19-a divizie SS *Lettland* şi *Latvia* (formate din letoni) şi cea de-a 20-a divizie *Estland* (formată din estoni).

Aceşti baltici se opuneau cu fanatism ruşilor şi comuniştilor care se infiltraseră în ţările lor. Ei nu se simţeau neapărat legaţi de cel de-al III-lea Reich şi de naţional-socialism. Se sacrificau, dar o făceau pentru a-şi apăra propria lor ţară.

Marina va evacua în primul rînd, în februarie, cea de-a 3-a divizie Panzer SS, de la Libau la Szczecin, unde va participa la apărarea Berlinului sub ordinele generalului Steiner. Diviziile *Lettland* şi *Estland* au plecat ulterior şi au participat la bătăliile finale de la Berlin şi Praga. Cît despre divizia *Latvia*, ea s-a sacrificat pînă la capăt şi nu a acceptat evacuarea decît la 1 mai. 9 vapoare venite de la Rönne s-au prezentat la Libau la 7 mai şi au dus spre Danemarca o parte din divizie: 20.000 de soldaţi de la Libau şi 7000 de la Windau (Ventspils). Apoi, pe 7 mai, ziua capitulării armatei din Kurlanda, 65 de mici bastimente au părăsit şi ele Libau în convoi. 208.000 dintre supravieţuitorii armatei din Kurlanda au plecat în captivitate, timp în care cei scăpaţi cu viaţă aveau să ajungă în mişcarea de Rezistenţă antisovietică din Letonia.

Toate aceste operaţiuni de transport de trupe şi echipamente s-au desfăşurat fără pierderi.

*

Totuşi au avut loc numeroase naufragii în aceste ultime săptămîni ale războiului.

La Hela, navele T3 şi T5 au fost aruncate în aer de mine. La fel, T34 şi T36 în Baltica centrală. T10 a fost distrus în cursul unui bombardament la Gotenhafen, *Schlesien* a fost victima unei mine în faţa peninsulei Swinemünde, pe 4 mai.

În acelaşi timp, forţele occidentale atacă bastioanele germane intrate în raza de acţiune a aviaţiei lor.

La 30 martie, *Köln*, aflată în reparaţii în arsenalul de la Wilhelmshauen, e scos din luptă de R.A.F. Apoi, pe 9 aprilie, vine rîndul lui *Scheer*, care se va scufunda în rada portului Kiel. În timpul aceluiaşi atac aerian, tot la Kiel, *Hipper* este

deteriorat şi *Emden* incendiat. Statul-major le aruncă în aer; la fel *Lützov*, pe care R.A.F. îl făcuse să naufragieze pe canalul Swine.

În cîteva luni, Baltica devenise astfel cel mai mare cimitir al flotei germane.

98 de nave de comerţ, respectiv 380.000 de tone (mai mult de o şesime din toată marina germană de la sfîrşitul anului 1944), dispăruseră şi ele. Ultimul mare naufragiu fusese cel al lui *Goya*, un cargou de 5.000 de tone, pe 17 aprilie. El naviga într-un convoi de 6 vapoare şi două dragoare de mine. A fost lovit la ora 23,56 în zona critică de la Stolpe Bank de două torpile ale submarinului sovietic L3. S-a rupt în două şi s-a scufundat în patru minute. Dintre cei 7.000 de refugiaţi aflaţi la bord, au fost salvaţi doar 183.

Nu s-a mai aflat nimic despre regimentul 35 Panzer de la bordul vasului *Goya*. A dispărut cu oameni şi echipament, cu excepţia a 7 soldaţi care, printr-un miracol, au putut ajunge la ţărm.

*

Marina a trebuit să abandoneze porturile Danzig şi Gotenhafen pe 28 şi 30 martie şi să-şi replieze bazele la Swinemünde şi Szczecin. Înainte de a pleca, a realizat ceea ce R.A.F. încercase fără succes. Cuirasatul *Gneisenau*, aflat în golful Danzig, vizat adesea în zadar de avioanele britanice şi ruseşti, a fost adus la intrarea în golf. El a fost dezarmat şi scufundat pentru a face impracticabil accesul în cele două porturi.

Englezii n-au avut deci satisfacţia de a scufunda cuirasatul căruia nu-i puteau ierta faptul că le-a scăpat trecînd Canalul Mînecii, împreună cu navele *Scharnhorst* şi *Prinz Eugen*, pe 11 februarie 1942, şi asta printre 16 baraje de mine.

Marina germană îşi fixase drept obiectiv esenţial să menţină deschisă Baltica centrală şi occidentală, în pofida atacurilor constante ale aviaţiei engleze care, străbătînd apele teritoriale suedeze, implantase mine în zonă.

Obiectivul a fost atins pentru că, pe 8 mai, aşa cum am văzut, convoaiele au putut să treacă la Libau, în Danemarca.

Cu toate dificultăţile întîmpinate, naufragiile subite, pierderile de vieţi omeneşti în cursul tuturor acestor transporturi de refugiaţi şi de soldaţi nu au depăşit 0,49% (conferinţa navală a Führerului din 18 aprilie).

Amiralul Dönitz va scrie în *Memoriile* sale: „Între 23 ianuarie şi 8 mai 1945, 2.022.602 persoane venind din Kurlanda, din Prusia orientală şi occidentală, şi mai tîrziu din Pomerania şi din unele regiuni ale Mecklemburgului, au fost transferate în vest, pe mare. Evacuarea s-a făcut sub focul constant al aviaţiei engleze, americane şi ruseşti, al submarinelor şi al forţelor uşoare de coastă, printre cîmpuri de mine foarte periculoase.

Pierderile suferite păreau îngrozitoare: 4.000 (în realitate 5.000) pe *Wilhelm Gustloff*, 7.000 pe *Goya*, 3.000 pe nava-spital *Steuben*. Oricît de dureroase ar fi fost aceste pierderi, ele nu reprezentau totuşi decît un mic procent din totalul persoanelor transportate pe mare. De fapt, 99% dintre ei au reuşit să ajungă sănătoşi şi teferi în porturile din vestul Mării Baltice."

În legătură cu aceste cifre trebuie făcute cîteva precizări. Dacă pornim de la data de 1 ianuarie în loc de 23 ianuarie, totalul persoanelor transportate de la est la vest se apropie de 2.300.000. Printre ele, 1.600.000 de refugiaţi şi 700.000 de soldaţi, dintre care 500.000 răniţi. Acţiunea a fost deci esenţial umanitară.

Realizarea acestei operaţii gigantice de salvare este datorată amiralului Dönitz şi, mai ales, amiralului Kummetz şi adjuncţilor săi, amiralii Burchardi, Lange, Schubert, Thiele şi Wurmbach care (contra-amiralul Eugelhardt fiind şeful transporturilor), în condiţii meteorologice defavorabile (îngheţ, furtună) şi printre nenumărate obstacole, au reuşit să manevreze, într-o navetă continuu, timp de 128 de zile, 790 de unităţi de luptă şi 475 de nave comerciale.

Spaima cuprinsese sute de mii de refugiaţi care se aşteptau la tot ce putea fi mai rău. Marina a reuşit să reducă panica la bord, să limiteze dezordinea şi să disciplineze aceste mase aflate în stare de stres. Numeroase iniţiative au fost luate de oameni necunoscuţi pentru a-i ajuta pe cei înspăimîntaţi, actele de jaf au fost rare, gesturile de întrajutorare multiple, criminalitatea redusă, cu toată dezordinea ce se producea.

Pe toate aceste planuri, marinarii care, zilnic, cu riscul propriilor vieţi, au stăvilit reacţiile isterice sau dezordonate, au disciplinat mulţimea şi au organizat întrajutorarea, merită un elogiu deosebit.

Asistasem la cel mai mare exod naval din istorie, incomparabil cu cele de la Dunkerque, din 21 mai-5 iunie 1940 (400.000 de oameni) şi din Crimeea, 8 aprilie-12 mai 1944 (380.000 de soldaţi).

La sfîrşitul acestei operaţii, care a coincis cu sfîrşitul războiului, marina de război germană nu mai avea decît cuirasatele *Prinz Eugen*, *Nürnberg*, cîteva distrugătoare şi torpiloare şi circa 400 de submarine[1].

Amiralul Dönitz nu insistă asupra acestui fapt, dar *Kriegsmarine*, care în cursul întregului război angajase în luptă 1.172 de submarine, pierduse 1.047[2]. Din cei 39.000 de marinari germani intraţi în luptă, 33.000 n-au mai revenit niciodată.

---

1. Vezi anexa 10.
2. Pierderile de submarine germane se ridică, din 1939 pînă în 1945, la 1.047 de nave: 726 scufundate de aliaţi; 207 pierdute; 61 distruse în porturi; 41 scoase din uz prin accidente întîmplătoare; 120 au fost victime ale minelor.

3

Infernul de la Dresda

Gauleiterii făceau exces de zel pentru a fi bine văzuţi la Berlin. Îşi dădeau ifose în faţa generalilor şi afirmau că victoria finală este sigură. Repetau ca nişte papagali lozincile lui Goebbels, *Reichsbeauftragter für den totalen Kriegseinsatz* (director al Reichului pentru războiul total), din 25 iulie 1944: războiul total... mîine, armele secrete, de la V3 pînă la V8, dacă va fi necesar... „Nimeni nu se poate apropia de Führer. Cînd s-a întors la Berlin, venind de la Rastenburg, a traversat cartierele mărginaşe ale capitalei în trenul său special şi a fost cu adevărat surprins şi emoţionat văzînd spectacolul devastării oraşului. Niciodată n-ar fi putut bănui, a declarat el celor din anturaj, că bombele ar putea avea asemenea efect”[1].

Cînd Goebbels a avut ideea să-i prezinte Führerului un album cu fotografii care să-i dea o idee despre rezultatul bombardamentelor aeriene, Bormann i l-a înapoiat cu acest comentariu: „Führerul nu doreşte să fie deranjat cu astfel de probleme lipsite de importanţă”[2].

Führerul trăia complet izolat, cu siguranţă din proprie iniţiativă, dar şi instigat de odiosul său secretar, Martin Bormann.

Pentru gauleiteri mai era o singură şansă să vadă coordonate planurile Wehrmacht-ului cu cele ale lui Hitler şi Goebbels, şi aceasta a fost decizia din 23 ianuarie 1945. În acea zi, Hitler, înţelegînd necesitatea unei direcţii politice a războiului total, i-a încredinţat lui Himmler conducerea grupului de armate Vistula, ceea ce ar fi trebuit să permită în principiu coordonarea acţiunilor generalilor cu acelea ale gauleiterilor. Alegerea s-a dovedit a fi dezastruoasă. Himmler era incompetent din punct de vedere militar şi

---

1. G. Boldt, *Die letzten Tage der Reichkanzlei*, Reinbek, 1964.
2. R. Semmler, *Goebbels, the Man next Hitler*, Londra, 1947.

noul său şef de stat-major, generalul SS Lammerding, nu era omul potrivit să facă faţă atacurilor Armatei Roşii.

Părăsind Berlinul, Himmler l-a asigurat pe Hitler că va opri înaintarea armatei ruseşti şi că-i va respinge pe invadatori, dar n-au fost decît vorbe în vînt.

Cu trenul său special, *Steiermark*, el s-a instalat la Deutsch-Krone (Walcz) la 132 km nord de Poznan, lîngă zidul Pomeraniei care trebuia să-i oprească pe invadatori.

Himmler se îngrijea aici de propria-i persoană. Maseurul lui, Kersten, venea de la ora 8 la 9 dimineaţa. Medicul, dr. Gebhardt, de la 9 la 10. De la 10 la 11 ţinea o şedinţă asupra evenimentelor, fără a putea decide nimic important, pentru că sovieticii erau stăpîni pe situaţie.

După un dejun frugal, îşi făcea siesta pînă la ora 15. Ţinea apoi o nouă şedinţă de la 15 la 18,30, cu multă vorbărie. Cina la ora 19 şi se culca la ora 22, fără a fi schimbat cîtuşi de puţin situaţia armatei germane.

Pe drumuri, la o temperatură de -25^0, se scurgeau două fluvii de oameni: sute de mii de refugiaţi care mergeau spre vest şi trupele „proaspete", de fapt tineri şi bătrîni, care urcau spre „Zidul Pomeraniei" în camioane ce spulberau zăpada peste căruţele refugiaţilor.

Am parcurs de multe ori iarna drumul Varşovia-Poznan--Frankfurt pe Oder, de la Vistula la Oder. E un drum drept, traversînd cîmpiile înzăpezite. Orizontul este pustiu, cerul cenuşiu, ameninţător, încărcat cu zăpada care va cădea curînd, imediat după apusul soarelui. Drum încărcat de istorie, drumul invaziilor.

*

A permite populaţiei civile evacuarea constituie o problemă dublă, atît pentru gauleiteri, cît şi pentru generali.

Pentru gauleiteri, însemna să accepte, contrar ordinelor lui Hitler şi ale lui Goebbels, ideea unei posibile înfrîngeri, părăsind oraşele şi bunurile în mîinile inamicului.

Pentru generali, era riscul de a încurca, poate chiar de a împiedica, mişcarea trupelor, aşa cum s-a întîmplat în Franţa în iunie 1940.

Pe de altă parte, a obliga populaţia să rămînă pe loc însemna să o foloseşti pentru a întări apărarea, dacă ea ar fi acceptat un război revoluţionar, după modelul rusesc, aşa cum se întîmplase la Stalingrad; a te opune inamicului casă cu casă, ceea ce, măcar, i-ar fi întîrziat considerabil înaintarea.

Armata germană nu dispunea, ca cea sovietică, de un cadru politic, care să permită integrarea civililor în apărarea naţională. De altfel, generalii cîntăriseră bine riscurile unui exod în masă al civililor şi preferau să nu-i acorde atenţie, cu excepţia ordinelor date în ultimul moment pentru evacuarea zonelor de luptă.

Varşovia căzuse la 17 ianuarie. Cei 6.000 de oameni care o apărau, majoritatea bolnavi, n-au putut evita încercuirea de către trupele primului front (grup de armate) din Bielorusia, comandate de mareşalul Jukov. Ordinul de a apăra oraşul cu preţul vieţii, dat de Hitler, era lipsit de sens şi a rămas literă moartă.

Jukov îşi lansase tancurile pe ruta Varşovia- Poznan--Frankfurt pe Oder. Începea prima fază a înaintării de la Vistula la Oder.

Pe data de 19 ianuarie s-a aflat că, în fruntea Frontului I ucrainean, mareşalul Koniev eliberase fără pierderi frumosul oraş istoric Cracovia şi traversase Polonia meridională către Breslau, prin Katowice.

Gau-l Wartheland (Poznan) era direct ameninţat. Responsabilul său, gauleiterul Arthur Greiser, era în aşteptare.

Cu cîteva zile în urmă, la 12 ianuarie, îl primise cu fast pe Werner Naumann, secretar de stat cu propaganda, adjunctul lui Goebbels, venit să-i transmită cuvintele de încurajare din partea şefului său.

„În nici un caz, frontul de Est nu va fi străpuns. Niciodată apărarea nu a fost mai puternică, iar dacă armata germană a bătut în retragere pînă la Vistula, a făcut-o numai pentru a salva vieţi omeneşti.

Frontul este acum stabilizat şi Armata Roşie va fi oprită aici. Noile trupe sînt gata să înceapă contraofensiva şi armele lor secrete vor decide soarta războiului."

Situaţia era deci foarte bună... dar aceasta nu era decît simplă propagandă.

Greiser s-a prefăcut a crede:

„Niciodată nu ne-am îndoit de victorie. Nici de înfrîngerea finală a sovieticilor în faţa frontierelor Wartheland-ului. Nimeni nu a părăsit provincia.

Cu o încredere nezdruncinată în Führer şi în victoria finală, am aşteptat ora bătăliei şi a deciziilor, pregătiţi să stăvilim bolşevismul şi, dacă va fi necesar, să facem din cadavrele noastre un zid care să salveze Germania şi Europa de la barbarie.

Îi mulţumesc secretarului de stat Naumann pentru afirmaţia sa că – în conformitate cu voinţa Führerului – soldăţimea bolşevică nu va pune niciodată piciorul pe acest pămînt.

Trăiască Führerul! Trăiască marele Imperiu german! Trăiască ora cînd bolşevismul se va prăbuşi şi cînd noi vom îndeplini, fără obstacole, misiunea noastră civilizatoare în teritoriile din Est!"

Greiser se bucura de încrederea germanilor din provincia unde se născuse (în 1897). Era un vechi luptător în primul război mondial, cînd făcuse parte din trupele aeronavale. Urcase în partidul nazist toate treptele, pînă la postul de ministru de interne al oraşului liber, apoi, mai tîrziu, ca preşedinte al Senatului din Danzig, unde îl înlocuise pe Rauschning[1], aflat în conflict cu Hitler. În 1940 a revenit la Poznan în calitate de gauleiter al provinciei cucerite de la polonezi şi a dus cu dibăcie o politică de germanizare accelerată, primindu-i pe refugiaţii germani veniţi din ţările baltice şi Basarabia, după anexarea acestora de către Uniunea Sovietică.

După vara lui 1944, i-a pus pe civili să construiască importante fortificaţii defensive, cerute de Berlin, deşi personal nu se aştepta deloc la o invazie. Totuşi, pentru orice eventualitate, şi în cel mai strict secret, a întocmit planurile de evacuare a civililor în cazul în care dispoziţiile se vor schimba.

Ştirea căderii Varşoviei l-a surprins pe Greiser, căci încurajările verbale transmise telefonic de Himmler, din trenul său de la Deutsch-Krone nu-l linişteau deloc. A convocat chiar, la 17 ianuarie, orele 18, la castelul său din Poznan, pe toţi funcţionarii Partidului aflaţi sub comanda sa.

Cu oarecare solemnitate, le-a făcut o descriere a situaţiei fără a dramatiza şi fără să facă aluzii la o posibilă evacuare. A emis cîteva critici severe la adresa militarilor, apoi a dat un ordin şi o informaţie; ordinul era al Führerului: apărarea pînă la capăt a Wartheland-ului cu unităţile militare; informaţia venea de la Himmler: divizia de infanterie *Grossdeutschland* era în drum şi urma să întărească apărarea în regiunea Litzmannstadt.

De acum înainte, gauleiterul avea puteri depline în regiune, chiar şi militare.

---

1. Fost ofiţer şi mare proprietar prusac, Rauschning a fost preşedintele Senatului din Danzig între 1933-1934.

L-a avertizat pe comandantul Poznanului, generalul Petzel, cel mai înalt în grad, care i-a telefonat generalului Guderian pentru confirmare şi a avut surpriza să afle că nu trebuie să ţină seama de asemenea directive. Dezorientarea era generală!

A doua zi, pe 18 ianuarie, de la prima oră, Greiser pleacă să inspecteze sectorul Litzmannstadt. S-a văzut curînd amestecat cu un val de refugiaţi mergînd în dezordine spre vest, urmaţi la mică distanţă de blindatele sovietice. Prin alte părţi, polonezii jefuiau locuinţele părăsite de nemţi. Cît despre D.I. *Grossdeutschland*, nu sosise încă. Ce era de făcut? Să evacuezi? Era prea tîrziu. Să te baţi? La ce bun?!

Greiser reflectă toată ziua de 19, iar a doua zi îşi chemă colaboratorii:

„Domnilor, în două zile ruşii vor fi la Poznan."

Şi, spre marea surpriză a adunării, care se aştepta să-l audă vorbind de o crîncenă apărare a „Fortăreţei Poznan", anunţă:

„O să abandonez opera vieţii mele... o operă neterminată. Toată fiinţa mea este profund legată de această ţară. Fiul meu se odihneşte în acest pămînt..."

Apoi, după o pauză spuse:

„Părăsesc Poznanul în această noapte. Un ordin al Führerului mă cheamă la Berlin, unde mă aşteaptă alte responsabilităţi. Mă va înlocui adjunctul meu."

Aduse obişnuitele mulţumiri, apoi îi lăsă cuvîntul adjunctului său, Schmalz, care vorbi puţin dar clar.

La ora 21, toate serviciile provinciei trebuiau să părăsească Poznanul. Toţi locuitorii germani trebuiau să părăsească oraşul înainte de miezul nopţii. Evacuarea s-ar fi putut efectua în ordine şi la timp, decizia însă a venit prea tîrziu.

O imensă coloană se formă în noapte şi o porni spre Frankfurt pe Oder, unde n-a ajuns decît în ziua de 22 ianuarie.

Oare dăduse Hitler cu adevărat ordinul de a evacua Poznanul şi ca Greiser să se prezinte la Berlin? În orice caz, gauleiterul îşi pierduse curajul: în acelaşi moment, la radio se anunţa că „Fortăreaţa Poznan" va fi apărată pînă la capăt de către armată şi Partid. Se vorbea despre laşitate.

Greiser a ajuns la Landsberg, la nord-est de Frankfurt, unde a aflat că Goebbels, Ley şi Bormann ceruseră împotriva lui pedepse severe. A aflat de asemenea că Hitler, schimbînd în aparenţă hotărîrea, dăduse ordinul ca Poznanul să fie apărat pînă la capăt.

Era oare vorba de o intrigă montată de Bormann împotriva lui Himmler? Gauleiterul s-a prezentat Reichsführer-ului, care l-a sfătuit să se ducă să-şi îngrijească vezica biliară la Karlsbad (Karlovy Vary). Greiser n-a aşteptat să i se spună de două ori. Va mai putea fi văzut abia în mai, în Bavaria superioară, unde americanii l-au făcut prizonier. Căutat de polonezi pentru crime de război, va sfîrşi la capătul unui streang în curtea citadelei din Poznan, după ce fusese purtat într-o cuşcă prin tot oraşul.

Sovieticii au încercuit în două zile Poznanul, în timp ce refugiaţii evacuau oraşul în panică. Tanchiştii ruşi trăgeau la întîmplare în mulţime pentru a grăbi deplasarea. Artileria bombarda cartiere întregi fără să vizeze un obiectiv anume.

Bătrînii şi bolnavii trebuiau să renunţe la plecare. Populaţia poloneză prefera să se adăpostească în pivniţe decît să-şi caute un refugiu îndoielnic în teritoriile germane. Şi-au făcut apariţia jefuitorii şi soldaţii dezertori, dar Wehrmacht-ul ascultă de ordinele date: oraşul invadat va fi apărat.

Luptele de stradă au durat 28 de zile, pînă la 23 februarie, cînd ultimii supravieţuitori ai garnizoanei s-au predat. Sovieticii i-au obligat să traverseze oraşul prin zăpadă, în timp ce civilii polonezi îi loveau cu bastoane sau aruncau în ei cu pietre.

Cît despre grav răniţii rămaşi culcaţi în cazemate, aceştia au fost exterminaţi de ruşi cu aruncătoarele de flăcări.

Nici astăzi Poznanul n-a uitat. Nu s-a debarasat de atmosfera de tensiune şi spaimă. Privirile supravieţuitorilor evocă amintiri de infern, părînd a se pierde într-o viziune îndepărtată de spaimă şi oroare.

*

Refugiaţii din Poznan şi Wartheland merg spre Frankfurt şi Dresda, oraşul plin de opere de artă, ocolit în mod miraculos de bombardamente. Cîteva coloane coboară spre sud, către Breslau, un alt oraş pe care aliaţii occidentali par să-l menajeze.

Gauleiterul din Breslau este Karl Hanke. Secretar de stat la Propagandă înaintea celui de al doilea război mondial, a făcut mai întîi o curte discretă, apoi insistentă, d-nei Goebbels, în momentul în care ea s-a plîns de infidelitatea soţului. Nu a ezitat să strîngă probele necesare pentru obţinerea divorţului cuplului Goebbels, divorţ care ar fi survenit dacă Hitler nu s-ar fi opus.

Avea oare Hanke ambiţia să-l înlocuiască pe Goebbels, căsătorindu-se cu soţia lui? Unii au crezut că da. În orice caz, reconcilierea impusă de Hitler s-a făcut în paguba lui; în septembrie 1939 a fost mutat la Wehrmacht, în calitate de aspirant. După ce a făcut campania din Polonia, apoi pe cea din Franţa, ca ofiţer de ordonanţă al lui Rommel, a fost numit gauleiter în Silezia de Jos, cu sediul la Breslau. A obţinut în noile funcţii multă siguranţă de sine, s-a însurat şi a ştiut să se impună tuturor. Destinul va face din el apărătorul oraşului Breslau, capitala Sileziei, perla coroanei Împărătesei Maria-Tereza"[1].

Sarcină dificilă: 1.000.000 de civili – 625.000 de locuitori şi 375.000 de refugiaţi – se îngrămădeau în oraş atunci cînd mareşalul Koniev a hotărît să pătrundă cu forţa. Erau -20°, străzile erau acoperite de un strat de 50 cm de zăpadă. Trenurile mai mergeau încă, dar, începînd cu 16 ianuarie, fiecare plecare era semnalul unei lupte eroice: fiecare dorea să plece.

Hanke amînase şi el pînă la limită evacuarea civililor şi a obligat populaţia să crească numărul de obstacole şi baraje antitanc. Oraşul era invadat de mulţimi de refugiaţi care împiedicau circulaţia, împînzeau străzile, se adăposteau pe pragul uşilor, iar cei mai hărţuiţi stăteau pur şi simplu de-a lungul trotuarelor, pe zăpadă.

Foarte decis să facă din Breslau o fortăreaţă, conform ordinelor primite de la Hitler şi Himmler, Hanke a dat ordinul de evacuare. Dar nimic nu se putea face cu această masă inertă din stradă.

Maşinile străbat oraşul şi oamenii partidului strigă în megafoane: „Ordin al comisarului Apărării Reichului: femeile şi copiii trebuie să părăsească oraşul pe jos, în direcţia Opperau-Kanth".

Adică spre Katowice, la sud-est, către frontiera poloneză. O rută de diversiune, menită să-i plaseze pe civili în afara itinerariilor folosite de armata germană, dar care îi conducea înspre ruşii ce veneau de la Cracovia via Katowice-Oppeln (Opole). Întîlnirea urma să se producă la 14 februarie. Dar cea mai mare parte a populaţiei a preferat să meargă pe jos către vest, spre Dresda, via Liegnitz (Legnica), Haynau (Chojnow), Görlitz şi Bautzen.

---

1. J.-M. Charlier şi J. de Launay, *Eva Hitler, née Braun*, 1978.

*

Înaintînd către vest, Armata Roşie va descoperi lagărele de concentrare germane. Himmler începea să fie îngrijorat.

La 25 ianuarie, ruşii au deschis porţile lagărului de la Stutthof (Sztutowo), la nord-est de Elbing. Polonezii afirmă astăzi că 85.000 de prizonieri, majoritatea polonezi, şi-au găsit aici moartea, începînd cu septembrie 1939.

La Auschwitz (Oswiecim) şi Birkenau, între Cracovia şi Katowice, au ajuns pe 27 ianuarie. Germanii terminaseră evacuarea cu multă întîrziere, la 18 ianuarie. Toţi prizonierii erau apţi să se deplaseze şi peste 58.000 de bărbaţi şi femei au fost forţaţi să o pornească pe jos către interiorul Reichului, în direcţia Wlodzislaw Slaski. Cei care cădeau epuizaţi pe drum erau împuşcaţi pe loc; sovieticii au fost surprinşi să găsească cadavre de puşcăriaşi pe marginea drumului.

Cînd şi-au făcut intrarea în lagărul de la Auschwitz, ruşii au găsit mai mult de 8.000 de bolnavi, bărbaţi şi femei, epuizaţi, şi cîteva sute de copii, lipsiţi de hrană şi de îngrijiri medicale. Unităţile de gardieni SS erau încă ocupate să şteargă toate urmele. Ruşii au pierdut 231 de soldaţi în această operaţie, neputînd elibera decît 7.650 de persoane, mai mult moarte decît vii; 1.200 prizonieri din *Stammlager*-ul din Auschwitz; 4.000 femei şi 1.800 de bărbaţi la Birkenau; 650 de prizonieri la Monowitz.

Scîrbit de atîtea orori, comandantul sovietic a obligat populaţia civilă să îngroape ultimele victime.

Odată lagărele deschise – şi aceasta s-a repetat peste tot, mai ales la Ravensbrück – soldaţii ruşi au jefuit depozitele de aprovizionare şi au deschis cu mitraliera pachetele prizonierilor. Cît despre deţinute, majoritatea celor care rezistaseră mai bine regimului de carceră – nu neapărat cele mai frumoase – au fost violate de soldaţi.

Aceeaşi soartă a fost rezervată şi lagărelor de prizonieri de război.

„Trebuia să te fereşti să strănuţi prea tare, ne spune Paul F. Ar fi tras imediat."

Cei mai norocoşi au reuşit să ajungă acasă mergînd spre vest. Ceilalţi, repatriaţi prin Rusia şi prin Odesa, după ce au fost deposedaţi de cizme, ceasuri şi verighete, au trăit diverse întîmplări nefericite despre care vom vorbi mai tîrziu.

Putem afirma de pe acum că o parte din aceşti prizonieri de război nu vor mai ajunge niciodată la casele lor.

Himmler stătea la pîndă. Manipulat de cei apropiaţi lui, generalul W. Schellenberg, şeful contraspionajului şi... de maseurul lui Goebbels, dr. F. Kersten, spera să salveze Germania printr-o capitulare negociată. Pentru a da greutate ofertei sale, avea intenţia să deschidă şi lagărele de concentrare, dar propunerea nu a fost în asentimentul altora, cum ar fi Kaltenbrunner. Nu au făcut excepţie – după cum vom vedea – decît lagărul de femei de la Ravensbrück, care a fost evacuat, şi prizonierii scandinavi de la Neuengamma, care au beneficiat de o eliberare anticipată. Cu puţin timp înainte de sosirea ruşilor, şefii lagărelor i-au evacuat pe deţinuţi către vest, pe jos sau în vagoane deschise. Numeroşi deportaţi, bolnavi şi subalimentaţi, nu au rezistat frigului intens al exodului. Cei care se opreau în drum erau doborîţi cu cruzime, trăgîndu-li-se un glonte în ceafă.

*

La nord de Wartheland, în Prusia orientală, nici chiar încurajările prin radio ale gauleiterului Koch n-au reuşit să împiedice 15% din populaţie, şi anume 600.000 de persoane, cei ce nu s-au putut îmbarca pe vasele de război, să caute să fugă spre oraşele mai puţin expuse.

Trek-ul, după expresia întrebuinţată pentru a numi coloanele de refugiaţi, avansa în pas bărbătesc, colportînd noutăţi înspăimîntătoare despre primele contacte cu trupele sovietice. Frica răspîndindu-se din sat în sat, *trek*-ul se mărea cu noii sosiţi. Ca şi refugiaţii din Wartheland, mulţi au crezut că Saxa şi capitala sa, Dresda, erau o zonă de linişte. Cei mai iuţi şi cei mai valizi au pornit-o în frunte şi, la începutul lui februarie, ajunseseră deja la Weimar, Thuringe, Leipzig şi în alte oraşe saxone, în timp ce aceia mai lenţi, mai bătrîni erau încă în Pomerania, în împrejurimile oraşului Szczecin.

La 12 februarie 1945, Dresda număra în plus faţă de populaţia sa obişnuită de 630.000 locuitori, şi 300-400.000 de refugiaţi fără adăpost[1].

Era momentul în care aliaţii aleseseră oraşul Dresda drept ţinta unui bombardament excepţional, cel mai mare din cîte a cunoscut istoria.

Operaţia purta numele răsunător de *Thunderclap* (Lovitura de tunet) şi l-a şi meritat. Chiar şi acum cei care poartă răspunderea ezită să vorbească despre aceasta.

---

1. *Dokumentation der Deutschen aus Ost Mittel-Europa*, I, Bonn, 1951.

Englezii pretind că atacul aerian le-a fost cerut de ruşi. Este adevărat că o astfel de cerere a fost formulată... în octombrie 1944; zona industrială a fost efectiv bombardată la 7 octombrie 1944 de 30 de bombardiere ale U.S.A.F. (United States Air Force). Dar niciodată sovieticii nu ceruseră distrugerea oraşului[1].

Mareşalul Koniev a declarat[2] şi el:

„Sosind la Dresda, am văzut distrugerile cumplite aduse oraşului de aviaţia anglo-americană, către sfîrşitul războiului, fără nici o motivaţie strategică."

Ulterior, fiecare a căutat să scape de responsabilitate. Generalul Harris, şef al *Bomber Command*-ului britanic, ne asigură că hotărîrea de a bombarda oraşele a fost luată înainte de numirea sa în post. Generalii americani Eaker şi Spaatz afirmă că au pus capăt încă din ianuarie 1945, atacurilor asupra oraşelor.

Cît despre Churchill, el s-a exprimat... la 28 martie (!), comandînd raidurile de teroare care nu mai lăsau în faţa învingătorilor decît o ţară devastată.

*

Marţi, 13 februarie 1945, locuitorii Dresdei au sărbătorit lăsata-secului – este numai un fel de a spune. În ciuda ordinelor gauleiterului Martin Mutschmann de a-şi limita şederea în oraş la 72 ore, refugiaţii poposeau pe străzi sau dormeau în imensul centru de primire organizat de *Tineretul hitlerist* – băieţi şi fete – şi de Crucea Roşie, ajutaţi de femei voluntare şi de şcolari.

Nimeni nu se gîndeşte la posibilitatea unui bombardament aerian. Din 1945, oraşul nu mai are apărare antiaeriană. Tunurile antiaeriene fuseseră duse spre Breslau şi Silezia, pentru a întări bateriile antitanc. Numeroase servicii administrative berlineze, fugind de bombardamentele din capitală, se instalaseră la Dresda şi o mulţime de spitale funcţionau din plin. Chiar şi prizonierii aliaţi erau numeroşi în această regiune: peste 25.000 (la Stalag şi Oflag IV).

Locuitorii Dresdei îşi dădeau curaj afirmînd că între R.A.F. şi *Luftwaffe* ar exista un acord tacit şi secret: nici Dresda şi nici Oxford, oraşe-muzeu, nu trebuiesc bombardate.

---

1. C. Webster şi N. Frankland, *The Strategic Air Offensive against Germany*, III, Londra, 1961.
2. *Memorii*, Moscova, 1966.

În acea zi, animaţia este intensă în centrul oraşului. Între gara principală şi Elba magazinele sînt bine aprovizionate, iar civilii circulă pe străzile înguste din cartierul medieval, în satul italienesc, pe pavajul de lemn de pe Prager Strasse sau în Altmarkt (piaţa veche).

Circul Sarrasani dădea o mare reprezentaţie şi sala era arhiplină. Dresura de cai şi lei reprezenta atracţia serii. Populaţia ignora faptul că nu datora calmul acelei zile de iarnă decît plafonului de nori care acoperea această regiune a Europei, fiindcă atacul aerian asupra Dresdei fusese programat în seara zilei de 12.

Încetul cu încetul, norii s-au împrăştiat şi în după-amiaza zilei de 13 februarie meteorologii au prognozat că la Dresda cerul va fi senin timp de mai multe ore, începînd cu ora 21.

4.000 de aviatori de la R.A.F. au fost convocaţi şi repartizaţi în două grupe: 245 avioane Lancaster în flota a 5-a; 529 Lancaster într-o a doua formaţie.

Cei dintîi au decolat din Anglia la ora 17, a doua grupă, la ora 21.

La Dresda, semnalele de alarmă încep să răsune la ora 22. Direcţia circului Sarrasani anunţă spectatorilor alarma prin clovni, care fac tot felul de glume.

Publicul ajunge în adăposturi cu paşi lenţi şi rîzînd în hohote. Găsesc o mulţime de refugiaţi, atît acolo cît şi în grădinile publice.

La ora 22, pilotul bombardierului din prima escadră, locotenent-colonelul Maurice A. Smith, aflat la bordul unui *Mosquito*, zboară la 7.000 m deasupra Dresdei.

La ora 22,3, 4 bombe de iluminat de culoare verde se aprindeau la capătul a 4 paraşute. Cele 4 *Mosquito* avînd misiunea să balizeze zona de bombardament erau la datorie.

Smith coboară pînă la 3.000 m deasupra acoperişurilor şi face semn celor însărcinaţi cu iluminarea. La semnal, 4 avioane *Mosquito* lansează 4 lumini roşii de balizare care ajung la locul prevăzut la ora 22 şi 9 minute.

Colonelul Smith dă bombardierelor ordinul de atac. Aparatele zboară la 4000 m. Din partea apărării antiaeriene, nici o ripostă... deoarece aceasta nu exista. Nici un proiector nu prinde în raza lui vreun avion, dar balizele roşii iluminează întreg oraşul, pînă în cele mai ascunse colţuri. Dresda este un oraş deschis, fără apărare.

Totuşi, cei ce iluminează lansează sute de mii de foi de hîrtie de cositor, de 27 cm lungime (denumite *windows*), avînd ca efect dereglarea radarelor de apărare D.C.A. sau

ale vînătorilor. Fiecare produce un ecou similar cu al unui avion şi împiedică reperarea bombardierelor. Nu există însă nici avioane de vînătoare, nici apărare D.C.A.

Marile axe rutiere observate de la bordul avioanelor sînt în realitate coloanele de refugiaţi blocate în oraş.

Primele bombe cad la 22 şi 13 minute. Sînt proiectile explozive de 2.000 pînă la 4.000 kg care vizează să spargă geamurile şi să smulgă acoperişurile, pentru ca oraşul să devină perfect incendiabil.

Odată lansate aceste bombe, fiecare avion îşi regăseşte echilibrul şi deschide trapele bombelor incendiare, cinci la număr, 375 kg fiecare aparat. În fapt, escadra transportă cam 75% bombe incendiare.

La ora 23 şi 21 minute, primul atac ia sfîrşit.

„Eram în curtea cazărmii, în nord-estul oraşului, povesteşte Robert J., un tînăr deportat la muncă obligatorie. Imediat, oraşul a luat foc pe o mare suprafaţă. Se vedea mai bine decît în plină zi. Flăcările se ridicau şi păreau să alerge cu repeziciunea unui fluviu. Eram convins că mi-a sosit ceasul şi că nicicînd nu-mi voi mai vedea ţara. Era Apocalipsa!

Trebuia oare să te ascunzi sau să fugi cît te ţineau picioarele? Eram înmărmuriţi, aproape siliţi să rămînem pe loc. Bombardamentul de douăzeci de minute părea să dureze de ore, iar noi eram incapabili să reacţionăm."

Imobilele luau foc unele după altele. Flăcările izbucneau din case în stradă şi mai multe străzi din centru, pavate cu lemn, au luat foc.

În 1977, la peste 30 de ani după cele petrecute, am văzut încă pe ziduri urmele de flăcări.

Pornind de pe străzile din centru, focul s-a îndreptat spre Elba, croindu-şi drum pe rutele cele mai scurte.

Oamenii alergau în toate direcţiile, căutînd să ajungă fie la Elba, fie în Grădina Publică (Grosser Garten), de aceeaşi mărime ca Hyde Park, ocolită în mod miraculos de foc.

Au fost atinse în primul rînd spitalele, iar ocupanţii lor, bolnavii şi cei ce-i îngrijeau, au rămas pradă focului. Refugiaţii din stradă au putut să alerge primii spre zonele pe care le credeau intacte, pe cînd locuitorii abia dacă reuşeau să iasă din casele aprinse.

După două ore de incendiu, o imensă coloană de fum s-a format deasupra oraşului. Zonele în flăcări din partea veche atingeau o temperatură de 1.000^0; de altfel, nu se va

putea ajunge acolo... mai devreme de 2-3 săptămîni! Toţi cei care se apropiau de acest taifun de foc înalt de cel puţin 100 m, erau aspiraţi ca un fir de pai.

După cîteva ore, vîrful coloanei, alungat de un vînt puternic dinspre sud-vest, s-a abătut asupra zonei de est a oraşului, către Elba.

Chiar în acel moment, şi-a făcut apariţia cel de-al doilea val de 529 bombardiere *Lancaster*. Era 14 februarie, ora 1 şi 28 minute noaptea.

Primul pilot a reuşit cu mare dificultate să-şi repereze obiectivele, oraşul fiind în flăcări, iar partea estică învăluită în fum. Imposibil de zărit zonele de umbră: Elba şi Grosser Garten. Străzile erau conturate prin linii de foc ce se vedeau pînă la o altitudine de 20.000 de picioare (7.000 m). Vîlvătaia oraşului în flăcări, reflectată pe cer, era vizibilă de la 200 mile (322 km), adică pînă la linia Breslau-Ostrova-Brno-Linz-Salzburg-München-Nürenberg-Frankfurt-Kassel-Hanovra-Hamburg-Rostock-Szczecin-Poznan. Aceasta se întîmpla la o altitudine de 7.000 m, ceea ce înseamnă că locuitorii Berlinului şi cei din Praga au putut să observe foarte bine focul uriaş din Dresda.

Şeful escadrei se străduia să ghideze grupurile care soseau la interval de patru minute. El le-a cerut să ţintească în special Grosser Garten, care refuza cu încăpăţînare să ia foc (ceea ce era explicabil). Majoritatea bombelor (cîteva bombe explozibile de mare calibru, dar mai ales bombele incendiare) au căzut într-o zonă deja în flăcări. Ele au avut ca efect principal să dezorganizeze acordarea primelor ajutoare care au reuşit să ajungă la faţa locului. Flăcările deveniseră vizibile pînă la jumătatea drumului înspre Praga – dincolo de Aussig (Ustinad Leben) şi Teplitz, la poalele Munţilor Metaliferi.

Cel mai mare raid de teroare (*Terrorangriff*) din întreg războiul se termina. Bombardamentul de la Tokio, din 10 martie 1945, va face 83.793 morţi, iar bomba atomică din 6 august 1945, 78.150 morţi, la Hiroshima; Dresda a numărat 135.000 de morţi.

În total, britanicii lansaseră asupra oraşului aproximativ 650.000 de bombe incendiare. Pierderile pe care le-au suferit au fost de numai 6 aparate distruse, plus 10 aparate obligate să aterizeze pe continent, din lipsă de carburant.

Pentru efectuarea raidului, cele 774 de avioane *Lancaster* au folosit 1.667.196 galoane de benzină (757.816 litri), adică echivalentul consumului de benzină al întregii aviaţii

germane pe o perioadă de 18 luni, sau consumul zilnic a 30 de divizii Panzer, în plină luptă.

Pentru perfecţionarea acţiunii s-a decis ca U.S. Air Force să lanseze la rîndul ei asupra Dresdei un număr de 1.250 avioane *Boeing* (fortăreţe zburătoare) şi *Leberator*. Era vorba de operaţiunea „Carnation" (garoafa).

Plecate în 14 februarie, la ora 8 dimineaţa, bombardierele au depăşit Zuyderzee către 10 şi 45 minute, au trecut peste Kassel la 11,30, apoi au urcat de-a lungul Elbei, de la Torgau la Dresda. Primele bombe au căzut deasupra oraşului la ora 12 şi 12 minute. La ora 12 şi 23 minute totul era terminat. 771 tone de bombe căzuseră peste Dresda.

Pentru ca să asigure protecţia bombardierelor la întoarcere, trei grupe de avioane de vînătoare au mitraliat cu înversunare malurile Elbei, unde erau adunaţi supravieţuitorii din noaptea precedentă, şi anume refugiaţii care se credeau în siguranţă pe malul fluviului. O parte din escadră a atacat Chemnitz, dar plafonul de nori era atît de coborît, încît unele dintre ele s-au rătăcit deasupra oraşelor Cheb şi Plauen, pe care le-au bombardat din greşeală.

Bilanţul total a fost edificator: Dresda era distrusă în totalitate pe o suprafaţă de 6 km^2, în timp ce Londra fusese atinsă pe întreaga perioadă a războiului doar pe 2 km^2.

Centrul istoric era complet distrus. Zwingerul, ansamblul baroc cu galeriile sale de pictură şi colecţiile de porţelanuri, era incendiat. Palatul, castelul regilor de Saxa, opera Semper, dărîmate şi arse. Marele hotel Bellevedere, zdrobit sub bombe. Cupola bisericii Frauenkirche, înconjurată de o coloană de fum, se dărîmase. Hofkirsche, Primăria, Georgentor, Stallhof erau arse şi distruse. Sophiakirche mai avea doar o turlă. Pe clopotniţa redusă la scheletul ei de oţel, se mai învîrtea încă acel personaj care din vîrful ei saluta mulţimea. Dintre cele 28.410 de locuinţe din centru (Dresda IV), 24.866 erau total distruse.

În doar cinci ore, bogăţiile a cinci secole au fost spulberate într-un morman de cenuşă şi ruine. Această crimă împotriva umanităţii nu avea nici o scuză. W. Churchill, care încercase imediat după raid să treacă responsabilitatea asupra aviatorilor, ceruse „atac direct la moralul german".

Pentru americani, cărora li se anunţase că Dresda avea multe obiective militare, D.J. Irving[1] a regăsit o curioasă

---

1. *The Destruction of Dresden*, Londra, 1963.

informare remisă grupului 3 al U.S.A.F. „Chemnitz este un oraş situat la circa 30 de mile spre vest de Dresda. Este un obiectiv mai puţin important. Motivul de a vă duce acolo este acela *de a sfîrşi cu toţi refugiaţii care ar putea să scape din Dresda.*"

Precizăm că, dintre obiectivele militare, Gara Centrală fusese distrusă, dar traficul feroviar s-a reluat la trei zile după bombardament. Podul feroviar (Marienbrücke) de pe Elba nici n-a fost atins.

Oricare ar fi fost argumentele, nu se poate găsi nici o scuză acestui raid de teroare care nu a scurtat războiul nici măcar cu o singură zi.

*

„Eram cantonaţi la Aussig, împreună cu alţi francezi, prizonieri de război şi muncitori voluntari, povesteşte Robert G. De acolo, am văzut apărînd norul de la Dresda. La 14 februarie un vînt violent sufla din nord-est şi ciclonul fumului galben, de peste 5 km înălţime, care urca din oraş, s-a îndreptat spre noi, de-a lungul Elbei. Ştiam că erau aproape 10.000 de francezi la Dresda şi ne aşteptam să fie multe victime. Noi eram 50 sau 60 de francezi voluntari, ca să ajutăm serviciile civile să degajeze ruinele.

Ajunşi la faţa locului, ne-am găsit în faţa unui spectacol halucinant. Ne-am înşiruit pe malurile Elbei şi de acolo pînă la gară nu se vedeau decît ruine calcinate şi fumegînde, pe o distanţă de peste 2 km.

Supravieţuitorii ne-au povestit odiseea lor: eforturile supraomeneşti de a scăpa de fluviul de foc care curgea către Elba, cum au mitraliat apoi avioanele malurile Elbei, unde se credeau scăpaţi, în apropierea fluviului.

Pe maluri, se vedeau cadavrele celor arşi, cei care săriseră în apă cu hainele în flăcări.

Fluviul de foc nu s-a oprit la Elba. A intrat în apă şi a continuat să ardă multă vreme, ceea ce nu s-ar fi petrecut dacă ar fi fost nişte simple bombe incendiare. Trebuie să fi conţinut fosfor sau napalm, singura explicaţie posibilă pentru vîlvătăile de pe fluviu."

În orice caz, din acest punct de vedere, discuţia rămîne deschisă. Britanicii susţin că „nici un avion *Lancaster* nu transporta bombe cu fosfor"[1].

---

1. D.J. Irving, *op. cit.*

În Germania Democrată (R.D.G.) şi chiar la Dresda se afirmă contrariul. Noi am văzut la 13 octombrie 1973 urme nefireşti de flăcări pe zidurile vechi din cartierul istoric. Era vorba de fosfor, ni s-a confirmat la Muzeul municipal, unde se păstrează amintirile catastrofei.

„Era, urmează Robert G., urma evidentă a unei substanţe chimice apropiate napalmului.

Desigur, asfaltul străzilor se topise şi curgea o dată cu fluviul de foc, dar faptul acesta n-ar fi produs asemenea efecte chimice. Pe străzi, cadavrele erau goale, hainele fiind distruse de napalm, iar carnea roşie şi umflată.

De altfel, cînd am început să adunăm cadavrele – ceea ce ne-a luat o săptămînă – pentru a le arunca în camioanele de gunoi menajer ale primăriei, am fost stupefiaţi să constatăm că multe aveau dimensiunile unor păpuşi. Un efect tipic de napalm."

Alţi martori germani relatează că toate cadavrele pescuite în Elba aveau ochii strălucitori, o strălucire pe care numai fosforul o poate explica.

Nu vom lămuri noi această enigmă.

Robert G. mai face şi o altă mărturisire:

„Dintre miile de cadavre pe care le-am manipulat, am fost surprinşi să constatăm că majoritatea erau decapitate. Ele au fost victimele unor bombe cu explozie fragmentară, bombe ce au explodat probabil la 150 m de sol. De ce această cruzime inutilă?"

Reamintim că primele bombe explozive aveau ca scop să zdrobească geamurile, făcînd oraşul să cadă mai uşor victimă bombelor incendiare. Poate că ele au fost reglate să explodeze la nivelul vitrinelor. O simplă explicaţie, ca oricare alta.

Este sigur însă că nimic nu a fost uitat în bombardarea Dresdei, astfel încît atacul asupra „moralului german" să fie cît mai crud cu putinţă.

Azi, în momentul cînd Uniunea Europeană este la ordinea zilei, e bine să ne amintim că interlocutorii trebuie să accepte în mod tacit să nu redeschidă dosarul lagărelor de concentrare germane (7.000.000 de internaţi aliaţi, dintre care un sfert erau din Rezistenţă) şi cel al victimelor civile germane datorate bombardamentelor (635.000). În acest bilanţ, Dresda aruncă o pată pe blazonul britanic.

Robert G. şi camarazii săi nu vor mai găsi decît puţini francezi la Dresda: 90% au pierit în bombardament. Aceeaşi

soartă au avut-o şi prizonierii britanici pe care camarazii lor din Stalag IV-B (lagăr situat la Mühlberg, la 40 km S-E de Dresda) i-au căutat în van. Aceşti englezi au fost foarte impresionaţi de ceea ce au văzut: „Trei zile după bombardament, coloana de fum care se ridica deasupra oraşului continua să fie în plină activitate iar, la Mühlberg mai adunam încă bucăţi de veşminte incandescente şi hîrtie arsă."

*

În seara de 14 februarie, Dresda nu mai avea destui supravieţuitori pentru a-şi îngropa toţi morţii, în primul rînd pe bătrîni şi pe copiii care n-au putut ieşi din cercul de foc.

Gauleiterul de Saxa, Martin Mutschmann care, refugiat în adăpostul foarte adînc (cu mai multe nivele) de la Albertinum, în apropiere de Elba, a supravieţuit tuturor bombardamentelor, a dat ordine energice să fie executaţi pe loc toţi jefuitorii şi toţi cei ce răspîndesc veşti false, să fie adunate şi înhumate cadavrele.

Cu zel şi curaj, el s-a străduit să coordoneze ajutoarele (pompierii, salvările etc.) care veneau spre Dresda dinspre Berlin, Leipzig şi Halle, pe autostrada acoperită de polei.

În acel moment, nimeni nu-şi imagina amploarea dezastrului care nu cruţase *horresco referens*, decît căile ferate şi uzinele.

Camioanele primăriei deversau mormane de cadavre în gropile comune, descoperite, săpate în pădurile de pin şi eucalipt din nordul oraşului.

În scurtă vreme, s-a dovedit imposibilă înhumarea metodică a morţilor. S-a decis să fie adunaţi toţi la *Altmarkt* unde soldaţii – printre care şi unităţi *Vlasov* – i-au suprapus între straturi de paie. Apoi li s-a dat foc. Au fost incinerate în acest mod 68.650 de cadavre. Mai mult de 65% dintre ele n-au putut fi identificate. De altfel, peste 10.000 de victime nu au putut fi scoase din mormanele de dărîmături.

Este cert că de această dată bombardamentele au avut ca scop să semene panică printre refugiaţi, ceea ce au şi reuşit. De la primele bombardamente, refugiaţii au fugit spre malurile Elbei şi către Grosser Garten, aceasta din urmă fiind la mică distanţă de Gara Centrală.

După cum am văzut, la al doilea atac, au fost lansate proiectile peste Grosser Garten. Trebuiau să fie acolo mii de morţi, ca, de altfel, şi în subsolurile Gării Centrale.

Vînătorii americani i-au mitraliat nu numai pe supravieţuitorii de pe malurile Elbei, ci şi pe cei care rătăceau în căutarea rudelor dispărute de-a lungul Grădinii de pe Tiergartenstrasse. Victimele au fost numeroase şi printre ele se aflau şi francezi şi englezi.

Începînd cu data de 17 februarie, trenurile au fost repuse în circulaţie şi refugiaţii care au supravieţuit s-au grăbit să părăsească acest infern. Cei mai bine orientaţi au plecat înspre vest; cei mai puţin inspiraţi au reluat drumul, urmat de aproape jumătate din cei 3.200.000 de refugiaţi din Silezia, către protectoratul Boemia-Moravia; cu aceştia ne vom reîntîlni.

Cu toţi ştiau acum că atît occidentalii, cît şi sovieticii le doreau moartea, neurmărind să distrugă doar obiectivele militare. Ceea ce Goebbels afirmase nu era deci o simplă propagandă [1].

*

Ultimul cuvînt pare să-i fi aparţinut lui Gerhardt Hauptmann. Acest mare poet silezian, pe atunci în vîrstă de 83 de ani, se afla la tratament, la sanatoriul Weidner, pe înălţimile din împrejurimile Elbei, în afara Dresdei.

De la fereastră, a văzut frumosul oraş al Germaniei dispărînd într-o mare de flăcări şi o coloană de fum învîrtindu-se trei zile de-a rîndul în jurul bisericii Frauenkirche.

În jurul sanatoriului, refugiaţii veneau şi plecau. Nenorociţii păreau loviţi de spaimă. Nu plîngeau, nu vorbeau, mergeau drept înainte fără să vadă şi fără să privească la nimic. Pe veşmintele lor, purtate în mod vizibil de zile şi săptămîni în şir, erau evidente urme de scrum şi învălmăşeală.

Bătrînul poet a aşternut pe hîrtie impresiile sale care nu mai necesită nici un comentariu:

„Cel ce şi-a pierdut obişnuinţa de a plînge şi-a regăsit-o la căderea Dresdei.

Am trăit această catastrofă creată de avioanele engleze şi americane ca pe o Sodoma şi Gomora. Cuvîntul «trăit» îmi aminteşte că mai sînt în viaţă.

Mă aflu la capătul vieţii şi îi invidiez pe toţi cei care au fost scutiţi de această experienţă.

Plîng. Cuvînt de care nu le-a fost ruşine nici celor mai mari eroi din antichitate, cum ar fi Pericle şi alţii.

---

1. Vezi anexa 12.

Valurile de cuvinte şi muzică, pornind de secole din Dresda, Anglia şi America le cunoşteau. Cum de au putut ele să le uite?

La 83 de ani mă aflu în faţa lui Dumnezeu şi mă rog: să-i iubească pe oameni întru Bine, mai mult ca niciodată[1]!"

---

1. „Münchener Neueste Nachrichten", nr. 87, 7 aprilie 1945. După un timp, atît la Dresda, cît şi în Berlinul de est au fost montate plăci în amintirea distrugerilor datorate atacurilor teroriste (*Terrorangriff*) anglo-americane.

4

Ocuparea Danzig-ului

Ofensiva sovietică avînd drept ţintă Danzig şi Gotenhafen a debutat la 23 ianuarie.

Al 2-lea Front al Bielorusiei, condus de generalul Rokosovski îşi fixase ca obiectiv mai îndepărtat oraşul Kolberg, de unde Danzigul putea fi luat din spate, şi ca obiectiv apropiat oraşul Elbing, între Danzig şi Königsberg.

Elbing va cădea la 12 februarie. Kolberg, la 18 martie.

„Este imposibil de descris ceea ce s-a întîmplat în timpul primelor luni ale lui 1945 între Vistula şi Oder. Europa nu mai văzuse nimic asemănător de la căderea Imperiului roman"[1].

Pentru populaţia civilă, dilema se punea în aceiaşi termeni: a pleca sau a rămîne pe loc.

„Locuiam la Allenstein (Olsztyn), ne povesteşte d-na Elis B.[2], şi bărbatul meu era soldat ca toţi tinerii.

La 22 ianuarie 1945, ne-am retras în adăpostul antiaerian pentru a ne proteja de tirurile de tot soiul. Deodată, şi-au făcut apariţia primele elemente ale hoardelor în uniformă sovietică. Erau neraşi de mai multe zile şi urlau că vor să plătească pentru ceea ce Hitler a făcut evreilor; erau şi ei evrei. Au doborît-o imediat pe mama şi-au întrebat cine este capul familiei. Cînd s-a ridicat, i-au tras un glonte în cap. Cineva răsturnă lumînările care ne luminau. Atunci au început imediat să tragă cu automatele, apoi au dispărut. La puţin timp după plecarea lor, unii dintre noi s-au ridicat. Erau 5 morţi, dintre care 2 copii ai surorii mele. Fiul ei de 6 ani avea jumătate din cap smulsă de gloanţe. Era oribil. O femeie grav rănită a murit în suferinţe groaznice.

Apoi au venit trupele de elită şi au început violurile. N-am avut nici un moment de linişte.

---

1. General F.W. von Mellenthin, *Panzerbattles 1939-1945,* Londra, 1955.
2. Elis B., mărturie originală.

Cîţiva dintre soldaţi au fost mai corecţi. Ne înţelegeau limba, fiindcă erau de origine germană.

Femeile care încercau să se apere erau lichidate. Într-una din seri, a fost groaznic. Am fost separate şi repartizate în camere diferite; credeam că ne vor omorî. În timpul nopţii, am fost violată de 4 ori şi obligată să suport un tratament pe care nu îndrăznesc să-l descriu, ca să nu ţip. Sora mea mai tînără, de numai 15 ani, a fost violată şi ea, dar a reuşit să fugă şi să se refugieze într-o altă casă; cel care o violase a urmărit-o un timp, trăgînd după ea. Soră-mea a avut noroc şi a fost adusă la noi de cîţiva ofiţeri şi un soldat. Sora mai mare a fost dusă într-un imobil ocupat de trupe şi violată în prezenţa fiului ei de 7 ani.

Unul dintre derbedei se dădea la femeile în vîrstă; altul a obligat-o pe proprietăreasa casei noastre să intre cu familia într-o cameră şi i-a forţat să întreţină raporturi sexuale între ei, în prezenţa sa. Un altul m-a ameninţat că-mi omoară fiul de 4 luni cu o grenadă, pentru că îl respinsesem. Avea o figură de mongol şi pe căciulă avea o cruce neagră. Era teroarea femeilor şi revenea deseori. Împuşcase pe cîteva care refuzau să-l urmeze.

Într-o zi s-a oprit un camion în faţa casei şi a intrat un soldat. Voia să mă ia cu el. Cum am opus rezistenţă, a devenit parcă nebun şi m-a ameninţat că mă omoară. În apropiere se instalase o *kommandatura*. Noi am trimis repede pe cineva şi l-au avertizat pe *energumen*, încît individul a plecat trăgînd focuri de revolver.

Trăiam într-o permanentă teroare, cuprinsă de scîrbă.

Ne jefuiseră totul, îmi luaşeră chiar şi paltonul, iar cizmele mi le-au smuls din picioare."

Cei care plecaseră cu *trek*-ul, fluviul de refugiaţi, avuseseră alte aventuri[1].

În faţa unităţilor ruseşti care înaintau pe un front larg de 500 km cu o viteză de 25 km pe zi (infanteria) şi cu 30-35 km (tancurile şi unităţile motorizate), *trek*-ul mergea către mare, într-acolo unde se îndreptau speranţele tuturor. Rokosovski voia să izoleze Prusia orientală de restul Reichului.

Trek-ul este un lanţ neîntrerupt de oameni în vîrstă, femei şi copii, înaintînd prin zăpadă către Elbing (Elblag), un mic port de 90.000 de locuitori, situat la 62 km de Danzig. Acolo

---

1. Cele 79 de mărturii *Ost. Dok.* despre Danzig se întind pe 570 pagini.

sperau refugiaţii să găsească un tren sau un vapor care să-i ducă spre Danzig, despre care nu aflaseră că fusese încercuit şi izolat.

Mergeau destul de repede, cuprinşi de frica de a nu se lăsa prinşi de ruşi. De altfel, cei care rămîneau uneori în urmă erau hărţuiţi de avangarda rusească. Tancurile nu ezitau să zdrobească atît căruţele cît şi caii care le stăteau în cale. Un rus iese din turela unui tanc precum un drac din cutia lui şi îşi descarcă arma la întîmplare, ochind bărbaţi, femei şi copii. Se povesteşte că multe femei se sinucideau în momentul în care ruşii voiau să le înhaţe.

Primarul din Elbing, dr. Hans Leeser, depindea de gauleiterul din Danzig şi de comisarul Apărării Prusiei occidentale, Albert Forster. Cerîndu-i directive, cel din urmă i-a răspuns calm:

„Nu fiţi îngrijorat de soarta populaţiei din Elbing, în cîteva zile situaţia militară se va schimba în favoarea noastră. Deţin această informaţie de la Reichsführerul SS Himmler, noul şef al grupului de armate Vistula."

Forster era un om curajos, cunoscut ca atare. Născut la Fürth, la 26 iulie 1902, era fiul unui paznic de închisoare. După studii de comerţ, a lucrat într-o bancă de unde a fost dat afară pentru a se fi înscris în partidul nazist din Fürth, în anul 1923.

După ce partidul a fost interzis, a reuşit să-l reconstituie în clandestinitate. Din 1925, şi-a reluat funcţiile sale în sînul N.S.D.A.P., ca lider în Franconia mijlocie. Ales în Reichstag (parlament) în 1930, a fost numit gauleiter de Danzig în octombrie al aceluiaşi an, apoi consilier al statului din partea Prusiei.

În octombrie 1939, după eliberarea Danzigului de către germani, a devenit gauleiter al Danzigului şi al Prusiei occidentale. Era cunoscut ca un catolic fervent, care se temea de asaltul barbariei şi al păgînismului. Era totodată un patriot dezinteresat şi decis să-şi apere ţara.

La 24 februarie 1945 s-a dus la Berlin, de unde s-a întors surprins de atmosfera din jurul Führerului (un Führer care nu mai avea decît 65 de zile de trăit).

„Nicăieri, povesteşte el celor apropiaţi, nu se minte aşa de mult, nicăieri nu se ascund atîtea lucruri; nulţumim Domnului că nu sîntem aici decît simpli soldaţi"[1]

---

1. J. Thorwald, *Die ungeklärten Fälle*, Stuttgart, 1950.

Ce putea să facă? La 13 martie, va afirma cu tărie: „Danzigul va rămîne german".

Apoi, la 15 martie:

„Nu ne rămîn decît două soluţii: să învingem ori să murim la Danzig."

Noi eram însă abia la Elbing.

*

La 23 ianuarie, tancurile ruseşti erau la Preussisch-Holland, la 20 km de oraş.

Kreisleiter-ul oraşului Elbing a dat ordin să fie evacuat castelul Candinen, din apropierea oraşului. Era vorba de prinţul Ludovic-Ferdinand de Prusia, care locuia acolo, descendentul lui Frederic al II-lea şi nepotul Kaiserului Wilhelm al II-lea.

„Ordinul de retragere, ca mai peste tot, venea prea tîrziu, spunea el. Şefii nazişti fugiseră în mod laş, lăsînd în dificultate o populaţie căreia i se interzisese să se mişte fără aprobarea lor, trebuind acum să se descurce singură, cum putea mai bine.

Nu-ţi mai rămînea altceva de făcut decît să iei o sanie şi să pleci în mare viteză. Mulţi dintre candinieni au refuzat să părăsească locurile unde li se născuseră strămoşii şi unde trăiseră o viaţă întreagă. Nu voiau să-şi părăsească micile şi cochetele lor căsuţe, construite de bunicul meu pentru ei.

Doar o mică parte, s-au decis să plece. Majoritatea bărbaţilor rămaşi pe loc au fost deportaţi de sovietici, mulţi au murit în timpul călătoriei. Aveam un singur gînd: să-i întîlnesc pe ai mei. Îmi imaginam prin ce frămîntări teribile trece soţia mea [marea ducesă Kira a Rusiei, fiica marelui duce Kyril şi soră a marelui duce Vladimir, moştenitori ai Romanovilor], neavînd nici o veste despre soarta mea"[1].

Fapt cert, din *trek*-ul de 6 km lungime plecat în ziua aceea de la Preussisch-Holland către Elbing nu au ajuns la podul de la Elbing decît 35 de persoane. Tancurile ruseşti i-au dispersat sau omorît pe ceilalţi.

Odată ajunşi la Elbing, mii de refugiaţi s-au precipitat la gară, de unde plecau ultimele vagoane de călători şi de mărfuri, majoritatea platforme, spre vest şi Danzig.

Sînt -25^0. Unii au căzut din tren, îngheţaţi. Au fost descărcaţi chiar şi 12 copii mici, morţi prin sufocare[2].

---

1. Louis Ferdinand de Prusse, *Le prince rebelle*, Paris, 1964.
2. G. Böldeker, *Die Flüchtlinge*, München, 1980.

În acel moment, primele 7 tancuri ruseşti îşi făceau intrarea în Elbing prin zăpada care acoperea totul, înăbuşind zgomotul războiului. La început, apărătorii oraşului le-au confundat cu tancurile germane şi numai după multă vreme şi-au dat seama de eroarea lor. Au reuşit să distrugă patru, dar celelalte trei şi-au urmat drumul, mărind panica generală a refugiaţilor.

La 26 ianuarie, în timp ce militarii din garnizoană erau încă pe poziţie de apărare la intrarea în oraş, sarcina lor fiind doar de a opri pătrunderea unor soldaţi germani veniţi de nu se ştie unde, ruşii taie la vest linia de cale ferată Elbing-Danzig.

Pentru sute de mii de oameni nu mai există decît o singură soluţie: Frisches Haff, de la nord de Elbing. Este vorba de o lagună maritimă protejată printr-o limbă strîmtă de pămînt, prin care se putea ajunge la portul Pillau. Totul este îngheţat.

„Singura noastră şansă de salvare, îşi aduce aminte prinţul Ludovic-Ferdinand, era să ajungem dincolo de Haff. Acest lucru nu era sigur, deoarece nenumărate spărgătoare de gheaţă patrulau în lung şi în lat pentru a lăsa drumul deschis. Din fericire, gerul era aşa de cumplit, încît deschizătura produsă îngheţa imediat după ce trecea spărgătorul. Am fost unul dintre ultimii care au reuşit să plece. Ruşii au ajuns la Haff o jumătate de oră mai tîrziu."

La 27 ianuarie era aniversarea ultimului Kaiser. Sfîrşitul unei lumi!

Sub un soare radios, cîteva sănii cu cai se aventurau pe o gheaţă cu grosimea de un metru, lîngă canalul deschis de spărgătoarele de gheaţă, ceea ce permitea cîtorva vapoare mici şi la trei torpiloare să ducă spre larg cam 2.000 de persoane.

Artileria rusă a luat ca ţintă oraşul Elbing şi pe cei 25.000 de locuitori, care se aflau încă aici. Oraşul a început să ardă. Civilii s-au ascuns în pivniţe, iar în cîteva zile 90% din vechiul oraş, bogat în monumente istorice, nu va mai fi decît un morman de ruine. Comandantul Elbingului, colonelul Schoeppfer, refuză capitularea pe care le-o ofereau ruşii şi i-o solicitau civilii. „Nu voi ceda terenul decît casă cu casă."

Imediat ce populaţia civilă cade în mîna ruşilor, încep pedepsele.

D-na. E.D. povesteşte:

„Soldaţii mi-au luat mai întîi paltonul şi cizmele. Cu mine erau fiica mea de 15 ani şi fiul meu de 7 ani şi jumătate. În

Richthofenstrasse, ruşii adunaseră bărbaţi, femei şi copii. Apoi i-au despărţit pe bărbaţi de femei în localuri provizorii, unde s-au instalat, păstrînd o încăpere pentru violuri.

Întîi a venit rîndul celor mai tinere. Aveam pe atunci 39 de ani. Am fost violată de 3 soldaţi ruşi. Violurile se repetau zilnic. A şaptea zi a fost pentru mine cea mai rea dintre toate: au venit să mă caute seara şi mi-au dat drumul abia dimineaţa. Aveam o umflătură în zona pulpelor pînă în dreptul genunchilor. Nu mai puteam nici să merg, nici să mă culc. Apoi am fost alungată şi m-au înlocuit cu alte femei."

Abia la 9 februarie Schoeppfer a primit autorizaţia să evacueze oraşul, străpungînd zona către nord-vest, adică spre Danzig.

Nu mai rămăseseră decît 3.200 de soldaţi apţi de luptă, care au pornit, cu arma în mînă, printre liniile ruseşti. I-au luat cu ei pe primarul oraşului, dr. Leeser, 850 răniţi şi cîteva sute de femei şi copii. Au trebuit să abandoneze un număr de 2.400 soldaţi grav răniţi şi pe ultimii civili, ascunşi în pivniţele oraşului incendiat.

Astfel ruşii au pus mîna pe vechea cetate, ale cărei străzi erau împînzite de cadavre. Apoi i-au împins pe supravieţuitorii civili către sud, spre Preussisch-Holland. Cît despre răniţi, ei au fost exterminaţi cu ajutorul grenadelor sau al gloanţelor trase în ceafă.

Înainte de a împinge femeile şi copiii înspre sud, le-au luat încălţămintea. Stratul de zăpadă era gros şi bietele femei îşi înveleau picioarele – atunci cînd puteau – cu lenjerie sau cîrpe.

Pentru a-i grăbi, ruşii aruncau cîteodată grenade în mulţime, în timp ce alţii încercau să le violeze, între două uşi, pe femeile care dădeau ochii cu ei.

*

În timp ce la Elbing aveau loc astfel de drame, Haff cunoştea o afluenţă extraordinară. Unii parcurgeau distanţa de 70 km de la vest la est, înspre Pillau, sau cei 20 km de la sud la nord pentru a ajunge la limba de pămînt reprezentînd litoralul. Din 22 ianuarie pînă la 22 februarie, 450.000 persoane au trecut podul de gheaţă de 2-4 m grosime – urmînd drumurile marcate de pescarii milostivi cu brazi înfipţi în gheaţă.

În momentul în care ariergarda germană, sacrificată, ducea o bătălie disperată pentru a-i împiedica pe ruşi să

ajungă la Haff, localitate care pe ei îi lăsa indiferenţi, masa de refugiaţi se deplasa pe jos, cu cai, căruţe sau maşini cu carburant insuficient, ce rămîneau adesea în pană, trebuind să fie împinse cu braţele.

Bătrînii, femeile şi copiii suportau cu greu frigul şi de aceea unii dintre ei mureau. La Heiligenbeil, un oraş riveran, Paul Bernecker vedea zilnic înmormîntările în noul cimitir. „O companie de soldaţi săpa toată ziua noi şi lungi şanţuri, în ciuda frigului. În fiecare după-amiază, la ora 14,30, erau îngropate cam 50 de cadavre, în cursul unei ceremonii comune. Iar în biserica din apropiere zăceau culcaţi pe paie cam 1.700-2.000 de răniţi."

Pe gheaţa de la marginea drumurilor pe care înaintau coloanele, se vedeau bătrîni şi copii, muribunzi sau deja morţi de frig, de foame sau sete, şi nimeni nu se mai preocupa de ei.

Cînd soarele străpungea plafonul cenuşiu de nori, panica se accentua, deoarece avioanele de asalt (*Iliuşin II-2*) veneau şi mitraliau *trek*-ul.

Această situaţie a durat pînă la sfîrşitul lui februarie, la schimbarea lunii. În cursul nopţii, căldura creştea, aşa încît a doua zi gheaţa începea să se topească. Apoi, apele din jurul Haff-ului au crescut, luînd cu ele şi înghiţind tot ceea ce *trek*-ul lăsase în urmă.

Supravieţuitorii reuşiseră să ajungă la Pillau, în est, sau la Danzig, în vest. La Pillau, cei care nu s-au putut urca pe bacuri ca să ajungă la marile ambarcaţiuni, au parcurs pe jos tot drumul limbii de litoral (Frische Nehrung)[1].

Drumul a durat 20 de zile, dar temperatura a fost suportabilă.

*

În timp ce ruşii îşi continuau manevrele de încercuire a Danzigului, conferinţa de la Yalta reunea – între 4 şi 11 februarie 1945 – pe Stalin, Roosevelt şi Churchill. În acest oraş din Crimeea se juca viitorul Europei. Ne vom mulţumi să reţinem doar acele dispoziţii cu efect imediat asupra destinului civililor germani din estul Europei.

Averell Harriman, prieten intim al ambasadorului lui Roosevelt la Moscova, a fost prezent la Yalta, aşa cum avea să fie mai tîrziu şi la conferinţa de la Potsdam. În această

---

1. De la 15 ianuarie la 28 februarie, 278.219 refugiaţi, soldaţi şi răniţi, au putut să părăsească oraşul Pillau pe mare.

calitate, el l-a cunoscut foarte bine pe Stalin şi afirmă fără ezitare că acesta avea intenţia să acapareze întraga Europă:

„Odată, cu ocazia unei conversaţii însufleţite, am înţeles că Stalin credea ferm în victoria comunismului în Europa postbelică. El întrebuinţa expresia: comunismul se dezvoltă în latrinele capitalismului. Era convins că suferinţele, şomajul, foamea şi disperarea popoarelor Europei în ruină vor duce în mod inevitabil la revoluţie. Se referea mai ales la Franţa şi Italia, unde în timpul ocupaţiei germane partidele comuniste se organizaseră mai bine, dar îşi punea mari speranţe şi în comuniştii din Germania.

Cu ocazia conferinţei de la Potsdam, m-am dus să-l salut şi i-am spus: «Trebuie să fie o mare satisfacţie pentru dvs. să vă aflaţi aici, la Berlin». Surîsul mi-a îngheţat pe buze văzîndu-i mina lugubră şi sprîncenele încruntate. Mi-a răspuns sec: «Ţarul Alexandru a ajuns pînă la Paris». M-a făcut să înţeleg clar că avea ambiţia să meargă pînă în capitala Franţei şi sînt convins că fără iniţiativa preşedintelui Truman şi-ar fi realizat acest proiect"[1].

Harriman adaugă:

„Stalin avea, ca să zic aşa, o «spaimă cumplită» de nemţi. El manifesta un mare respect pentru talentul organizatoric şi de producţie al nemţilor.

Se temea de posibilitatea unui nou atac german într-un viitor nu prea îndepărtat. Din acest motiv, considera Polonia ca o cheie a apărării sale."

Era o vedere de ansamblu istorică, tradiţională, a diplomaţiei ruseşti. Dar la Yalta, Stalin a ţinut să obţină garanţii în momentul în care armata sa avansa în teritoriul german.

Nu se va face nici un proces-verbal al acestei conferinţe, doar un comunicat semnat de cei trei Mari la 11 februarie 1945. Acest document atesta, între altele, că următoarele cereri ale lui Stalin au fost adoptate de toţi:

„1. Sîntem ferm hotărîţi să nimicim militarismul şi nazismul german, să aplicăm tuturor criminalilor de război o promptă şi justă pedeapsă şi să pretindem o despăgubire în natură, pe măsura distrugerilor provocate de nemţi, să facem să dispară partidul nazist, legislaţia şi organizaţiile sale.

2. Considerăm echitabil ca Germania să fie obligată să repare – în întregime – pagubele pe care le-a provocat în acest război."

---

1. A. Harriman către A. Szombati, in „Le Monde Dimanche", Paris, 14 dec., 1980.

Discuţiile care le-au precedat pe cele ale viitoarei Comisii pentru despăgubiri, au dat naştere unui protocol care a precizat pretenţiile sovieticilor la o despăgubire de 20 miliarde dolari, din care 50% pentru URSS.

Aceste despăgubiri de război urmau să fie completate de reparaţii în natură sub trei forme: transfer de material industrial din Germania către ţările ce vor fi indemnizate; livrare anuală de mărfuri germane; *utilizarea de mînă de lucru germană.*

Vom vedea importanţa acestui al 3-lea punct, despre care se pare că generalii sovietici au fost foarte repede informaţi... chiar înainte de conferinţa de la Yalta.

*

În decursul înaintării ruşilor prin Silezia şi Polonia, Armata Roşie a eliberat numeroase lagăre de prizonieri occidentali.

Alţii, evacuaţi la timp către vest de armata germană, s-au trezit amestecaţi în marele *trek*. Unii prizonieri au fost, în cele din urmă, trimişi în porturile Mării Baltice şi-au ajuns în vest. Dintre ei, un anumit număr au fost victime fie ale bombardamentelor aliaţilor sau artileriei ruseşti, fie ale naufragiilor vapoarelor care trebuiau să-i ducă spre libertate. Cîţi? Şi de ce naţionalitate? Aceşti nenorociţi figurează printre dispăruţi şi oficiile naţionale de cercetări n-au putut emite decît ipoteze. Nici Crucea Roşie Internaţională nu a putut stabili o statistică.

Cei ce au fost eliberaţi de ruşi n-au avut nici ei – după cum era de aşteptat – o soartă mai bună. Ne referim la următoarele lagăre:

Oflag	Localităţile	Wehrkreis
II A	Prenzlau	Szczecin
IV B	Königstein (fortăreaţa)	Szczecin
IV D	Elsterhorst	Dresda

Cifra exactă a prizonierilor de război dispăruţi în Est rămîne şi azi necunoscută. De exemplu: Belgia aprecia la 65.000 numărul celor care trebuiau să se întoarcă. Un document german număra la 18 ianuarie 1945, 67.591 prizonieri belgieni, din care 4.008 ofiţeri (2.310 activi şi 1.698 în rezervă). La sfîrşitul lui iunie 1945, nu s-au mai întors decît 60.526, adică ceva mai mult de 5.000 au dispărut.

Se crede că majoritatea celor dispăruţi nu au fost omorîţi în timpul operaţiilor militare, ci în lagărele sovietice. Cum

de a fost posibil? Am văzut soarta rezervată celor 50 de prizonieri francezi din Nemmersdorf, împuşcaţi ca spioni.

Exemple serios verificate ne permit să emitem ipoteze generale:

Între ianuarie şi mai 1945, 209 prizonieri de război belgieni au dispărut şi au fost clasaţi ca decedaţi. În urma anchetelor, serviciile de cercetare au estimat că 70 dintre aceştia fie au fost victime ale bombardamentelor aeriene sovietice, fie au fost omorîţi de soldaţi sovietici.

Unul dintre cazuri: la 11 martie 1945, Alphonse Adnet a fost omorît de soldaţi sovietici beţi pe şoseaua Stolp--Lauenburg.

Alt caz: la 8 aprilie 1945, la ora 13,45, René Urbain a fost omorît de soldaţi sovietici „fiindcă nu avea ceas".

Ne putem închipui şirul monoton al anchetelor la care au fost supuşi mii şi mii de prizonieri de război – francezi, belgieni şi englezi. Fie că au fost confundaţi cu partizanii germani (*Werwolf*), fie cu cei fugiţi din diviziile SS Wallonia.

Pentru soldaţii ruşi inamicul trebuia eliminat prin orice mijloace.

*

Exemplul prizonierilor englezi şi americani „eliberaţi" în estul Europei de către Armata Roşie este şi el edificator.

La sfîrşitul lui 1944, numărul acestor prizonieri era estimat la 115.000: 40.000 de britanici şi 75.000 de americani.

Eliberarea şi repatrierea lor rapidă s-a făcut la Moscova, începînd cu iunie 1944 – după multe insistenţe ale misiunilor militare occidentale. Ruşii au răspuns cu amabilitate, dar fără a se angaja în mod concret.

Generalul Vasiliev, aparţinînd misiunii militare sovietice din Londra, a făcut atunci o vizită la War Office. El a declarat că: „Guvernul sovietic va fi cu atît mai grăbit să repatrieze aceşti prizonieri cu cît occidentalii îi vor elibera mai devreme pe prizonierii ruşi care vor cădea sub controlul lor."

Drept urmare, dosarele se îngroşau şi de o parte şi de alta, iar ruşii se plîngeau prin vocea lui Vişinski şi a lui Gusev de prostul tratament de care aveau parte prizonierii ruşi în Marea Britanie.

Era vorba de 1.500 de prizonieri ruşi care fuseseră capturaţi de britanici în Franţa, în timpul debarcării din Normandia. Cei mai mulţi dintre ei aparţineau unităţilor *Vlasov*, care luptaseră alături de nemţi. Cei 2.500 de prizonieri

adunaţi în Egipt, erau şi ei tot nişte *Vlasov*, scăpaţi din bătăliile din Africa de Nord, de la El-Alamein la Tunis.

Primii fuseseră repatriaţi pe calea ferată de la Alexandria la frontiera irano-sovietică, via Haiffa, Bagdad şi Teheran, fiind transferaţi apoi în lagărul de concentrare de la Vorkuta, pe ţărmul Arcticii. Se înţelege ezitarea britanicilor de a continua repatrierea.

Campania din Franţa le-a mai adus occidentalilor cam 11.000 de prizonieri[1].

Churchill s-a decis să-i vorbească lui Stalin cu ocazia şederii sale la Moscova, din 11 octombrie 1944. Cele două personalităţi au căzut de acord: nu se va întîrzia în nici un fel transferul în Rusia al prizonierilor de război sovietici. Americanii au aprobat această decizie.

În momentul în care s-a ţinut conferinţa de la Yalta, situaţia evoluase: englezii dispuneau de 12.000 prizonieri ruşi, iar americanii de 21.000.

După lungi tergiversări privind transportul, 10.139 dintre ruşi au părăsit la 31 octombrie 1944 Liverpool cu direcţia Murmansk. Alte convoaie au plecat de la Liverpool sau Glasgow spre Odessa. Cei de la Murmansk au plecat la Vorkuta. Printre cei de la Odessa, mulţi au fost împuşcaţi

---

1. Rezistenţa şi armata franceză au capturat între 1944-1945 aproximativ 15.000 de ruşi. Alţi 20.456 reprezentau dezertori din armata germană, iar 8.000 dintre ei se angajaseră în Rezistenţă. La Paris a fost instalată o misiune sovietică de repatriere, după vizita generalului de Gaulle la Moscova, din decembrie 1944, sub direcţia generalului Dragun. Ea se compunea în principal din ofiţeri N.K.V.D. Ruşii adunaţi de pe întregul teritoriu, inclusiv emigranţii de după 1917, au fost reuniţi în lagărul de la Beauregard. La nevoie, ei erau preluaţi de oamenii N.K.V.D.-ului în virtutea unui acord franco-rus din 29 iunie 1945. Toţi au fost repatriaţi via Marsilia şi Odessa.
Misiunea Dragun a avut acelaşi succes în Elveţia, Belgia şi Olanda. În Belgia, autorităţile au procedat cu şi mai mult zel, semnînd cu ruşii un acord de repatriere la 13 martie 1945. Au fost ridicaţi foarte mulţi ruşi chiar de pe străzile din Bruxelles, pînă la 28 decembrie 1945, dată la care ministrul de justiţie Marcel Grégoire a decis să împiedice acest du-te-vino al N.K.V.D.-ului. Cît despre autorităţile sovietice, acestea n-au dat curs reclamaţiilor ministrului belgian al Repatrierilor, privind cei 20.000 de dispăruţi în Uniunea Sovietică, dintre care nici unul nu s-a mai întors în ţară.

de cum au sosit. În 1946, 32.295 prizonieri ruşi veniţi din lagărele britanice au fost repatriaţi în URSS, inclusiv femei, copii şi emigranţii ruşi din Occident, angajaţi în armata *Vlasov* şi organizaţia Todt.

În acelaşi mod vor proceda americanii cu ruşii capturaţi în Europa centrală, de la Leipzig la Pilsen şi Triest, ca urmare a unui acord încheiat la Halle, pe 22 mai 1945, între generalul Barker şi generalul Golubov, confirmat la 29 iunie de către generalul Clay şi mareşalul Jukov.

După *Military Archives Division* de la Washington (raport oficial din 1 septembrie 1950 al European Command, Frankfurt pe Mein), în mai 1945, în teritoriile ocupate de către Armata Roşie mai erau 340.000 prizonieri de război şi 700.000 de civili din Statele Unite, Anglia, Franţa, Belgia şi Ţările de Jos. În acelaşi timp, se estimau 3-400.000 de prizonieri de război şi 1.400.000 civili – de naţionalităţi sovietice – deplasaţi în zonele aflate sub controlul aliaţilor.

Acordul de la Halle prevedea schimburi efectuate în 7 puncte (din care 2 în Austria), aflate pe linia de demarcaţie care îi separa pe ruşi de occidentali. Primul schimb se va desfăşura pe 23 mai, la Luckenwalde. La 1 iulie 1945, 1.390.000 de cetăţeni sovietici au fost predaţi Armatei Roşii şi N.K.V.D.-ului. La 1 septembrie se atingea cifra de 2 milioane. Această „livrare" care se pare că nu a creat nici un fel de probleme de conştiinţă aliaţilor occidentali nu poate avea decît o scuză: dorinţa de a răspunde tîrguielilor sovieticilor, cu scopul de a-i „recupera" pe prizonierii aliaţi „eliberaţi" de Armata Roşie.

Ce s-a petrecut pînă la urmă?

Sovieticii au eliberat, la 29 mai, 23.421 de prizonieri de război americani şi 5.241 la 28 mai, adică în total 28.662, dintre care 2.858 via Odessa – deoarece transporturile şi comunicaţiile erau cîteodată dificile – şi 33.313 de diverse alte naţionalităţi (4.310 britanici, 27.503 francezi, 1.500 belgieni) eliberaţi la Odessa.

Conform altor surse[1], din 73.759 americani aflaţi sub control sovietic, 72.809 au fost predaţi autorităţilor americane, deci 950 au fost daţi dispăruţi.

Cîţiva dintre aceşti prizonieri de război aliaţi au fost omorîţi în drum, de către sovietici[2].

---

1. *Army Battle Casualties in W.W. II.*
2. W. Wynne Mason, *Prisoners of War*, War Hystory Branch, Dept. of Internal Affaires, Wellington, New Zealand, 1954.

La Yalta, Eden discutase cu sovieticii despre un număr de 50.983 prizonieri din Marea Britanie şi Commonwealth.

La 1 septembrie 1945, generalul Golikov, şeful serviciilor de informaţii din Stavka, a anunţat oficial că 23.744 de prizonieri de război au fost repatriaţi.

Unde se pierduseră ceilalţi? Se poate ghici: au dispărut, au fost asasinaţi sau închişi în lagărele gulagului. Americanii, care nici ei n-au putut să-i recupereze pe toţi, au dat dovadă de înţelepciune şi n-au pus întrebări. Francezii au procedat la fel. Lucru curios, dacă peste tot în Vest s-au deschis arhivele, serviciile guvernului social comunist[1] nu au fost în măsură să ne spună în 1984 dacă au dispărut francezi în acea epocă în Uniunea Sovietică. Trebuie să adăugăm că în 1944-1945 comuniştii făceau parte din guvernul francez. Totul se petrecea ca şi cum Franţa ar fi fost singura ţară occidentală care n-a avut cetăţeni dispăruţi în Est. Faptul este cu atît mai curios cu cît este imposibil să vorbeşti cu un prizonier de război francez repatriat prin Odessa, fără ca acesta să povestească ororile prin care a trecut şi întîmplările aceluia sau acelora pe care i-a văzut dispărînd.

*

Să revenim la Armata Roşie care înaintează înspre Danzig.

La Berlin, dr. Goebbels, aflat zilnic în contact cu frontul, este aproape singurul care nu disimulează adevărul. Aşa rezultă din jurnalul său, dar asta nu l-a împiedicat să continue să difuzeze o propagandă mincinoasă.

În 1943, el i-a comandat lui Veit Harlan să toarne un film intitulat *Kolberg*.

---

1. Secretariatul de Stat al Foştilor combatanţi, Paris, 14 martie 1984. Ministrul Afacerilor Externe deţine o listă şi dosarele a aproximativ 600 de dispăruţi. În afară de aceştia, mai erau cei din Alsacia şi Lorena, înrolaţi cu forţa în 1943, dintre care generalul Keller, şeful misiunii franceze de repatriere, estima că 15.000 au dispărut în U.R.S.S. Dintre aceştia se crede că au mai supravieţuit pînă în 1960, 7.000 de persoane.
   Se crede că 6.000 de belgieni dispăruţi mai zac la această oră (1984) în lagărele gulagului. Un ukaz din 1960 atribuie din oficiu naţionalitatea sovietică tuturor străinilor locuind pe teritoriu sovietic, inclusiv deţinuţilor din lagăre. Ceea ce, dată fiind şi lipsa unei convenţii de extrădare, face imposibilă orice eliberare. „Pentru cei rămaşi în U.R.S.S. există puţine speranţe de a mai fi revăzuţi vreodată", afirma generalul Keller.

„Dorinţa sa, spunea V. Harlan, era să demonstreze că rezistenţa îndîrjită împotriva cuceritorului străin (Napoleon I, în 1807) emană de la popor, nu de la militari. Filmul trebuia, de altfel, să facă aluzie la ideea naţional-socialistă de «amalgam», conform căreia fiecare prusac, civil sau militar, trebuie să fie un soldat"[1].

Acest film foarte costisitor (8,5 miliarde mărci) a fost turnat între 28 octombrie 1943 şi 1 noiembrie 1944. La el au participat 187.000 de soldaţi din armata germană şi 6.000 de cai. Oraşul Kolberg a fost parţial reconstruit în studiourile din Berlin (New-Babelsberg).

Filmul avea scopul să demonstreze eroismul locuitorilor din Kolberg, dar, deoarece scenele de groază riscau să demoralizeze populaţia, Goebbels le-a suprimat. Astfel el nu a putut fi prezentat pentru prima oară decît la 30 ianuarie 1945 asediaţilor germani din La Rochelle (copia filmului fusese paraşutată) şi a doua zi la Berlin, la cinematograful U.F.A. din Alexanderplatz, unul dintre puţinele scăpate din bombardamentele aliate.

Difuzarea la scară naţională a avut loc mai tîrziu, dar ora destinului lui Goebbels sunase. La 13 martie, Ministerul Propagandei, care pînă atunci rezistase la toate bombardamentele, a fost complet distrus de o mină cu explozie întîrziată lansată dintr-un avion aliat. Era oare un semn prost sau începutul sfîrşitului?

În ziua aceea, Goebbels nota în jurnalul său:

„Moralul poporului german, atît în interior cît şi pe front, nu încetează să scadă. În faţa poporului, noi nu mai avem nici o şansă să cîştigăm războiul."

Luni 19 martie el înregistrează o nouă catastrofă:

„Am fost obligaţi să abandonăm Kolbergul. După o apărare de un eroism extraordinar, a trebuit să se predea."

Apoi a găsit imediat o scăpare derizorie:

„Voi aranja să nu apară în comunicatul O.K.W. căderea Kolbergului. Nu avem nevoie de aşa ceva pentru moment, date fiind consecinţele psihologice care ar rezulta din filmul despre Kolberg."

Astfel Reichul ajunsese în situaţia de a elimina înfrîngerile, nepublicîndu-le în comunicatul cotidian. Adică să spargă termometrul pentru a face să scadă febra!

---

1. Harlan, *Le Cinéma allemand selon Goebbels*, 1974.

*

Kolberg (Kolobrzeg), portul fortăreaţă situat pe coasta baltică la 150 km vest de Danzig, era obiectivul occidental cel mai avansat al Frontului 1 bielorus, mai precis al Armatei I de blindate ale gărzii şi al Armatei I poloneze. Rokossovski şi al 2-lea Front al Bielorusiei vizau Kolbergul şi coasta baltică – în acelaşi timp –, în lungul unei axe Linde-Köslin, pentru a izola oraşul prin est.

Luptele au durat treisprezece zile, fiind foarte sîngeroase. Oraşul care, în mod obişnuit, număra 35.000 de locuitori, se aglomerase cu încă 50.000 de refugiaţi, femei, copii şi bătrîni; venind de la Danzig şi din Est, aceştia sperau să ajungă la Szczecin cu trenul sau vaporul. Trăiau în căruţe trase de cai, staţionînd pe străzi. Cei mai prudenţi dormeau prin pivniţe sau pe băncile din biserici. Ultimele trenuri au plecat din gara Kolberg la 7 martie. Ultimele vapoare, în noaptea de 15 spre 16 martie. Se apreciază că din 15 februarie la 18 martie, 128.582 de refugiaţi, soldaţi şi răniţi, au putut să se îmbarce pentru Vest, în portul Kolberg.

La 5 martie, artileria rusească luase ca ţintă oraşul, iar bombardamentele au durat două săptămîni. Germanii, soldaţi, marinari şi cei din *Volkssturm*, comandaţi de colonelul Fullriede, întîrziau prin toate mijloacele înaintarea ruşilor, pentru a permite refugiaţilor să se îmbarce. Dar „orgile lui Stalin" trăgeau fără încetare zi şi noapte şi luminau vechea fortăreaţă şi retragerea civililor.

Pînă în rada portului, ruşii au trebuit să lupte stradă cu stradă, pentru a înainta cu tancurile şi blindatele.

În subsoluri, copiii mureau de foame şi de sete; nu mai exista nici apă de băut, nici lapte. Adulţii, prea bătrîni pentru a înfrunta strada sau prea îngroziţi de bombardamente, se sinucideau.

Distrugătoarele germane Z 34 şi Z 43 au răspuns ruşilor prin tiruri de artilerie navală. Bombardierele noii aviaţii poloneze aruncau bombe asupra oraşului cuprins în întregime de flăcări. Din subsoluri, ieşeau în goană cei din urmă supravieţuitori. Apărătorii se repliau aruncînd grenade, în timp ce, cuprinşi de panică, cei din urmă refugiaţi se repezeau către ultimele vapoare.

La 17 martie, zona de apărare mai avea doar 400 m lărgime şi 1.800 m adîncime. Colonelul Fullriede a luptat pînă la capăt şi, pe 18 martie ora 6,30 dimineaţa, s-a îmbarcat împreună cu ultimii soldaţi.

În depărtare, oraşul ardea. Nici catedrala nu fusese cruţată. Toate podurile erau distruse. Gara nu mai exista. Doar cîteva mii de refugiaţi au căzut în mîinile duşmanului. Lor li s-au adăugat 2.300 de combatanţi răniţi sau părăsiţi, fiind consideraţi morţi.

Apărarea oraşului Kolberg s-a dovedit a fi la fel de plină de eroism ca şi cea din 1807, aşa cum o prezentase scenariul filmului.

*

Danzigul a fost primul mare oraş din străinătate cucerit de Wehrmacht imediat după declanşarea celui de-al doilea război mondial, la 3 septembrie 1939; el a fost şi primul mare oraş german cucerit de Armata Roşie, la 30 martie 1945.

Situat la vărsarea Vistulei, este principalul oraş din golful Danzig. De-a lungul golfului, foarte deschis spre est, protejat la nord de peninsula Hela, pe o suprafaţă de 35 km, se află o aglomerare de 600.000 de oameni.

La vest, colinele împădurite asigură microclimatul pentru alte cîteva oraşe: Danzig (Gdansk), oraşul principal, cu 300.000 locuitori, Zoppot (Sopot) cu 50.000 de locuitori şi Gotenhafen (Gdynia), cu 200.000 locuitori.

Danzig are un important trecut istoric: deja distrus în 1308 de cavalerii teutoni, cucerit apoi de Napoleon în 1807, a rezistat trupelor ţarului Alexandru I timp de unsprezece luni, în 1813. Mare oraş polonez între 1454 şi 1793, Danzig a redevenit prusac din 1793 pînă în 1919, apoi tratatul de la Versailles l-a inclus ca oraş liber într-o zonă de vămuire poloneză. Din micul oraş Gdynia, polonezii au făcut între 1924-1939, cel mai mare port la Marea Baltică. Între Gdynia şi Danzig, Zoppot, situat între mare şi colinele împădurite, a devenit cea mai importantă staţiune balneară de la Marea Baltică. Centru istoric, vechiul şi frumosul oraş Danzig va fi distrus în proporţie de 90% în decursul bătăliilor din 1945.

*

După căderea oraşului Kolberg, Jukov şi primul Front al Bielorusiei, considerînd că au pierdut prea mult timp, şi-au reluat drumul lor spre Szczecin şi Berlin. Pe de altă parte, Rokossovski şi al 2-lea Front al Bielorusiei continuau spre est, de-a lungul Balticii, încercuirea de la Gotenhafen--Danzig. Drumul a fost parcurs cu repeziciune; de la Kolberg-Köslin la golful Danzig, lui Rokosovski nu i-au trebuit decît 10 zile.

Gauleiterul Forster, aflat încă acolo, socotea că nu este cazul să răspundă apelului ruşilor care îi cereau să capituleze. Nu-şi făcea însă iluzii. La 20 martie reuşise să facă un drum dus-întors pînă la Berlin. Goebbels ne descrie astfel starea sa de spirit:

„Forster m-a chemat la telefon. Mi-a făcut o descriere extrem de dramatică a situaţiei din jurul zonei Danzig--Gotenhafen. Nu credea că va mai putea să reziste mult timp. Pentru el, problema evacuării a devenit foarte greu de rezolvat, deoarece la Danzig se afla în fruntea a 700.000 persoane pe care le mai putea încă aproviziona, dar pe care nu mai putea să le evacueze. Cu un potenţial redus de ambarcaţiuni, marina nu mai este în măsură să le asigure transportul."

În realitate, începînd cu 15 ianuarie şi pînă la sfîrşitul lui martie, porturile din Danzig şi Gotenhafen au reuşit să evacueze 167.848 şi respectiv 388.174 de refugiaţi, soldaţi şi răniţi. Dar în zonă se mai aflau 200.000 refugiaţi şi 500.000 locuitori.

Mulţi dintre civili nu plecaseră, deoarece zvonurile care circulau după naufragiile spectaculoase ale vaselor *Gustloff* (30 ianuarie) şi *Steuben* (10 februarie) îi făceau să se teamă mai mult de mare decît de ruşi. Adevărul este că, începînd din ianuarie, 20.000 de refugiaţi îşi găsiseră în fiecare lună moartea pe Baltica.

*

La 25 martie, artileria sovietică a început bombardarea zonei Gotenhafen-Danzig; civilii s-au refugiat atunci către peninsula Hela care izolează nord-vestul golfului Danzig.

„Trăiam pe atunci la Karthaus, povesteşte Hilde Schucht. Eram infirmiere voluntare pe lîngă toţi aceşti refugiaţi care trăiau în frig şi nu aveau de nici unele.

Karthaus era capul triunghiului Danzig-Karthaus--Gotenhafen. Pe la mijlocul lui februarie, cînd trebuiau să sosească ruşii, am primit un apel de la o prietenă care locuia în peninsula Hela, în nord-vestul golfului Danzig. Mă invita să ne întîlnim. După naufragiile vaselor *Gustloff* şi *Steuben*, nimeni nu mai îndrăznea să meargă pe mare şi nu mai erau nici trenuri înspre vest.

M-am dus deci înspre coastă, unde un marinar a avut bunăvoinţa să mă ia la bordul vasului său şi am ajuns la Hela fără nici o dificultate."

Unităţi în retragere ale armatei germane veneau din regiunea Elbing, traversînd Danzigul în căutarea unei soluţii. Se aflau într-o stare vrednică de plîns. Uniformele erau rupte, unii soldaţi nu erau raşi de două săptămîni, majoritatea îşi pierduseră sau îşi abandonaseră armele. Imediat a început jefuirea magazinelor; organizaţia SS şi poliţia militară au făcut mari eforturi pentru a-i opri. Au instalat controale la principalele intersecţii şi fugarii au fost dirijaţi la punctele de adunare.

În timpul nopţii, din pădurile care dominau oraşul către vest, se puteau observa nenumărate semnale luminoase. De pe acoperişul primăriei *Stadtinspektor* Werner Fritsche le urmărea cu binoclul. Dar ce putea să facă? Erau partizanii polonezi care, prin intermediul emiţătoarelor şi al proiectoarelor paraşutate de R.A.F., indicau avioanelor de recunoaştere britanice punctele nevralgice ce urmau să fie bombardate a doua zi.

Ultimele trenuri cu refugiaţi şi răniţi încercaseră să treacă în vest, dar s-au lovit de sovieticii care terminaseră încercuirea golfului Danzig. Au trebuit să se întoarcă şi să se îndrepte către gara oraşului. Refugiaţii aglomerau toate străzile şi plecau în şir înspre nord, către Gotenhafen şi peninsula Hela.

Sovieticii înaintau rapid şi Rokosovski se grăbea spre a putea participa la bătălia Berlinului. Ezita totuşi să lanseze un asalt final, dată fiind epuizarea armatelor, obosite după ofensiva care nu contenise din luna ianuarie.

Generalul P. Batov, comandantul armatei a LXV-a, va preciza:

„Diviziile noastre nu dispuneau decît de 40% din efectivele lor. Colindam spitalele de campanie pentru a-i îndemna pe cei uşor răniţi să reia lupta."

Unităţile germane apte încă de luptă îşi treceau în revistă armele grele, tancurile şi tunurile motorizate devenite inutilizabile din lipsă de carburant, apoi le făceau să explodeze.

Militarii grăbeau lucrările de fortificaţii în jurul oraşului. Cei din organizaţia *Volkssturm* şi, mai ales, polonezii puşi de primar la muncă obligatorie, lucrau fără încetare. O asemenea măsură nu putea, bineînţeles, decît să-i încurajeze pe polonezi să dezerteze.

Obuzele artileriei sovietice cădeau din timp în timp asupra acestei zone de apărare, unde avioane izolate atacau

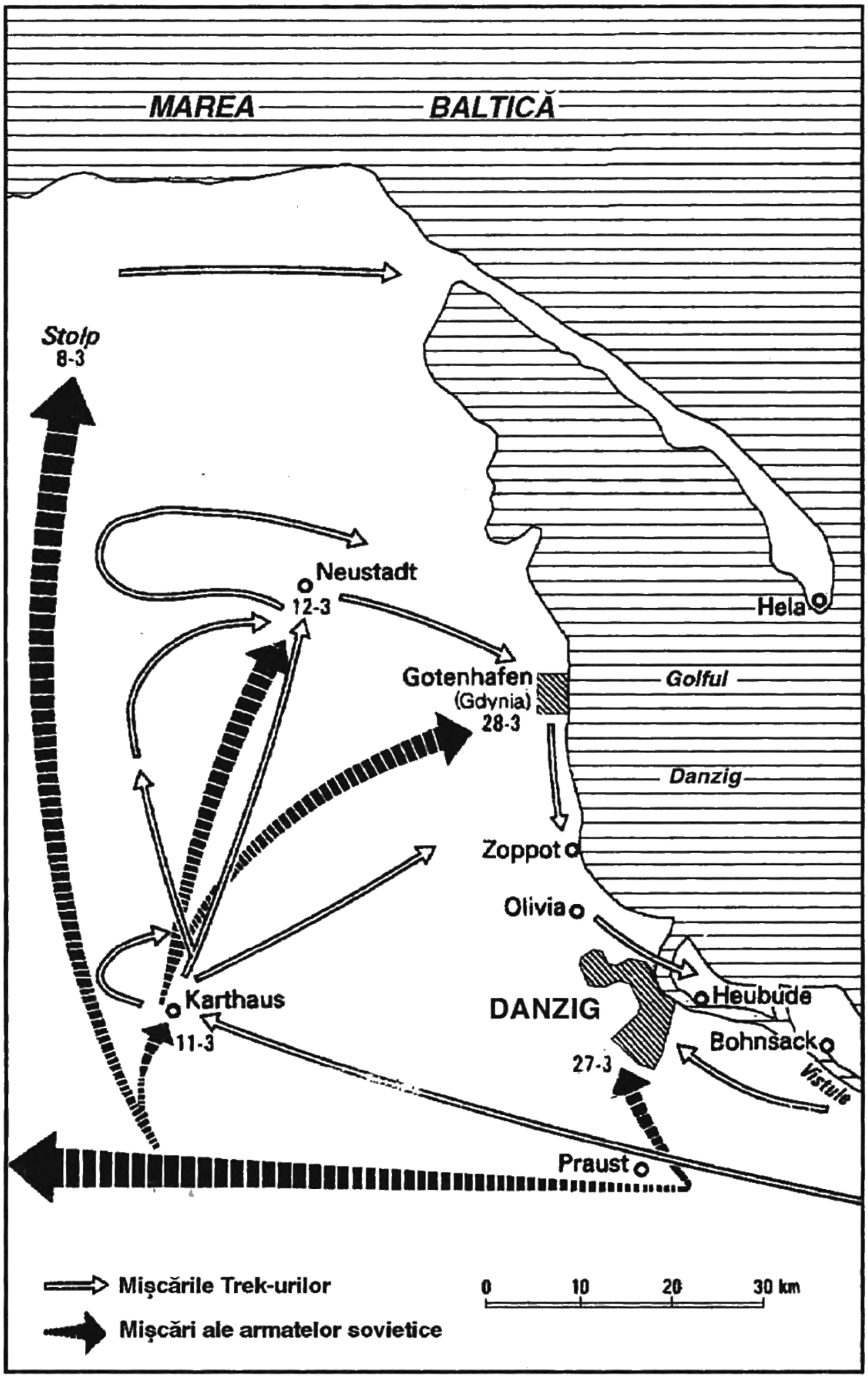

Harta 3. Danzig

în picaj şi îi mitraliau pe cei neînarmaţi. Zilierii de la terasamente şi-au aruncat sapele imediat ce Armata Roşie a apărut la orizont.

Debandada a fost un semnal pentru apărători. Ultimele unităţi germane valide, artileria şi marina, precum şi cîteva care de luptă au căutat să facă un baraj în faţa invaziei. Din port, cîteva vase de război, – cum ar fi crucişătorul *Prinz Eugen* şi vasele de escortă *Schlesien* şi *Leipzig* – acopereau apărarea, trăgînd sute de lovituri pe zi asupra unităţilor ruseşti gata să năvălească în zonă.

Deşi sovieticii îşi încetiniseră înaintarea, germanii nu ignorau că mai curînd sau mai tîrziu vor fi înfrînţi. Desigur că din ordinul Führerului, apărătorii rezistau, dar scopul lor imediat era doar să permită refugiaţilor să ajungă la ultimele vapoare care să-i ducă spre libertate.

Rezistenţa acestora avea să-şi arate roadele. În decursul ultimelor zile din martie, 39.751 de refugiaţi, soldaţi şi răniţi au reuşit să părăsească portul Danzig şi 80.505, Gotenhafen.

Trebuiau să fie salvaţi numeroşi răniţi; zilnic, peste 1000 ajungeau în oraş, în timp ce în zona fortăreţei numărul lor era de aproape 20.000. Cei mai mulţi dintre ei au fost salvaţi.

*

Decît să forţeze apărarea, Rokosovski a preferat să încercuiască zona portuară prin vest.

Prevăzînd această tactică, gauleiterul Forster a ordonat evacuarea oraşului Zoppot încă din 21 martie, îndreptînd populaţia spre Danzig.

La 22 martie, ruşii ajung la mare, în apropiere de Zoppot. Începînd de atunci, „fortăreţele" Danzig şi Gotenhafen vor trebui să se apere izolat.

La 23 martie, Zoppot era complet în mîinile sovieticilor. Chiar în acea zi şi în următoarea, ultimele vase pe care direcţia maritimă de transport le adusese cu luminile stinse în portul Danzig, mai încărcau cîteva mii de refugiaţi şi de răniţi, în ciuda avioanelor *Stormovik* care mitraliau de la joasă altitudine.

În portul Gotenhafen, marinarii urcă pe vas cu un admirabil sînge rece, un preţios aparat de măsură pentru marină, o super-locomotivă de 40 t de la Reichsbahn şi, fără să ştie prea bine de ce, încă 2000 t de melasă inutilă.

La 24 martie cade asupra Danzigului o ploaie de manifeste lansate la ordinul lui Rokosovski:

„Soldaţii noştri au cucerit Zoppotul.

Vă cer să încetaţi imediat orice rezistenţă la Danzig şi Gotenhafen.

Celor ce se predau li se garantează viaţa şi li se va asigura protecţia bunurilor."

Răspunsul va sosi în noaptea următoare, de la Cartierul General al Führerului, sub forma unui ultim mesaj.

„Fiecare metru pătrat din zona Danzig-Gotenhafen trebuie apărat pînă la capăt."

Trupele *Waffen*-SS se retrag la nord de Danzig, la Oliva.

Pe coline, grenadierii şi unităţile de artilerie antiaeriană ale marinei germane fac baraj-comun.

Vor rezista toate pînă la ultimul cartuş.

A 4-a Divizie Panzer care a pierdut în lupte pe străzile Danzigului pe generalul Betzel, este concentrată în extrema nordică, la şantierele navale de la Schichau.

Aviaţia rusă nu mai părăseşte cerul pe care îl marchează cu tiruri aproape continue. Ţinteşte într-o cadenţă din ce în ce mai susţinută şi ratează din ce în ce mai rar obiectivele pe care şi le-a propus.

Începînd cu 22 martie, funcţionarii oraşului îşi multiplică apelurile către şefi:

„Se poate evacua?"

Răspunsul este ocolit, apoi întîrziat pînă sîmbătă 24, zi în care gauleiterul Forster şi colaboratorii săi cei mai apropiaţi, ajunşi în noaptea precedentă la vărsarea Vistulei, în sudul oraşului, se îmbarcă la bordul micului vapor *Zoppot* ca să ajungă la Hela. Decizia aşteptată nu va veni; nici un răspuns la apelul gauleiterului.

Luni 26 martie, cartierul în care se afla spitalul din Danzig, între piaţa de peşte şi oraşul vechi, ia foc din toate părţile. Civilii refugiaţi în pivniţe încearcă să iasă din adăposturi şi să ajungă în nordul oraşului, încă apărat.

De departe ajung ecourile distrugerilor organizate la Gotenhafen. Marina face să explodeze toate instalaţiile portuare şi sabordează vapoarele inutilizabile.

Ultimii refugiaţi care au reuşit să treacă la timp spre Gotenhafen urcă înspre nord, către Oxhöft, pînă în peninsula Hela, care va primi cam 80-100.000 de persoane. Cei mai fericiţi găsesc cîteva mici vapoare care le permit să evite accidentele neprevăzute ale drumului[1].

---

1. F. von Wilpert, *Ost. Dok.* I, 1, 75.

*

Ruşii îşi fac intrarea în Danzig între 23 şi 27 martie.

„Cetăţenii oraşului liber rămaşi pe loc, care credeau că vor putea beneficia de un regim special de favoare şi, mai ales, cei care respinseseră întotdeauna naţional-socialismul, vor fi crunt decepţionaţi”[1].

E.P. Christburg îşi aminteşte:

„Ruşii ne-au avertizat prin megafoane să rămînem calmi în locuinţele noastre. «Venim ca eliberatori. Viaţa şi libertatea fiecăruia vor fi garantate»”[2].

Anna Schwarz precizează:

„Megafoanele ruseşti erau amplasate pe zidurile de întărire ale oraşului şi ne cereau să ne predăm, asigurîndu-ne libertatea şi securitatea. Deşi apelurile erau urmate de cele mai frumoase valsuri de Strauss, noi nu credeam în ele şi ne pregăteam pentru ce poate fi mai rău”[3].

Cei ce nu putuseră să fugă stăteau ascunşi în pivniţe. Foarte mulţi s-au sinucis spre a nu cădea în mîinile ruşilor.

Tunurile au încetat tirul în zorii zilei de 27 martie. Tancurile ruseşti îşi deschideau drum printre ruine, însoţite de strigătele soldaţilor. În trecere, au tras în fiecare pivniţă rafale de mitralieră. Numărul victimelor a fost impresionant.

E.P. Christburg s-a aflat într-unul din beciurile de pe Hitlerstrasse, la Langfuhr (în nord-vestul Danzigului).

„Primii soldaţi ruşi ajunşi în pivniţe au constatat că acolo nu se aflau soldaţi nemţi. Ne-au luat ceasurile şi obiectele din aur, cizmele şi pantalonii. Apoi au plecat, interzicîndu-ne să ieşim.”

Anna Schwarz i-a văzut pe ruşi sosind în pivniţă.

„Primul cuvînt pe care l-am auzit a fost «urri», «urri» (ceasurile). Mirosul de băutură, de sudoare şi de uniforme murdare a umplut întreaga pivniţă. După ce ne-au luat toate ceasurile, sub ameninţarea mitralierelor, au dispărut repede în pivniţa vecină, unde scenariul s-a repetat. Cinci minute mai tîrziu, au sosit alţii, şi aşa mai departe, pînă ce am fost jefuiţi de toate bijuteriile; toate valizele ne-au fost şi ele scotocite.

Trupa care a urmat celor din avangardă a furat tot ce mai rămăsese. Au cerut vodcă. Apoi, printre ruine, au violat

---

1. *Ost. Dok.*, I, 1, 75.
2. *Ost. Dok.*, I, 2, 167.
3. *Ost. Dok.*, I, 2, 169.

femeile. Fără nici o excepţie, de la fete foarte tinere la bătrîne de peste 60 de ani. În faţă, bărbaţii erau imobilizaţi prin focuri de armă trase din timp în timp"[1].

Dna Seidler îşi aminteşte că a văzut „o tînără cu trei copii mici căutînd să se refugieze într-o pivniţă. Hoarda de ruşi a reperat-o. Copiii strigau: «Mamă»!" Unul din ruşi i-a înhăţat, omorîndu-i. Spectacol de neuitat: mama a fost violată în repetate rînduri, apoi s-a tîrît spre un rîu pentru a se îneca. Nu mai reuşea să meargă pe picioare[2].

„Auzeam tot timpul femei violate ţipînd. Deodată, un ofiţer rus ne-a rugat, într-o germană stricată, să părăsim imediat pivniţa.

Ne-am luat valizele şi rucsacurile şi ne-am precipitat în curtea casei unde se aflau soldaţi şi tunuri. În jurul nostru totul ardea. Bombele explodau ici şi colo. La joasă altitudine, avioanele treceau la atac, într-un zgomot infernal. În stradă, oameni şi cai răniţi urlau căzuţi la pămînt şi noi încercam să ne facem drum printre ruine.

Cînd ne strecuram pe lîngă vreo casă, pentru a ne feri de tancuri şi tunuri, soldaţii ruşi căutau să ne bage înăuntru pentru a ne viola." (A.S.)

„Dacă unul dintre refugiaţi cădea în drum, ruşii trăgeau în el pînă ce părea mort." (E.P.)

La 30 martie, deşi nu capitulase, Danzigul era complet în mîna sovieticilor. Atunci tactica a fost schimbată.

„Am fost scoşi din subsoluri, bărbaţi şi femei, pentru a curăţa străzile. Sub supravegherea unor militari ruşi-femei, am fost obligaţi să îngrămădim în gropi soldaţi, civili şi animale moarte. Totul a durat şase zile.

Apoi ni s-a verificat identitatea. O dată pe zi eram goniţi într-o grădină pentru a ne permite să ne facem nevoile. În tot acest timp, nu aveam nici apă, nici mîncare... Apoi a venit momentul interogatoriilor. Ne chestiona un interpret: «Eram noi nazişti?» Dacă spuneam «da», ne lăsau liberi. Un răspuns negativ însemna să fii bătut pînă recunoşteai că eşti nazist.

Am fost apoi duşi la Husarkaserne unde se aflau deja 30.000 de bărbaţi. A doua zi, am primit pîine şi o supă grasă. Apoi, în grupuri de cîte 1000 de persoane, ne-au dus pe jos pînă la Graudenz (Grudziadz), la 100 km sud de

---

1. Mărturia lui E.P., citată mai sus.
2. Mărturia Annei Schwartz, *Ost. Dok.*, I, 2.

Danzig. Am făcut trei zile. Din zece în zece metri, se afla cîte un rus care ne supraveghea.

Cînd am trecut Vistula, cinci tineri au sărit în rîu. Ruşii s-au repezit şi au tras în ei pînă au dispărut, duşi de fluviu.

Toţi cei căzuţi pe drum în cursul marşului către Graudenz fuseseră doborîţi de gloanţe.

Cu ocazia intrării în Graudenz, civilii polonezi ne-au văzut trecînd şi ne-au insultat, aruncînd cu pietre în noi. Am fost duşi la închisoare, cîte 10 în fiecare celulă, supravegheaţi de polonezi, care ne-au luat tot ce ne mai rămăsese. Totul a durat opt zile. Am fost raşi în cap şi despăduchiaţi. În sfîrşit, s-a format un grup de 2.400 de oameni; am fost selectat şi eu. Am fost duşi la gară şi ne-au urcat într-un vagon, cîte 90 de persoane"[1].

Trenul i-a dus la Moscova unde li s-au distribuit din cînd în cînd cîte 1/4 litru de supă şi 125 g pîine.

Ţinta voiajului care a durat 24 zile a fost Kimpersay, în Ural, unde urmau să lucreze la alegerea minereurilor de nichel. În cursul drumului – la dus – 12 persoane au murit de foame sau de sete. În lagărul unde E.P. avea să rămînă pînă în mai 1944, foarte curînd au apărut dizenteria, tifoida şi tifosul. Mureau în fiecare zi între 12 şi 28 de persoane. La sfîrşitul lui septembrie, 60% dintre ei erau deja morţi. În lagărul vecin, rezervat femeilor, 200 din 800 (adică 25% numai, femeile fiind mai rezistente) au sucombat.

Apoi, cei mai puţin apţi de munci grele, printre care şi E.P., au fost transferaţi la o uzină de armament. Lucrau între zece şi treisprezece ore pe zi; E.P., fiind bolnav, a fost în cele din urmă repatriat – în mod miraculos – în septembrie 1946.

Decizia de la Yalta i-a autorizat pe ruşi să „utilizeze mînă de lucru germană", adică să se folosească de reparaţii de război. Măsura a fost aplicată imediat.

Intrarea ruşilor în Gotenhafen s-a desfăşurat cam în aceleaşi condiţii. Cum Rokossovski dorea să pornească spre vest, faptul s-a resimţit în ritmul înaintării trupelor sale.

În decursul primelor 15 zile din aprilie, doar 14.068 de refugiaţi, soldaţi şi răniţi au reuşit să se mai îmbarce în portul Gotenhafen; alţi 4.425 în următoarele două săptămîni.

Toată lumea se aştepta să-i vadă pe ruşi porniţi la asalt în peninsula Hela, unde erau comasate 480.000 de persoane.

---

1. Mărturia lui E.P. Christburg.

Interogatoriile luate prizonierilor ruşi confirmaseră că atacul urma să aibă loc la sfîrşitul lui martie.

„Primele săptămîni pe care le-am trăit la Hela au fost destul de calme, pînă pe la jumătatea lui martie, îşi aminteşte Hilde Schucht. Se afla acolo o şcoală de subofiţeri de marină care asigura o disciplină suficientă. Apoi, la 1 aprilie, marinarii au primit ordin de retragere.

Am avut destul noroc pentru a mă putea îmbarca la bordul unuia dintre submarine şi am sosit la Lübeck, de unde ne-am îndreptat spre Leipzig.

Alţi refugiaţi au ajuns cu submarinele la Bornholm. Totul s-a petrecut fără incidente grave pentru noi."

Asaltul prevăzut nu a mai avut loc. Aceasta a permis unui număr de 183.584 de soldaţi şi 172.040 răniţi şi refugiaţi să se îmbarce, în prima şi respectiv în cea de-a doua jumătate a lui aprilie. În mai s-au îmbarcat încă 64.388 de persoane, toţi pornind spre vest.

Aceşti oameni trăiau ascunşi în gropi, în condiţii precare, lamentabile. Zilnic, bombardierele ruseşti îi mitraliau. Avioanele R.A.F. se roteau deasupra peninsulei şi în orice moment puteau să nimicească această mulţime care se agăţa de o speranţă derizorie. Artileria rusească instalată la Danzig făcea exerciţii de tiruri de la mare distanţă asupra peninsulei Hela.

Situaţia cea mai rea va fi evitată. La sfîrşitul războiului, în 8 mai, se mai aflau la Hela doar 60.000 de civili şi soldaţi[1]. Mulţi s-au decis să nu plece, deoarece aveau încredere în occidentali. Militarii vor fi făcuţi prizonieri, iar civilii vor fi deportaţi de sovietici. Viitorul lor, pe care-l credeau situat în vest, îi aştepta în est: munca forţată în URSS.

Gauleiterul Forster, care îi asigurase că va învinge sau va muri la Danzig, a trecut pentru scurt timp prin Hela, apoi a plecat în insula daneză Bornholm. În plin examen de conştiinţă, a revenit la Hela unde, la 4 aprilie, a salutat cu emoţie pe cei din urmă apărători ai peninsulei. La 20 aprilie, se mai afla în buncărul său de ziua ultimei aniversări a Führerului, pe care a sărbătorit-o cu funcţionarii şi cu un mic cerc de ofiţeri.

Gauleiterul le-a vorbit despre întorsătura istorică şi despre poporul german etern.

---

1. 200.000, după Dönitz.

În depărtare se auzeau imensele explozii provocate de ruşi: imobilele din Danzig care mai rămăseseră întregi erau distruse prin foc. Învingătorii nu mai voiau să păstreze nimic din vechiul oraş hanseatic. În pomii din grădinile publice erau agăţate cadavre ornate cu sinistre pancarte pe care stătea scris: „Sînt un dezertor" sau „Am părăsit unitatea fără învoire scrisă".

Albert Forster ar fi trebuit să reflecteze la tot ce s-a întîmplat începînd din 1939. Totuşi a plecat şi el spre vest. În acest crepuscul al gauleiterilor va fi găsit la Flensburg, cînd totul se va fi terminat.

Aliaţii occidentali au acceptat cererea polonezilor care îl considerau criminal de război. A fost arestat la 27 mai 1945 la Hamburg, judecat de polonezi în aprilie 1948, condamnat la moarte şi, în final, executat la 27 aprilie 1948.

5

DEVASTAREA KÖNIGSBERG-ULUI

„Königsberg era un oraş frumos, povesteşte Felix Prieur, prizonier de război francez.

Deja la Crăciunul din 1944, trebuia spus «era», fiindcă bombardamentul aliaţilor din 28 august, cu bombe de benzină, distrusese o mare parte a oraşului.

Era ceva înspăimîntător ceea ce făcuse bombardamentul din 28 august 1944. Nu ştiu cîte fortăreţe zburătoare au fost întrebuinţate la această operă de devastare, dar, în mai puţin de trei sferturi de oră, treizeci şi cinci de mii de persoane au murit în flăcări.

La două minute după ce s-a dat alarma, au început să cadă primele bombe cu benzină. Aveau un dispozitiv special pentru a le încetini coborîrea. Fiecare era constituită din 14 sticle metalice umplute cu lichid incendiar. La o anumită înălţime, cele 14 elemente componente se separau în jerbe care încadrau obiectivul. Apoi căderea îndeplinea restul. Sticlele pătrundeau prin acoperiş, se opreau la primul etaj şi acolo, sub efectul şocului, îşi scuipau la doi sau trei metri jeturile. Totul dura aproximativ 3 minute, ceea ce era mai mult decît suficient pentru a incendia podelele, mobilele şi lemnăria. Măcar dacă efectul incendiar s-ar fi terminat aici. Dar o adevărată caracatiţă de foc pornea pe scări pentru a-i căuta pe cei în viaţă, chiar şi în pivniţă, unde nenorociţii se refugiaseră.

Astfel, într-un singur adăpost au pierit 300 de fete de 19-20 ani, care sosiseră din Köln cu cîteva luni înainte, ca să lucreze în calitate de controlor la tramvaie. Ţipetele lor de groază şi urletele neputincioase s-au auzit pînă în zori. Cînd locul a fost degajat, nu mai erau decît 300 de cadavre carbonizate.

Mi-a fost dat să asist la bombardamentul asupra oraşului Königsberg de la o distanţă de numai 120 km. De altfel, în seara aceea, aviaţia rusă se înverşuna şi ea asupra oraşului Tlist de la frontieră.

După trei zile, împreună cu prietenul meu Jean Raflin, am traversat cartierele devastate ale oraşului. Spectacol înfiorător! Pe trotuar, unul lîngă altul, se aflau aliniate cadavrele scoase de sub dărîmături şi faimoasele sticle incendiare de unde provenise focul. Dar ce alchimie atroce suferiseră! Este posibil oare ca aceste păpuşi negre, fiecare de mărimea unui copil de 8 ani, nişte mumii înspăimîntătoare, să fi fost cîndva bărbaţi şi femei?

Ce temperatură groaznică a învăluit casele şi edificiile pentru ca totul să se prăbuşească în interiorul zidurilor, pentru ca înseşi zidurile să se prefacă în praf şi ca pilonii de amaraj ai portului comercial să fi ajuns ca nişte torţe deasupra apei?"

Bătălia pentru Königsberg s-a desfăşurat în două faze; prima a început la 9 februarie, a doua la 6 aprilie.

În primul rînd, trebuia ca al 3-lea Front al Bielorusiei (general Cerniakovski) să deschidă drumul spre oraş. În al doilea rînd, capitala Prusiei orientale era încercuită şi trebuia obligată să se predea printr-o ofensivă combinată din nord şi din sud. Această acţiune a fost dusă de trei armate şi trei flote aeriene.

Apropierea de oraş a avut loc după sfîrşitul luptei de la Haff. Cerniakovski venea din Lituania şi la mijlocul lui ianuarie şi-a făcut intrarea în Tlist. Obiectivul lui era să zdrobească inamicul la sud-vest de Königsberg, cel mai tîrziu pînă la 25 februarie. Mijloace aeriene importante îi stăteau la dispoziţie, deoarece apărarea terestră germană era considerabilă. De exemplu, existau 911 fortificaţii în jurul Heilsbergului, la sud-vest de Königsberg.

Tocmai în acest sector al Heilsbergului s-au dus luptele cele mai violente. Sovieticii trec la atac pe 10 februarie şi, după zile întregi de lupte înverşunate, înaintează cu 60 km în centru şi cu 10-15 km pe aripi, riscînd de a fi prinşi în cleşte.

Cerniakovski, în vîrstă de 39 de ani, alerga neobosit zi şi noapte de la un punct al frontului la altul. La 15 februarie este lovit la Mehlsack (Pieniezno) de schija unui obuz; în 18, moare din cauza rănilor.

Oraşul Königsberg are o săptămînă de linişte pînă cînd ruşii îşi reorganizează comandamentul celui de al 3-lea Front al Bielorusiei.

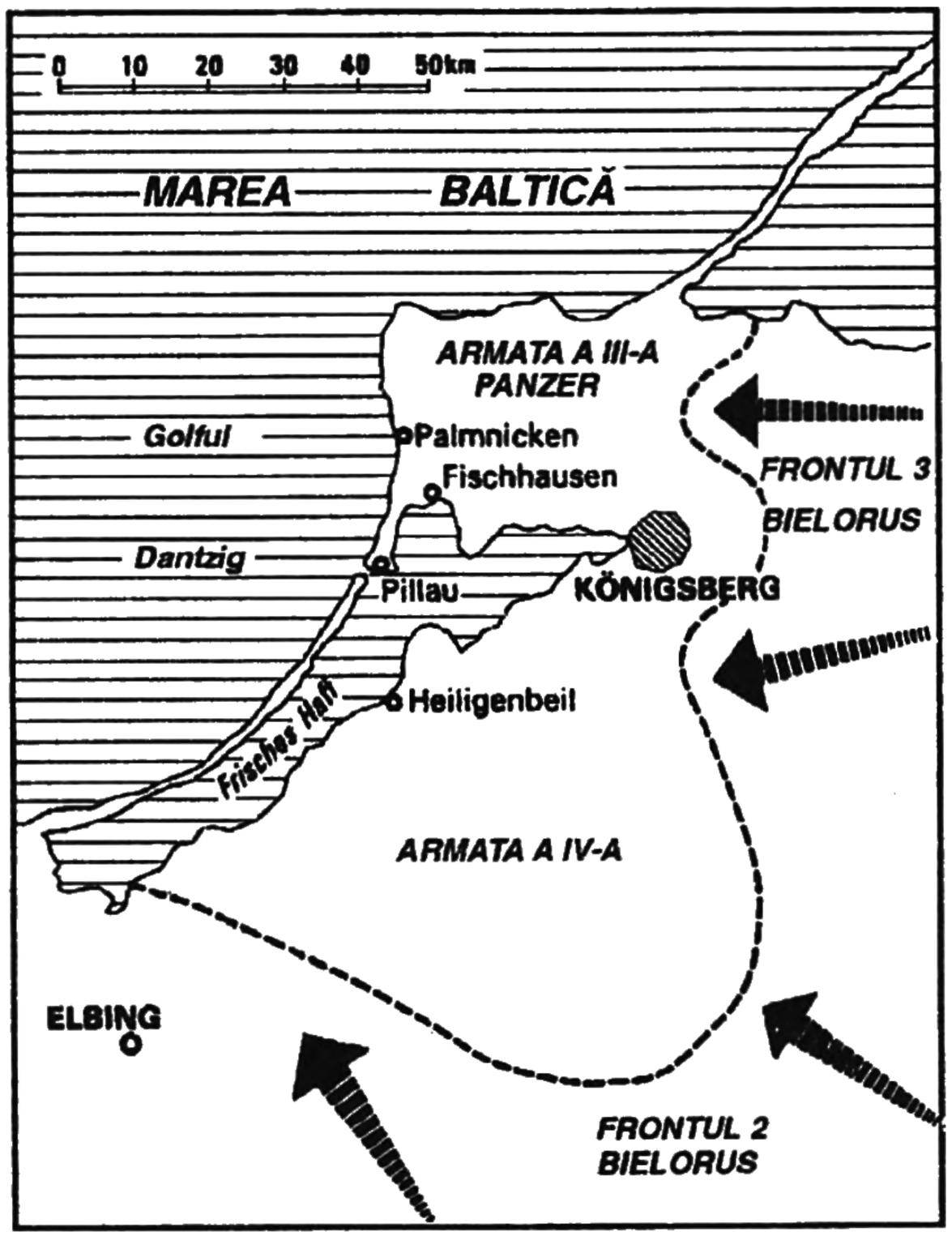

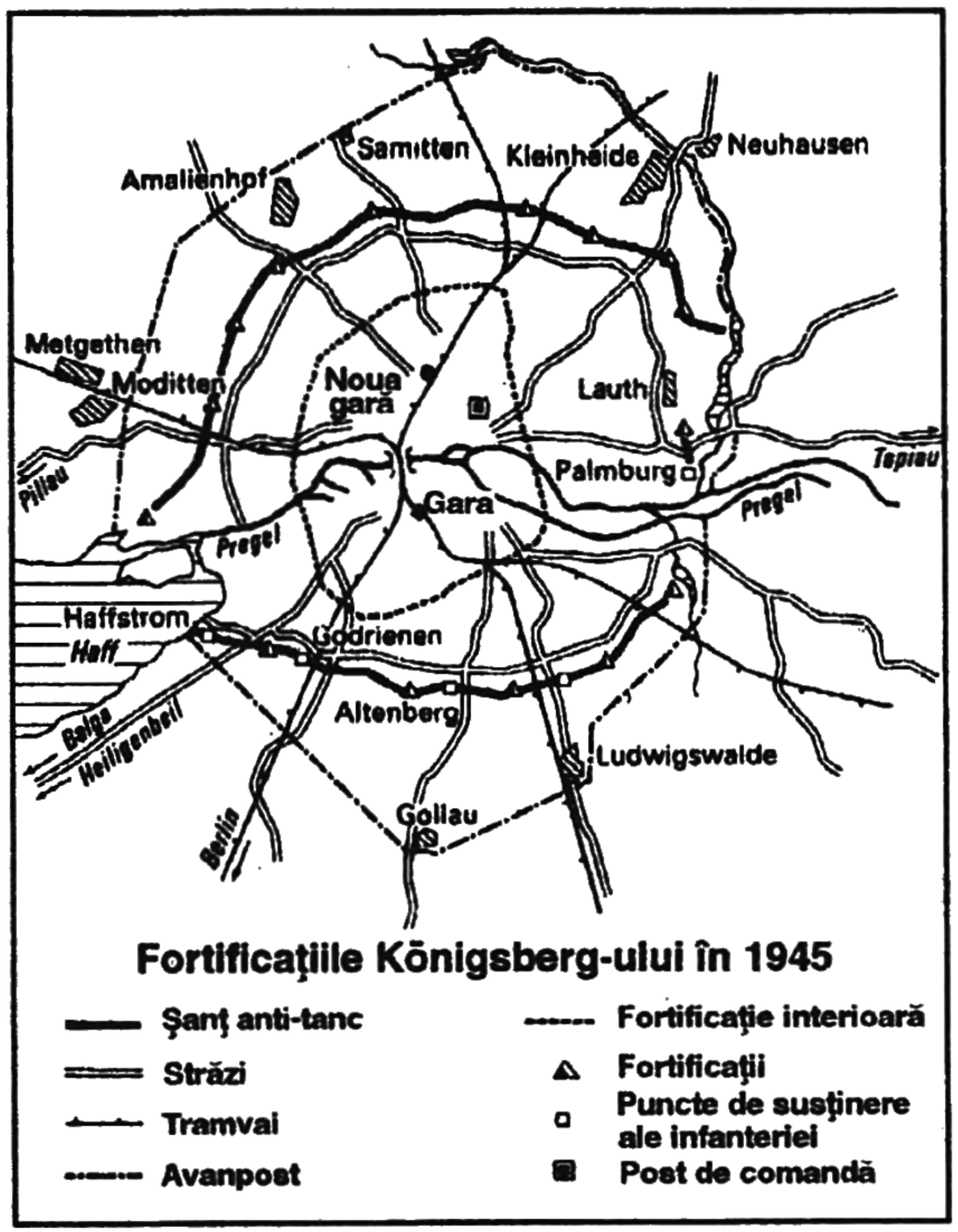

Harta 4. Königsberg

*

Capitala Prusiei orientale este un oraş cu încărcătură istorică. Începînd cu secolul al XIV-lea, prusacii au făcut din el centrul administrativ, universitar, religios şi militar al regiunii.

Pămînturile în paragină au fost irigate, bălţile secate, iar horticultura dădea rezultate surprinzătoare. Regiunea Königsberg se întindea pe 15.000 km² şi număra 31.000 km de canale, cu o lărgime de 2,5-3 m. Întreaga suprafaţă a terenurilor cultivate era străbătută de drene care deversau în canale. Un extraordinar travaliu hidrografic.

În materie de apărare, se pare că Prusia orientală, confruntată cu străinii timp de şase secole, devenise inexpugnabilă. Toate resursele defensive ale terenului erau cunoscute, exploatate la maxim şi nimic nu lăsa să se întrevadă posibila pătrundere a inamicului, oricare ar fi fost el.

Stalin avea o idee precisă asupra Prusiei orientale. Lucrările conferinţei de la Yalta (4-11 februarie 1945) veneau să confirme faptul că Prusia orientală va deveni sovietică. Aceasta figura cu claritate în planul *Eclipsa* al generalului Marshall, şeful statului-major general al armatei americane, plan aprobat şi distribuit de el, încă din 29 noiembrie 1944.

„Zonă de ocupaţie" voia să însemne oare un teritoriu cucerit şi anexat? Discuţiile nu ajunseseră atît de departe, dar Stalin avea încredere în puterea tunurilor sale.

Pentru el, posesiunea are valoare de titlu şi luarea în posesie coincide cu luarea în profit. Cu alte cuvinte, conta să ocupe şi Prusia orientală, pe care trebuia cu orice preţ să o cucerească prin forţa armelor.

Înlocuitorul lui Cerniakovski a fost ales la 20 februarie în persoana lui Aleksandr Vasilevski, membru al Stavka[1]. În vîrstă de 50 de ani, el a fost un renumit şef de stat-major general, începînd cu 1942. Coordonase cu succes – după cum se ştie – bătăliile de la Stalingrad şi Kursk, apoi operaţiunile de eliberare din bazinul Doneţului, din Ucraina şi Bielorusia.

---

1. Stavka (Marele Cartier General, faţă de care statul-major general nu era decît executantul dispoziţiilor) era compus din: Stalin, Comandant suprem şi Comisar al poporului la Ministerul Apărării, împreună cu adjuncţii săi: Jukov, Vasilevski şi Bulganin şi din şeful statului-major general şi comandantul marinei, Kuznețov.

Faptul că Stalin făcea apel pentru operaţiunile din Prusia orientală la unul dintre cei mai buni generali ai săi arată importanţa pe care o acorda operaţiunii.

Vasilevski a preluat imediat conducerea misiunii, creînd un front nou la Samland, adică la nord de Königsberg, între oraş şi mare, şi încredinţînd direcţia generalului Bagramian, toate operaţiunile rămînînd integrate şi comandate de al 3-lea Front al Bielorusiei.

Pe scurt, Vasilevski a creat un comandament unic pentru cucerirea oraşului Königsberg, încît era în măsură să pregătească atent o nouă ofensivă, pe care o va declanşa la 13 martie.

*

Tensiunea domneşte la Königsberg. De la sfîrşitul lunii ianuarie ultimii locuitori se aşteptau să suporte un asediu foarte dur. Oraşul, complet înzăpezit, suferă de temperaturi coborîte, între -15^0 şi -20^0. Canalele din împrejurimi sînt îngheţate.

Lungul şir de refugiaţi din zona baltică şi de sud a Prusiei orientale devenise de săptămîni întregi un spectacol obişnuit pentru acest oraş cu 400.000 de locuitori. Se ştie, prin Erich Koch, gauleiter şi comisar la Ministerul Apărării (pentru toată Prusia orientală) că oraşul va fi apărat pînă la capăt. Koch le-o repeta zilnic la radio, îndemnînd pe fiecare la luptă. Locuitorii începuseră, totuşi, să-şi pună întrebări atunci cînd, pe data de 18, Koch şi adjuncţii săi se instalaseră la cel mai bun hotel din Pillau, pe ţărmul Balticei, la 47 km spre vest.

Era de imaginat că doar preocuparea gauleiterului de a apăra întreaga Prusie orientală, şi nu numai Königsbergul, l-a făcut să se retragă într-un port din vest? De fapt, Koch era gata să se îmbarce la bordul unui spărgător de gheaţă, fără a mai vorbi de avionul său Fieseler-Storch, pregătit oricînd să decoleze.

Ofiţerii din partid, rămaşi pe loc şi avînd depline puteri, au încercat în zadar să-i convingă: goana către gări a durat pînă la 22 ianuarie. De la acea dată, trenurile în direcţia Danzig au fost oprite de linia frontului, reluîndu-şi mersul la 26 ianuarie, dar fără a depăşi Heiligenbeil. Pasagerii au petrecut patru zile în vagoane, la o temperatură de -15^0; pe bănci, s-au găsit cadavrele îngheţate ale celor care nu au rezistat frigului. Alţii au plecat spre vest; şi ei au fost obligaţi să se întoarcă din drum şi majoritatea s-au străduit să ajungă la Pillau, singura ieşire încă deschisă spre mare.

Generalul sovietic Gorbatov va face cunoscută mărturia sa asupra spectacolului, dar un „spectacol" văzut prin prisma învingătorilor:

„O suprafaţă de mai mulţi kilometri pătraţi era împînzită cu camioane şi furgonete încărcate cu material militar, cu hrană şi obiecte de uz casnic. Printre vehicule, zăceau cadavrele soldaţilor germani. Cam două-trei sute de cai rămăseseră legaţi şi mulţi dintre ei erau morţi"[1].

La începutul asediului, Königsbergul mai număra 130.000 locuitori, la care trebuiesc adăugaţi prizonierii de război şi vreo 15.000 de muncitori civili francezi şi ruşi, în timp ce Pillau, un mic port cu 10.000 de locuitori, era invadat de 70.000 de refugiaţi.

*

Generalul Otto Lasch, comandantul-şef al fortăreţei Königsberg, se instalase din 15 martie în buncărul plasat sub depozitul de arme.

Führerul, care în 1944 îi remarcase curajul şi spiritul de decizie, cu ocazia cuceririi oraşului Riga, i-a încredinţat la 27 septembrie misiunea de a apăra Königsbergul, pînă la ultima picătură de sînge[2].

Cele cîteva luni i-au permis să facă inventarul mijloacelor de apărare pentru a se opune lui Vasilevski cu a 5-a divizie blindată, rămăşiţele Armatei a IV-a, 30.000 de *teritoriali* şi 8.000 din *Volkssturm* în faţa a cinci armate sovietice. Aviaţie, practic, nu mai exista.

Astăzi se cunosc cu precizie cifrele: 137.000 oameni de partea asediatorilor, 5.000 de tunuri şi mortiere, 538 de tancuri şi piese de artilerie automotorizată. Infanteria germană număra 134.000 oameni, o forţă aproape egală, dar artileria lupta în raport de unul contra trei, iar tancurile erau unul contra cinci. Aviaţia rusă dispunea de 2.500 avioane împotriva a 170 de aparate de partea germană.

*

Înainte ca Lasch să-şi ocupe funcţia, ruşii intraseră în Samland, localitate aflată între Königsberg şi Baltica. O zonă

---

1. A.V. Gorbatov, *Les Années de ma vie*, Paris, 1966.
2. Hitler ţinea să apere Königsbergul pînă la capăt deoarece se temea că ruşii vor instala un „guvern al Germaniei libere", cu Paulus, Ulbricht şi alţii, ceea ce explică marea încredere pe care i-o acorda politicianului Koch.

turistică unde cei aflaţi în vacanţă practicau naturismul într-un climat ideal de vară. Această oază de pace părea protejată de zei şi aproape invulnerabilă, cu toate catastrofele întîmplate.

Apoi, în ianuarie 1945, în plină iarnă, totul s-a schimbat. Plajele imense unde erau instalate corturile turiştilor în vacanţă au fost năpădite de cei din *trek*, refugiaţi veniţi din nord-estul Poloniei. Îi precedau coloanele de soldaţi din Wehrmacht, în derută, în căutarea unităţilor lor sau fugind din ele. Ruşii îi urmăreau, neabţinîndu-se ca la cel dintîi prilej să agreseze *trek-ul*, să facă breşe în şirurile de refugiaţi ori să tragă la întîmplare asupra cailor sau oamenilor, pentru a-i face să grăbească pasul.

În puţine zile, debandada a fost completă. Dimineaţa, mamele îşi căutau copiii, bărbaţii reparau căruţele, iar caii morţi şi bagajele răsturnate încurcau drumurile, pe care tancurile ruseşti le netezeau în etape succesive, ritmate şi fără de sfîrşit.

Focuri de armă deschideau drumurile, lovind la întîmplare. În sate, oamenii din *Volkssturm*, pierduţi printre refugiaţi, incapabili să se desfăşoare, erau condamnaţi la imobilitate.

Ultimul şef al Armatei a IV-a germane – sau, în fine, ce mai rămăsese din ea – generalul Rendulic, povestea că aceste convoaie erau deseori conduse de prizonieri francezi. Lucrînd în comandouri agricole în Prusia orientală, ei erau deseori singurii bărbaţi valizi din satele invadate de ruşi, încît au însoţit femeile, copiii şi bătrînii în exodul lor[1].

Generalul a observat că refugiaţii nu încetau să aducă elogii devotamentului francezilor, care, chiar cu preţul vieţii lor luau uneori apărarea femeilor împotriva agresorilor ruşi.

Deveniţi furioşi în faţa rezistenţei întîmpinate, ruşii s-au răzbunat pe civili, supunîndu-i la atrocităţi îngrozitoare.

Atunci cînd Metgethen, un orăşel la vest de Königsberg, pierdut de germani, a fost recucerit, ei au constatat cu stupoare că 30 de refugiaţi fuseseră adunaţi pe un teren de tenis, lîngă Postweg, unde ruşii au făcut să explodeze o încărcătură de dinamită spre a-i nimici.

Interogaţi de Siguranţa din Königsberg, martorii au povestit cum un prizonier german fusese agăţat de un camion cu ajutorul unui lanţ şi tîrît pe pămînt pînă cînd a murit; de arborii din grădinile publice fuseseră spînzurate cadavre

---

1. J. Rendulic, *Gekämpft, gesiegt, geschlagen*, Heidelberg, 1952.

de femei; ruşii abuzaseră de toate, chiar şi de o fetiţă de 8 ani; o bunică de 63 de ani fusese violată de 15 ruşi; fuseseră ridicaţi 15 sugari. Numai locuitorii fugiţi la timp din oraş, pentru a se ascunde în pădurea din apropiere, au scăpat de infern[1].

Toate aceste fapte au fost constatate de către medicii, criminaliştii şi jurnaliştii străini. Cea mai mare parte a cadavrelor purtau urme de pumni şi de lovituri de cuţit.

Martorii constrînşi să îngroape cadavrele relatează despre un grup de 17 femei care s-au spînzurat într-un pod al unei case din Mauenfelde, de un grup de 28 de soldaţi SS care s-au împuşcat la 2km de Henriettenhof, de 300 femei, dintre care unele însărcinate, legate de arbori, apoi spintecate şi aruncate în două şanţuri comune în pădurea Schönfliess.

În aceste condiţii este de înţeles spaima care îi făcea pe cei din *trek* să fugă şi mai repede, cu tot frigul şi piedicile drumului.

Toţi aceşti oameni înfometaţi, însetaţi jefuiau magazinele şi îşi încărcau prada în căruţe, sănii şi cărucioare de copii.

De la Marienhof, valul s-a abătut spre Palmnicken. Nu se vorbea decît de ruşii care urmau să sosească. Apoi, de la Palmnicken, *trek*-ul s-a îndreptat spre Fischhausen. În seara de duminică 28 ianuarie, acest ultim oraş de pe ţărmul peninsulei Haff este complet invadat de *trek*-uri. Termometrele indică -25^0.

Singura ieşire era drumul spre Pillau, ultimul port liber de la Baltica. Mulţimile se împing, dar înaintarea e anevoioasă din cauza blocării drumului. După ore de aşteptare, unii trec cu vehiculele peste cîmpurile înzăpezite şi îngheţate, în timp ce alţii, ca să meargă mai repede, îşi abandonează căruţele şi animalele şi îşi urmează drumul pe jos.

Pentru moment, ruşii lasă deoparte Pillau şi Fischhausen. La data de 29 ianuarie, vor cuceri Samlandul, întorcîndu-se iarăşi către Königsberg.

---

1. Publicarea acestor declaraţii însoţite de fotografii ale ororilor este de nesuportat. Pentru mai multe detalii se poate citi E.G. Lass, *op. cit.* după *Ost. Dok.* 2.38.60; 2.8.287; 20.51; 2.21.897; 2.21.138, în total 303 mărturii. Există peste 1.000 de pagini unde se povestesc aceste evenimente.

*

Înainte de începutul asediului, generalul Lasch cunoştea calităţile gauleiterului Koch şi serviciile pe care le făcuse.

Din octombrie 1944, *Gauleitung*-ul a dispus construirea de numeroase tranşee de apărare şi blocuri; apărarea oraşului era asigurată, deoarece principalele lucrări de apărare erau amplasate la nivelul bulevardului de centură, la 7,5 km de centru.

Rezervele erau suficiente pentru susţinerea unui asediu; apăruseră însă jefuitori pe care jandarmeria îi aresta şi îi spînzura.

Koch făcea multă paradă. Nu trebuia totuşi subestimat. Oare nu el reuşise să obţină în 26 ianuarie rechemarea generalilor Reinhardt şi Hossbach? Puterea lui consta în legătura permanentă pe care o avea cu Bormann.

Lasch devenise oaia neagră, încît îl supraveghea îndeaproape. Astfel, pe neaşteptate, i-a făcut o vizită la Fieseler-Storch cu intenţia vag disimulată de a-l prinde cu vreo greşeală.

Comisarul gauleiter îşi instalase locotenenţii în imobilul radioului, într-o clădire comercială de pe Adolf-Hitlerstrasse. Misiunea lor principală era să controleze acţiunea adjuncţilor lui Lasch care dirijau apărarea, cartier cu cartier.

Pe 25 martie, la prînz, după ce reuşise să facă un drum dus-întors la Berlin, Koch era la Goebbels, informîndu-l că sovieticii suferiseră pierderi extrem de grele: după părerea lui, cam un milion de morţi.

Partidul luase măsuri de apărare care ar fi putut servi drept exemplu la Berlin. Dar artileria suferea de o asemenea penurie de muniţii, încît nu mai putea să tragă decît de 3-4 lovituri pe zi.

Lasch, aprecia Goebbels, era foarte puţin activ, dar Koch, din fericire, organizase o apărare ce s-ar putea dovedi foarte îndîrjită [1].

Situaţia tensionase la maxim raporturile dintre militari şi oamenii Partidului. Dar şi unii şi alţii îşi uneau eforturile pentru a-i hărţui şi prinde pe dezertorii ascunşi. Pe de altă parte, SD îi căuta pe toţi cei inactivi, spre a-i înrola în brigăzile *Volkssturm*.

Lasch ştia că nu dispune de muniţii suficiente, de artilerie şi de rezerve de benzină, încît obiectivul lui era să

---

1. Goebbels, *Jurnal,* 1945.

pornească ofensiva de degajare prin nord-vest, în direcţia Fischhausen, unde urma să întîlnească o altă forţă germană.

Străpungerea a debutat la 19 februarie. Unităţile de şoc care veneau din nord erau compuse din soldaţii din *Hitlerjugend*; cu un avînt extraordinar, reuşiseră să cucerească Metgethen, la numai 7 km vest de Königsberg.

„Pe străzi zăceau îngheţate mormane de cadavre de bătrîni, femei şi copii. Alţii fuseseră arşi de vii. În gară, se mai aflau încă vagoane surprinse de ruşi, cu cadavre de femei de toate vîrstele avînd veşmintele tăiate cu cuţitul.

Fuseseră jefuite toate casele. Mobilierul fusese aruncat pe scări. Vasele de bucătărie şi vesela umpleau străzile. Încetul cu încetul, supravieţuitorii celor cîteva săptămîni de orori ieşeau, în fine, din pivniţe şi hangare. În păduri, mai trăiau fete pe care cîinii poliţişti ai ruşilor nu le putuseră descoperi. Aveau mîinile şi picioarele îngheţate şi negre de cangrenă. Ruşii morţi în timpul luptelor purtau cu ei întreaga pradă, deseori mai multe costume unul peste altul"[1].

La 21 februarie, ofensiva epuizase trupele. În depărtare se zărea asemenea unui simbol turnul Bismarck de pe înălţimea Galtgarben. O companie de 12 oameni aflată în avangardă reuşise să ajungă la turn printr-un atac fulgerător.

După o adevărată cursă, fiecare înaintare fiind acoperită din flanc, din faţă şi din spate, au reuşit să ajungă la baza turnului, să-l escaladeze şi să ridice drapelul. Brusc însă, o mină sovietică, nedetectată, a provocat o explozie. Turnul s-a prăbuşit în ruină, peste propriii săi „eliberatori".

Chiar în acel moment, Lasch arunca în aer staţiile de pompare ale canalelor din jurul părţii de sud a oraşului. Cu tot gerul, nivelul apei a crescut foarte rapid, provocînd inundaţii. Königsbergul era prins în capcană atît dinspre nord cît şi dinspre sud.

*

De la 13 la 29 martie, Vasilevski va reuşi să zdrobească zidul Heilsbergului şi să atingă oraşul Haff.

A fost o victorie datorată inteligenţei tacticienilor sovietici, dar bătălia a fost înverşunată. Numai între 13 ianuarie şi 10 februarie, germanii au lăsat pe cîmpul de luptă 93.000 de morţi şi 46.000 de prizonieri. Al treilea Front al Bielorusiei pierduse deja un soldat din cinci, în timp ce al doilea Front (Rokosovski) nu pierduse decît 14,5 soldaţi dintr-o sută.

---

1. J. Thorwald, *op. cit.*

Combatanţii celor două tabere rivalizau în eroism.

La 6 aprilie, s-a dat asaltul final asupra Königsbergului. Ultimul drum spre coastă, către Pillau, era tăiat. Pregătirea a fost extraordinară. Artileria rusă a deschis breşe în fortificaţii. La 7 aprilie, Armata XVIII aeriană a generalului Golovanov a lansat în 45 de minute 3.743 de bombe, cîntărind în total 550 de tone.

Generalul Lasch îşi aminteşte:

„Treizeci de divizii sovietice şi două flote aeriene ne-au prins în focul lor fără întrerupere. Pe cer, nu se afla nici unul dintre vînătorii noştri, iar artileria grea nu era în măsură să răspundă unui asemenea asalt. Mai mult, toate legăturile noastre erau întrerupte şi nu mai puteam comunica decît prin ştafete care se deplasau pe jos. Atît soldaţii cît şi civilii se adăpostiseră în beciurile caselor, de unde nu puteau lupta decît cu greu. Oraşul era în flăcări"[1].

În decursul zilei de 7 aprilie, aviaţia făcuse 4.758 raiduri, lansînd 1.658 tone de bombe asupra oraşului. La sfîrşitul serii, infanteria şi tancurile cuceriseră trei forturi, zona industrială şi gara de mărfuri, precum şi 130 de blocuri de locuinţe.

Luptele au continuat toată noaptea. Întregul oraş este iluminat de incendii; turnul catedralei se profilează pe cerul întunecat de fum şi praf.

În decursul nopţii de 7 spre 8 aprilie, aviaţia sovietică mai lansează aproximativ încă 569 de tone de bombe.

Centrul oraşului este complet distrus şi, în seara zilei de 8 aprilie, Armata Roşie va ocupa 300 de blocuri de locuinţe.

*

Oamenii lui Koch rămaşi în oraş s-au retras în clădirea Radioului. Beţi încă din zorii zilei, continuau să difuzeze apelurile turbate ale gauleiterului.

La 23 martie, la Berlin, din ordinul Führerului, Bormann anunţă că satele şi oraşele ameninţate de înaintarea inamicului vor trebui evacuate în centrul Reichului, pe jos în cazul că nu dispun de mijloace de transport[2].

Dar ordinul venea prea tîrziu. O astfel de operaţiune total improvizată i-ar fi făcut pe aceşti oameni să-şi piardă toate bunurile pe drum sau să-şi rişte sănătatea ori chiar viaţa.

---

1. O. Lasch, *So fiel Königsberg*, Munich, 1969.
2. Vezi anexa 13.

De altfel, Wehrmacht-ul nu era de acord: coloanele de refugiaţi ar fi blocat drumurile. Bormann rectifică ordinul: evacuaţii vor merge doar pe drumurile laterale.

Dar cum să aplici un astfel de ordin? Sub imperiul fricii, refugiaţii foloseau drumurile cele mai scurte. Guderian purtase discuţii cu Speer: ordinul era absurd şi nu putea fi executat.

Koch a primit ordinul în buncărul său de la Neutief pe Nehrung, la ţărmul mării, fiindcă părăsise Pillau cînd aviaţia sovietică începuse să tragă asupra orăşelului. Prin zbirii săi, a anunţat populaţia de ordinul primit de la Bormann în 7 aprilie:

„Toate persoanele de sex masculin din casele unde apar drapele albe la geam trebuiesc împuşcate. Nu veţi ezita nici un moment să luaţi o asemenea măsură."

Vorbele lui cădeau însă în gol. Dar Koch era mîndru că păstra un contact privilegiat cu cei din buncărul de la Berlin. El transmitea noutăţi surprinzătoare: populaţia va lupta, apărîndu-se pînă la capăt.

Zvonurile colportate spuneau că treburile merg prost, întrucît comandantul este moale (*lasch* în germană înseamnă moale). Koch omite să spună însă că el părăsise oraşul şi că se pusese la adăpost.

*

Generalul Lasch avea doar dispreţ pentru cei din Partid care făceau mare scandal în mijlocul orgiilor lor.

Numai *Volkssturm*-ul mai lupta sub ordinele partidului, oarecum la întîmplare, într-o unitate dispersată şi sacrificată. Aceasta a încercat o nouă pătrundere către Pillau, dar a fost respinsă cu mari pierderi.

Pe 9 aprilie, la ora 7 dimineaţa, Lasch convoacă pe şeful său de stat-major, colonelul von Süsskind-Schwendi:

„Nu mai am muniţii, doresc să salvez populaţia civilă. Am decis să pun capăt luptelor. Intraţi în legătură cu ruşii."

Locotenent-colonelul Kerwin, care comanda ultima cazarmă liberă, Trommelplatz, a preluat misiunea. Trei bărbaţi, căpitanii Georges şi Steincke şi feldwebelul Gramlow, au fost trimişi înspre ruşi cu un steag alb şi cu următoarea notă:

„Comandantul Königsbergului, generalul Lasch, vă roagă să încetaţi bombardamentul şi să trimiteţi un delegat pentru discuţii. Comandantul este gata să predea oraşul. Semnat: locotenent-colonel Kerwin."

Cei trei bărbaţi au trecut prin faţa braseriei unde se îmbătau ultimii nazişti. Canaliile au ieşit repede şi au deschis focul asupra delegaţilor. Toţi trei au fost omorîţi.

Kerwin a încredinţat aceeaşi misiune sublocotenentului Wilczek şi unui soldat. Deşi au fost din nou ţinta naziştilor, ei au reuşit totuşi să scape.

Oamenii lui Koch s-au prezentat apoi la cazarma unde se afla Kerwin şi l-au somat să-i urmeze pentru a fi înaintat Curţii Marţiale.

Locotenent-colonelul, ca vechi ofiţer acoperit de glorie şi de decoraţii, îi primi; dar impresionaţi în aşa măsură de personalitatea lui, plecară ruşinaţi, să-şi informeze şeful.

În acelaşi moment, o ştafetă venea să-l avertizeze pe Kerwin că un trimis rus îl aştepta într-un depozit de alimente din apropiere. Locotenent-colonelul însoţi ştafeta şi fu primit de către ruşi, care cerură să fie conduşi la generalul Lasch. Kerwin şi ghidul său garantară viaţa ruşilor.

Aşa se petrecură lucrurile. Lasch i-a primit pe sovietici şi le-a propus o capitulare a tuturor unităţilor militare, fără să poată răspunde însă de comportamentul unor fanatici izolaţi.

Discuţia a durat întreaga noapte. În zorii zilei de 10, cînd generalul Lasch a ieşit din adăpost spre a semna documentul final, a constatat că ruşii au profitat de şovăiala germanilor pentru a înainta pînă în centrul oraşului.

Erau deja instalaţi la hotelul Kreutz, din centrul oraşului.

*

Hildegard Rohmann îşi aminteşte:

„La 9 aprilie, casa noastră, aflată între Academia de arte frumoase şi Juditten, rămăsese ca printr-un miracol, în picioare. Chiar şi azi mai am impresia că aud zgomotul înfiorător al «orgilor lui Stalin» (lansatorul de rachete Katiuşa), urmat de tăcerea ameninţătoare ce anunţa apropierea soldaţilor şi a luptelor corp la corp care se desfăşurau chiar şi în grădina noastră.

Durata asediului ne făcuse apatici, gata să suportăm orice. Cînd primii soldaţi ruşi s-au precipitat pe scările pivniţei unde ne aflam, aruncîndu-ne priviri sălbatice, le-am întins tot ce aveam la noi: bijuterii, ceasuri, cizme, băuturi. Cred că principala noastră preocupare era să le deturnăm atenţia de la o tînără aflată în pivniţă împreună cu soţul ei”[1].

---

1. *Ost. Dok.* I, 2, 172.

Ruşii inspectau beciurile unul cîte unul. Strigau mereu acelaşi lucru: „Urri! Urri!" (ceasurile, ceasurile) sau „Frau, komm!" (Femeie, vino!).

„Cînd n-au mai fost ceasuri, au început să caute femeile care se ascundeau, relatează Hildegard Rohmann. Chiar dna T. care nu se mai putea ţine pe picioare, a fost tîrîtă într-o încăpere vecină.

În seara de 9, locuitorii de pe strada noastră, în număr de 30, au fost adunaţi în pivniţa cea mai mare, fiecare cu bagajele lui. Nu îndrăzneam să dormim, deoarece ruşii veneau din cînd în cînd să ia cîte o femeie care urla de frică.

În dimineaţa zilei de 10, am fost regrupaţi în stradă, împreună cu locuitorii din cartier.

O tînără femeie, îndepărtîndu-se de soldatul rus care o agresa, a fost doborîtă sub ochii noştri cu două focuri de armă. Cîteva săptămîni mai tîrziu, cadavrul ei se mai afla în faţa gardului din grădina noastră, cu o furcă înfiptă în burtă."

*

Ruşii au năvălit şi în spitalul unde erau îngrijiţi răniţii civili şi militari.

Ceea ce i-a frapat cel mai mult a fost grupul de infirmiere. Niciodată nu văzuseră adunate la un loc atîtea femei. Au scos strigăte de victorie. Tinerele, în bluze albe, se aflau în sala centrală, aşteptînd ordinele, cînd au văzut sosind hoarda de soldaţi.

Scăpaseră printr-un noroc de la moarte, nespălaţi şi nebărbieriţi de săptămîni şi excitaţi de alcool. Erau obsedaţi de sloganul lansat de Ehrenburg în ziarele cu caracter militar: „Femeia germană este prada ta."

Turma de ţapi s-a năpustit asupra fetelor, ca după traversarea unui deşert. Într-o clipă, în mijlocul exclamaţiilor, au fost sodomizate. Abia dacă reuşiseră să-şi scoată armele.

Dar nu erau destule femei pentru toţi. Imediat ce s-au retras primii, mai mult sau mai puţin satisfăcuţi, a urmat un al doilea, pe urmă un al treilea val.

Tinerele erau epuizate, jupuite de vii, nici nu reuşeau să se ridice că veneau următorii (erau din ce în ce mai mulţi). Era mare veselie în tot spitalul.

Doctorul von Lehndorff, prezent acolo, povesteşte:

„Pe la 5 dimineaţa, am fost trezit de zgomot şi de paşi precipitaţi la uşa mea.

Îmi trezesc asistenta şi o rog să se pregătească.

— Ce este? mă întreabă încă adormită.

— Presupun că sînt ruşii. Mă duc să văd.

— Ruşii? Vin acum? Uitasem de ei.

Asistentul meu, un ucrainean pe nume Czrnecki, tocmai venea în întîmpinarea lor. De alături, doi bolnavi îşi bagă capul pe uşă: «Au venit deja doi ruşi. Ne-au luat ceasurile. Wally a fost bătută.»

Wally era o rusoaică scundă şi curajoasă, care lucra cu noi. M-am dus s-o văd. Am găsit-o culcată la pămînt între paturile a doi bolnavi, cu faţa plină de sînge, inertă. Cînd a vrut să bareze drumul unui rus, acesta a luat-o de păr şi a trîntit-o de mai multe ori cu faţa de pămînt. Falca superioară îi era zdrobită şi cîţiva dinţi sparţi. Nu-şi pierduse cunoştinţa, dar nu mai spunea nimic.

În clădirea principală, doi ruşi scotoceau într-o valiză. Mergînd spre ei, am avut un sentiment ciudat. Fără îndoială, simţeam ceea ce simte un vînător de urşi care şi-a uitat arma. Ne-am apropiat...

Au încetat să se mai intereseze de valiză şi, ţinîndu-ne în bătaia puştii, ne-au controlat să vadă dacă nu aveam arme.

Am plecat spre alte săli. Din camere se auzeau proteste mai mult sau mai puţin înăbuşite. Ruşii erau preocupaţi să ridice bolnavii din pat, să le scoată pansamentele pentru a vedea dacă nu au ascunse cumva obiecte preţioase.

Cum nu mai era electricitate, ruşii aprindeau hîrtii în mijlocul camerelor, pentru a face lumină.

Ici, colo, focurile ardeau aşa de tare încît trebuiau stinse.

Căutam în zadar un ofiţer, fiindcă dacă situaţia continua, nu mai rămînea mare lucru din noi.

În curte, într-o ambulanţă, cîteva tinere infirmiere se apărau împotriva unor violatori grăbiţi.

În sala de operaţii, asistenta mea era ocupată să panseze bolnavii. Se adunaseră acolo multe infirmiere, avînd aerul că o ajută.

Prin alte locuri, ruşii îi controlau pe soldaţii răniţi ce zăceau în pat, să vadă dacă nu au cumva ceasuri şi cizme. Un tînăr rus izbucneşte în plîns fiindcă nu găsise nici un ceas. Ridicase trei degete: va împuşca trei oameni dacă nu i se dă imediat un ceas. Disperarea lui avea ceva răscolitor. Czernecki începe cu el o lungă conversaţie şi în final i se găseşte un ceas. Dispare fericit...

Ultima mea speranţă s-a spulberat o dată cu sosirea ofiţerilor. Nu putem lua nici un contact cu ei, fiindcă refuză să vorbească.

Orice infirmieră care traversează culoarele este prinsă din zbor şi dusă în mijlocul soldaţilor. Înainte chiar de a pricepe ce i se întîmplă, e pusă la pămînt şi încălecată. Cele mai bătrîne sînt lăsate să plece primele.

Pleacă şocate, rătăcind la întîmplare pe culoare, pentru ca mai apoi alţi soldaţi să se năpustească asupra lor..."

*

Ecouri ale acestor... excese, ajung şi la Stalin, care declară:

„Li se ţin prea multe predici soldaţilor. Să li se lase iniţiativă!"[1]

În aceeaşi dimineaţă de 10 aprilie, generalul Lasch a fost adus într-un jeep american în Samland, la castelul Carmitten, unde mareşalul Vasilevski îşi instalase cartierul general. Lasch a trebuit să mimeze semnătura capitulării pentru jurnalul sovietic de actualităţi. Apoi mareşalul l-a rugat să semneze manifeste redactate în germană care invitau soldaţii care luptau mai spre vest, să se predea aşa cum procedase şi el.

Concomitent, Erich Koch, din Neutief, adresa o telegramă Führerului:

„Comandantul Königsbergului, generalul Lasch, a profitat de un moment cînd eram absent din fortăreaţă pentru a capitula într-un mod laş. Voi continua lupta în Samland şi pe Nehrung."

Răspunsul nu a întîrziat. Führerul – anunţă Bormann – cere imediat spînzurarea generalului. Familia îi fusese deja arestată.

Vasilevski a fost informat aproape imediat şi îl anunţă pe Lasch, ca să-l determine să semneze manifestele.

Apoi generalul a pornit în captivitate, de unde se va reîntoarce abia peste 10 ani[2]. Familia lui Lasch a fost lovită de *Sippenhaft* (responsabilitate de rudenie). Ea a părăsit Königsbergul cu marele *trek* la sfîrşitul lui ianuarie.

Soţia lui, Lisette, şi fata cea mare, Iris, noră a generalului von Buttlar, cu trei copii minori, au ajuns fără probleme în Danemarca. Din ordinul unui comandant din ţară, ele

---

1. M. Djillas, *Conversations avec Staline*, Paris, 1962.
2. Generalul şi-a petrecut captivitatea în mai multe închisori şi lagăre: închisoarea Butirka, apoi la Leningrad, în lagărul de la Karabas (Asia centrală), Vorkuta (la Oceanul Arctic), Asbest (Urali) şi, în fine, la Stalingrad.
   După generalul Lasch (*op. cit.*, p. 116), cifra exactă a pierderilor omeneşti la Königsberg nu a putut fi stabilită.

au fost despărţite de copii, apoi încarcerate. Datorită altui comandant, maiorul Richter, au avut parte de o captivitate suportabilă, pînă la capitulare.

Mezina, Margit, pe atunci funcţionară la O.K.H., s-a înapoiat la Berlin. A fost arestată, apoi internată la închisoarea din Potsdam. În jurul datei de 20 aprilie a fost dusă în celebrul beci al Gestapoului din Prinz-Albrechtstrasse, unde directorul a refuzat s-o adăpostească, închisoarea fiind destinată bărbaţilor. A fost transferată la închisoarea din Kaiserdamm şi eliberată de ruşi.

În aceeaşi închisoare, sosise şi ginerele generalului Lasch, rechemat de pe front, unde avea funcţia de comandant de batalion *ad interim*. Şi el a avut şansa să fie eliberat la sosirea ruşilor.

*

30.000 de persoane au murit în ultimele lupte şi în primele zile ale ocupaţiei sovietice care, la Königsberg, a depăşit orice limite ale ororii.

Cei 70.000 de supravieţuitori, după ce suportaseră violurile şi brutalităţile pe care le-am descris, au fost constrînşi să-şi părăsească locuinţele. Zile în şir, ruşii i-au obligat să rătăcească prin împrejurimile oraşului, cei norocoşi fiind duşi seara într-un lagăr sau într-o închisoare. Unii dintre ei dormeau în beciuri, somnul fiindu-le întrerupt din cînd în cînd de cîte un „Frau, komm!".

Toate mărturiile concordă asupra acestor plimbări forţate în jurul oraşului.

„Revenit în oraş, spune un martor, am constatat că toate străzile, încă intacte în ziua plecării noastre, la 9 aprilie, erau complet distruse sau incendiate. Puţine case mai puteau fi locuite; de altfel, germanii fuseseră deja alungaţi sau urmau să fie în curînd. Populaţia fusese momentan îndepărtată pentru a lăsa mînă liberă jefuitorilor."

Explicaţia este posibilă, dar – în mod paradoxal – ruşii făceau ca totul să fie distrus, într-un oraş pe care urmau să-l stăpînească.

Ocupaţia începea să se organizeze şi violurile au fost interzise. Hrana lipsea aproape în totalitate şi situaţia nu a fost reglementată decît în momentul în care toată populaţia a fost constrînsă la muncă obligatorie pentru înlăturarea ruinelor şi pentru producerea celor necesare ruşilor. Lucrau zilnic timp de 10-12 ore, 7 zile pe săptămînă, şi primeau 500 g de pîine. Hrana era excesiv de scumpă.

Bolnavii, cei mai puţin rezistenţi, cădeau ca muştele şi tuberculoza sau distrofia datorată foametei făcea ravagii.

Lipsa de securitate în oraş era totală deoarece o parte din germani se dedau la banditisme. Anumiţi indivizi mergeau în cimitire pentru a smulge carnea de pe cadavre, ca s-o vîndă în piaţă[1].

*

Trupele lui Vasilevski plecaseră deja să ocupe Samlandul. Satele se goleau unul după altul de locuitorii care fugeau de ruşi. Pillau era obiectivul acestor *trek*-uri, ca şi al coloanelor sovietice. Cursa de urmărire începuse. Avangardele erau alcătuite adeseori din civilii împinşi în faţă şi doborîţi ca un vînat.

Ofensiva rusească a început la 21 aprilie şi s-a oprit pentru un moment la şanţul antitanc ce proteja oraşul Pillau. Totuşi 60.719 de refugiaţi au reuşit să se îmbarce în prima jumătate a lui aprilie, iar 21.186 în a doua jumătate a aceleiaşi luni.

De la Neutief, Eric Koch voia să se îmbarce pe spărgătorul de gheaţă *Ostpreussen*, în cursul nopţii de 22 spre 23 aprilie, dar aviaţia sovietică a împiedicat acostajul. Gauleiterul plecă în mare viteză cu maşina de-a lungul Nehrungului, printre refugiaţi, ajungînd la vărsarea Vistulei. Acolo, s-a îmbarcat la 27 aprilie, nu pentru a face un raport Führerului, cum îl asigurase, ci pentru Copenhaga, unde a şi ajuns la 2 mai.

Evitînd insurecţia care tocmai izbucnise, a plecat la 7 mai spre Flensburg, de unde a dispărut timp de cinci ani, cu acte false, sub numele de «comandantul Rolf Berger». Descoperit în 1949, pe cînd lucra ca zilier într-o fermă din Schleswig-Holstein, a fost arestat şi judecat de un tribunal englez, apoi extrădat la cererea guvernului polonez, care l-a acuzat de crime de război. El nu a fost judecat decît în 1958 la Varşovia, după un proces care a durat cinci luni, fiind condamnat la moarte pe 9 martie 1959. Pentru motive greu de înţeles, a supravieţuit în spitalul închisorii din Varşovia, de pe strada Rakowiecka. A fost transferat apoi la închisoarea din Wurtenburg, lîngă Allenstein (azi Olsztyn), în partea Prusiei orientale revenită polonezilor, unde mai trăieşte şi acum la ora la care noi scriem (1983), fiind în vîrstă de 86 de ani.

---

1. H. Deichelmann, *Ich sah Königsberg sterben*, Aachen, 1949.

'De ce nu l-au executat polonezii? Am pus această întrebare autorităţilor din Varşovia. Motivul oficial: deoarece legea poloneză interzice execuţia deţinuţilor bolnavi.

Este adevărat că Koch a apărut la proces pe un scaun şi păzit de o infirmieră şi doi doctori.

Nu ne-am mulţumit cu acest răspuns. Polonezi bine informaţi ne-au împărtăşit zvonurile care circulau în mediile apropiate justiţiei militare: Koch a fost ţinut în viaţă pentru completarea anchetei.

În primul rînd, cele mai importante valori au dispărut din Königsberg la sfîrşitul războiului: 55 m^2 de panouri din chihlimbar au fost furate de germani din palatul de la Tsarskoïe Selo (azi Puşkin), în 1941, şi încredinţate lui Koch. Aceste comori, demontate şi aşezate în 24 de lăzi blindate, au dispărut la 15 ianuarie 1945 şi totul ne permite să presupunem că numai Koch singur ştie actuala lor ascunzătoare. Se crede că ea se află într-o mină de sare inundată, în apropiere de Göttingen, sau în beciurile castelului de la Königsberg[1].

Apoi martorii au povestit despre comportamentul ciudat al lui Koch la Flensburg, în 1945. Voia să afle şi îi întreba pe toţi:

— Unde este Bormann?

Totul ne permite să credem că avea un *rendez-vous* cu prietenul său Bormann, pentru a fugi în America de Sud. Negăsindu-l pe Rechisleiter, l-a întrebat pe amiralul Dönitz:

— Unde este submarinul care urmează să mă ducă împreună cu Bormann în America de Sud?

„Gauleiterul Lohse (Schleswig-Holstein), ne spune Albert Speer, avea aceleaşi pretenţii. Amiralul a refuzat şi i-a lăsat să plece, fără menajamente."

În vremea aceea, Koch s-a pierdut în mulţimea refugiaţilor.

Totul ne permite să credem că ruşii au primit cu multă rezervă anunţul oficial din 11 aprilie 1973, făcut de Republica Federală Germania, prin care opinia publică era informată despre încheierea cercetărilor şi anularea mandatului de arestare emis împotriva lui Bormann[2]. Koch s-ar fi putut să nu mărturisească totul în legătură cu prietenul său Bormann şi cu intenţiile acestuia.

---

1. După anumite surse, lăzile se aflau la bordul vasului *Gustloff* cînd acest vapor s-a scufundat în Marea Baltică.
2. J. de Launay, *D.J.F.E.*

Nu este oare semnificativ că polonezii lasă să ajungă la prizonierul lor banii şi pachetele trimise din R.F.G.?

*

În 1946, odată cu aplicarea hotărîrii conferinţei de la Potsdam, Prusia orientală a fost anexată la Uniunea Sovietică şi Königsbergul a luat numele de Kaliningrad.

Din vechiul oraş nu mai rămăsese nimic în afară de statuia filosofului Emmanuel Kant, copilul acestei regiuni (1724-1804), aflată în centrul Paradeplatz, printre ruine. Mormîntul său se află în catedrală[1].

Radio Erevan vorbeşte de Kant ca despre cel mai mare filosof al Uniunii Sovietice, deoarece se născuse la Kaliningrad.

1. În piaţa mare, statuia ecvestră a lui Friderich-Wilhelm al III-lea al Prusiei, soţul Luizei de Prusia şi strămoşul reginelor Beatrix a Ţărilor de Jos şi Margareta de Danemarca, al regilor Olav al Norvegiei şi Baudouin al Belgiei, şi al marii ducese Joséphine-Charlotte de Luxemburg, smulsă de pe soclu, a căcut la pămînt ani îndelungaţi. Un simbol.

6

ASEDIUL ORAŞULUI BRESLAU

În momentul în care Greiser, Forster sau Koch fugeau în Vest, abandonîndu-şi zonele administrate, cei din Berlin se prefăceau că mai cred încă într-o posibilă victorie.

Goebbels continua să îndemne populaţia prin radio la o rezistenţă îndîrjită. Oamenii săi mai făceau încă propagandă, intervievîndu-i pe refugiaţi, iar aceştia descriau adevărate capitole de Apocalipsă: exodul lor în condiţii incredibile, fără să uite atrocităţile înfăptuite de Armata Roşie.

O femeie a povestit, cu mult sînge rece, cum a fost violată de 24 de ori.

Toată această propagandă avea ca scop să concentreze energiile în vederea opririi năvălitorului. Nu reuşeau însă decît să mărească şi să răspîndească frica. Iar *trek*-urile nu făceau decît să încurce operaţiunile germanilor.

Şi totuşi, conducătorii nazişti încetau să mai creadă – unul cîte unul – în victorie.

*

Fiecare din întrevederile pe care le-am avut cu Albert Speer, după eliberarea sa din 1966, ni s-a părut oarecum penibilă! Dezaprobarea acestui om remarcabil faţă de trecutul său, ne făcea să ne jenăm.

Desigur nu era mai puţin vinovat decît complicii săi, aflaţi pe băncile tribunalului din Nürnberg. Desigur că nu ar fi ţinut acelaşi discurs dacă Hitler ar fi cîştigat războiul.

Totuşi începînd din 16 ianuarie, Speer adresase lui Hitler un memoriu, pentru a-i semnala că, după pierderea regiunii Ruhr, în noiembrie 1944, datorită bombardamentelor aeriene, cucerirea Sileziei va pune capăt producţiei de război.

„Imediat după reîntoarcerea mea de la Berlin, venind de la Breslau, povestea Speer, i-am arătat lui Hitler nenumărate fotografii din timpul călătoriei mele, înfăţişînd mizeria refugiaţilor. Nutream vaga speranţă că spectacolul acestor oameni care fugeau, copii, femei şi bătrîni, mergînd în

întîmpinarea unui destin mizerabil, l-ar fi putut înduioşa. Credeam că pot încetini înaintarea ruşilor, cărora nimic nu li se mai opunea, prin diminuarea efectivelor noastre din Vest. Cînd i-am prezentat fotografiile, le-a dat de o parte cu un gest energic. Mi-a fost imposibil să discern dacă nu-l impresionau sau dacă îl emoţionau peste măsură"[1].

În săptămînile următoare, Speer a repetat avertismentele[2]. La 30 ianuarie, a trimis un alt memoriu, precizînd că războiul era terminat, pe plan economic şi de armament.

Chiar la aceeaşi dată de 30 ianuarie, Hitler, vorbind pentru ultima oară la radio, spunea: „În această luptă va învinge Europa". Dar o mai credea el oare? Vorbea anturajului său despre o „armă-minune" ce va decide în ultimul moment soarta războiului.

La 15 martie, Speer repeta concluziile sale lui Hitler:

„Prăbuşirea economiei germane este previzibilă în viitoarele patru sau opt luni... Nimeni nu are dreptul să adopte un punct de vedere în care soarta poporului german să fie legată de propria lui soartă. Noi nu avem în acest moment dreptul să luăm măsuri de distrugere care ar putea periclita existenţa poporului nostru."

Memoriul a fost remis lui Hitler de colonelul von Below, aghiotantul său, şi nu a provocat decît un ordin contrar transmis gauleiterilor: totul trebuie distrus. „Pămînt în flăcări"[3].

Lui Speer i-a fost retrasă orice putere.

---

1. Speer, *Memorii*, Berlin, 1969.
2. Hitler nu vizitase încă nici un oraş bombardat. Poate să fi văzut la Berlin sectorul cuprins între gara Anhalt şi Cancelarie, dar nu mai mult. „Oamenii din jurul lui pretind că nu citea niciodată rapoartele despre bombardamentul oraşelor. Recent Goebbels i-a prezentat un album cu fotografii ale monumentelor şi edificiilor celebre. Bormann i-a trimis înapoi albumul, cu o notă în care spunea că Führerul nu doreşte să fie deranjat pentru astfel de probleme secundare." (13 februarie, 1945, R. Semmler)
3. Se înţelege cu atît mai greu, cu cît într-o scrisoare din 14 aprilie 1945, Speer îl încurajase încă pe prietenul său Hanke în dorinţa lui de a apăra cu eroism Breslaul (Peter Hüttenberger, *Die Gauleiter*).

*

Instalat în buncărul cancelariei – încă din 2 februarie – sinistrul Bormann continua să debiteze prin radio decrete şi circulare, păstrînd aceeaşi convingere aparentă.

În secret însă, el îi scria soţiei sale, la 5 februarie: „Cel care ne mai dă şansa de a cîştiga este un mare optimist."

El nota şi schimbarea din tonul lui Hitler, care spunea la 26 februarie: „*Eu eram* ultima şansă a Europei."

La 23 martie, Bormann lansa tuturor gauleiterilor ordinul „Pămînt în flăcări" (decretul Nero), precizînd că trebuiesc distruse nu numai instalaţiile de electricitate, gaze, apă, dar şi depozitele de alimente şi îmbrăcăminte.

Astfel, în momentul în care civilii erau îndemnaţi să pornească spre Vest, li se lua orice mijloc de supravieţuire.

La 2 aprilie, după ce ultima bombă V2 a fost lansată în Anglia, Hitler (mai avea doar 28 de zile de trăit) îi dicta lui Bormann un testament în care vorbea pentru prima oară despre „înfrîngerea" sa. Cu toate acestea, el nu va lua nicicum în considerare negocierea unei încetări a ostilităţilor.

Führerul nu voia să ţină seama de faptul extraordinar că toate forţele aliate urmau să-şi concentreze de acum înainte tirurile asupra Berlinului şi a zonei de 200 km care îl înconjura.

Cunoaştem azi rezultatele acestei încăpăţînări nejustificate: de la 1 februarie la 21 aprilie 1945, Berlinul a făcut obiectul a 83 de atacuri aeriene masive care au distrus trei sferturi din oraş: o treime din bombele aliaţilor, lansate pe teritoriul german, au căzut între februarie şi mai 1945; o treime a victimelor germane au fost făcute între februarie şi mai 1945[1].

Aceasta înseamnă că, dacă războiul s-ar fi oprit în momentul cînd ruşii au atins Oderul – la 23 ianuarie –, Berlinul şi Dresda n-ar fi fost distruse în totalitate şi s-ar fi evitat moartea a 200.000 de germani.

Responsabilitatea lui Hitler este indiscutabilă. Cît despre ultrazelosul său secretar Bormann, cel care i-a executat ordinele, nimeni nu-i poate găsi vreo scuză.

Avea una faţă de sine însuşi: dorea să supravieţuiască. Şi avea un plan pentru fuga finală, aşa cum se înţelesese cu prietenul său, canalia de Koch.

---

1. Vezi anexa 14.

*

Cel mai fidel dintre fideli, Himmler, nu mai credea în victorie, şi asta încă din 2 aprilie, deoarece, la acea dată, l-a primit pe Preşedintele Crucii Roşii suedeze, contele Bernadotte, căruia i-a cerut să-l ajute să încheie pacea ce urma a fi negociată între el şi aliaţi.

La 12 martie, nu el fusese acela care încălcase toate ordinele Führerului, prin decizia de a-i salva de la moarte pe evreii din lagărele de concentrare?

Se ştie că aceste iniţiative au luat sfîrşit la 28 aprilie, prin destituirea lui Himmler, atunci cînd Hitler a aflat de „trădarea" sa.

Cît despre Goebbels, care împreună cu familia tocmai se instalase în buncăr, la 22 aprilie, el făcuse această apreciere căreia trebuie să-i recunoaştem caracterul profetic:

„Dacă poporul german depune armele, sovieticii vor ocupa întreaga Europă orientală şi sud-estul european, precum şi cea mai mare parte a Reichului german. *O cortină de fier* [sublinierea ne aparţine] va cădea imediat peste acest imens teritoriu, la care se va adăuga Uniunea Sovietică." (Editorialul din „Das Reich", 23 februarie 1945).

El alesese deci: să învingă ori să moară. Pentru a învinge, mai era o speranţă: o răsturnare de alianţe şi o antantă Berlin-Washington-Londra, în vederea continuării luptei împotriva URSS. Goebbels se va agăţa şi de această ultimă speranţă.

El înregistrase „scăderea moralului poporului german în urma terorii aeriene" (13 martie) şi „pierderea autorităţii Führerului" (27 martie). Totuşi refuza să se îndoiască. Goebbels este propagandistul prins în cursă de propria sa propagandă. Trebuie să creadă pînă în ultima clipă în propriile sale teorii, cu riscul de a fi acuzat că i-a înşelat tot timpul pe ceilalţi.

*

Există o persoană care a beneficiat în aceste împrejurări tragice de admiraţia fără margini a lui Goebbels: Karl Hanke, gauleiterul din Silezia de jos. Citind ultimul jurnal al lui Goebbels, sîntem surprinşi să constatăm că Hanke este gauleiterul cel mai des citat, deseori aducîndu-i-se elogii.

„S-a transmis la radio un discurs al gauleiterului Hanke, aflat în fortăreaţa încercuită de la Breslau. Are o forţă de convingere impresionantă, o demnitate şi un nivel etic politic

ce merită toată admiraţia. Dacă în Est toţi gauleiterii noştri ar reacţiona şi ar munci ca Hanke, am fi într-o stare mai bună decît aceea pe care o avem azi. Printre gauleiterii noştri, Hanke este o personalitate remarcabilă. Se vede că provine de la şcoala Berlinului." (duminică, 4 martie 1945)

„Führerul nu încetează să elogieze activitatea lui Hanke. Ascultase discursul la radio şi i-a plăcut foarte mult." (5 martie, 1945)

„Discursul lui Hanke, pronunţat la Breslau, a produs un efect considerabil asupra populaţiei germane. În sfîrşit, iată un gauleiter naţional-socialist, care a găsit cuvinte încurajatoare lansate din fortăreaţa încercuită pe care o apără. Cu totul opus lui Geiser, care a abandonat un oraş neîncercuit, înainte de începerea luptelor." (7 martie)

Să lăsăm deoparte relaţia particulară dintre Goebbels şi Hanke, adeptul unui război total, care l-a admirat într-atît pe fostul subordonat, încît a încercat să-i ia nevasta pe care o neglija. Despre aceasta, am mai vorbit.

Sîntem în prezenţa unui gauleiter care se bucura de completa încredere a şefilor săi direcţi, Hitler şi Goebbels. Dar ce se întîmpla la Breslau?

De la începutul anului, capitala Sileziei era invadată de refugiaţi, aproape 400.000. Din ordinul Berlinului şi ţinînd cont de avizul comandantului fortăreţei, generalul Krause, s-a decis că populaţia civilă trebuie evacuată, pentru a permite apărarea în condiţii optime a oraşului, începînd cu bolnavii şi bătrînii.

O sută de trenuri au fost destinate zilnic acestei operaţiuni, ceea ce a permis evacuarea a 200.000 de persoane. Cînd s-a anunţat apropierea ruşilor, mai multe *trek-uri* au plecat pe jos spre vest (Dresda) sau spre Cehoslovacia. În momentul în care Koniev a încercuit oraşul – la 15 februarie – în Breslau mai rămăseseră doar 200.000 de civili, dintre care 50.000 de limbă polonă, cei ce nu au putut sau au refuzat să plece.

La 21 ianuarie, Hanke a anunţat prin afişe că evacuarea civililor era aproape încheiată şi că toţi cei valizi erau solicitaţi să apere oraşul.

Apoi, prin porta-voce, au fost îndemnate să plece toate femeile, cu copiii.

*

După 25 septembrie 1944, dată la care generalul Krause a preluat comanda fortăreţei, au fost întreprinse enorme lucrări de apărare. Civilii şi militarii au luat parte la ele cu mult curaj şi avînt[1].

Fortificaţia dispunea de o garnizoană călită în lupte, de puternice legături de telecomunicaţie, de numeroase rezerve de carburant, arme şi muniţii. Pentru un asediu îndelungat, rezervele erau totuşi insuficiente, iar mijloace de aprovizionare pe calea aerului nu existau. De asemenea, organizarea statului-major în vederea asediului lăsa de dorit.

La 27 ianuarie, Krause a făcut un ultim apel prin afişele pe care soldaţii urmau să le lipească pe ziduri şi chiar pe arbori.

„Locuitori din Breslau!

Lupta pentru libertatea Germaniei şi victoria finală cer folosirea tuturor forţelor de care dispuneţi.

Trebuie să mă ajutaţi în ultimele pregătiri pentru lupta de apărare a oraşului nostru natal. În consecinţă, fac apel la colaborarea voastră, a tuturor: bărbaţi, femei şi copii mai mari de 10 ani."

La 29 ianuarie, Hanke, mai energic, reaminteşte că are drept de viaţă şi de moarte asupra tuturor locuitorilor oraşului. În aceeaşi zi, s-a trecut de la vorbă la faptă. Un condamnat la moarte este adus la Breslauer Ring. Era primarul oraşului, dr. Spielhagen.

La ora 6 dimineaţa, a fost dus în faţa monumentului lui Frederic al II-lea, apoi plutonul de execuţie s-a aliniat în faţa deţinutului, doborîndu-l.

Populaţiei i se va explica printr-un afiş, pe care servi-ciile gauleiterului îl vor pune de cu ziuă pe zidurile oraşului:

„Spielhagen voia să părăsească fără ordin oraşul Breslau, abandonîndu-şi postul, spre a căuta în altă parte o ocupaţie. Cel căruia îi este frică de o moarte glorioasă, va găsi una dezonorantă.

Semnat Hanke, gauleiter, comisar al apărării."

La 31 ianuarie, Krause se îmbolnăveşte de pneumonie. General-colonelul Schörner, şeful grupului Armatelor de Centru, îl înlocuieşte cu generalul-maior Ahlfen, începînd cu 1 februarie.

---

1. 122 de mărturisiri în *Ost. Dok.*, cuprinse în 1.469 de pagini.

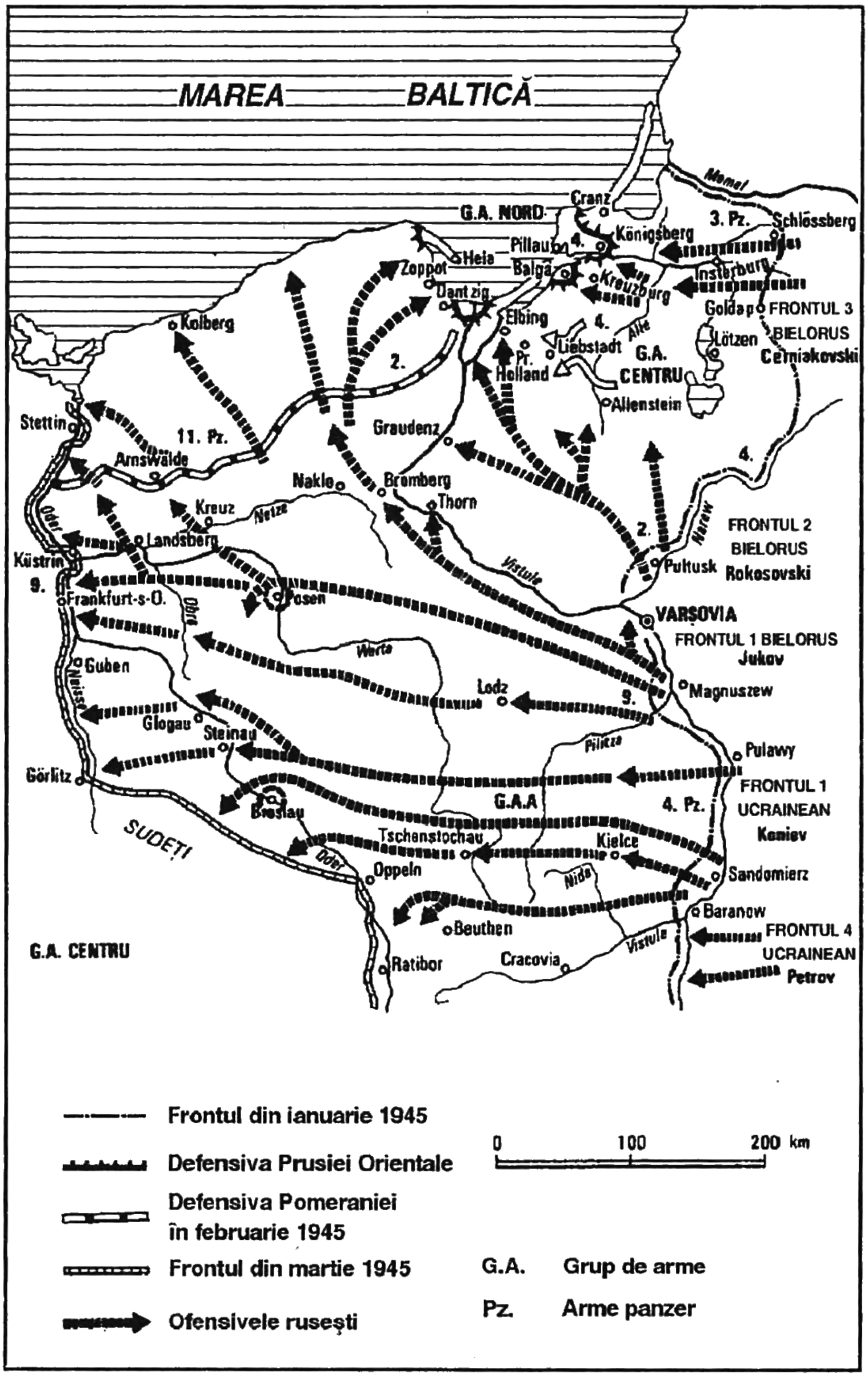

Harta 5. Breslau

În timp ce, la 6 februarie, Krause pleacă spre un sanatoriu din Rieisengbirge, la Johannisbad (Janske Lazne), noul comandant ştie că trebuie să se aştepte la o încercuire inevitabilă. Aceasta cu atît mai mult cu cît Oderul este înghe-ţat, deci tancurile pot să-l traverseze.

Începînd cu 8 februarie, trupele lui Koniev (Frontul 1 ucrainean), care trecuseră Oderul la nord de Breslau, dincolo de fortăreaţa Glogau, îşi schimbă direcţia către sud şi completează încercuirea oraşului Breslau, la 15 februarie.

Ahlfen ia cunoştinţă de oprirea circulaţiei feroviare, dar doreşte să mai dea o ultimă şansă răniţilor din spitale. Prin micul aeroport de la Gandau, medicii militari reuşesc să trimită 5.000 de răniţi. A fost o acţiune remarcabilă.

De fiecare dată cînd asediatorii ameninţă implacabil aerodromul, generalul lansează un tren blindat cu 108 oameni şi echipat cu 9 tunuri, 2 mitraliere şi cu baterii antiaeriene.

Această maşină de război, construită în timpul asediului, va reuşi pînă la 31 martie să menţină aeroportul liber, neutralizînd 7 tancuri şi 3 avioane inamice.

Cei 40.000 de asediaţi opun o rezistenţă dîrză şi eficace, dar moralul civililor este greu de păstrat. La 24 februarie, atunci cînd gauleiterii s-au întrunit la Berlin, Hitler cere să i se transmită prin radio lui Hanke următorul mesaj:

„Pentru gauleiterul Hanke,

Împreună cu conducătorii mişcării reuniţi în această zi de aniversare a fondării Partidului nostru în jurul meu, sînt în mod permanent cu gîndul la dvs. Vă urez ca încrederea în victorie să vă îmbărbăteze pe dvs. şi pe oamenii dvs. în voinţa de a rezista în postul dificil ce-l aveţi, pînă la victoria finală, cu credinţa în viitorul poporului nostru.

Al dvs.,
Adolf Hitler."

În aceeaşi zi gauleiterul Hanke i-a mulţumit Führerului în termenii următori:

„Stimate Führer,

În numele tuturor conducătorilor politici din *Gau* Niederschlesien, aduc mulţumirile noastre pentru mesajul dvs. transmis prin radio cu ocazia aniversării întemeierii Partidului. Totodată, reînnoim legămîntul nostru făcut în

faza finală a programului Partidului, de a ne angaja fără abatere şi, dacă va fi necesar, riscîndu-ne viaţa, pentru înfăptuirea principiilor naţional-socialiste[1].

Gîndul dvs. la noi, în momentul de faţă, stimate Führer, va da tuturor, îndeosebi celor din fortăreţele Breslau şi Glogau, puterea să acorde cu şi mai mult devotament orice ajutor material posibil curajoşilor noştri soldaţi din Wehrmacht ori din *Volkssturm*, care luptă pe pămîntul patriei noastre la Niederschlesien.

Heil mein Führer! Cu supunere şi devotament,

Al dvs.,
Karl Hanke"

Revigorat, Hanke dictează măsuri draconice. Zilnic *Frontzeitung*-ul – ziarul fortăreţei – emite noile sale ordine, nu numai pentru cei asediaţi, dar şi pentru locuitorii regiunii încă neocupate de ruşi. Astfel, la 27 ianuarie, gauleiterul şi comisarul Reichului de la Departamentul Apărării din minister, reaminteşte bărbaţilor din oraşele şi satele evacuate de femei, că trebuie să rămînă la posturile şi la munca lor şi că ţăranii trebuie mai ales să hrănească vitele. Apropierea tancurilor duşmane nu permite nici o dezertare de la post. Deoarece femeile şi copiii sînt evacuaţi, toţi au datoria să se ocupe exclusiv de apărare.

„Hanke găsea o reală plăcere în a intimida şi a tortura populaţia", afirmă preotul Peikert.

Pentru asigurarea aprovizionării pe calea aerului, trebuia construit un nou aeroport. Dar unde? La ordinul Führerului, Berlinul a răspuns că va trebui să se dea foc unui întreg cartier al oraşului, apoi să fie dărîmat, şi în locul lui să se facă o pistă de zbor.

Evacuarea cartierului Zimpel s-a realizat imediat, începînd cu o „evacuare" brutală a zeci de mii de persoane, alungate în plină noapte, povesteşte părintele decan Joachim Konrad. „Eram ameninţaţi cu moartea şi plecam pe drumurile îngheţate, deoarece trupele de commando pentru curăţirea terenului pătrundeau în case, apoi scotoceau şi jefuiau, aruncînd paturile şi dulapurile pe ferestre. Furia lor distrugătoare o egala pe cea a ruşilor, a căror apropiere îi îngrozea pe locuitori."

---

1. Art. 25. Conducătorii Partidului declară că sînt gata să-şi sacrifice viaţa pentru realizarea acestui program.

Abatele Peikert nota la rîndul său: „Zimpel a fost evacuat spre sud. Abia ajunşi în regiune, refugiaţii au primit ordinul să plece din nou către nordul oraşului, pe malul drept al Oderului, cu interdicţia de a mai pune piciorul înapoi în Zempel. La fel s-a întîmplat şi cu locuitorii din suburbia Nicolai, de la periferia Ohlau."

Construcţia pistei de decolare [Rollbahn] a noului aeroport, ne spune Konrad, a fost foarte anevoioasă. Ea s-a realizat pe vechile ruine [din Kaiserstrasse]. „Bărbaţii" între 10 şi 60 de ani au fost obligaţi să lucreze pînă la limita puterilor, sub privirile neîndurătoare ale poliţiei. Nici un avion însă nu avea să folosească vreodată noua pistă.

*

Către sfîrşitul lui februarie se povestea că gauleiterul a plecat să-şi petreacă vacanţa la Karlsbad (Karlovy Vary).

La originea acestor zvonuri era faptul că Hanke nu a reînnoit ordinele sale draconice, cu care populaţia era obişnuită. Vestea a fost însă dezminţită de *Festungszeitung* la 3 martie: Hanke rămăsese pe loc.

Generalul von Ahlfen conducea apărarea, dar comunicarea cu Berlinul se făcea prin intermediul lui Hanke. Ahlfen avea o bună experienţă în conducerea luptei de retragere, dar nu pe aceea de a lupta sub directive politice. De cîte ori şeful său direct, generalul Schörner, lua legătura cu fortăreaţa, el îi scria lui Hanke, iar o copie o trimitea lui Ahlfen. Bineînţeles că acest sistem înmulţea neînţelegerile.

La 20 februarie ruşii intraseră în oraş prin sud. Totuşi le va trebui mai mult de o săptămînă pentru a parcurge cei 1.800 m care îi despărţeau de piaţa Hindenburg!

Ruşii dădeau foc tuturor clădirilor, obligîndu-i pe asediaţi să le evacueze. Apoi veneau pompierii să stingă incendiile, ca să permită înaintarea tancurilor.

Drept urmare, Ahlfen a adoptat o altă tactică. Pe cei 1.500 m care separau piaţa Hindenburg de strada Sadowa, a ordonat nemţilor să incendieze ei înşişi clădirile de colţ, pentru a împiedica înaintarea ruşilor.

Schörner i-a trimis lui Hanke (şi lui Ahlfen) două batalioane de paraşutişti, pentru a întări apărarea. Era vorba de unităţi foarte valoroase, dar dificultatea consta în a le utiliza fără materialul greu de care nu mai dispuneau.

Hanke solicita cu insistenţă utilizarea acestor batalioane, pentru a efectua o străpungere şi a stabili o legătură cu armata lui Schörner. Pe bună dreptate, Ahlfen s-a opus.

Gauleiterul s-a plîns lui Schörner care i-a telegrafiat lui Ahlfen: „Batalionul de paraşutişti este excelent. Aştept din partea dvs. măsuri energice."

Generalul nu şi-a schimbat însă punctul de vedere şi se poate ghici care au fost incriminările lui Hanke. Concluzia lui a fost că Schörner a trimis succesiv la Breslau pe doi dintre aghiotanţii săi pentru a menţine legătura. A reieşit o caracterizare elogioasă a gauleiterului şi un reproş adus generalului, pentru că nu a blocat înaintarea tancurilor ruseşti.

În timp ce Schörner mai studia situaţia de la Breslau, la sfîrşitul lui februarie, artileria din fortăreaţă a trebuit să-şi limiteze tragerile, în vreme ce F.L.A.K., din lipsă de muniţii, transforma tunurile antiaeriene în piese antitanc.

Apoi sovieticii au reuşit o operaţiune de război psihologic, fără precedent pentru acea epocă. La 2 martie, locuitorilor din Breslau le-a fost dat să audă la radio *Deutschlandsender*, imediat după informaţiile de la ora 9, un surprinzător comunicat special:

„Curajoşi soldaţi şi iubiţi *Volksgenossen* din fortăreaţa Breslau,

Ora eliberării voastre a sunat.

Cîteva divizii de tancuri, călite în lupte, au distrus în parte, la est, cercul inamic ce vă înconjura.

Deplasaţi-vă în partea de sud a oraşului, pentru a da mîna cu eliberatorii voştri!"

Ştirea i-a emoţionat aproape instantaneu pe cei 200.000 de asediaţi, mai ales pe femeile şi pe copiii aflaţi încă în adăposturi. În tot centrul oraşului, au început să se formeze coloanele şi să se deplaseze spre sud.

Hanke şi Ahlfen, preveniţi imediat, au dat ordin să se facă baraje pe Gartenstrasse şi Springerstrasse. Soldaţii şi poliţiştii au reuşit – nu fără dificultate – să oprească mulţimea care, fără intervenţia lor, s-ar fi îndreptat pe străzile luate ca ţintă, pe rînd, de artileria rusească.

Această viclenie de război a avut totuşi ca efect scăderea cu cîteva grade a moralului civililor asediaţi.

Rezervele de alimente şi muniţii scădeau în mod vizibil. Numărul victimelor civile şi militare creştea, dar şi al celor împuşcaţi pentru dezertare, neascultare sau alte asemenea fapte. Tranşeele săpate pentru apărare serveau de gropi comune, cum ar fi cele din Banderplatz sau Scheitniger Park.

Atunci, în seara zilei de 5 martie, Ahlfen a fost invitat la aerodromul de la Gandau. A sosit la timp pentru a-l întîmpina pe generalul Niehoff, cel desemnat de Schörner pentru a-l înlocui. Ordinul preciza că Ahlfen trebuia să plece imediat pentru „a da socoteală de felul în care a condus operaţiunile la Breslau".

Cei doi generali se cunoşteau, deoarece amîndoi fuseseră elevi în perioada 1931-1932 la Şcoala de Infanterie din München.

Niehoff avusese şi el neplăceri cu „politicienii", pe cînd era comandantul celei de-a 37-a divizii de infanterie din Armata I de blindate din Silezia. Reabilitat în mod miraculos, se afla acum la dispoziţia lui Schörner, fiind ales pentru a-l înlocui pe Ahlfen. Avînd soţie şi cinci copii, fiind mai vulnerabil, fusese numit în post de Bormann şi de zbirii săi.

Desigur, Ahlfen nu fusese eliminat de Hanke, ci căzuse victimă intrigilor dintre Bormann şi Schörner. Luînd cunoştinţă de dosarul predecesorului său, Niehoff făcuse tot posibilul pentru a-l proteja şi dezvinovăţi pe camaradul său.

„Ceea ce doreşte Schörner, declară Niehoff, este să vă asasineze. Acuzaţiile care vi se aduc sînt următoarele: rapoarte false asupra situaţiei privind starea muniţiilor şi a pierderilor de oameni; criticarea Înaltului Comandament; dispreţ declarat la adresa activităţii gauleiterului, îngropat în propria ascunzătoare; lipsă de iniţiativă; slăbiciune în ceea ce priveşte conducerea operaţiunilor şi în activitatea organizatorică"[1].

Cei doi au rămas împreună pînă la 9 martie şi au avut timp să întocmească dosarul prin care Ahlfen se dezvinovăţea de acuzaţiile aduse, precum şi planul de apărare al lui Niehoff. Acesta din urmă promitea, de asemeni, şi o contraofensivă pentru eliberarea oraşului Breslau.

De altfel, în decursul acestor zile foarte tensionate se produsese un eveniment foarte grav: la 6 martie, aviaţia sovietică a lansat – pentru prima oară – o acţiune de mare amploare. În valuri neîntrerupte, 1.200 de avioane sovietice bombardaseră şi incendiaseră nenumărate case din centrul Breslaului.

---

1. J. Thorwald, *op. cit.*

*

La sfîrşitul războiului, cei doi generali au împărtăşit aceeaşi soartă: închisoarea pentru primul, iar pentru Niehoff zece ani de lagăr sovietic.

Ei au un punct de vedere comun privind asediul oraşului Breslau. Surprinzător este faptul că nici un moment cei doi generali nu au ştiut dacă asediul trebuie sau nu continuat pînă la limita forţelor umane. Erau competenţi în evaluarea forţelor şi a mijloacelor întrebuinţate, în aprecierea situaţiei de luptă, dar marea întrebare „De ce?" nu şi-o puseseră niciodată.

Niehoff se declara mulţumit de civilii care au participat la lupte şi, mai ales, de pompierii a căror activitate constantă şi plină de sacrificii făcuse posibil un asediu atît de mult prelungit, deoarece izbucnirea unor noi incendii ar fi distrus oraşul şi l-ar fi făcut să piară. Totuşi el nu aminteşte nimic despre vizita din 4 mai a decanului Konrad, care atrăsese atenţia asupra numărului incredibil de mare al sinuciderilor. Nu menţiona nimic nici despre cei 40.000 de civili morţi.

Cu alte cuvinte trebuia oare ca Breslau să devină o fortăreaţă şi să susţină asediul pînă la sfîrşit? Căci oraşul va capitula abia la 6 mai, după 11 săptămîni de lupte, casă cu casă, stradă cu stradă... prelungind astfel viaţa celui de al III-lea Reich.

Era oare necesar să se ajungă la acest raport de 80% pierderi umane şi materiale? Trebuia oare prelungit asediul pînă la primirea ordinului de capitulare de la Berlin? La 30 aprilie, Hitler era deja mort! Trebuia oare să se facă un zid de oameni cu preţul atîtor morţi, în calea valului bolşevic? Dar ce mai putea oare Breslaul să facă după căderea Berlinului?

Adevărul pare să fie altul: familia fiindu-i virtual ostatică, Niehoff s-a lăsat manevrat cu totul de Hanke şi Schörner. A rezistat pînă la primirea ultimului ordin din partea lui Schörner. Sfîrşitul dramatic al oraşului Breslau nu poate fi explicat decît prin caracterul lui Niehoff, ofiţer disciplinat pînă la absurd, sentimental în ataşamentul său faţă de trecut, lovindu-se mereu de un zid care reprezenta decizia luată.

*

Care era situaţia la data de 9 martie? Ahlfen plecase pentru a da raportul lui Schörner, iar comandamentul fusese preluat de către Niehoff.

În mare parte, oraşul era distrus. Baricadele apărate de oamenii din *Volkssturm*, formate din tramvaie şi diverse alte obstacole, blocau străzile pline de dărîmături. Podurile, în număr de 66, dintre care 40 peste Oder, erau toate minate, dar ordinul era să nu fie aruncate în aer decît *in extremis*, ceea ce impunea o supraveghere severă şi continuă.

Cele 33 de spitale instalate în buncărele de la suprafaţă (Scheitniger, Stern, Odertorbahnhof, şi Striegauer Platz) sau adîncime (Neumarkt, Blücherplatz, Wachtplatz şi Hauptbahnhof), în 10 spitale tradiţionale şi 16 depozite subterane ale poştei, în universităţi sau uzine, erau complet ocupate şi abia dacă făceau faţă necesităţilor.

Canalizarea fiind distrusă, nu mai era apă decît în stradă, atunci cînd ţîşnea dintr-o conductă spartă. Populaţia civilă îşi făcea rezerve încă din zori, în bidoane şi căni. Ziua, cei neînrolaţi în *Volkssturm* trebuiau să se ascundă printre ruine şi prin beciuri, deoarece avioanele de vînătoare sovietice zburau razant şi mitraliau străzile.

În timpul nopţii, frontul fiind aproape, alergau pe străzile întunecate în căutarea unui alt adăpost.

În pofida ordinelor din ce în ce mai severe ale gauleiterului Hanke, jefuitorii acţionau zi şi noapte. Responsabilii Partidului distribuiau hrană civililor, apoi organizau chefuri, profitînd de ultimele lor zile.

Cea din urmă măsură de teroare – deoarece plutoanele de execuţie nu mai somau, ci trăgeau direct – a fost vînătoarea de evrei, acuzaţi de toate relele, după o tradiţie moştenită din Evul Mediu.

Urmărind îndeaproape faptele, Goebbels notează în jurnalul său:

„Conducerea politică a războiului slăbeşte la gauleiterii din vest. Ce contrast faţă de Hanke, la Breslau! Führerul îi spune Nettelbeck [eroicul apărător al Kolbergului din 1806] acestui războinic, titlu pe care îl merită din plin." (28 martie)

„Primesc un apel telefonic din Breslau. Hanke a reuşit să-şi instaleze o reţea telefonică pe o cale pe care nu mi-a putut-o descrie în detaliu. În cursul conversaţiei noastre, se declară plin de speranţe, este bine dispus şi precizează că va putea rezista la Breslau, atît timp cît va fi nevoie.

Hanke este într-adevăr cel mai bun gauleiter al nostru, atît prin atitudinea sa politică, cît şi prin caracterul său. Dacă gauleiterii noştri din Vest ar fi acţionat ca el, situaţia ar fi fost cu totul alta decît cea de acum." (30 martie)

În duminica Paştelui, la 1 aprilie, Breslaul mai rezista într-o zonă cu o adîncime de 3,2 km şi o lărgime de 4 km, între vechiul oraş şi Oder.

Koniev, care dispunea de forţe de trei ori mai mari, s-a decis să efectueze un atac puternic asupra oraşului.

Tunuri grele, inclusiv piese de 28 cm, iau cartierele la rînd şi în mod continuu. La nord-vest, tancurile T 34 trec la asaltul aerodromului Gandau pe care reuşesc să-l cucerească la 8 aprilie[1].

În seara de Paşte, frontul este aliniat la 2 km de Oder, dar ruşii nu efectuează pătrunderea pe care o doreau.

Goebbels nota în jurnalul său:

„La Breslau, toate ofensivele inamice au fost din nou respinse. Hanke a primit felicitări călduroase din partea Führerului. Le merita pe deplin. Dintre gauleiterii noştri în luptă, el este şeful cel mai remarcabil. Se angajează complet în luptă, ceea ce nu se poate spune – din păcate – despre ceilalţi gauleiteri." (3 aprilie)

Asediul îşi urmează cursul cu lupte din casă în casă. Asediaţii nu mai ştiu ce ar putea face cu morţii şi răniţii lor.

Soldaţii şi ofiţerii ruşi se instalează ei înşişi în ruinele pe care le-au cucerit cu greu.

În buncărul cancelariei de la Berlin, Hitler şi Goebbels urmăreau asediul pe hartă şi ministrul nota pentru istorie ultimele sale impresii:

„Führerul tocmai i-a decernat lui Hanke crucea de aur a Ordinului teutonic. După Hierl [şeful Serviciului de muncă, *Reichsarbeitsdienst*], Hanke este al doilea german care a primit această cruce. Hanke mi-a spus chiar el prin telefon că este foarte fericit. Consideră situaţia de la Breslau extrem de critică şi nu ştie dacă va mai putea rezista multă vreme. În orice caz, merită pe deplin această mare fericire. Se comportă într-un mod exemplar şi caracterul său combativ face onoare Partidului." (9 aprilie) Hanke continuă lupta... în *Festungszeitung*: „Moarte sabotorilor!"

„Cădeau încontinuu capete, în timp ce populaţia îşi compătimea propria soartă, spune decanul Konrad. Deoarece nu mai putem trece dincolo de Oder, cel mai bine ar fi să ne aruncăm în Oder!"

---

1. De la 15 februarie la 7 aprilie, *Luftwaffe* reuşise, pierzînd 165 aparate în operaţii, să evacueze prin Gandau, noaptea, 5.225 de răniţi şi 512 specialişti.

Generalul Niehoff era hotărît să reziste şi făcea zilnic raport lui Hanke şi lui Schörner. Închis în Cartierul său General, considera că execută într-o manieră exemplară un ordin strategic şi aceasta în perfectă armonie cu gîndirea profundă a militarilor şi civililor.

Ruşii aveau deja altceva mai bun de făcut decît să cucerească Breslaul şi pe asediaţii săi. Începînd cu 1 aprilie, Koniev, şi Jukov sînt însărcinaţi să cucerească Berlinul şi lasă oraşul Breslau să se consume singur. Să se „consume" este cuvîntul cel mai bun, dat fiind că ruinele marelui oraş ard fără încetare; vor arde pînă în iunie, fără flăcări, vîntul înteţind doar cîteodată cine ştie ce urmă de foc, ivită pentru un scurt timp dintre ruine.

*

Apărătorii nu se vor trezi la realitate decît pe 5 mai, cînd gauleiterul Hanke află efectiv că la Berlin Hitler a căzut şi că amiralul Dönitz l-a urmat.

Nu ştia însă că, înainte de a muri, Führerul l-a desemnat ca succesor al trădătorului de Himmler, aflat în fruntea SS şi a poliţiei.

După ce a redactat un ultim ordin pentru *Festungszeitung*, ameninţînd cu Curtea Marţială şi cu moartea pe toţi cei ce vor vorbi despre capitulare, Hanke îl primeşte pe generalul Niehoff.

Locotenentul Helmut Alsleben, care-l însoţeşte pe Niehoff, raportează în privinţa acestei ultime întrevederi:

„Gauleiterul şi *Festungskommandant* (comandantul cetăţii – *n. tr.*) au căzut de acord ca Hanke să iasă din fortăreaţă pentru a putea obţine cele mai avantajoase condiţii de capitulare.

Am fost însărcinat să-l însoţesc pe gauleiter pînă la baza aeriană din Schweidnitz [noul aerodrom construit pe ruine]. Singurul aparat apt să zboare din fortăreaţă era un Fieseler Storch, aflat într-o clădire laterală a Jahrhunderthallei.

În cursul nopţii a fost dus la Schweidnitz...

Aveam programată întîlnirea cu gauleiterul la ora 3,30 dimineaţa. La 5,30 am pornit către aerodrom, unde Hanke era aşteptat de un ofiţer de tancuri. Gauleiterul s-a urcat în avion, luînd direcţia sud-est."

Aici se opreşte mărturia locotenentului Alsleben. Din acel moment, nimeni nu poate preciza ce s-a mai întîmplat cu gauleiterul Hanke... pînă la ancheta noastră. Vom reveni asupra subiectului.

Aparatul Fieseler Storch a plecat spre Praga, unde se afla generalul Schörner, devenit mareşal şi comandant-şef al armatei germane.

*

Generalul Niehoff rămăsese singur la Breslau pentru a termina asediul. În decursul ultimei sale întrevederi cu Hanke, gauleiterul protestase împotriva oricărei intenţii de capitulare. În orice caz, dorea să supravieţuiască, iar aparatul Fieseler Storch împrumutat pentru plecare era chiar avionul lui Niehoff.

Un alt eveniment grav: generalul SA (*Gruppenführer*) Herzog, şeful organizaţiei *Volkssturm*, refuzînd capitularea, îşi pusese capăt zilelor în aceeaşi dimineaţă.

În zorii zilei de 6 mai, Niehoff era lăsat să decidă singur, neavînd nici măcar cum să comunice cu Schörner. Civilii erau epuizaţi, o revoltă generală se putea declanşa în orice moment. Niehoff a trimis doi ofiţeri la ruşi şi a obţinut o capitulare onorabilă care a intrat în vigoare la 6 mai, ora 13.

A fost dus în Rusia, în captivitate, vreme de zece ani şi jumătate. Obţinuse chiar ca răniţii şi bolnavii să fie predaţi medicilor ruşi, iar civilii să beneficieze de condiţii de securitate şi de mijloace de subzistenţă. Vom vedea ce avea să se întîmple.

Timp de 11 săptămîni – aproape 3 luni – cei 50.000 de soldaţi germani au suferit asaltul unei forţe inamice formate din divizii care, împreună cu rezervele lor, reuneau 150.000 oameni.

Pierderile militare germane se ridicau la 6.000 morţi şi 23.000 răniţi, adică 29.000 de oameni, 58% din efective.

Pierderile sovietice erau de ordinul a 30-40.000 de oameni.

Pierderile de civili germani se ridicau la 20.000 de bărbaţi, femei şi copii.

În seara zilei de 6 mai, Armata Roşie şi-a făcut intrarea în Breslau, neţinînd în nici un fel seama de stipulaţiile prevăzute în capitulare.

Soldaţii jefuiau casele scăpate de bombardament, hărţuiau femeile, germane sau poloneze, spre a le viola, şi omorau bărbaţii care încercau să le protejeze. Ca şi la Danzig şi Königsberg, intrau în beciuri şi în adăposturi, ameninţînd cu revolverul şi ridicau femeile. Nimic nu-i oprea, nici cadavrele care zăceau pe străzi, nici mirosul de mort sau de putrefacţie care plutea în aer.

W.F. îşi aminteşte:

„Femeile, cea mai mare parte îmbrăcate în zdrenţe, erau de nerecunoscut. Nici nu se putea ghici măcar că erau femei. În pivniţe bombardate, fără cea mai elementară igienă, au fost obligate să se dezbrace. Ce importanţă avea! Soldaţii ruşi le considerau prada lor."

Adolf Walda îşi reaminteşte că, în plină noapte, în Benderplatz, ruşii organizau vînătoarea de femei, trăgînd focuri de armă.

B.F. spune că „imediat după căderea nopţii, s-au auzit strigăte înfricoşătoare scoase de femei. Mamele nu puteau să-şi protejeze fiicele şi invers. Singurele care au reuşit să scape de această hărţuială au fost femeile care i-au acceptat pe ofiţerii ruşi în casă, gătind şi cosînd pentru ei şi bucurîndu-se astfel de protecţia lor".

Cu excepţia polonezilor, care au preferat să rămînă pe loc, restul supravieţuitorilor s-au străduit să se alăture *trek*-urilor care coborau spre Cehoslovacia.

Drumurile spre vest, în direcţia Dresdei şi a Leipzigului, erau aglomerate de convoaie militare. De preferat era să încerci să ajungi în Germania prin Ostrava, apoi prin Sudeţi.

Dar asta însemna să te îndrepţi înspre furtună.

7

DRUMUL SPRE NORD-VEST

Implantarea germană pe pămîntul rusesc a avut loc cu secole în urmă. La sfîrşitul Evului Mediu, sub ţarul Ivan al IV-lea cel Groaznic, se afla la Moscova un cartier german: Niemezkaya Sloboda. Dar abia sub Petru cel Mare s-a constituit o veritabilă minoritate germană.

Mai tîrziu, Ecaterina a II-a, care era de origine germană, născută Anhalt Zerbst, i-a invitat pe foştii săi compatrioţi să vină să populeze regiunile aride din valea Volgăi, oferind importante avantaje celor ce urmau să se stabilească aici.

Numeroşi tineri ţărani din Baden şi Würtemberg, din Hessa şi din Palatinat, s-au instalat în împrejurimile Sankt-Petersburgului şi ale Moscovei precum şi pe malul Volgăi; au creat oraşe ca Oranienbaum, Kronstadt şi Peterhof, la nord, Cernigov şi Voronej în centru, şi o sută de sate în jurul Saratovului, de-a lungul Volgăi.

Realizările lor s-au dovedit fericite şi importante, astfel că ţarina a invitat şi pe alţii să vină să populeze zona situată între Basarabia şi Crimeea, pe malul Mării Negre.

Aceste adevărate colonii germane, care şi-au păstrat cultura şi limba, şi-au mărit repede populaţia, răspîndindu-se puţin cîte puţin pînă la sfîrşitul secolului al XIX-lea, în regiunea Uralului şi mai la sud de Marea Neagră, în Dobrogea, pe cîmpia fertilă a Bulgariei, aflată sub dominaţie turcă pînă în 1877.

Acest exod a fost provocat de faptul că ţarul Alexandru al II-lea, deşi era fiul unei principese germane, sora regelui Prusiei, a abolit în 1871 multe dintre privilegiile de care beneficiau germanii de pe vremea domniei Ecaterinei a II-a. De exemplu, scutirea de serviciu militar.

O parte din aceşti germani, anabaptişti menoniţi, au preferat să se îmbarce pentru Canada, unde s-au naturalizat, dar cei mai mulţi au plecat să populeze Dobrogea.

Războiul din 1914 a creat numeroase probleme germanilor din Rusia; au fost acuzaţi că simpatizează cu inamicul

şi chiar de înaltă trădare. Începînd cu august 1914, statul-major i-a considerat ruşi de origine germană şi evrei, responsabili pentru primele înfrîngeri, şi au început pogromurile. Germanii au fost scoşi din armata ţaristă şi integraţi cu toţii în batalioanele de muncă. De altfel, conducerea rusească a adoptat o lege de expropiere a tuturor bunurilor funciare germane. A fost chiar luată în considerare o deportare, programată pentru aprilie 1917, pămînturile fiind promise soldaţilor ruşi decoraţi în timpul războiului.

Revoluţia burgheză din 1917 a pus capăt acestor constrîngeri şi Kerensky a acceptat dorinţele exprimate în congresele ruşilor de naţionalitate germană care cereau restabilirea vechilor libertăţi.

Revoluţia din Octombrie le-a anulat pe toate, dar, în ciuda multor acte de violenţă comise împotriva lor, germanii au reuşit să creeze în 1924 o „Republică socialistă autonomă a germanilor de pe Volga". Este adevărat că datorită grîului cultivat de ţăranii nemţi, Moscova şi Petrogradul n-au murit de foame în perioada războiului civil.

Istoria acestei republici a fost frămîntată. Colonizarea forţată a 99,7% dintre familii şi a 92% din terenuri a împiedicat în aşa măsură activitatea acestei republici, încît, începînd cu 1930, mulţi au solicitat dreptul de a emigra. Numai 5.000 dintre ei au reuşit să plece în Germania, cel mai mare număr rămînînd pe loc, unde se mai aflau încă în iunie 1941, în timpul invaziei germane.

Unul dintre cele dintîi edicte ale lui Stalin a fost dizolvarea „Republicii germane de pe Volga". El a fost urmat la 28 august 1941, de un *ukaz* de deportare în Siberia, unde vor cunoaşte mizeria şi vor avea parte de tot felul de maltratări.

Germanii de la Marea Neagră au scăpat de această soartă tragică, fiind protejaţi de invazia armatei germane care i-a deplasat în spatele frontului şi i-a repatriat apoi în Reich; trenurile care aduceau muniţii armatei se reîntorceau încărcate de coloni germani.

Acest nou exod nu luase încă sfîrşit atunci cînd Wehrmacht-ul a început să se îndrepte spre vest, în plină retragere.

Pe tot parcursul drumului din Ţările Baltice pînă la Marea Neagră, Armata Roşie ajungea din urmă coloanele de civili nemţi şi îi încărca în trenuri care urmau să-i deporteze în Siberia, unde îi vor întîlni pe germanii de pe Volga grupaţi deja în batalioanele de muncă.

Cea mai mare parte a colonilor din Ţările Baltice, Prusia orientală, Galiţia, Volhynia, din Wartheland sau din Basarabia, au plecat să populeze lagărele din Siberia, unde îi aştepta munca forţată. Au fost demobilizaţi cu toţii în 1948.

Abia în 1955, în urma vizitei lui Adenauer la Moscova, Hruşciov a acceptat să-i „amnistieze" pe cei deportaţi, fără să le permită însă a se întoarce pe pămînturile lor strămoşeşti de pe lîngă Volga sau Marea Neagră.

Eliberaţi din lagăre, germanii s-au instalat între Alma Ata (Kazahstan) şi Irkutsk (lacul Baikal), unde din 29 august 1964, guvernul sovietic le-a tolerat o anumită activitate culturală în limba lor maternă. Din totalul cererilor de emigrare a germanilor din Rusia, de 1,7 milioane, peste 300.000 le-au aparţinut lor, cîte 8-10 mii primind aprobare în fiecare an.

Din 1972, 60.000 s-au întors în Germania, vizele lor fiind plătite foarte scump de Bonn, deoarece guvernele socialiste Brandt şi, apoi, Schmidt au acceptat acest troc scandalos. Exodul a continuat în acest ritm pînă în 1994[1].

*

Am părăsit-o pe Christina F. cînd constata că, în 1941, germanii pierduseră războiul psihologic. După cum am văzut, locuia împreună cu părinţii la Mojaisk. Cuplul germano-rus n-a putut evita să nu întreţină relaţii amicale cu soldaţii nemţi, ceea ce nu a întîrziat să trezească suspiciuni în rîndul populaţiei ruse: nu erau cumva spioni, instalaţi din timp acolo? Asemenea suspiciuni erau inevitabile.

„Cînd soldaţii germani au plecat, am fost nevoiţi să-i urmăm. Am fost duşi într-un lagăr de *Volksdeutsche* (populaţie germană – *n. tr.*) în Polonia, la Lodz [Litzmannstadt], unde pentru germani eram doar nişte indivizi de categoria a doua, spre deosebire de *Urdeutsche* (nemţi de origine – *n. tr.*).

Polonezii cu care aveam relaţii în viaţa de zi cu zi au observat deosebirea pe care o făceau autorităţile germane. Faţă din noi, cei din armata populară germană arătau un anume dispreţ, făcîndu-ne să suportăm multe umilinţe.

„Tata a murit în acest lagăr în 1943. În 1944, mama şi cu mine am plecat la Berlin, unde aveam să fim de faţă la sfîrşitul războiului."

---

1. Vezi anexa 15.

*

Hanna S. (18 ani în 1942) trăia la Kiev. Avînd tată german şi mamă rusoaică, a cunoscut şi ea cele dintîi ore de bucurie cu ocazia eliberării Ucrainei de către armata germană.

În martie 1942, s-a îndrăgostit la prima vedere de un subofiţer din armata de ocupaţie şi dragostea i-a fost împărtăşită. Or în acea epocă, autorităţile germane organizau deportarea „voluntară a 20.000 de locuitori ai Kievului între 16 şi 55 de ani, pentru muncă în Germania".

Bineînţeles că Hanna şi părinţii ei germani au scăpat, dar relaţiile tinerei cu un militar de ocupaţie au părut suspecte ruşilor din oraş. Dragostea lor a trebuit să fie ţinută ascunsă, să devină clandestină.

Apoi Peter M. a fost trimis în Caucaz. A trecut din nou prin Kiev în timpul verii lui 1943, fiind apoi mutat cu regimentul său în Vest.

În octombrie 1943 a avut loc retragerea germană. Înainte de eliberarea Kievului, la 6 noiembrie 1943, Hanna şi părinţii săi, membri în *Volksdeutsche*, au plecat spre Polonia şi au fost internaţi în lagărul de la Litzmannstadt (Lodz).

Hanna era nerăbdătoare să-l găsească pe Peter M. care o căuta şi el, dar poşta nu mai funcţiona.

Hanna a avut norocul să supravieţuiască tuturor evenimentelor de la sfîrşitul războiului. Nu-şi pierduse speranţa de a-l găsi pe „Peter al ei"; dar acesta, făcut prizonier în Normandia, era dat dispărut.

Nu îi va da de urmă decît în 1946, cînd a aflat că alesese preoţia. Nu a mai putut să se opună acestei vocaţii.

O dramă asemănătoare au trăit sau vor trăi sute de mii de germani.

*

Să ne reîntoarcem un moment la germanii de la Marea Neagră, atît la cei din Dobrogea, cît şi la cei instalaţi în Bulgaria şi România.

Pe teritoriul Bulgariei de azi au rămas puţini germani. Încă din 1939, cînd Bulgaria s-a apropiat de Germania, aceşti ţărani – în număr important – ajunseseră în Reich. În 1942, cînd guvernul Reich-ului a cerut agricultorilor germani din străinătate să revină în ţară pentru a-i înlocui pe soldaţii plecaţi în campanie, a plecat un al doilea val de ţărani nemţi.

Atunci cînd armata germană a părăsit Bulgaria, la finele verii lui 1944, ultimii sau aproape ultimii din regiunea Dobris

(azi Tolbuhin) au plecat şi ei. Cei care se mai află azi acolo sînt complet integraţi în populaţia Bulgariei.

În România situaţia a evoluat cam în acelaşi fel, dar va trebui să vorbim întîi despre cei doi şefi ai armatei sovietice, cărora le-a fost încredinţată cucerirea României şi Bulgariei.

Mareşalului Stalin, după buna tradiţie ţărănească rusă sau georgiană, îi plăcea să antreneze oamenii în competiţie. Celor doi generali aleşi de el să cucerească Balcanii, le-a fixat un obiectiv simplu: „care dintre voi doi va fi primul la Viena?"

Cei doi generali erau Rodion Malinovski, de 46 de ani, şi Fedor Tolbuhin, de 50 de ani. Doi dintre învingătorii de la Stalingrad. Soldaţi de origine ţărănească, formaţi pe cîmpurile de luptă.

Ucraineanul Malinovski, şeful celui de al 2-lea Front ucrainean, avea un remarcabil trecut revoluţionar. Nu fusese el oare cel ce colaborase cu Lenin, în 1916, în Franţa? Apoi a luptat contra lui Koltciak în Siberia, în 1919. După ce a comandat un corp de armată la Stalingrad, a eliberat bazinul Donului, Ucraina şi Moldova.

Rusul Tolbuhin, şeful celui de al 3-lea Front ucrainean, recucerise Crimeea şi eliberase Sevastopolul.

Stalin le-a trasat pe o hartă obiectivele:

– Pentru Malinovski: Bucureşti, Budapesta, Bratislava, Praga, Viena;

– Pentru Tolbuhin: Varna, Sofia, Belgrad, Budapesta, Viena.

Din acel moment, cei doi generali vor depune în paralel cele mai mari eforturi pentru a-şi atinge obiectivele, supraveghindu-se reciproc. Ne vom mai întîlni cu ei.

Intrarea ruşilor în România s-a desfăşurat la fel ca în Polonia. Românii erau aliaţii lor de ultimă oră, dar nu se punea problema să li se ierte alianţa cu Germania. Nu mareşalul Antonescu angajase oare un milion de oameni pe frontul din Est? Un milion, din care 600.000 nu aveau să mai revină, fiind dispăruţi sau prizonieri. După inversarea alianţei, românii vor angaja în lupta antigermană 540.000 de soldaţi, dintre care 167.525 vor muri în cursul operaţiunilor.

După mărturiile românilor, unităţile lor au fost plasate în mod sistematic înaintea Armatei Roşii, şi anume în luptele grele din defileul Carpaţilor (20 de masive muntoase şi 12

rîuri). În plus, sovieticii au primit ordin să facă şi prizonieri, iar aceştia, umplînd trenuri întregi, au fost trimişi în Siberia.

Mircea G. ne spune:

„Luau oameni de pe stradă. Cîteodată, unii săreau din tren. Atunci convoiul se oprea şi patrulele se duceau pe cîmp, unde găseau ţăranii la lucru şi îi constrîngeau să urce în tren. Aveai impresia că numărul lor trebuia să rămînă acelaşi. Nu s-a mai auzit vorbindu-se nimic despre aceşti nenorociţi."

Care a fost atitudinea Armatei Roşii faţă de populaţia civilă românească? Nu s-a uitat că la începutul invaziei ruse, la 20 august 1944, România era un inamic învins...

Basarabia este imediat recucerită şi anexată, fără nici o altă procedură. Românii, care vorbeau româneşte, reprezentînd aproape două treimi din populaţie, s-au trezit a doua zi moldoveni vorbind limba moldovenească, în Republica Socialistă Moldova.

Totuşi, 50.000 dintre ei, la sfîrşitul lui 1944 şi începutul lui 1945, au trecut cu succes noile frontiere sovietice marcate prin sîrmă ghimpată şi cîmpuri de mine, mitraliere şi proiectoare, miradoare şi cîini-lupi.

Cei rămaşi în Moldova au suferit urmările politicii de rusificare. În această provincie nu mai existau practic germani, aceştia (93.548) fiind repatriaţi în Reich în urma unui acord ruso-german din 5 septembrie 1940.

Românii reprezentau, totuşi, majoritatea populaţiei şi, sub diverse pretexte (colaborare cu naziştii, propagandă antisovietică, propagandă antirevoluţionară), între 1944 şi 1947, aproximativ 200.000 dintre ei au fost executaţi sau deportaţi în Siberia. În decursul unei singure nopţi, cea de 5 iulie 1944, aproape 25.000 de moldoveni au fost arestaţi pe străzile oraşelor Bolgrad, Cetatea, Ismail şi Chişinău şi deportaţi în Siberia şi Kazahstan.

Primul-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Moldovenesc din 1951 şi 1952, Leonid Brejnev, a dirijat personal rusificarea şi exodul altor 250.000 de moldoveni. Mîna sa dreaptă se numea Cernenko.

În 1955, apoi din 1960 pînă în 1963, ţăranii moldoveni vor face obiectul unui „transfer planificat" către Astrahan, Rostov şi Kazahstan, pentru a pune în valoare acele regiuni. A fost într-adevăr un transfer, deoarece în acelaşi timp locuitorii regiunilor respective emigrau în Moldova. De fapt, era vorba de o rusificare.

În total, cam un milion de moldoveni au fost astfel deportaţi în decursul celor douăzeci de ani care au urmat operaţiunilor militare din 1944.

*

La 20 august 1944, soldaţii sovietici trecuseră frontiera română. Înaintarea lor a fost rapidă. De fapt, Armata Roşie avansa repede, ceea ce explică de ce violenţele din această primă perioadă au fost destul de rare.

Furtul de ceasuri a fost însă aproape general.

Mai tîrziu, la finele lui 1945, fiind la Berlin, în zona sovietică, am avut curiozitatea să întreb un ofiţer rus, foarte cultivat şi dornic de dialog, de ce compatrioţii săi simţeau o atît de mare dorinţă să ia ceasurile de pe oriunde treceau.

„Evident, pentru că nu aveau. Dintre soldaţii noştri, majoritatea n-au avut niciodată ceas, încît acest obiect reprezenta pentru ei o anumită valoare.

Dar ar fi prea lesne să reduci acest gest de tîlhărie la un simplu furt. Pentru nişte oameni primitivi, care nu posedă un ceas individual, viaţa este organizată de un superior sau de organizaţie, de ofiţer sau de armată, care ştiu ora. A obţine un ceas îţi dă o autonomie, îţi conferă o anumită libertate. A nu depinde decît de cunoaşterea personală a orei mi se pare că ar fi fost obiectivul căutat."

Cucerirea cunoaşterii individuale a orei era un pas spre libertate. Această motivaţie trebuie considerată ca importantă.

*

Cît despre violuri, se pare că ar fi fost mult mai rare decît în Polonia. Au existat cîteva violuri comise în stare de ebrietate. De asemenea, au mai fost şi alte cazuri deosebite, la sate.

În Bucureşti, oraş cunoscut în 1944 pentru străzile sale „fierbinţi" şi fauna de prostituate, dintre care cele mai înzestrate făcuseră „universitatea" în Malta, lipsiţi de femei, ruşii au găsit uşor partenere fără să fie obligaţi să le vîneze.

Pretenţiile Armatei Roşii au fost asemănătoare cu cele ale oricărei armate în campanie: alimente şi băutură, cazare şi distracţii. Ofiţerii lui Malinovski mai aveau de altfel şi obsesia de a face prizonieri pentru a întări „batalioanele de muncă" solicitate de Moscova pentru Siberia.

Pentru a răspunde acestor pretenţii, autorităţile civile române au ridicat cu prioritate civili germani. La sfîrşitul războiului, în România locuiau 750.000 de germani, şi

anume: saxoni, în centrul ţării (Sibiu) şi şvabi, în vest (Banat). Dintre aceştia, 100.000 au emigrat în vest între 1943-1944, înainte de sosirea Armatei Roşii. Apoi, după invazia sovietică, s-au dat ordine de concentrare a tuturor germanilor între 16 şi 45 de ani, cu excepţia celor cu copii sub un an. Toţi au fost expulzaţi din casele lor şi deportaţi în Siberia, unde s-au dispersat atunci cînd au avut ocazia, încercînd să treacă în Vest; unii au şi reuşit.

„Cînd ruşii au intrat în Arad, la 11 septembrie 1944, îşi aminteşte Suzana V., care pe atunci era o tînără de 18 ani, a trebuit să mă ascund într-un beci, unde am fost obligată să rămîn timp de şase săptămîni.

În fiecare zi, soldaţii care treceau pe stradă intrau în casa noastră şi le auzeam paşii cizmelor pe planşeul de deasupra mea.

Mîncau în farfuriile pictate pe care le ţineam pe perete, apoi sătui, le aruncau pe jos ca să le spargă. Fumau ţigări sau ţigarete infecte şi, după ultimul fum, le stingeau de masă, lăsînd urme de neşters. Erau cu adevărat barbari.

Ne aflam într-o zonă de operaţii, în perioada în care *Crucea cu săgeţi* a lui Szalassi [fasciştii unguri] preluase puterea la Budapesta, iar ruşii şi românii se retrăseseră pentru cîteva zile. În orice caz, destul pentru a le permite *Crucilor cu săgeţi* să intre în oraş la 15 septembrie, însoţiţi de Divizia 4 de poliţie SS.

Aceşti fanatici îi detestau pe români mai mult decît pe ruşi, hărţuindu-i pe patrioţi şi pe evrei şi executîndu-i cu sălbăticie.

Asta a şi făcut ca atunci cînd ruşii au revenit, la puţin timp de la plecarea ungurilor, să fie primiţi cu uşurare.

Abia după aceea aveam să auzim povestindu-se despre nenumăratele violuri, dar aceasta s-a întîmplat la ţară, nu în oraş."

*

Regiunea care a suferit cel mai mult după această „eliberare" a fost Banatul. Cei un milion de locuitori din jurul Lugojului şi Timişoarei au fost surprinşi de intrarea rapidă a Armatei Roşii.

Ajuns la frontiera româno-iugoslavă de la Turnu-Severin, la 5 septembrie, Frontul 2 ucrainean al lui Malinovski a înaintat pînă la Mako, la frontiera româno-ungară, pe care a atins-o la 24 septembrie. Timişoara a fost eliberată la 3 octombrie, Clujul şi Oradea la 11, respectiv 12 octombrie,

ceea ce a permis Armatei Roşii să-şi facă intrarea în Debreţin (Ungaria) la 20 octombrie.

În Banat, germanii alcătuiau minoritatea cea mai importantă, aproape un sfert din populaţie, reprezentînd mai mult de 250.000 cetăţeni.

Cu puţină vreme înainte de sosirea ruşilor, în 1944, aproape 50.000 din aceşti germani optaseră pentru plecarea în Reich. Au ajuns acolo cu dificultate, deoarece trupele SS încetineau mişcarea, temîndu-se să nu fie perturbată circulaţia armatei; partizanii iugoslavi ai lui Tito făceau din răzbunare acelaşi lucru.

Primirea făcută mareşalului Tolbuhin în Bulgaria, cu începere de la 8 septembrie, a fost triumfală. O dată în plus, ruşii eliberau fraţi de aceeaşi rasă.

Trupele celui de al 3-lea Front ucrainean au mărşăluit triumfal pînă la Sofia, apoi au luat-o în direcţia Iugoslaviei. Cele cîteva zeci de mii de militari germani din ţară părăsiseră demult locurile, fără să aibă neplăceri.

Fostul regim neglijase îmbunătăţirea condiţiilor de trai ale ţărănimii, care forma patru cincimi din populaţie. Mulţi ţărani foloseau încă plugurile de lemn şi trăiau în mizerie. Micii proprietari datornici nu-şi puteau plăti nici anuităţile consimţite la împrumuturile de la Banca de stat pentru agricultură, nici impozitele. Muncitorii, puţini la număr, erau seduşi de comunism. În consecinţă, în marea sa majoritate, populaţia bulgară, care îşi mai amintea eliberarea politică din 1877 după cinci secole de ocupaţie turcă, aştepta de la trupele întîmpinate cu entuziasm delirant şi eliberarea socială.

Soldaţii ruşi au văzut cum armata bulgară, concentrată în nord-estul ţării, s-a dispersat pentru a se alătura populaţiei care sărbătorea.

Prin convenţia de armistiţiu, noul guvern se angaja să lupte împotriva Germaniei, încît armata bulgară a fost plasată sub înaltul comandament sovietic. Ea urma să fie angajată imediat alături de Frontul 3 ucrainean. Circa 450.000 de oameni, repartizaţi în trei armate, urmau să-l ajute pe generalul Tolbuhin să împiedice avansarea către nord a celor 300.000 de germani pe care generalul Löhr (grupul de armate Est) se străduia să-i adune din Grecia, Macedonia şi Albania, ducîndu-i către Croaţia şi Ungaria.

La 13 octombrie, armatele bulgare, precedîndu-i pe ruşi, îşi făceau intrarea în Macedonia. Participînd la războiul antigerman, bulgarii vor lăsa pe cîmpurile de luptă 31.000

de oameni. În acelaşi timp, 200.000 soldaţi din Armata Roşie se instalaseră ca ocupanţi în Bulgaria, pe spezele acesteia (2 miliarde de leva pe lună), unde vor rămîne din octombrie 1944 pînă în ianuarie 1946.

Dacă ruşii aveau să-i menajeze pe bulgari, popor frate, apropiat de ei şi prin sărăcie, nu acelaşi lucru s-a întîmplat în Iugoslavia.

Pretenţia de independenţă a lui Tito şi a celor 250.000 de partizani ai săi era puţin apreciată de Stalin şi asta explică fără îndoială de ce Armata Roşie s-a comportat ca într-o ţară cucerită.

Prima luare de contact între partizani şi sovietici a avut loc la Supli-Kamen, lîngă Veļika-Plana, în Serbia. Şi nu sub auspicii favorabile.

„— Avem ordin să eliberăm Belgradul, spune generalul de partizani Dapcievici.

— Eu îmi urmez planul meu, răspunde generalul sovietic Jdanov. Mergeţi conform planului dvs.

— Avem intenţia să eliberăm noi înşine capitala noului stat iugoslav.

— Atunci veniţi să luaţi ceaiul la mine, la Belgrad, conchide sovieticul"[1].

Intrarea ruşilor în Belgrad s-a desfăşurat totuşi într-un mare entuziasm din partea populaţiei. Iată o mărturie printre altele:

„De luni de zile, îşi aminteşte Liubi M., vedeam trecînd pe deasupra oraşului escadrilele de avioane aliate, venite din Italia, care urmau să bombardeze Ploieştiul şi alte obiective din România.

Eram entuziasmaţi, dar în mai multe rînduri aceste avioane au lansat bombe deasupra Belgradului. Eroare sau agresiune? Concentraţia bombardamentelor elimină ideea oricărei greşeli.

Adică vreau să spun că eram surprinşi şi decepţionaţi şi că am primit cu uşurare intrarea Armatei Roşii, o forţă atît de regulată şi de disciplinată. Aceasta a fost prima reacţie.

Oamenii aruncau flori şi ofereau de băut eliberatorilor. Dar a fost doar primul contact.

Îmi aduc aminte de bătrîna M.D., care în Voievod Milenka Uliţa, nr. 30, scosese covoarele pe trotuar pentru a-i primi pe ruşi.

---

1. *G.D.II.G.M.*, III. 225.

Cînd au sosit, le-a oferit *şliboviţa* naţională. Au intrat în casă, mai mulţi au violat-o, apoi au jefuit-o."

Autorităţile iugoslave ale lui Tito au înregistrat 121 violuri, din care 111 urmate de crime, şi 1204 acte de jaf cu agresiune. Şi asta numai în partea de nord-est a teritoriului pe care îl traversa Armata Roşie, statisticile fiind destul de indulgente.

Tito însuşi s-a plîns generalului Korneiev, şeful misiunii sovietice la Belgrad:

„În numele guvernului meu, protestez împotriva acestor insinuări", s-a mulţumit să răspundă sovieticul.

Incidentul era închis, dar răceala va afecta vreme de mulţi ani relaţiile sovieto-iugoslave.

*

În timp ce Frontul 2 ucrainean elibera România, Fronturile 1 şi 4 ale Ucrainei înaintau în direcţia Cehoslovaciei.

Din iunie 1944, situaţia se transformase complet în Slovacia, devenită independentă în 1939. Ţara, care mai respira un aer de pace, începe să fie lovită de război.

La 16 iunie 1944, bombardiere ale U.S. Air Force au lansat cîteva bombe deasupra Bratislavei (Presburg). De la acea dată, alertele au devenit cotidiene. Concomitent, în fiecare noapte, avioanele sovietice paraşutau cam 24 de grupuri de organizatori de partizani pe lună; antrenaţi la Kiev, veneau să formeze brigăzi de 1.000-3.000 de persoane în zona pădurilor şi a munţilor Tatra.

Deşi operaţia era dirijată de la Kiev, ea nu fusese scutită de la început de anumite confuzii.

Colonelul rus Asmalov îi conduce pe sovietici, iar căpitanul Velicko pe slovacii care formau brigada *Stefanik*[1].

Alte brigăzi sînt comandate de căpitanul rus Jegorov şi de cel slovac Pagac. Rezistenţa interioară din Slovacia, condusă de un consiliu naţional, l-a însărcinat pe colonelul Golian să coordoneze totul, în timp ce guvernul ceh, în exil la Londra, a paraşutat un agent de legătură, pe maiorul Kratky, care s-a instalat la Banská Bystrica în acelaşi scop.

În fine, partea de răsărit a Cehoslovaciei, denumită pînă în 1939 Rusia subcarpatică şi anexată de Ungaria în martie

---

1. În onoarea generalului Stefanik, mort într-un misterios accident de avion survenit la Bratislava, în 1919. De fapt, Stefanik era în rivalitate cu Masaryk şi Beneş. El era în vremea aceea logodnicul Luizei Weiss.

1939, este, începînd cu ianuarie 1945, ocupată de Armata Roşie. Comandamentele sovietice procedează la recensămîntul şi la mobilizarea în cadrul armatei sovietice a tuturor tinerilor din regiune, ceea ce a provocat fuga disperată a tuturor opozanţilor înspre Slovacia [1].

Într-o asemenea atmosferă confuză, Consiliul Naţional Slovac a decis să declanşeze o insurecţie pentru a regrupa toate forţele de Rezistenţă împotriva ocupaţiei germane. Londra a fost prevenită la 27 iunie, iar Moscova la 4 august. Nici una dintre părţi nu a aprobat-o.

Fiecare grup a acţionat după propriile sale hotărîri şi, la 20 august, insurecţia începe ici şi colo. Brigada Velicko ocupă Turcianska pe Martin şi garnizoana slovacă se raliază insurgenţilor. La 24 august, la ora 20, cînd trenul Budapesta-Praga intra în gară, brigada Velicko ia controlul şi interzice plecarea trenului, ameninţînd cu dinamitarea tunelului de la Strecno, aflat la 12 km de oraş.

În tren se aflau generalul Otto, ataşat militar german la Bucureşti, rechemat la Berlin, în ajunul evenimentelor previzibile din România, şi un număr apreciabil de civili germani, repatriaţi din Bucureşti.

Gara s-a aflat în stare de alertă, înconjurată fiind de brigada Velicko. În jurul trenului staţionat, patrula un detaşament al Wehrmacht-ului.

În zorii zilei de 25, insurgenţii intră în gară şi-i omoară pe nemţi de la mică distanţă. Printre ei se aflau şi generalul cu soţia sa.

Inginerul H.F. din Presburg, pe atunci consilier cultural al organizaţiilor germane din Slovacia, îşi aminteşte:

„Oraşele slovace, care în pofida războiului trăiseră o atmosferă liniştită, au cunoscut şi ele o mare agitaţie. La Rosenberg [Ruzomberok], insurgenţii au început să oprească toate trenurile sosite din Tatra superioară. Toţi germanii care coborau erau doborîţi pe loc.

La 1 septembrie, Glaserhau e cucerit de insurgenţi. Ziua cea mai neagră din istoria oraşului a fost cea de 21 sep-

---

1. La 23 ianuarie 1945, Stalin îi promisese lui Beneş că locuitorii din acest teritoriu vor fi chemaţi la un referendum. Dar la 11 februarie, la Malta, Valerian Zorin obţine de la Churchill şi Roosevelt ca Rusia subcarpatică să fie anexată la U.R.S.S.. Această victorie diplomatică va face ca Zorin să aibă un rol considerabil în diplomaţia sovietică de la Praga, Washington, apoi de la Paris.

tembrie: cu mici excepţii, toţi germanii între 14 şi 60 ani au fost asasinaţi, după ce au fost obligaţi să-şi sape singuri groapa comună"[1].

Dar să nu anticipăm. Insurecţia a izbucnit la 27 august numai din iniţiativa Consiliului Naţional Slovac. Pe 28 august, guvernul face apel la Wehrmacht pentru a instaura ordinea, în timp ce C.N.S. se instalează la Banská Bystrica, împreună cu statul-major al insurecţiei, comandat de colonelul Golian, devenit general.

Luptele au durat două luni. Au fost deosebit de violente, mai ales în regiunea Poprad; în total 18.000 de partizani insurgenţi se vor strădui să facă faţă la 5 divizii germane.

Sovieticii furnizează arme pe calea aerului fără să încerce totuşi să realizeze o joncţiune cu insurgenţii. Americanii aruncă din fortăreţele lor zburătoare circa 20 tone de armament, dar englezii refuză ajutorul cerut de rezistenţii naţionalişti pentru a ţine piept comuniştilor care cîştigau peste tot teren.

La 20 septembrie, germanii recîştigă Turcianska şi, puţin cîte puţin, insurgenţii se repliază către Tatra sau Moravia, unde vor ierna. La 27 octombrie revolta se putea considera zdrobită. Civilii suportaseră sau vor suporta îngrozitoare represalii, mai ales civilii germani alungaţi din casele lor de partizani sau civilii slovaci acuzaţi de Wehrmacht de a-i fi ajutat pe rebeli.

Un număr de 60 de sate slovace au fost arse şi mii de locuitorii masacraţi la Kremnicka, Kovakova, Nemecka, Zvolen etc. Ulterior, aveau să fie descoperite aproape 200 de gropi comune.

Satele locuite timp de generaţii de ţărani nemţi au avut deosebit de mult de suferit.

La Michealov (Mihai cel Mare), în extremitatea orientală a Slovaciei, 400 de ţărani nemţi fac obiectul unor hărţuieli permanente.

Fermierul Karl Werner povesteşte:

„Pe primii partizani i-am văzut sosind în august. Sovieticii nu trecuseră încă frontiera, iar germanii apăreau numai din cînd în cînd. Rarele transporturi de trupe utilizau linia Uzgorod-Kaschau-trecătoarea Dukla. De altfel, ei aveau ordin să nu se găsească pe teritoriul slovac între orele 18 şi 6 dimineaţa.

---

1. *Ost. Dok.*, II, 2, pp. 711-773.

Noaptea, partizanii ţineau sub control locurile şi sub conducerea ofiţerilor ruşi se deplasau în păduri, căutînd ceea ce le paraşutaseră avioanele ruseşti în interiorul triunghiului iluminat pentru balizare.

La începutul lui septembrie, cînd a izbucnit insurecţia, viaţa devenise imposibilă; conform ordinelor autorităţilor militare germane, atît bărbaţii, cît şi femeile au fost folosiţi ca interpreţi, ghizi sau infirmiere. *Trek*-urile soseau dinspre est, iar noi, la rîndul nostru, am pornit la drum spre vest"[1].

Odiseea acestor *trek*-uri din Slovacia orientală nu a fost descrisă niciodată, dar ştim că a fost periculoasă şi adeseori dramatică.

S.G., însărcinat cu *Heimatschutz* (protecţia germanilor), spune că multe dintre convoaiele de civili germani au fost mai întîi jefuite de partizani. Nu exista nici o alternativă: cei ce refuzaseră evacuarea şi stăteau ascunşi erau urmăriţi şi deportaţi în Rusia. Cît despre convoaie, partizanii trăgeau cîteodată asupra lor sau îi executau pe conducători.

Pastorul Maday, din Hochwies, povesteşte că 83 de germani au fost asasinaţi de partizani în gara Chemnitz.

Toate convoaiele care reuşeau să avanseze luau drumul Sudeţilor. Erau doar femei care plîngeau, copii şi persoane în vîrstă, cărora li se controlau periodic bagajele, pentru a le fura toate obiectele de valoare.

Cu toţii se îndreaptă către vest, dar salvarea este încă departe, tot mai departe pe zi ce trece.

*

Armata Roşie s-a abţinut să dea vreo mînă de ajutor insurgenţilor slovaci; cum explică istoricii sovietici acest fapt?

La 1 septembrie, mareşalul Koniev, ca urmare a cererii de ajutor prezentate de ambasadorul cehoslovac la Moscova, M. Fierlinger, a prezentat la Stavka un plan de intervenţie care a fost aprobat.

Planul prevedea acţiunea, împreună cu Frontul 1 ucrainean, a Armatei XXXVIII Moskalenko, a unui corp de cavalerie şi a unui corp blindat, ca şi a primului corp din armata cehoslovacă al generalului Svoboda, format în URSS, împreună cu Frontul 4 ucrainean al Armatei I a corpului de gardă a generalului Greciko.

---

1. *Ost. Dok.*

După ce la 5 septembrie au fost paraşutate insurgenţilor tunuri şi puşti antitanc, mitraliere şi muniţii, Koniev a declanşat ofensiva din 8 septembrie. Apărarea germană a fost foarte îndîrjită, încît numai la mijlocul lui septembrie, angajîndu-se două corpuri blindate suplimentare, sovieticii au reuşit să înainteze şi să ajungă în Carpaţi, la sfîrşitul lunii.

Trecătoarea de la Dukla a fost trecută la 6 octombrie, dar ofensiva a trebuit să se oprească la 28 octombrie din cauza superiorităţii inamicului. Banská Bystrica, centrul insurecţiei, căzuse din ziua de 27. Aceste două luni de luptă făcuseră peste 90.000 de morţi şi răniţi printre trupele sovietice şi 6.500 în corpul de armate cehoslovac.

Un număr de 19.000 de partizani vor mai continua lupta împotriva ariergardei inamicului, după metode proprii. Insurecţia îşi atinsese scopul: imobilizarea unor importante forţe inamice, contribuind astfel la înaintarea Armatei Roşii în Ungaria şi în Carpaţii româneşti. Această versiune sovietică ni se pare conformă cu adevărul şi nu o vom mai discuta.

*

În Ungaria, armata sovietică înaintează încontinuu. Regentul Horthy, sub presiunea germană, abdică la 16 octombrie. Noul conducător al Ungariei, Szalassi, gauleiter incapabil, îi lasă pe adjuncţii săi să acţioneze, nişte brute sîngeroase, care mobilizează populaţia capitalei între 14 şi 70 ani, pentru a fortifica oraşul. Aproape 400.000 de locuitori ai Budapestei vor fi victime ale *Crucilor cu săgeţi*. Persecuţia antisemită a depăşit orice măsură [1].

Dezertările se înmulţesc în armata ungară, întărită cu forţa trupelor SS. Ofiţeri şi soldaţi se alătură Armatei Roşii, pentru eliberarea ţării. Peste 3.000 de partizani antrenaţi în Uniunea Sovietică sînt paraşutaţi, alăturîndu-se Rezistenţei.

În noiembrie 1944 efectivele armatei ungare se reduseseră la jumătate. Din 15 octombrie, generalul Bela Miklos, şeful Armatei I ungare, trecuse la armata sovietică, urmat de 20.000 de soldaţi. Din mai 1944, Frontul ungar dirijează Rezistenţa. Ocupaţia germană i-a apropiat pe „micii proprietari" şi pe social-democraţi de comunişti, care conduceau mişcarea. În realitate, Frontul pregătea o revoltă naţională pentru 17 octombrie, dar Horthy, care era la curent, preferase să acţioneze singur cu armata sa, începînd cu data de 15. Manevra lui însă a eşuat.

---

1. Gilbert Joseph, *Mission sans retour*, Paris, 1982.

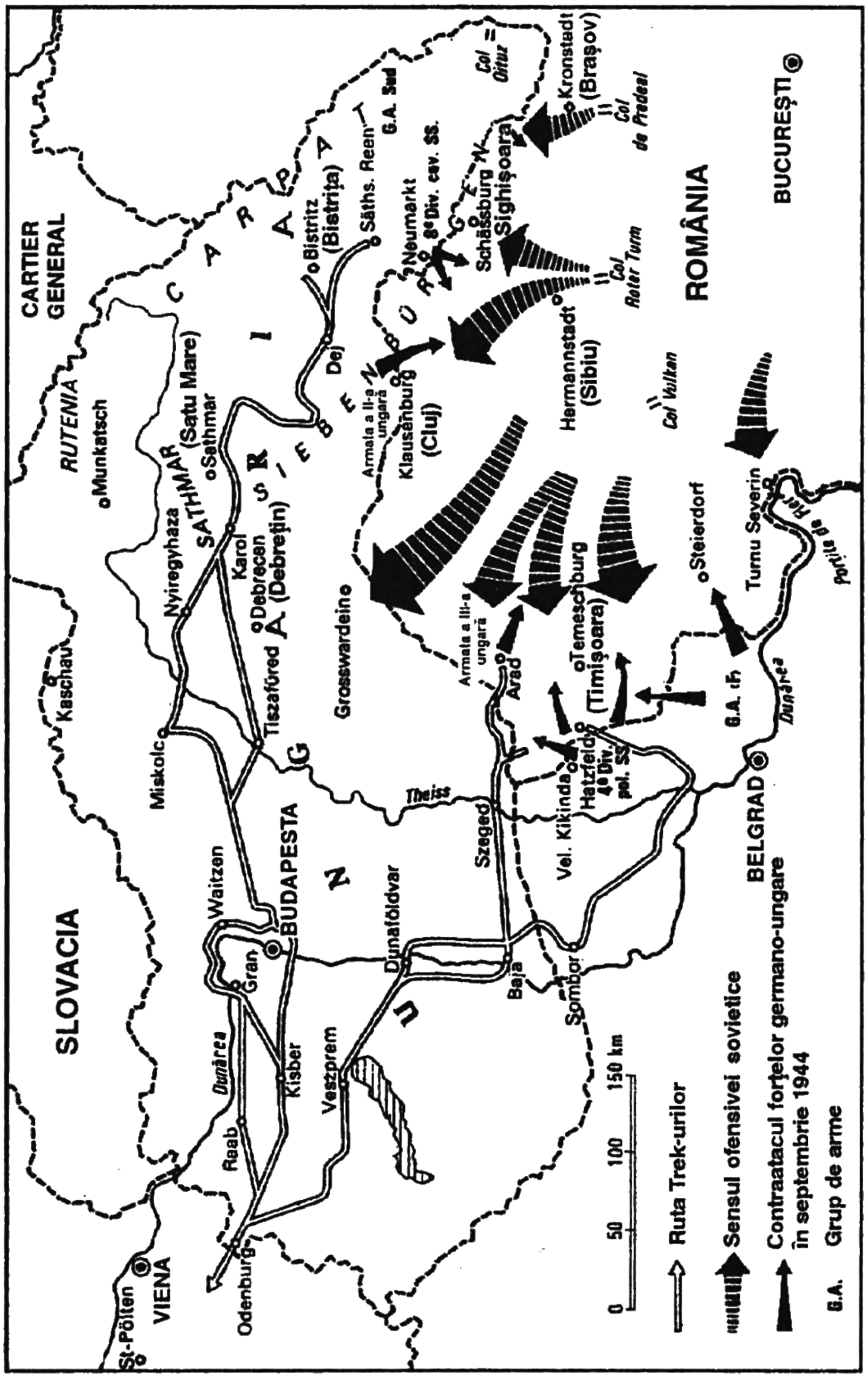

Harta 6. Trek-urile din sud-estul european

După plecarea regentului, Frontul constituie Comitetul de eliberare şi un stat-major care pregăteşte insurecţia armată. La 22 noiembrie, conducătorii acestui stat-major sînt denunţaţi şi arestaţi de *Crucile cu săgeţi*, condamnaţi la moarte şi executaţi. Astfel că în Ungaria nu va mai fi nici o insurecţie naţională.

În tot acest timp, Armata Roşie înaintează.

*

Totuşi, ruşii se comportă ca într-o ţară cucerită. De cum au intrat în Debreţin, violenţele s-au înmulţit, fără discernămînt. Una dintre primele victime a fost celebrul scriitor Lajos Szilagy, preşedintele Asociaţiei de prietenie ungaro-sovietice. Este anchetat, bătut şi jefuit.

Femeile de toate vîrstele, de la fetiţe la bunici, sînt atacate pe stradă.

La ţară, soldaţii trag în vaci şi porci. Odată ajunşi la o fermă, se precipită către vinul din beci, pentru ca apoi, beţi, să se urce în pod, de unde evacuează în căruţe tot ce află. Ţăranul care încearcă să se opună violului femeii şi fiicelor sale este împuşcat fără milă de aproape.

În cursul iernii 1944-1945, ţăranii unguri îşi vor pierde vitele, rezerva de grîu, seminţele, banii, mobila şi aproape tot ce are o cît de mică valoare[1].

Frica se propagă ca o dîră de pulbere. Femeile fug, se ascund în păduri şi beciuri; se deghizează în haine de bărbaţi, se mînjesc cu nămol sau fac pe bolnavele, cu ghips pe faţă. Într-un orăşel de provincie, la o populaţie de 6.000 de suflete, medicii vor contabiliza 1.640 de violuri, adică 27% din populaţie. Printre victime se aflau şi fetiţe sub 10 ani. Dintre aceste nenorocite, 88% vor trebui îngrijite de boli venerice[2].

În orăşelul Papa, situat la sud de Györ şi la vest de Budapesta, spitalul Asociaţiei de caritate a îngrijit mai mult de 1.000 de femei violate, dintre care 800 atinse de sifilis asiatic.

Statistica violurilor este greu de stabilit şi în orice caz, pentru multe femei, realitatea a fost mai crudă. Fiindu-le ruşine să vorbească în faţa unui medic, se îngrijeau cu mijloace primitive.

---

1. E. Vasari, *Die ungarische Revolution 1956*, Stuttgart, 1981.
2. E. Vasari, *op. cit.*, F. Nagy, *The Struggle behind the Iron Curtain*, New York, 1948; I. Kowacs, *Im Schatten der Soviets*, Zürich, 1948; discuţii ale autorului cu F. Nagy şi cu alţi martori.

În satul Iszkas, provincia Somogy, nevasta notarului a fost violată de 17 soldaţi ruşi. Soţul a încercat să-i vină în ajutor dar a fost arestat, apoi deportat pentru „crime de război". Băiatul de 9 ani, care ţipa cerînd ajutor, a fost împuşcat.

Alţi soldaţi s-au năpustit în biserici, deoarece multe femei se refugiaseră acolo. La cel mai mic gest de protecţie, preotul era ucis pe loc. S-au văzut soldaţi ieşind îmbrăcaţi în haine preoţeşti, făcînd o mare mascaradă pe stradă.

Lipseşte şi o altă statistică: aceea a femeilor care s-au sinucis sau au rămas nebune după aceste evenimente. De asemenea a soţilor, taţilor şi fiilor care s-au sinucis şi ei, neputînd să mai trăiască cu acele tragice amintiri.

Şi totuşi, armata rusă continuă să înainteze. Malinovski vine din est, Tolbuhin urcă din sud. Ambii au primit ordin de la Stavka să-şi coordoneze acţiunile pentru a încercui Budapesta.

Malinovski şi Frontul 2 ucrainean vor ataca Pesta prin nordul şi estul Dunării; Tolbuhin, cu Frontul 3 ucrainean, se îndreaptă prin sud către Buda, la vest de Dunăre.

Încă o dată Stalin a lansat o provocare celor doi mareşali care se urmăresc şi se detestă cordial: „Cine va face primul să fluture drapelul roşu la Budapesta?"

La 11 octombrie, Tolbuhin eliberează Szegedul; la 19, Malinovski intră în Debreţin.

O adunare naţională provizorie, aleasă în oraşele eliberate, se reuneşte la Debrecen, la 21 decembrie, şi procedează la numirea unui guvern provizoriu, prezidat de generalul Miklos. Acest guvern reprezintă cele patru partide ale Frontului ungar. La 29 decembrie, el rupe relaţiile cu Germania şi îi declară război, apoi cere sovieticilor un armistiţiu care va fi semnat la Moscova, pe 20 ianuarie 1945.

La finele lui decembrie 1944, o treime din Ungaria este încă ocupată de nemţi şi Budapesta devine un focar de luptă.

La 4 decembrie, Szalassi, noul şef al statului ungar, merge, fără a fi invitat, la Berlin, pentru a-l întîlni pe Hitler. El propune ca Budapesta, cu cei 1.000.000 de civili ai săi, să fie declarată oraş deschis.

Führerul nu este de acord. Experţii săi militari i-au explicat lui Szalassi că „Budapesta va fi apărată casă cu casă, pînă la ultimul soldat".

„O armă secretă va decide victoria", îl asigurase Hitler, şi singura însărcinare a lui Szalassi era să decreteze mobilizarea în masă a tuturor ungurilor.

Năucit, Szalassi acceptă tot ce i se cere, apoi, în loc să revină la Budapesta, pleacă spre Sopron, la 200 km vest de capitală, la 7 km de frontiera austriacă, unde trebuia să termine un manuscris.

În timp ce ministrul de război al lui Szalassi organizează mobilizarea în masă, dezertările se înmulţesc printre militarii unguri: 70.000 de dezertori rătăcesc prin oraş în ciuda spînzurătorilor care atîrnă de arborii tuturor grădinilor publice.

La 4 februarie 1945, de data aceasta convocat, Szalassi face un raport lui Hitler la Cartierul său General din Ziegenberg (Hessa), în apropiere de Bad Nauheim. Este deja obosit şi descurajat, iar Führerul îi ridică moralul, asigurîndu-l că o contraofensivă va salva puţurile de petrol ungureşti.

Este însă o iluzie, deoarece forţele lui Malinovski pătrund în valuri succesive în capitală, prin partea sa estică. Aerodromul cade în mîinile lor la 5 ianuarie 1945.

În oraş, mulţimile de refugiaţi veniţi din Est sînt instalate pe trotuare. Zeci de mii se străduiesc să iasă prin vest, spre Viena sau Boemia-Moravia. Unii, mai înţelepţi, se ascund în subsolul palatului regal.

Multe puncte din capitală cunosc înfruntări violente şi lupte sălbatice:

- Cazarma Maria-Tereza este apărată cu înverşunare de unităţile jandarmeriei ungare sub comanda generalului Orendi şi de elemente din cea de a 8-a divizie germană SS;

- Gara de est este susţinută de miliţienii Nyilas, din *Crucile cu săgeţi,* dintre care cei mai tineri au 15 ani sau mai puţin. Luptele ating o violenţă nemaipomenită. Au durat trei săptămîni. Sovieticii au învins doar cu ajutorul tirurilor de artilerie şi al „orgilor lui Stalin". Se apreciază la 40.000 numărul sovieticilor scoşi din luptă sau răniţi;

- Primăria, apărată de un grup al poliţiei SS Dörrner, care va lupta pînă la autonimicirea completă.

„La începutul asediului, pe 25 decembrie, spune Johan Majlat, nu mai erau în oraş nici doctori, nici spitale şi nici un mijloc de a localiza incendiile.

Începînd cu 26 decembrie, nu a mai fost nici curent electric, nici gaz, nici apă; alimentele dispăruseră. Germanii rezistau cu o înverşunare extraordinară. Au fost zile şi nopţi de coşmar; se luptau pentru fiecare cartier, fiecare stradă, fiecare casă. În unele imobile se întîmpla ca două etaje să fie ocupate de ruşi, pe cînd germanii rezistau în celelalte.

Populaţia înfometată trăia în pivniţe îngheţate. Se bea zăpadă încălzită în pumni, lumea se încăiera pentru o fîşie de carne smulsă de pe cadavrele cailor. 50% dintre unguri au decedat. A fost un infern."

Asediul Budapestei deţine, împreună cu Varşovia, Okinawa şi Stalingrad, toate recordurile ororilor petrecute în cel de-al doilea război mondial.

La început, scenele de jaf şi de beţie şi dezertările au fost frecvente. O dată cu venirea ruşilor, s-au adăugat violurile. Aceasta fără a mai vorbi de atrocităţile comise de comandoul Nyilas, care a ucis cîteva sute de evrei [1] sau de numeroasele execuţii ale dezertorilor.

Apărarea opusă de trupele SS şi de unguri viza să-i împiedice pe ruşi să treacă Dunărea pentru a se întîlni cu trupele lui Tolbuhin pe colina Buda.

Ca rezultat al luptelor aprige de stradă, Parlamentul, apoi Primăria sînt eliberate. La 13 ianuarie se poate considera că Pesta este în mîinile sovieticilor, faţă cu 20.000 de combatanţi din organizaţia *Crucile cu săgeţi* împreună cu familiile lor şi aproximativ tot atîţia nemţi.

Această mulţime avea să încerce o ultimă operaţiune: atacul frontal al poziţiilor ruse pentru a încerca să ajungă la liniile germane, pe celălalt mal al Dunării. Ruşii ripostează cu artileria. Mii de victime cad pe caldarîm. Este un măcel îngrozitor.

În spatele germanilor, supravieţuitorii se înghesuie pe singurele două poduri rămase intacte, Lanchid şi Elisabeta, pentru a ajunge la colinele din Buda. În momentul cînd ultimul german ajunge pe celălalt mal, artificierii nemţi dinamitează ambele opere de artă. În apele îngheţate ale fluviului cad tramvaie, automobile, pietonii, femeile şi copiii care tocmai traversau Dunărea în timpul exploziei.

Un foarte mic număr a ajuns la liniile germano-ungare.

La 2 februarie, Tolbuhin a reuşit să înconjure apărarea şi să-i respingă pe germani şi unguri pe malul Dunării, în aval de Gellert şi de Palatul regal.

La 11 februarie, după o ultimă regrupare, 16.000 de oameni vor încerca să pătrundă către nord-vest pentru a se alătura forţelor germane aflate la o distanţă de 25 km.

În zadar artileria rusă îi seceră cu miile; 785 dintre ei îşi vor atinge obiectivul.

---

1. Erau ascunşi în capitală 100.000 de evrei.

În acel moment, ruşii se pot considera învingători, dar cu ce preţ? 50.000 din cei 70.000 germano-ungari şi 50.000 ruşi au căzut în lupte. Adică 100.000 morţi în 51 de zile, deci 2.000 morţi pe zi.

Ultimul act...

La 13 februarie, ruşii pun piciorul ca învingători pe malul drept al Dunării. Întîlnesc în calea lor hotelul „Gellert" transformat de nemţi în spital pentru răniţi. Folosind lansatoarele de flăcări, dau foc tuturor soldaţilor culcaţi şi incapabili de reacţie. Alţii masacrează infirmierele şi pe medicii militari sau civili. Apoi se retrag, dînd foc hotelului. Cîţiva ani mai tîrziu se mai observau încă urmele de flăcări, chiar şi pe stînci.

În timp ce aceste atrocităţi continuau, locuitorii din Buda şi Pesta erau fericiţi că au scăpat de infern. Ieşeau din adăposturile acoperite de zăpadă ca să-i vadă pe învingători sărbătorindu-şi victoria prin excese de tot soiul. Se spune că dreptul la viol şi jaf era valabil timp de doar două zile; dar femeile care se ridicau zdrobite erau înlocuite imediat cu altele, aruncate în vîltoare. Budapesta era un oraş cucerit, nu unul eliberat.

*

Raportul ambasadei Elveţiei cu privire la „eliberarea Budapestei" şi evenimentele ce au urmat pînă în mai 1945, descrie scene de neimaginat.

Locuitorii capitalei trăiesc baricadaţi în casele lor, îndeosebi noaptea. Deseori, ei se trezesc cuprinşi de frică, datorită strigătelor din preajmă. Numai cei mai săraci sau vagabonzii cutreieră străzile. Cîteodată, soldaţii ruşi îi opresc şi îi dezbracă, luîndu-le încălţămintea şi hainele lor mizerabile.

„Era o hoardă indisciplinată" ne spune Ferenc Nagy, viitor preşedinte al Consiliului[1].

Partidul comunist a organizat în grabă unităţi de poliţie, dar poliţiştii improvizaţi au început prin a jefui casele evreilor care, deportaţi la Auschwitz, lăsaseră aici obiecte de artă, mobilă şi îmbrăcăminte.

În 1945, în ajunul Paştelui, Armata Roşie şi-a făcut intrarea în Györ şi primii soldaţi au pătruns în reşedinţa episcopului. Era miercurea din Săptămîna sfîntă. Sub ameninţarea armelor, golesc buzunarele întregului personal, fură ceasul episcopului, apoi se îmbată şi aduc femei pe care le pun să cureţe cartofii.

---

1. Declaraţie făcută autorului. Washington, 27 februarie 1969.

La Gyömrö, la 30 km de Budapesta, noul şef (comunist) arestează 80 de intelectuali din sat, printre care şi preotul, acuzîndu-i de „colaborare cu nemţii". Sînt duşi pe cîmp, obligaţi să-şi sape gropile, apoi împuşcaţi. Indignarea populaţiei este atît de mare, încît plîngerile ajung pînă la Budapesta. S-a decis chiar arestarea poliţiştilor, apoi crearea unei comisii de anchetă în Parlament, dar secretarul-general al Partidului comunist, Matyas Rakosi, îi eliberează imediat.

La Veszprem, soldaţii ruşi jefuiesc catedrala, apoi se plimbă pe străzi îmbrăcaţi în odăjdii cu ornamente sacerdotale. Plimbarea se termină cu o beţie generală.

În acest început de primăvară, femeile din Armata sovietică ridică pe un cîmp de la sud de Kecskemét un mare lagăr de odihnă pentru tovarăşele lor rănite sau bolnave. Apoi, în fiecare seară, patrulele se duc să agaţe bărbaţi prin satele învecinate. Tinerii sînt aduşi în lagăr. Îi vor ţine prizonieri timp de mai multe zile. La intervale regulate îi ameninţă cu pistolul, îi dezbracă şi îi obligă să răspundă dorinţelor lor.

Asemenea cazuri de violuri masculine n-au fost singulare în ţară şi au stîrnit indignarea populaţiei.

Excesele au continuat pînă în 1946. Astfel, la Gyöngyös, în octombrie 1945, soldaţii au violat în mai multe rînduri un grup de femei şi tinere, dintre care una în vîrstă de doar 12 ani. Fiica uneia dintre femei, violată de 7 soldaţi, a reuşit să pună mîna pe o puşcă şi să omoare mai mulţi soldaţi sovietici.

Timp de mulţi ani, închisorile au fost pline de „colaboratori"; poliţiştii comunişti au dispus după bunul plac de dreptul de a-i chinui pe prizonieri.

Cu o întîrziere de cincizeci şi una de zile, drumul spre Viena era în fine deschis.

*

Hitler nu se resemnează

La 6 martie, atacă pentru ultima oară. Trebuia ca Armata a VI-a (Balck) şi Armata a VI-a Panzer SS (Stepp Dietrich) să treacă la ofensivă între lacul Balaton şi Dunăre, pentru a recuceri Budapesta.

Mareşalul Tolbuhin prevăzuse totul. El a întîrziat atacul asupra Vienei şi se pregăteşte pentru o defensivă elastică.

Vremea e mizerabilă. Dezgheţul transformase drumurile în noroaie. Tancurile nu pot circula noaptea. Furtuna aproape că nu conteneşte.

Hitler judeca doar pe hîrtie. El cere menţinerea *timing*-ului. Stepp Dietrich îşi angajează deci tancurile în luptă şi reuşeşte să înainteze 35 km pînă la 10 martie.

Tolbuhin dorea să arunce în luptă rezerva strategică. Stalin e de acord. Dar Stavka este de neclintit: duşmanul trebuie lăsat să se înfunde în zăpadă.

La 11 martie, Armata Roşie porneşte la contraatac şi blochează *panzerele*. La 16 martie, Tolbuhin declanşează o vastă ofensivă fără blindate şi fără avioane, deoarece ceaţa şi zăpada îngreuiază înaintarea. Germanii au primit ordinul să reziste pe loc. Hitler interzice orice retragere; din acest moment, dezertările se înmulţesc, mai ales în cadrul trupelor SS. Stepp Dietrich se retrage, încercînd să stabilească o nouă linie de apărare.

Respingînd inamicul la nord şi la sud de Dunăre, Malinovski îşi reia marşul triumfal înspre Esztergom, Tolbuhin către Komarno.

La 25 martie, întreg frontul german din Est cade. Küstrin pe Oder este pierdut. Sovieticii se apropie de frontiera Austriei.

Stepp Dietrich debarcă la Viena cu ce a mai rămas din *panzerele* sale. Aici, se predă gauleiterului Baldur von Schirach:

„Presupun că sîntem denumiţi Armata a VI-a de *panzere*, deoarece mai posedăm încă şase tancuri mici şi mizerabile...

— Şi vrei să aperi Viena cu ele?

— Eu nu vreau nimic! E doar una din divagaţiile bătrînului. Tot ce putem face este să rezistăm, de bine de rău, pentru ca Schörner să nu fie atacat pe la spate în Cehoslovacia."

La 28 martie, Himmler vine la faţa locului. El aduce ordine de apărare cu orice preţ şi dispune afişarea pe zidurile oraşului a următoarei proclamaţii:

„Se interzice tuturor serviciilor civile şi militare orice discuţie de orice fel privind un aşa-zis proiect de abandonare şi evacuare a Vienei. Asemenea discuţii nu fac decît să ajute la propagarea unor zvonuri absurde. Viena şi drumul spre Est vor fi apărate cu îndîrjire, la răsărit de Dunăre şi, dacă va fi nevoie, chiar pe hotarele Reichului, atît de către Wehrmacht cît şi de *Volkssturm*.

Semnat: Himmler
Reichsführer SS."

Un ordin criminal. Viena, cu comorile sale, nu va fi proclamată oraş liber. Şi totuşi... Himmler îl aude pe Hitler spunîndu-i la telefon:

„Reichsführere, Armata a VI-a Panzer SS este cea mai mare decepţie din viaţa mea. A eşuat la lacul Balaton. De aceea ordon să fie ridicate toate decoraţiile ofiţerilor din această armată..."

Schirach şi Dietrich sînt de faţă. Reichsführerul devine palid, apoi, după un moment de tăcere, răspunde cu mînie:

„*Mein Führer*, dacă trebuie să ridic decoraţiile ofiţerilor şi soldaţilor din Armata a VI-a, ar trebui să mă duc pînă la Balaton ca să le smulg şi celor morţi. Nici chiar un soldat SS nu poate să-şi dea mai mult decît viaţa."

Şi închide telefonul. Stepp Dietrich îşi duce mîna la gulerul uniformei, îşi smulge crucea de cavaler cu briliante şi o aruncă jos. Roşu de furie, se repede la uşă, pe care o deschide şi o trînteşte apoi cu zgomot[1].

Pentru ca să apere Viena, Hitler a trimis la faţa locului a 25-a Divizie Panzer şi divizia de grenadieri *Führer* care vor sprijini Armata a VI-a.

La 3 aprilie, el lansează ordinul de contraatac. Nu vrea să asculte de generali, care afirmă că lucrul acesta este imposibil. Ca răspuns faţă de aceşti defetişti, Hitler trimite pe ofiţerul SS Skorzeny cu misiunea de a-i spînzura pe fugari şi a da pedepse exemplare[2].

Tolbuhin şi Malinovski înaintează nestingheriţi de la Budapesta. După ce au trecut de Györ – ultima capitală europeană a lui Attila – *panzerele* se desfăşoară de o parte şi de alta a lacului Neusiedl impunînd tăcerea a 250 de specii de păsări ce-şi dau întîlnire acolo în fiecare primăvară.

După o ultimă ciocnire cu *panzerele* lui Dietrich, pe rîul Leitha, se vor năpusti asupra Vienei. Două grupări armate însoţesc al 2-lea şi al 3-lea Front ucrainean, avînd ca ţintă înconjurarea Vienei prin nord şi sud.

Alte incidente: Rezistenţa austriacă.

La 20 iulie 1944, Rezistenţa antinazistă a reacţionat prompt la apelul lui Stauffenberg. Şeful secţiei operaţiunilor din regiunea a 17-a, comandantul Szokoll, a executat plin de curaj indicaţiile planului Walkyria al conjuraţilor. Sînt

---

1. B. von Schirach, *Ich glaube an Hitler* (Cred în Hitler), München, 1967.
2. Otto Skorzeny, *La guerre inconue*, Paris, 1975.

dizolvate trupele SS, iar membrii Gestapoului sînt arestaţi, dar Keitel anunţă că Hitler a scăpat cu bine.

Reuşind să scape de epurare, Szokoll decide din proprie iniţiativă să continue acţiunea pînă la eliberarea capitalei austriece. Planul său este să scurteze războiul în regiunea Vienei şi să predea oraşul fără luptă. Szokoll şi prietenii săi se străduiesc să centralizeze administraţia militară, dar Wehrmacht-ul este întărit rapid cu trupe SS. Trebuiesc întocmite cît mai urgent planurile de apărare şi transmise sovieticilor. Szokoll reuşeşte să adune la timp toate datele şi, în noaptea de 2 spre 3 aprilie, îl însărcinează pe prietenul său, adjutantul-şef Käs, să ducă planurile mareşalului Tolbuhin.

Käs trece liniile frontului, fiind bine primit de generalul Şeltov. El indică punctele slabe ale apărării şi anunţă o revoltă a populaţiei. Le cere sovieticilor să oprească bombardamentele aeriene, să nu întrerupă alimentarea cu apă şi să acorde un regim preferenţial soldaţilor austrieci.

La 5 aprilie, Käs revine alături de Szokoll. O trădare din interior permite organizaţiei SS să-i aresteze pe trei dintre conspiratori. Szokoll şi Käs au reuşit să fugă la timp[1].

La 10 aprilie, Skorzeny se mai află încă la Cartierul General al lui Schörner, la nord de Olomouc. El primeşte instrucţiuni direct prin telefon de la generalul Jodl.

A doua zi este la Viena.

„Intrăm în Viena la căderea nopţii, notează Skorzeny. Se aud tunurile. Unde este frontul? Oraşul pare mort. Ici, colo cîteva case ard. Străbatem Stubenringul, prin faţa fostului Minister de Război: este părăsit. O santinelă îmi spune că postul de comandă este transferat la Hofburg, în palatul pe care îl locuia împăratul, în centrul oraşului.

---

1. Pentru a aprecia rezistenţa austriecilor, trebuie reamintit că 182.000 dintre ei au fost executaţi de nazişti, pentru motive rasiale, politice sau religioase; 170.000 au fost arestaţi. De altfel, 2.700 de rezistenţi au fost împuşcaţi şi 10.000 de voluntari au luptat în armatele aliate.
   1.500.000 de austrieci s-au alăturat Wehrmacht-ului, în timpul războiului. Printre ei se aflau 80 de generali. În Austria erau 35 de divizii din care 60-80% erau soldaţi austrieci. 17 din aceste divizii au luptat pe frontul din Est şi în Iugoslavia. În 1945 se găseau în Austria peste 500.000 de prizonieri de război şi muncitori străini.

În curţile fostului palat imperial stau îngrămădite vehicule din cele mai diverse. Un ofiţer mă informează că Roşii pare-se că s-au infiltrat în oraş, dar că au fost respinşi de peste tot. De cine? Mister. Vreau să mă conving şi mă decid să-mi continui drumul.

Avansez pe bulevardul de centură Matzleindorf. Se apropie miezul nopţii. La stînga, zgomot de împuşcături. În faţă, o baricadă. Cobor din maşină. Doi bătrîni poliţişti austrieci apar, cu căşti şi înarmaţi cu mitraliere.

«Ţinem baricada în doi. Dacă vor sosi Roşii, îi vom încercui şi ei se vor preda.»"

Umor vienez, dar negru.

Szkorzeny se întoarce la Hofburg, unde îl găseşte pe Baldur von Schirach, instalat somptuos într-o pivniţă.

„Sînt obligat să-i spun gauleiterului, comisar al apărării, că n-am întîlnit nici un singur ofiţer german în oraş şi că baricadele sînt pustii.

Îl invit să facem împreună un rond de inspecţie, continuă Skorzeny. Respinge invitaţia şi, aplecat deasupra unei hărţi, îmi explică în ce fel va fi salvată Viena: două divizii de Waffen-SS sînt gata de atac. Una va coborî din nord, alta va apărea din vest, iar duşmanul va trebui să capituleze. Printr-o asemenea manevră, explica Schirach, Starhemberg i-a obligat pe turci să ridice asediul Vienei în 1683."

Skorzeny se retrage năucit. La 8 aprilie, înainte de prînz, pe podul Floridsdorf, pe unde vor veni ruşii, cei trei ofiţeri din Rezistenţă, comandantul Biedermann, căpitanul Huth şi locotenentul Raschke vor fi spînzuraţi, din ordinul unui consiliu de război.

Adevărul este tragic. De altfel, în mai puţin de cinci ore, Schirach se va face nevăzut.

Pe zidurile oraşului, armata a VI-a a lipit, începînd cu 5 aprilie, afişe îngrijorătoare:

„Viena este declarată zonă de apărare[1].

Nu vom capitula niciodată!

Femeile şi copiii sînt rugaţi să părăsească oraşul."

Se construiesc sisteme de apărare pe străzi. Militari SS ridică în grabă baricade. Barajele antitanc sînt instalate mai peste tot.

Raidurile aeriene, 53 în prima săptămînă a lui aprilie, fac peste 10.000 de victime, distrug în totalitate 48.000 de

---

1. În timp ce spitalele din oraş sînt ocupate de 30.000 de răniţi.

locuinţe şi deteriorează alte 150.000. Totul lasă să se întrevadă o luptă pentru fiecare stradă, pentru fiecare bloc.

Un semn: catedrala Sfîntul Ştefan ia foc şi arde ca o torţă[1]. Celebrul clopot „Pummerin", greu de 19.800 kg, construit în 1771, cu bronzul tunurilor abandonate de turci în 1683, se prăbuşeşte şi se sparge.

Oraşul devine o mare de flăcări. La rîndul ei, celebra Operă ia foc sub bombele avioanelor anglo-americane.

Situaţia este catastrofală pentru nemţii care se retrag dinamitînd patru din cele cinci poduri de peste Dunăre.

În zilele de 11 şi 12 aprilie, trei armate ruseşti luptă în capitală sau în cartierele mărginaşe: a IV-a Armată a gărzii, la est şi la sud, a IX-a şi a VI-a Armată a gărzii, la vest. 5.500 de morţi, civili şi militari, pe străzi, în doar două zile.

De la Berlin, continuă să plouă cu ordine aberante.

„Reichsleiterul von Schirach este rugat să se alăture trupei cu ultimul său gradat."

În drum spre Tirol[2], gauleiterul se duce la Stepp Dietrich care, în pofida ordinelor, îşi repliază tancurile în vestul oraşului.

„Vedeţi, spune generalul SS, m-am ascuns aici, bine baricadat, în cazul în care lui Adolf i-ar veni ideea să mă vîneze pe motiv că nu am apărat Viena."

Armata Roşie invadează Viena, ghidată ici, colo, de oamenii lui Szokoll, care nu au reuşit să declanşeze insurecţia generală proiectată.

Vienezii trag focuri de armă asupra gărzilor SS, care execută fanatic ultimele consemne ale Führerului.

„Veţi folosi toate mijloacele împotriva insurgenţilor din Viena."

Viena este eliberată, într-o stare de ruină, la 13 aprilie 1945. Învingătorii se reped la palatele istorice pe care le

---

1. Acest incendiu al catedralei Sfîntul Ştefan păstrează o notă de mister, dar cauza principală este că pompierii Vienei au trebuit să urmeze armata germană în retragerea sa.
   Bombardarea Vienei de către aliaţi a început în aprilie 1944. Cel mai greu a fost la 12 martie 1945, cînd a fost atins spaţiul corului de la Sfîntul Ştefan şi Opera. În cursul acestor bombardamente, 8769 de vienezi şi-au găsit moartea, iar 37.000 locuinţe au fost distruse (12,4% din oraş).
   Războiul aerian a provocat în întreaga Austrie moartea a 104.000 de civili şi a 230.000 de militari austrieci.
2. Unde se va ascunde pînă în 5 iunie 1945, dată la care devine prizonier.

jefuiesc[1], devastîndu-le. Vienezii nu se aşteptau deloc la cele ce aveau să se întîmple. Primii ruşi erau amabili, distribuiau pîine şi ciocolată copiilor. Îşi găteau mîncare în rulote şi îşi dădeau osteneala să înţeleagă germana.

„Apoi, spune Hanns-Leo Mikoletzky[2], climatul s-a schimbat în decursul aceleiaşi zile, poate sub influenţa alcoolului. A început un infern care a durat mai multe zile, în genul celui din Evul Mediu sau al Războiului de 30 de ani.

„Prin jafuri, atacuri şi violuri – de la fetiţe de 10 ani, la bătrîne de 80 de ani, care deseori au trebuit să se îngrijească în spitale –, Viena a aflat cu groază că era vorba de o cucerire, şi nu de o eliberare."

În toată provincia, se întîmpla acelaşi lucru. La Saint-Polten – un mic oraş de 30.000 de locuitori, aflat la 69 km de Viena –, s-au prezentat la spitale 2.400 de femei şi tinere fete violate[3]. Doctorul Karl Renner, care a constituit la 27 aprilie un guvern provizoriu, şi-a petrecut primele ore de după eliberare în micul oraş Gloggnitz şi a povestit intrarea ruşilor din 1 aprilie:

„Trupele au scotocit şi jefuit casele. Apoi s-au dedat la acte pe care locuitorii nu le vor uita niciodată şi care i-au decepţionat teribil"[4].

Cîteva luni mai tîrziu, instalat la Hofburg în calitate de nou cancelar, Karl Renner l-a primit pe autorul acestei lucrări, în fostul dormitor al Mariei-Tereza...

„Scund, îmbătrînit, cu ochii vii în spatele ochelarilor de baga, cu cioc, dr. Renner îşi păstrase pardesiul, deoarece încălzirea centrală nu demonstrase că poate să împiedice pătrunderea umidităţii şi a frigului în aceste apartamente grandioase, altfel decît prin majestuoasele sobe *à la prussienne*.

Cancelarul octogenar mi-a arătat cu mîna sa acoperită cu o mănuşă de lînă tablouri de o incontestabilă valoare, care decorau zidurile, ramă lîngă ramă:

«Aici cel puţin nu sînt tentaţi să le sfîşie cu lovituri de sabie. Aceasta este comoara pe care am putut-o salva»"[5].

---

1. 40.000 civili au căzut în cursul ultimelor lupte pentru eliberarea Austriei.
2. *Osterreichische Zeitung*, Viena, 1964.
3. Vezi anexa nr. 16.
4. „La France intérieure", Paris, 15 ianuarie, 1946; „Res Publica", Bruxelles, 5 iunie 1946.
5. *G.D. 2 G.M.*, III, 317.

8

Căderea Berlinului

Necesitatea de a nu părăsi firul povestirii şi, într-un fel, înaintarea rapidă a armatelor ruse, ne-au îndepărtat de lagărele eliberate.

Ele erau de două feluri: lagăre de prizonieri de război[1] şi lagăre de concentrare.

Ruşii eliberaseră lagărele de concentrare de la Stutthof (Danzig), Lublin, Lodz, Maidanek şi Auschwitz în Polonia, Poznan, Gorczyn, Brig, Stargard, în Pomerania, Terezyn în Cehoslovacia şi lagărele de femei de la Ravensbrück, Kratzau etc.

Sovieticii declară că au redat libertatea unui număr de 115.000 prizonieri în Pomerania şi altor 100.000 în Silezia.

După eliberarea de la Maidanek, pe 24 iulie 1944, toate aceste lagăre erau în lichidare: Himmler încerca să facă să dispară orice urmă a crimelor comise.

Prizonierii erau duşi către Vest, în marşuri ucigătoare. La 18 ianuarie 1945, 58.000 de femei şi bărbaţi au părăsit Auschwitzul pe jos. Cei ce nu au putut ajunge la destinaţie, au fost împuşcaţi pe drum. Cei prea bătrîni pentru a putea merge au rămas în lagăr; mai erau încă 8.000 cînd i-a eliberat Armata Roşie.

Femeile au rezistat mai bine la grelele încercări ale încarerării concentraţionare, cu toate că soldaţii ruşi nu făceau nici o deosebire în ambiţia lor de a viola toate femeile din teritoriile ocupate şi nu îşi temperau în nici un fel agresiunea. Martorii ne spun că nu făceau diferenţă între tinere şi bătrîne, frumoase sau urîte, bolnave sau sănătoase.

Criminaliştii care analizează cazurile de viol afirmă că violatorul este o fiinţă ieşită din stare normală, care pierde orice control, ajungînd uneori chiar la sinucidere, în urma actului comis.

---

1. Am vorbit despre ele în cap. 4, pp. 81-85.

În societatea noastră, motivaţia violatorului este născută deseori dintr-o agresivitate provocată de frică, de impotenţă, ură împotriva mamei sau mînie oarbă împotriva tuturor femeilor, o frică isterică de femeie.

Violurile în timp de război sînt în majoritate colective. Violatorii atacă în bande şi manifestă întotdeauna un sentiment de ură. Acesta este cazul care ne preocupă şi pe care îl studiem.

*

Corespondentul de război de la „Sunday Times", Alexander Werth, care urmărea operaţiunile din zona rusească, a raportat că ofiţeri din Armată Roşie i-au mărturisit că în acea epocă s-au produs incidente regretabile în cursul traversării Poloniei. Îndeosebi furturi de ceasuri. „Dar jaful şi violul la scară mare nu au început decît după intrarea în Germania.

Băieţii noştri erau frustraţi în aşa măsură, încît deseori au violat bătrîne de 60, 70 sau 80 de ani spre surpriza acestor bunici, care nu se plîngeau. Dar recunosc că a fost o afacere murdară. Comportamentul cazacilor şi al altor trupe asiatice a fost cu adevărat deplorabil"[1].

Afirmaţia suscită două observaţii. În primul rînd, violul, după cum am văzut, se desfăşura peste tot în asemenea condiţii, încît nici uneia nu putea să-i convină. Am citat mai multe mărturii semnificative. În plus, există nenumărate alte aspecte pe care interviurile realizate în 1981 cu supravieţuitorii, martori direcţi la evenimente, le-au scos în evidenţă.

Apoi este uşor să afirmi că numai cazacii, kalmucii sau alţi mongoli au comis ororile pe care le ştim. Este o scuză frecventă pentru cei ce n-au trăit astfel de evenimente şi pentru rasiştii ruşi, cărora le place să-i condamne pe cei care nu erau ruşi. Toate mărturiile concordă: soldaţii Armatei Roşii, ruşi sau de alte rase, au fost autorii acestor atrocităţi.

Ofiţerii şi-au lăsat trupele libere. Lev Kopelev şi Soljeniţîn, aflaţi printre soldaţi, mărturisesc cu claritate acest lucru.

Se poate admite că toţi soldaţii din Armata Roşie aplicau germanilor legea talionului, deoarece şi aceştia au comis nenumărate barbarii în Rusia. Mai exista însă şi voinţa de a înjosi femeile germane din răzbunare[2].

---

1. A. Werth, *Russia at War, 1941-1945*, Londra, 1945.
2. B. George, *Les Russes arrivent*, Paris, 1966.

Soljeniţîn relatează cu emoţie cum o fată tînără s-a lăsat violată – „posedaţi-mă, dar nu mă omorîţi" – şi povestea acestor oameni care parcă violau din obligaţie.

Ofiţerii n-au făcut nimic spre a împiedica ororile. Interveneau abia după ce fapta avusese loc.

Este adevărat că în zona sovietică din Germania, un comandant al zonei, după ce a interzis violurile, a ordonat să se afişeze în permanenţă pe clădiri numele femeilor care o locuiesc, vîrsta lor, iar uşile caselor să fie lăsate deschise.

Soldaţii care criticau aceste abuzuri, cum erau Kopelev şi Soljeniţîn, au fost arestaţi, închişi şi condamnaţi[1].

Se poate spune oare că valul de violuri a propagat rapid maladiile venerice? Naziştii o susţin, evident, pe considerente de propagandă. Nimic nu o dovedeşte însă. Statistici demne de încredere sînt inexistente.

În schimb, numărul de sarcini nedorite, ca urmare a acestor fapte de război, a fost considerabil. Totuşi, nicăieri pe teritoriul Germaniei n-a fost înregistrată o naştere „din tată rus necunoscut". Jurişti şi poliţişti, ecleziaşti şi funcţionari de stare civilă s-au pus de acord într-un consens general şi secret să uite art. 218 din Codul penal german, care interzicea avortul.

Şi, cu un adevărat simţ al onoarei, medicii care au practicat atunci zeci de mii de avorturi au tăcut pînă în zilele noastre, ceea ce face parte din secretul lor profesional.

*

Ofensiva sovietică din ianuarie 1945, pune în joc forţe extraordinare şi Armata Roşie dispune de o remarcabilă superioritate în oameni şi materiale: 5 ruşi contra 1 german (2.204.000 contra 400.000), 8 tunuri ruseşti împotriva unuia german (32.143 contra 4.100), 6 tancuri ruseşti contra 1 german (6.464 contra 1.136), 20 de avioane ruseşti contra 1 german (4.772 împotriva a 270).

După străpungerea iniţială a liniei cu ajutorul artileriei, arma predilectă a ruşilor, valuri de oameni se năpustesc în

---

1. O dată cu venirea ruşilor în Europa occidentală, în 1814-1815, cazacii aveau toate drepturile specifice primelelor zile de ocupaţie. Apoi, ofiţerii armatei ţariste au interzis violul. Un soldat vinovat de viol trebuia să treacă avînd spatele dezgolit printre două şiruri de 500 de militari cu nuiele în mîini, care îl flagelau, apoi vinovatul era trimis în minele din Siberia.

timp ce tancurile avansează într-o cadenţă de 80 km pe zi. Le urmează trupele parcurgînd 40 km zilnic.

În nord se află Rokosovski şi cel de-al 2-lea Front bielorus. În sud, Koniev şi Primul Front ucrainean.

Germanii nu pot apăra decît oraşele, cum ar fi Poznan şi Breslau, pe care inamicul le încercuieşte în mai puţin de două săptămîni. Apărătorii pot doar să ridice obstacole pentru a le întîrzia înaintarea. În plus, ruşii au ordin să treacă oricum. Ori de cîte ori inamicul opune o rezistenţă puternică, îl înconjoară şi trec mai departe. Alţii vor veni să nimicească insula de rezistenţă.

Iată un exemplu: bătălia în jurul Stargardului, între 6 şi 17 februarie 1945. În timp ce un *trek* nesfîrşit fugea de la Szczecin către Berlin, pe partea dreaptă a drumului războiul continua.

În frigul ucigător, mii de căruţe încolonate duceau mii de femei şi copii, trăgînd sau ducînd cu ei cîteva lucruri de valoare şi bagaje. Cîteodată apăreau avioanele de asalt sovietice şi, cu o bucurie vizibilă, mitraliau totul în jur. Rămînea doar durerea.

Grenadele lansate în jerbe îşi atingeau ţinta la fiecare lovitură, omorînd ici, colo copii lîngă mamele lor în lacrimi. Coloana se oprea un moment, apoi îşi relua drumul: cei vii deviau drumul pentru a nu se împiedica de morţi.

În partea stîngă a drumului, o coloană militară mergea la luptă. O luptă pierdută de la început, deoarece sovieticii aveau întotdeauna tancuri noi cu care să se opună acestor mizerabile *Panzerfausta* germane.

Pe teren erau întotdeauna tineri şi bătrîni din *Volkssturm* care săpau tranşee, de unde se putea ochi mai bine, dar pentru ca soldaţii să poată trage sau, în cel mai bun caz, să facă să explodeze un tanc, trebuiau să se sacrifice, deoarece apăreau imediat alţi ruşi, şi ei nu-şi ratau niciodată ţinta.

„La 15 februarie, povesteşte Leon Degrelle[1], Goering a venit să viziteze poziţiile avansate. A obţinut un puternic succes printre soldaţii noştri, cărora li se adresa cu o bonomie fără perdea. Era excepţional de corpolent, acoperit de mantale suprapuse, de o culoare curioasă, brună-verzuie. S-ar fi zis că este o enormă doică, îmbrăcată în general sîrb. Din buzunarele de la piept scotea ţigări groase cît biberoanele.

---

1. *La Campagne de Russie*, Paris, 1949.

Fiecare şi-a făcut provizii de la această ilustră sursă."

La 16 februarie, a fost lansată o ofensivă care a reuşit să lărgească încercuirea de la Stargard, dar în noaptea următoare aviaţia sovietică a venit să distrugă şi să incendieze, practic, întreg oraşul.

Începînd cu data de 17, tancurile ruseşti au răsturnat situaţia. „Katiuşele" scuipau foc deasupra liniilor germane. Orice speranţă era pierdută.

Şi marşul către vest a fost reluat. Ruşii se năpusteau înspre Oder.

Pierderile erau înspăimîntătoare: morţii şi răniţii se cifrau la 60% din efective. Parte din soldaţi dezertaseră.

La intrarea pe podul Altdamm de la Szczecin, jandarmeria îi spînzura pe dezertorii prinşi. Corpurile lor se legănau la capătul frînghiilor, avînd în jurul gîtului o pancartă cu inscripţia: „laş". Exploziile permanente îi scuturau şi îi îndemnau pe ultimii combatanţi la reflecţie: orice retragere echivala cu moartea!

*

Ce era de făcut cu toţi aceşti civili care alergau pe drumuri? Martin Bormann transmisese la 23 martie decizia pe care am pomenit-o:

„Oraşele şi satele ameninţate de avansarea inamică, trebuiesc evacuate de toţi locuitorii lor şi aceştia trebuie să se îndrepte spre centrul Reichului, pe jos în cazul în care nu au alt mijloc de transport."

Decizie aberantă, total improvizată. Trebuiau oare să plece pe drumuri pentru a-şi pierde bunurile sau chiar sănătatea şi viaţa?

Wehrmacht-ul protestase spunînd că aceste *trek*-uri blochează drumurile şi fac apărarea imposibilă. Bormann adusese atunci un corectiv directivei: „Refugiaţii trebuie să utilizeze numai drumuri lăturalnice".

De altfel, Speer şi generalii Guderian, apoi Heinrici făceau imposibilul pentru a sabota directivele lui Bormann.

*

La sfîrşitul lui martie, autorităţile au început să se gîndească cu îngrijorare la soarta sarcofagelor lui Frederic al II-lea şi al tatălui său, regele-sergent, cît şi a celor ale lui Hindenburg şi al soţiei sale. Ne amintim că toate patru au fost amplasate în buncărul de la Wildpark din Potsdam.

Cele patru coşciuge au fost duse înspre sud-vest, dincolo de Elba, mai departe de Magdeburg. Au fost depuse în cele din urmă în mina de potasiu de la Bernterode, în Cercul de la Worbis, în Turingia.

Acolo le vor descoperi ofiţerii americani, la 27 aprilie 1945. Le-au transferat imediat în zona lor de ocupaţie, unde vor sta mai multe luni, în locuri greu de determinat cu precizie. Noi nu am reuşit să le aflăm[1].

Urma celor patru coşciuge reapare la 21 august 1946, cînd se celebrează o înhumare solemnă organizată de guvernul militar american, în *Turmhalle* din biserica Sfînta Elisabeta din Marburg.

Acest prim sanctuar gotic construit pe pămîntul german este celebru. El a fost ridicat de Ordinul teutonilor între 1235 şi 1283, pentru a adăposti mormîntul Elisabetei, fiica regelui Ungariei, pe care francezii o numesc Elisabeta de Ungaria, iar germanii Elisabeta a Franţei. Născută în 1207, ea s-a măritat la 14 ani cu Ludovic, viitor landgraf de Turingia. În 1227, bărbatul ei moare pe drumul luat de cruciaţi. Rămîne văduvă la 20 de ani, cu trei copii mici. Alungată de cumnatul ei, a rătăcit în mizerie, înainte de a fi primită de unchiul său, episcopul de Bamberg. A murit în 1231, la 24 de ani, fiind cunoscută prin mila ei faţă de săraci şi bolnavi şi prin spiritul de mortificare. Deoarece au fost constatate mai multe miracole la mormîntul ei, a fost canonizată în 1236.

Biserica Sfînta Elisabeta a fost multă vreme sub protecţia Ordinului teutonic, dar, pe vremea aceea, cultul relicvelor era atît de răspîndit, încît multe oseminte ale sfintei au dispărut în decursul anilor. În timpul războaielor din secolul al XIII-lea, suedezii au luat urna cu creierul sfintei, care azi se află în muzeul de istorie de la Stockholm.

În secolul al XVI-lea, Maximilian de Austria, mare senior al Ordinului teutonic, a transportat la Viena ceea ce rămăsese din moaşte, apoi, în 1782, împăratul Iosif al II-lea le-a încredinţat maicilor elisabetane de la Viena, unde se mai găsesc şi astăzi.

Nu este sigur că mai subzistă urmele acestor moaşte în mormîntul sfintei, venerată şi azi, sfîntă pe care Richard Wagner a preamărit-o în *Tanhäuser*.

Dacă se mai întîmplă miracole la Marburg, nu se ştie cui trebuie ele atribuite: lui Hindenburg şi soţiei sale? În

---

1. W. Görlitz, *op. cit.*, p. 432.

orice caz, nu celor 12 landgrafi de Hessa, printre care Wilhelm al II-lea, mort de sifilis. Toţi aceşti landgrafi au fost înhumaţi în pomenita biserică alături de sfînta Elisabeta.

În orice caz, a fost un miracol faptul că Frederic al II-lea şi Hindenburg au putut găsi refugiu la Marburg, sub dubla protecţie a Ordinului teutonic şi a armatei americane. La Marburg, unde sfînta Elisabeta, devenită din anul 1885 patroana femeilor şi fetelor din Germania, i-a protejat.

Prezenţa celor mai înalţi reprezentanţi ai armatei americane la înhumarea mareşalului Hindenburg, omul care a barat drumul ruşilor, în plină retragere de la Tannenberg la Marburg, avea ceva simbolic, similar cu retragerea lui Roosevelt de la Yalta[1], din faţa lui Stalin.

Este edificator să vezi azi vizitatori ai criptei de la Marburg înclinîndu-se în faţa sfintei Elisabeta, regină catolică şi prietenă a cruciaţilor plecaţi să cucerească locurile sfinte, şi în faţa lui Hindenburg, mareşalul luteran care a ţinut piept invadatorilor ortodocşi.

Odiseea lui Frederic al II-lea nu se va opri la Marburg. În 1951, după moartea tatălui său, prinţul Wilhelm, prinţul Ludovic-Ferdinand de Prusia a obţinut de la americani autorizaţia de a aduce în ancestralul castel Burg-Hohenzollern de la Hechingen lîngă Sigmaringen, cele două coşciuge, al lui Frederic al II-lea şi al tatălui său. Azi, ele se află în capela protestantă, alături de capela catolică Sfîntul Mihai şi deasupra capelei ortodoxe unde prinţul a înhumat-o pe soţia sa, Kyra Romanov.

Regele francmason, care acorda azil tuturor religiilor şi considera Statul şi binele public deasupra tuturor ambiţiilor personale, trebuie să-şi găsească odihna conform idealurilor sale, chiar dacă el nu frecventa nici o capelă.

Regele-sergent, cel ce alinase atîtea suflete, şi-a înţeles fiul şi l-a urmat, dînd ascultare disciplinei care de această dată i s-a impus, dincolo de moarte.

*

Dar să revenim la Oder.

Stalin a primit *cu deplină bucurie*, în iulie 1944, *anunţul despre eşecul atentatului împotriva lui Hitler*. Dacă el nu a

---

1. M. Lüders, *op. cit.*, p. 252; „Die Neue Zeitung", München şi „Die Welt", Hamburg, 23 aug. 1946; „Frankfurter Neue Presse", Frankfurt, 26 aug. 1946.

putut face cunoscută vestea membrilor Executivului din Komintern, dizolvat din 15 mai 1943, a vorbit despre aceasta tuturor celor care-l vizitau: „Dacă generalii l-ar fi omorît pe Führer, ei s-ar fi străduit să obţină armistiţiul doar în Vest”[1]!

A avut acelaşi sentiment în mai 1941, cînd misiunea lui Hess în Anglia a eşuat, dar pe atunci războiul germano-sovietic nu era încă declanşat.

Putea acum să se concentreze asupra unui scop imediat, nu fără să se teamă însă de o eventuală trădare de ultimă oră din partea aliaţilor. Trebuia să ia Berlinul cît mai repede şi cu orice preţ!

Ofensiva sovietică a fost reluată la 16 aprilie, de pe malurile Oderului pînă la Berlin. Stavka nu voia să piardă o zi, pentru a ajunge la Berlin înaintea occidentalilor.

Această ultimă mare bătălie a războiului va angaja forţe considerabile: un milion de oameni de partea germană, două milioane şi jumătate, de partea rusă.

Berlinul era protejat prin trei linii de apărare. Un număr de 400 lucrări de betonaj, din care buncăre cu ziduri groase de 2,5 m pînă la 3,5 m, îngropate sau nu, unele înalte de 5, 10 pînă la 37 m. Între aceste lucrări se aflau tranşee, rulouri de sîrmă, garduri de sîrmă ghimpată, cîmpuri de mine, mici blochausuri.

Toate sistemele plecau de la Oder şi Neisse şi se întindeau pînă la 90 km distanţă de capitală. Problema strategică era deci de a încercui oraşul în afara centurii de fortificaţii aflate la 90 km şi a zdrobi mulţimea obstacolelor care trebuiau străpunse.

După aceasta, luptele vor fi sporadice. De aceea Hitler se încăpăţînează să nu vorbească decît de linia de apărare de la Oder.

Conform obiceiului, străpungerea este efectuată de artilerie. De la ora zero la 4 dimineaţa, de la Frankfurt pe Oder pînă în faţa oraşului Küstrin, peste 20.000 de tunuri deschid drumul.

La ora 4, tancurile, precedînd infanteria, se înfundă în breşa deschisă şi se strecoară către satele care ard pe drumurile aglomerate de refugiaţii fugiţi. Avioanele de asalt sosesc, cu tot plafonul jos, negru de fumul incendiilor, pentru a mitralia coloanele de civili, mărind astfel debandada.

---

1. Jean Cathala, *Sans fleur, ni fusil*, Paris, 1981.

Cele trei Fronturi ruseşti avansează simultan şi zdrobesc orice obstacol.

Franz V. era în apărarea SS de la Pasewalk:

„Am făcut să explodeze primele două tancuri ruseşti cu *Panzerfauste*, ceea ce a stopat valul de asalt.

O jumătate de oră mai tîrziu, un nou asalt. Tancurile ruseşti apar cu femei germane legate de turelă.

În spatele tancurilor, soldaţii îi împing în faţă pe civili, tineri şi bătrîni, cu ţevile puştilor în şale.

Ce puteam face? Ne-am repliat de urgenţă. Şi astfel Pasewalk a fost cucerit."

*

La 7 martie, americanii trecuseră podul de la Remagen.

După această străpungere, S.H.A.E.F. (statul-major aliat occidental) întărit, dispune pe frontul de Vest de 84 de divizii. La 18 martie, numărul lor se ridică la 87, în 26 la 88 şi o lună mai tîrziu la 89.

Din 22 februarie, Eisenhower este instalat într-o şcoală din Reims, de unde manevrează enorme mijloace logistice. Generalul şef, care are în sarcina sa peste un milion de oameni, trebuie să vegheze la tot: trupe, arme, muniţii, hrană, benzină, servicii medicale.

La acea epocă, Churchill, ale cărui trupe reprezentau un sfert din trupele angajate în Vest, nu mai are nici un cuvînt de spus la acest capitol. Roosevelt este pe moarte. El amînă de pe o zi pe alta soluţia marilor probleme. În Vest, nu mai există o direcţie politică a războiului. Eisenhower este, de fapt, unicul şef al coaliţiei, în timp ce în Est, Stalin îşi urmează imperturbabil marele său plan.

Eisenhower, surmenat, se arată atît de nervos, încît la 19 martie îşi ia, împreună cu Bradley, cinci zile de odihnă pe Coasta de Azur. Încă o dată, el a trebuit, înainte de plecare, să hotărască între punctele de vedere ale lui Montgomery şi Bradley.

În conformitate cu dorinţa comitetului şefilor de stat-major, exprimată la 30 ianuarie 1945, el a prevăzut o deplasare a lui Monty către nord şi a lui Brad către centru, în aşa fel ca Ruhrul să fie încercuit, lăsînd lui Devers şi Patton grija de a străpunge în direcţia Frankfurt.

În fond, Marshall a făcut încă o dată să se evidenţieze tactica sa de buldozer pe front larg, în opoziţie cu ideile de abordare strategică ale lui Devers şi Monty.

Care ar fi fost destinul unei asemenea manevre dispersate, dacă nemţii nu ar fi fost zdrobiţi de superioritatea numerică a adversarilor lor? Întrebarea nu este istorică.

Ike (Eisenhower – *n. tr.*) se află la odihnă în vila „Sous le vent", în apropiere de Cannes. Sejur ultrasecret, însoţit de noul său aghiotant, ex-şofer, ex-manechin, Kay Summersby, pentru care nutreşte sentimente pasionale, dar în mod curios neconcretizate[1]. Acest super-şef de birou este un refulat. Generalul Bradley vine să li se alăture, dar nu va vorbi despre asta în *Memoriile* sale.

La 22 martie, Corpul 12 Eddy trece Rinul la Oppenheim şi ameninţă cu nimicirea grupului G. Patton va fi la Frankfurt pe ziua de 26.

La 23 martie, Montgomery, la rîndul său, trece Rinul cu sprijinul forţelor aeropurtate engleze şi americane lansate dincolo de fluviu, 1572 avioane şi 1326 planoare. Capătul podului deschis surprinzător se întinde pe 48 km; din seara zilei de 24, Blaskowitz şi grupul H. se apără cu tenacitate[2].

Generalul german Model şi grupul B. sînt asaltaţi de valul de blindate care se revarsă de pe podul Remagen. Repliindu-se către nord, cele 20 de divizii ale grupului B. vor fi încercuite în Ruhr, care se dărîmă sub bombardamentele strategice.

Trupele de geniu aliate construiesc în cîteva zile peste 20 de poduri peste Rin. Din acest moment drumul spre Berlin este deschis.

Trebuia oare să se pornească la asaltul capitalei?

---

1. K. Summersby, *My Love Affair with Ike*, Londra, 1977.

2. Este de remarcat că Ţările de Jos – partea răsăriteană – au rămas izolate din 23 septembrie 1944 pînă la 23 martie 1945 (o sută optzeci de zile), al 21-lea grup de armată al lui Montgomery rămînînd – cu toată superioritatea numerică şi acţiunile rezistenţei olandeze – cu arma la picior, pe linia Moerdjik-Ochtenr--Amersfoort.
   Aceasta va permite germanilor să deporteze peste 50.000 de olandezi (razii în 10 şi 11 noiembrie 1944 la Rotterdam şi Schiedam) şi să procedeze la o represiune nemiloasă a acţiunilor de rezistenţă. Foametea din iarna lui 1944 va provoca moartea a 16.000 de olandezi. Această atitudine a lui Montgomery nu este fără analogie cu aceea a lui Rokosovski în faţa Varşoviei, din 31 iulie 1944 (o sută şaizeci de zile); Blaskowitz nu se va preda decît la 5 mai 1945 la Wageningen.

Eisenhower alcătuieşte în mod rapid un plan:

1. Realizarea joncţiunii cu Armata Roşie (Bradley).

2. Să fie lansat Montgomery spre nord, pentru a izola trupele germane din Danemarca şi Norvegia.

3. Generalul Devers să împiedice orice constituire a unui „adăpost ascuns alpin" la sud.

Cu alte cuvinte, Berlinul este un obiectiv secundar – o neghiobie în acest moment.

Motu proprio, fără a informa pe nimeni, Ike îi telegrafiază lui Stalin, la 28 martie, spre a-l preveni de intenţiile sale.

Generalisimul răspunde cu entuziasm că aceste dispoziţii corespund perfect planurilor Stavka şi adaugă:

„Berlinul şi-a pierdut vechea importanţă strategică.

Stavka are intenţia să nu trimită acolo decît forţe secundare."

În realitate, sovieticii vor concentra în bătălia Berlinului, obiectiv principal, 2 milioane de oameni, 5 armate blindate, 41.000 tunuri, 5.000 avioane, pe un front de 400 km.

La 1 aprilie, în duminica Paştelui, înainte chiar de a răspunde mesajului lui Eisenhower, Stalin convoacă la Moscova, lăsînd totul la o parte, pe mareşalii Jukov şi Koniev. Reuniunea se desfăşoară la Kremlin, în vastul birou al generalisimului. Pe pereţi, portretele majestuoase ale lui Kutuzov şi Suvorov contemplau scena. În afară de Stalin şi membrii Comitetului naţional al apărării mai sînt prezenţi: Antonov, şef al statului-major general şi Ştemenko, şef al Direcţiei strategice.

Dictatorul îi interoghează pe cei doi mareşali: „Cunoaşteţi situaţia?"

„O cunoaştem pe cea de pe fronturile noastre," răspund în cor cei doi mari rivali, Koniev şi Jukov.

Stalin se întoarce către Ştemenko:

„Citeşte-le telegrama."

„Ştemenko, îşi aminteşte Koniev[1] – ne-a citit un document al cărui conţinut era următorul: Comandamentul anglo-american se pregăteşte pentru luarea Berlinului, operaţie pe care presupune să o realizeze înainte ca armata sovietică să ajungă în capitala Reichului. Grupul principal e constituit sub comanda mareşalului Montgomery. Direcţia ofensivei principale este la est de Ruhr, pe drumul cel mai scurt care separă Berlinul de grosul trupelor engleze. Telegrama

---

1. Koniev, *op. cit.*

enumera toate măsurile preliminare întreprinse de comandamentul aliat: formarea de grupuri, concentrarea de trupe etc. şi pentru a termina, se preciza că proiectul de cucerire a Berlinului înaintea armatei sovietice era considerat de statul-major aliat ca perfect realizabil şi că pregătirea lui continua într-un ritm accelerat.

Cînd Ştemenko a terminat de citit telegrama, Stalin ne-a întrebat pe mine şi pe Jukov: «Deci cine va lua Berlinul, noi sau aliaţii?»

Eu am fost acela care am răspuns primul. Am declarat că noi vom lua Berlinul şi că vom lua oraşul înaintea aliaţilor. «Ca să vezi», zise Stalin, cu un surîs puţin maliţios.

Apoi, brusc, mi-a pus o întrebare concretă: «Şi cum veţi putea crea forţa necesară? Forţele voastre principale se găsesc pe aripa din sud şi va trebui probabil să procedaţi la o regrupare importantă.» – «Tovarăşe Stalin, am răspuns, puteţi fi liniştit, frontul va executa toate manevrele necesare şi grupul chemat să declanşeze ofensiva împotriva Berlinului va fi gata la timp.»

Apoi Jukov a fost acela care a luat cuvîntul. El s-a declarat gata să se angajeze în lupta pentru Berlin. Primul Front al Bielorusiei, prevăzut din abundenţă cu oameni şi materiale, era orientat în acea epocă înspre capitala germană, care era de altfel frontul cel mai apropiat.

După ce ne-a ascultat, Stalin a declarat:

«Bine, trebuie ca aici, la Moscova, la statul-major general, să vă elaboraţi planurile şi, pe măsură ce vor fi gata, într-o zi-două, să le supuneţi Cartierului General pentru a vă reîntoarce pe fronturile voastre în posesia planurilor deja elaborate»".

Şi în timp ce Koniev şi Jukov pleacă să-şi elaboreze planurile lor, Stalin îi răspunde lui Eisenhower.

Care era natura documentului citit de Ştemenko? Un raport al celui de al 4-lea Birou? O evaluare a direcţiei strategice? O extrapolare a mesajului lui Eisenhower? Misterul subzistă. Totul permite să se creadă că Stalin, neîncrezător şi şiret, nu credea o iotă din telegrama S.H.A.E.F.: dacă Ike îi propunea o străpungere pe linia Leipzig-Dresda, era fără îndoială pentru a-i ascunde intenţia sa secretă de a ataca cu prioritate Berlinul. Neîncrederea domnea în cel mai înalt grad între occidentali şi sovietici, mai ales din 12 martie, cînd Stalin a aflat că avuseseră loc convorbiri secrete în Elveţia

între germani şi americani. Generalisimul se aşteaptă la ce-i mai rău: un pact germano-american, corespunzător pactului germano-sovietic din 1939.

La Londra, la vestea unui schimb de telegrame între Stalin şi Eisenhower, Churchill declanşează o adevărată furtună. Împreună cu Brooke, protestează pe lîngă comitetul şefilor de stat-major: Eisenhower îi retrage lui Monty direcţia operaţiunilor Armatei a XII-a U.S. şi o încredinţează lui Bradley, pentru a străpunge înspre Elba; în aceste condiţii, Monty nu va mai putea exploata poziţia sa înaintată în direcţia Berlin. La 31 martie, Churchill îi scrie lui Eisenhower:

„Dacă rezistenţa inamicului slăbeşte – lucru pe care contaţi în mod evident şi care ar putea să se producă de fapt –, de ce să nu trecem acest fluviu pentru a avansa cît mai departe posibil în Est? Această mişcare are o importantă semnificaţie politică, deoarece pare sigur că armatele ruseşti vor intra în Viena şi vor ocupa toată Austria. Dacă abandonăm în mod deliberat Berlinul, chiar dacă se află la îndemîna noastră, acest dublu eveniment le-ar putea întări convingerea, pe care o au în mod evident, că ei au făcut totul.

În plus, eu socotesc că dacă Berlinul a mai pierdut din importanţa militară, în orice caz, el nu şi-a pierdut importanţa politică."

Pentru orice eventualitate, Churchill îi scrie a doua zi lui Roosevelt în acelaşi sens: „Declar cu toată sinceritatea că Berlinul păstrează o mare importanţă strategică."

Marshall este cel care-i răspunde: „Şeful campaniei aflat pe cîmpul de luptă este cel mai bun judecător pentru a decide măsurile care să ofere perspectivele cele mai rapide pentru a distruge armatele germane şi forţele lor de rezistenţă."

Decizia a fost luată şi ea nu va mai fi nicicum modificată.

Mai tîrziu, la 29 iulie 1952, la „Brown Palace Hotel" din Denver, Eisenhower va povesti în detaliu care a fost atitudinea sa în ceea ce priveşte atacul Berlinului[1].

---

1. Textul acestei expuneri a fost publicat în „U.S. News and World Report" şi în „L'Europeo", Milano, 3 iunie 1971.
Ike pare că a ezitat să ia poziţie. Vezi, de asemenea, S. Ambrose, *Eisenhower and Berlin, 1945*, New York, 1967, şi J. Eisenhower, *Bitter Woods*, New York, 1969.

Aceea a unui super-birocrat aflat brusc în faţa luării unei decizii: un om disciplinat, refuzînd să treacă peste un obstacol fără un ordin superior, nefiind capabil să ia rapid o hotărîre.

*

Au cuvîntul Jukov şi Koniev.

Armata Roşie se teme de o eventuală trădare din partea aliaţilor şi este ferm decisă să cucerească prima Berlinul. Atacul final este lansat la 16 aprilie.

Efortul sovietic e considerabil: de la 16 aprilie la 8 mai, Fronturile 1 şi 2 bielorus şi Frontul 1 ucrainean vor pierde în această ultimă bătălie 304.887 de oameni: morţi, răniţi şi dispăruţi[1].

Jukov străpunge frontul către nord-estul Berlinului, în timp ce Koniev avansează către vest, apoi urcă spre nord, pentru a realiza joncţiunea cu forţele lui Jukov.

La 21 aprilie, Koniev ajunge în cartierele din sudul oraşului. La 23, Jukov se află la periferia estică. Oraşul este încercuit; Hitler rămîne în buncărul său şi conduce ofensiva.

Luptele sînt de o sălbăticie fără egal. Germanii aruncă în aer digurile, ecluzele, canalele subterane, exterminînd mii de inocenţi. Sovieticii îi urmăresc pe combatanţii izolaţi cu lansatoarele de flăcări. După bătălie, mulţi prizonieri nemţi sînt sfîrşiţi din cauza crizelor nervoase; soldaţii sovietici jefuiesc fără respect faţă de operele de artă şi violează femei de toate vîrstele.

*

În cîmpia care se întinde de la Oder la Berlin, nu mai sînt decît sate în flăcări.

Soarele nu reuşeşte să mai străpungă norii de fum.

Casele, fermele, hangarele ard fără încetare. Imediat ce le sînt atinse locuinţele, noii refugiaţi îşi adună bunurile şi pornesc spre Vest, încotro văd cu ochii, alcătuind noi *trek*-uri.

Coloane fără sfîrşit se străduiesc să avanseze, ocolind incendiile cele mai periculoase.

Cîteodată, artileria sovietică se dezlănţuie, făcînd să tremure totul pe o distanţă de 10 km de jur-împrejur; alteori, avioanele de asalt vin să elibereze drumurile. Nefiind

---

1. În comparaţie, în decursul întregului an 1945, aliaţii occidentali au pierdut 260.000 de oameni.

pedepsiţi, trag la întîmplare în coloanele de civili, zdrobind căruţele care se răstoarnă pe drum sau în şanţuri, ori speriind caii, scăpaţi de sub orice control.

Ruşii înaintează într-un ritm de 30 km pe zi. Unităţile lor hipomobile stîrnesc mirarea. După ce odinioară admiraseră supermecanica germană, berlinezii văd cu uimire apariţia cavaleriei ruse şi asistă la raziile din grădinile publice transformate în păşuni pentru cai.

În timpuri normale, Berlinul număra 4.338.000 locuitori. Se estimează că au rămas pe loc 2.850.000. Trebuie să-i adăugăm şi pe cei 800.000 de lucrători străini.

Predomină femeile: peste 2 milioane. Bărbaţii între 18 şi 60 de ani nu depăşesc 100.000. Mai erau răniţi, invalizi, bărbaţii bătrîni şi tinerii sub 18 ani.

Cu toţii trăiau printre ruine. Între 1 februarie şi 21 aprilie, după cum am văzut, Berlinul suportase 83 de bombardamente aeriene masive, unele ziua, din partea U.S.A.F., altele noaptea – ale R.A.F.-ului.

Jumătate din cele 1.562.000 de locuinţe din oraş erau deteriorate şi una din trei, de nelocuit. Intensitatea distrugerilor pe o rază de 26 km reprezenta de 10 ori distrugerile cauzate Londrei de *Luftwaffe* şi de 4 ori cele din Dresda. Peste 50.000 de cadavre au fost înregistrate în afara celor 100.000 de răniţi.

Cum putea oraşul să reziste? În buncărul său, Hitler continua să apere „linia de la Oder", străpunsă în mai toate părţile, şi să dea ordine în consecinţă.

Dar şi Goebbels interzisese arborarea drapelului alb atunci cînd trupele lui Koniev intraseră în Hartmannsdorf, la 50 km sud-est de Berlin. Ele au fost surprinse să constate că un mare număr de locuitori fuseseră masacraţi, împuşcaţi, sugrumaţi, aruncaţi în foc de poliţia SS, deoarece arboraseră drapele albe pe case.

Surprinzător, viaţa continua, ca şi la Madrid, în 1938.

Metroul circula, corespondenţa era distribuită, poşta funcţiona, ziarele apăreau, restaurantele erau arhipline.

Un procent de 65% din marile întreprinderi îşi continuau activitatea şi 600.000 de berlinezi se duceau zilnic la lucru. În ciuda ocolurilor ce trebuiesc făcute pentru evitarea dărîmăturilor, fiecare soseşte la timp la uzină sau birou.

Magazinele sînt pline, la fel cinematografele şi teatrele, concertele se dau cu casa închisă. Primăria ridică gunoaiele.

Berlinezii sînt un fel de troglodiţi, care trăiesc în caverne.

*

Cînd citeşti programul spectacolelor berlineze din prima jumătate a lui aprilie, ai crede că este o capitală în plină înflorire culturală.

La 12 aprilie, la prînz, la Filarmonica din Berlin a avut loc totuşi un concert de adio (sfîrşitul sezonului de iarnă) la care au asistat marele amiral Dönitz şi ministrul Speer. În program: *Simfonia a 8-a* de Bruckner, *Concertul de vioară* de Beethoven şi, ca ultimă piesă, finalul din *Amurgul zeilor* de Wagner.

A 56-a aniversare a lui Hitler, din 20 aprilie, va fi şi ultima, cu 10 zile înainte de moartea sa. Oraşul pare totuşi în sărbătoare.

La 15 aprilie, cinematografele proiectează comedii muzicale ca: *Un soţ model, Colegul meu va veni imediat, O casă foarte veselă*; sînt pline de lume.

Cu toţii par să ignore că mareşalul Jukov este ocupat în aceste zile să eşaloneze unităţile Primului Front al Bielorusiei pe o distanţă de 70 km în vederea asaltului final. Un front larg de 400 km – în nord, Rokosovski; la sud, Koniev va lua totul cu asalt.

În seara zilei de 15 aprilie, şefii unităţilor sovietice citesc trupei ultimul ordin de zi al lui Jukov:

„Adversarul trebuie zdrobit pe drumul cel mai direct care duce la Berlin.

Capitala Germaniei naziste trebuie cucerită.

Drapelul roşu al învingătorului va flutura la Berlin!"

Fiecare soldat este rugat să jure că „nu va ezita nici un singur moment".

*

La 16 aprilie, ora 5 – ora Moscovei – adică ora 3 la Berlin, 40.000 de tunuri sovietice declanşează un foc infernal, ce va dura douăzeci şi cinci de minute.

Nici o replică din partea germană. Ruşii sînt obligaţi să înainteze printr-un nor de praf de 100 m înălţime.

Avansul este lent. Le va trebui o săptămînă ca să ajungă la Pankow şi Frohnau la nord-estul Berlinului, şi la Köpenick, în sud-est.

Primii care le vin în întîmpinare sînt lucrătorii străini, care nu se gîndesc decît să ajungă în ţările lor. Soldaţii germani pe care îi fac prizonieri, echipaţi cu modeste arme antitanc, sînt cei din *Tineretul hitlerist*, mobilizaţi în ultimul moment.

În fine, Armata Roşie depăşeşte coloanele de refugiaţi care trag cărucioare şi roabe: mizeria în mişcare.

La 24 aprilie, armata lui Jukov face joncţiunea la Schönefeld cu armata lui Koniev, sosită din sud. Nu mai există decît o ieşire pentru cei care vor să plece: vestul.

În sudul oraşului, la 25 aprilie, forţele lui Koniev fac joncţiunea cu cele ale occidentalilor, la Torgau, pe Elba, la 120 km sud de Berlin (Corpul 5 U.S. şi Armata V a gărzii ruse).

La 14 aprilie, Eisenhower îi prevenise pe sovietici că se va opri la Elba.

La 25 aprilie, forţele lui Bradley trebuie să se deplaseze către sud, ca să nu îngreuieze acţiunea sovietică din jurul Berlinului. Mai tîrziu, avea să pretindă că grija lui a fost să distrugă forţele militare germane, vărsînd cît mai puţin sînge posibil.

Bradley a apreciat că în acea epocă o acţiune asupra Berlinului ar fi costat 100.000 de vieţi omeneşti. Teoretic, oraşul era apărat de aproximativ 200.000 de oameni. Era de preferat să se dea mînă liberă sovieticilor care încercuiau puţin cîte puţin capitala cu un cerc dens de 25.000 tunuri, cîte 600 pe km, şi vor lansa 25.000 de tone de obuze deasupra oraşului, distrugîndu-l pe o rază de 200 km.

Înverşunarea lui Hitler, decis să rămînă la Berlin cu orice preţ, este singura cauză a acestei apărări fără speranţă. Cei devotaţi lui îl părăsesc pe rînd: Goering pleacă la Berchtesgaden, de unde va încerca să negocieze cu Eisenhower; Himmler se duce la Lübek ca să trateze cu aliaţii occidentali; Speer îşi face o ultimă apariţie la 23 aprilie, apoi se alătură lui Dönitz.

Doi oameni rămîn pînă la sfîrşit lîngă Führer, Bormann şi Goebbels. La 30 aprilie, o dată cu apropierea trupelor sovietice, aflate la doar cîţiva metri de el, Hitler se sinucide cu otravă[1]. Înainte de a muri, l-a numit pe Dönitz Preşedintele Reichului şi pe Goebbels, Cancelar; Schörner a primit comanda supremă a armatei.

Goebbels şi Bormann încearcă o ultimă manevră. Ca să ajungă la Dönitz, propun sovieticilor o încetare a luptelor contra unui permis pentru ieşirea oamenilor din buncăr. Generalul Ciuikov refuză şi pretinde capitularea fără condiţii.

---

1. *D.J.F.E.* 329 *sq.*

La rîndul său, Goebbels renunţă la luptă. La 1 mai, se sinucide împreună cu soţia şi copiii. Bormann încearcă să fugă o dată cu ultimii supravieţuitori din buncăr, dar pare că nu reuşeşte.

La 2 mai, ultimul comandant al apărării Berlinului, generalul Weidling, traversează linia frontului şi se predă sovieticilor. Capitularea a fost semnată în cursul nopţii de adjunctul său: 134.000 de oameni sînt făcuţi prizonieri.

*

Începînd cu 30 aprilie, ora 22,50, drapelul roşu flutură pe Reichstag.

Supravieţuitorii Berlinului, în cea mai mare parte, erau ascunşi în subsoluri. Rămăseseră indiferenţi la ultimele lupte eroice ale apărătorilor buncărului lui Hitler. Nu ştiau că printre ei se aflau şi francezii din Divizia 33 SS *Carol cel Mare*, cei care, în 1939, nu au vrut să moară pentru Danzig, iar în 1945 se sacrificau pentru o cauză pierdută.

Totul se răsturnase cu dosul în sus. Agăţate de stîlpii de iluminat, corpuri tinere spînzurau jalnic, arborînd pancarte care indicau motivele execuţiei.

Femei în uniformă atacau tancurile sovietice cu *Panzerfaust*.

„Se văd peste tot cadavre, cîteodată zdrobite de camioane şi mutilate îngrozitor.

Din ruine se trag focuri de armă. Nu se ştie cine trage şi cine este vizat.

În Kantstrasse [la doi paşi de grădina zoologică], ard multe vehicule. Hotelul Savoy (Fasanenstrasse 9), lîngă Charlottenburg, a ars pînă la primul etaj. Un miros greţos de cadavre pluteşte în apropierea pieţei „Belle Alliance". Lîngă gara Zoo se sapă în grabă tranşee.

... La nord şi sud, trupa s-a amestecat cu mulţimea care fuge de la periferiile oraşului către vest. Este o învălmăşeală îngrozitoare de camioane, afeturi de tun, bucătării rulante, salvări, camioane-cisternă, căruţe cu loitră, roabe, cărucioare de copii, biciclete; o populaţie epuizată, îndobitocită şi disperată; soldaţi îmbrăcaţi în uniforme de toate provenienţele, chiar cu haine civile, femei agitate sau istovite, copii plîngînd..."[1].

---

1. Însemnările diviziei Müncheberg, 24 aprilie 1945, in E. Kuby, *op. cit.*, 104.

La marginile oraşului, acolo unde apar primii soldaţi sovietici, femeile, copiii şi bătrînii se adună în jurul bucătăriilor rulante sovietice, cerînd apă şi mîncare.

Artileria sovietică şi Katiuşele iau la rînd străzile pline de dărîmături. Proiectilele trec cu mare zgomot. De fiecare dată cînd se opreşte tirul, femeile se precipită cu căni şi găleţi, să ia apă.

Între două alarme, civilii germani jefuiesc magazinele abandonate de proprietarii lor.

Ultimul mare tir al artileriei sovietice a avut loc la 20 aprilie, ora 13,50. Era la două ore de la „festivităţile" de aniversare ale Führerului, în buncăr.

O pancardă derizorie rămîne intactă pe ruinele de la Lützowplatz, aflat dincolo de Budapesterstrasse:

„Mulţumim Führerului,
Dr. Goebbels"

Bombardamentele aeriene au încetat. Aliaţii nu vor să incomodeze avansarea unităţilor ruseşti.

Este ultima oară cînd Hitler iese din buncăr, spre a-i decora pe membrii *Tineretului hitlerist* veniţi să-i prezinte urările lor.

La 21 aprilie, pe o ploaie intensă, *trek*-urile sosite din Prusia orientală traversează capitala, cu caii şi vacile lor, mergînd spre vest. Poliţia îi respinge.

La 22 aprilie, primii soldaţi ruşi intră în oraş şi pătrund în pivniţe: *„Urri! Urri!"* Nu mai există electricitate. Raţiile alimentare au fost majorate, se spune la radio: 500 g de carne, 250 g de orez, 500 g de zahăr, 100 g de malţ, 30 g de cafea. Dar de unde să le primeşti?

La 23 aprilie, civilii încep să-şi scoată cearceafurile, să facă din ele drapele albe pe care le agaţă pe faţadele clădirilor.

Seara, ruşii sînt la Potsdam, apoi la Frohnau şi Pankow.

Toate străzile sînt aglomerate de *trek*-uri.

În 24 şi 25 aprilie, tancurile sovietice ajung în centrul capitalei. La 26, artileria pare a fi luat ca ţintă Potsdamerplatz, aflat de-a curmezişul lui Leiptzigerstrasse. Faţadele zboară în blocuri de cărămizi, plutesc prin aer înainte de a se prăbuşi la întîmplare. Mase compacte de indivizi îngroziţi se precipită în gurile de metrou. Ici, colo, în adăposturi, medicii îngrijesc de răniţi cu ce mai au la îndemînă.

Primele cartiere ocupate adoptă ora rusească şi stingerea este fixată la ora 22, adică ora 20 la Moscova.

Doctorul Hummel, directorul general al muzeelor de stat, a făcut la 24 aprilie o intervenţie foarte curajoasă pe lîngă comandamentul sovietic: „Puteţi să ne protejaţi colecţiile de artă?"

Sovieticii răspund afirmativ şi evită să bombardeze buncărele din grădina zoologică şi de la Friedrichshain. Au acceptat de asemenea să evacueze cîteva preţioase comori dar, la 9 mai, buncărul de la Friedrichshain ia totuşi foc. O veritabilă catastrofă. În incendiu dispar o madonă de Botticelli, un *Sfîntul Anton* de Ghirlandaio, *Amiralul Moro* de Tizian, *Bunavestire* de Tintoretto, *Sfîntul Marc* de Caravaggio, 10 mari tablouri de Rubens, mai multe de Van Dyck, un peisaj de Hobbema, o mariňă de Ruysdael.

*

La 27 aprilie, altă catastrofă. Execuţia unui ordin criminal. Lîngă gara Anhalt, companii de genişti germani aruncă în aer digul canalului Landwehr, la podurile Schöneberg şi Möckern, provocînd astfel inundaţia metroului subteran, înţesat de refugiaţi. Nu au existat înecaţi[1] pentru că apa n-a urcat mai sus de 1 m, dar a fost mare panică şi busculada a produs victime.

Gerhard Boldt, aghiotantul generalului Krebs, ultimul şef al statului-major general a ieşit din buncăr la 27 aprilie şi povesteşte ce a văzut:

„Berlinezii, femei, copii, bătrîni, bolnavi, răniţi, soldaţi, refugiaţi, trăiau în subsoluri şi printre ruinele din centrul oraşului. Aprovizionarea era virtual suspendată.

Dar setea era mai rea decît foamea, deoarece de multe zile nu mai era apă. În plus, erau incendiile, focurile şi fumul înăbuşitor.

Majoritatea bărbaţilor vîrstnici din *Volkssturm*, insuficient antrenaţi, înarmaţi şi echipaţi, convinşi de altfel de inutilitatea rezistenţei, îşi părăseau posturile de la cea dintîi apariţie a inamicului şi se duceau la femeile şi copiii lor, în subsolul caselor. Le era frică să nu fie mitraliaţi de forţele SS.

Tinerii, băieţii de paisprezece, cincisprezece şi şaisprezece ani, se luptau cu pasiunea şi dispreţul faţă de moarte, pe care l-au arătat soldaţii noştri în toate campaniile războiului.

---

1. Contrar legendelor propagate de amatorii de catastrofe. Au fost totuşi victime printre răniţii culcaţi.

Trupa regulată, acolo unde mai exista, se bătea la fel de bine, dar suferea îngrozitor de lipsa de muniţii. Cel mai rău era că penuria de soldaţi bine înarmaţi şi antrenaţi se făcea tot mai simţită cu fiecare oră.

Dacă ruşii se loveau de un punct de rezistenţă, căutau un loc mai slab apărat sau apărat de oamenii din *Volkssturm*, apoi cădeau repede în spatele lor.

Aprovizionarea era aproape imposibilă, iar incendiile creau dificultăţi de neînchipuit. Cum nu exista apă spre a le combate, focul făcea ravagii pe străzi întregi, fiind oprit doar de mormanele de ruine unde nu mai exista nimic inflamabil"[1].

*

Pierre G., un cetăţean francez de 20 de ani luat la muncă obligatorie, a trăit aceste evenimente şi a ţinut un preţios jurnal inedit.

„Cu un grup de 800 de tineri, francezi, belgieni şi chiar ruşi, băieţi şi fete, ridicaţi şi ei, locuiam din 1943 în barăcile de la Oranienburg, la nord de Berlin.

Mergeam la uzina de armament în fiecare zi, în comandouri de muncă. Din februarie, însă, am fost duşi să săpăm tranşee şi şanţuri antitanc.

Începînd din martie, bombardamentele aeriene asupra Berlinului şi a periferiei au devenit zilnice: sirenele urlau mai tot timpul. Ziua, americanii erau sus cu fortăreţele lor zburătoare, noaptea englezii, spre dimineaţă ruşii în zbor razant mitraliau străzile, mai ales intersecţiile...

Pe străzi se vedeau trecînd *trek*-uri venind de la Szczecin spre Berlin. Coloane care-ţi făceau milă. Autorităţile îi anunţau că trebuie să părăsească oraşul în aceeaşi zi.

Încurcau circulaţia şi ruşii îi mitraliau începînd cu ora 4,30 dimineaţa. Erau precedaţi de sirena cu sunet continuu *Panzeralarm* (alerta pentru tancuri)."

Şi Pierre G. continuă:

„Este 21 aprilie, spre sfîrşitul după-amiezii. Ruşii sosesc primii la Sachsenhausen. Sîntem în beciuri. Mai există încă militari SS în oraş. Sîntem între două focuri, dar aceasta nu durează.

Sosesc călăreţii mongoli. Se recunosc după pometii lor proeminenţi.

---

1. G. Boldt, *Die letzten Tage der Reichskanzlei*, Reinbek, 1964.

22-23-24 aprilie – M-am plimbat pe străzile din Oranienburg şi am văzut scene uimitoare.

Pe strada principală, mongolii spărseseră vitrinele tuturor magazinelor. Apoi, pe rafturi, plasaseră ciubere pentru a da apă şi mîncare la cai.

Printre cai am văzut şi trei cămile. Căruţele erau în apropiere, uşoare şi cu coviltir. În ele se aflau alimentele, obuze, bărbaţi şi femei în vîrstă veniţi cred, în triburi. Erau şi foarte multe tunuri fără afet, trase de cai.

În oraş, populaţia era dominată de frică.

Uneori, cîte un soldat se adresa unui civil: «*Urri, urri, davai*!» (ceasurile, ceasurile, dă-mi-le!). Un altul, beat, plasînd indexul drept pe o parte a gîtului: «*Schnaps, davai!*» Şi trebuia să te execuţi cu repeziciune.

25 aprilie – Pe aceeaşi stradă centrală din Oranienburg, ofiţerii se plimbă. Cînd îi acostăm, scot tutun din buzunare şi ne dau.

Astă-seară, pe Bernauerstrasse, au pătruns în locuinţe, au scos mobilele şi le-au dus în stradă. Le-au aliniat la distanţe foarte precise, apoi le-au dat foc. De ce? Am înţeles după aceea: ca să-şi antreneze caii să sară peste obstacole. Uimitor concurs hipic.

În fond, sînt fie agresivi şi cruzi, fie nişte copii mari. Şi tineri şi bătrîni, sînt atraşi de copii şi poţi face ce vrei dacă nu le atingi caii.

Mergînd să caute mobile în locuinţe, au găsit plăpumi de puf pe care le-au scos pe trotuare. Au adormit deasupra, dar mai întîi le-au spintecat cu cuţitul pentru a se aşeza pe fulgi.

26 aprilie – Unul dintre francezii noştri încearcă să apere o femeie pe care un rus voia s-o violeze. «Este soţia mea», îi spune. A fost împuşcat pe loc. S-au adunat oamenii în jurul cadavrului. Cuvînt de ordine general: să nu fie protejate nemţoaicele.

27 aprilie – Cei de la munca voluntară beneficiau de condiţii igienice bune. Cu noi nu era cazul. Nu aveam lavabouri, nici toalete. Dimineaţa, fiecare, chiar şi tinerele rusoaice îşi făcea nevoile afară, de-a lungul barăcii, chiar pe un ger de -25^0. Nici un incident, nici o poveste cu aceste fete. Cîteodată, ne cereau să le împrumutăm briciurile pentru a-şi înlătura murdăria. Asta-i tot.

Eram plini de paraziţi: păduchi obişnuiţi şi păduchi laţi.

Toate magazinele din oraş au fost prădate. Chiar şi noi luaserăm alimente. Ruşii nu păzeau decît tutungeriile, dar santinela le permitea francezilor să intre. Cînd ieşeam cu cartuşele de ţigări, nemţii ne urmăreau.

Fumam cu mare plăcere. Deveniserăm risipitori şi aruncam ţigările fumate pe jumătate. Germanii doreau să strîngă chiştoacele. Noi însă, le zdrobeam cu piciorul, procedînd la fel cum procedaseră şi ei de atîtea ori.

Am văzut un soldat rus care înşirase pe o măsuţă două duzini de ceasuri. Cu un cuţit, le desfăcea cu răbdare, apoi scotea rubinele, pe care le credea de mare valoare, şi le punea într-o punguţă de piele.

Unii dintre noi aveau cizme. Cînd le vedeau, ruşii ni le cereau, devenind insistenţi. Unui francez care i se plîngea spunînd: «Şi eu ce-am să fac?», rusul îi răspundea arătîndu-i pantofii unui trecător neamţ; francezul a aplicat imediat sistemul.

28 aprilie – Azi ruşii ne duc să refacem drumurile sau pentru corvoada de cartofi. Au venit doi ofiţeri şi ne-au spus: «Tu, tu şi tu!», apoi ne-au condus la un depozit de alimente să ne aprovizionăm.

Eram doar pe jumătate liniştiţi. Ne vor executa pentru furt? Nu, fiindcă atunci cînd am ieşit, ne-a filmat un cameraman de la *Actualităţile sovietice*. Am făcut cîţiva paşi, apoi ni s-a spus să ne întoarcem la depozit şi să punem totul la loc. În sfîrşit, ruşii ne-au lăsat să plecăm, dîndu-ne cîte o pîine la fiecare."

*

La 28 aprilie, generalul Berzarin, comandantul celei de a V-a Armate de şoc, este numit comandant al oraşului. Primul lui ordin este să oblige populaţia să rămînă pe loc, iar pe membrii Wehrmacht-ului, trupele SS şi SA, să se declare şi să se înscrie într-un registru.

La gara Anhalt se desfăşurau încă lupte. La fel, la castelul de la Charlottenburg şi în Alexanderplatz. Un număr de 25.000 de membri D.C.A. şi din *Tineretul hitlerist* se mai băteau pentru onoare. În rest, luptele încetaseră.

La 30 aprilie, ruşii ajung la Reichstag, Tiergarten, în plin centrul Berlinului.

Printre alţii, Smirnov, fost consilier al ambasadei sovietice de la Berlin pînă în 1941, căuta locul unde locuise, la negustorii Fadranski din Wilhelmshagen. În 1941, lăsase

acolo cîteva valize, pe care, ca prin minune, le-a regăsit. Cîţiva ani mai tîrziu, a fost numit ambasador la Bonn.

Soldaţii sovietici încep să aplice legea talionului, ca şi cum ar fi vrut să se răzbune pentru ceea ce li s-a întîmplat după ce Uniunea Sovietică a fost ocupată de germani.

Instrucţiuni severe date unităţilor interziceau răzbunările[1], dar imediat după încetarea luptelor a fost imposibil ca trupa să fie stăpînită.

Din 28 aprilie, generalul Benzarin interzisese „confiscarea bunurilor sau a obiectelor de valoare" fără autorizaţia comandantului de district. Dar cum poţi oare împiedica vînătoarea de ceasuri, devenită o adevărată competiţie?

Cît despre violarea femeilor, este greu de făcut un bilanţ precis. După cum constată Erich Kuby, „pentru germani, era o problemă importantă, pentru sovietici ea nici nu exista".

Cert este faptul că spitalele au avut de îngrijit numeroase cazuri de femei violate. Martorii exprimă opinii diverse şi contradictorii.

Elvira S.: „Auzisem că Goebbels şi colegii săi vorbeau despre violurile din Polonia şi din Prusia orientală, dar credeam că era vorba doar de propagandă. Am fost cu atît mai surprinse cînd mongolii ne-au agresat."

Christina F., pe care o cunoaştem deja, şi care trăia împreună cu mama ei rusoaică în cartierul Zehlendorf, ne spune:

„În fiecare seară, soldaţi veneau să bată la poarta adăposturilor. Atunci mama se arăta şi începea să-i interpeleze în ruseşte: «Ce căutaţi? Nu vă e ruşine? Nu aveţi ce căuta aici.»

Vorbea cu un ton energic care-i impresiona şi plecau ruşinaţi. Unii din ei chiar îşi cereau scuze, smiorcăindu-se."

Mărturia lui Hildegard S.: „În primele zile trebuia să ne ascundem în adăpost, fără să ne mişcăm zile întregi. Cei mai răi din toţi erau polonezii"[2].

Alţii spun că soldaţii din unităţile de şoc erau corecţi şi că cei de după ei s-au comportat ca nişte barbari.

Este sigur că unităţile de partizani şi-au făcut intrarea în oraş în cursul primelor zile din mai, îmbrăcaţi în chip divers. Suportaseră cele mai rele orori în ţara lor şi ţineau să participe la hăituială.

---

1. Instrucţiunile secţiilor politice ale frontului au fost publicate în *Ideologikaskaïa rabota K.P.S.S ne fronte 1941-1945*, Moscova, 1960.
2. Din I şi a II-a Armată din Wojsko Polskie.

În realitate, nu a fost o regulă generală. Era jocul dorinţei şi al hazardului. Este drept să se vorbească de sute de mii de violuri la un milion de berlineze, poate 10-20% mai mult. Trei sferturi din aceste crime au fost comise între 24 aprilie şi 3 mai.

Bărbaţii care s-au opus agresiunii au fost doborîţi pe loc. Unii au trebuit să asiste la violul propriilor neveste, fericiţi că nu au fost împuşcaţi la sfîrşitul acţiunii.

Puteau fi văzuţi frecvent trei soldaţi agăţînd o femeie pe care doi o ţineau pentru ca al treilea să profite de ea (afirmaţie aparţinînd generalului Barbystrasse la Reinickendorf).

Era vorba de cele mai multe ori de soldaţi beţi. În general, ofiţerii întreţineau legături cu cîte o femeie militar şi păreau să fie mai puţin „în pană". Deseori, erau însuraţi şi legătura stabilită era doar „pe durata războiului". O lege din 1944 preciza de altfel: „bărbaţii mobilizaţi nu puteau nici să divorţeze, nici să-şi recunoască la finalul ostilităţilor, copii nelegitimi".

Femeile din armată dirijau circulaţia sau lucrau în statele-majore. Erau deseori cochete şi cîteodată provocatoare.

Georges L. a văzut una care, la terminarea seviciului de poliţie rutieră, a făcut semn unui trecător, băiat frumos, ca s-o ia să facă un tur împreună.

Violul... nu era deci într-un singur sens...

Unele femei şi unii bărbaţi au înnebunit după aceste aventuri.

Ziua de 1 mai 1945 a reprezentat un „punct culminant". Ruşii băuseră enorm, vodcă, alcool şi tot ce au putut găsi pe la locuitori (apă de colonie, parfumuri etc.) Alcoolul mărea dorinţa şi diminua puterea, aşa încît, în acea zi actele de sadism au fost numeroase...

*

Nu mai exista securitate în oraş. La 22 aprilie, poliţia berlineză primise ordin să elibereze pe toţi deţinuţii de drept comun, pentru a-i înrola în *Volkssturm*.

Astfel că asasinii şi bandiţii umpleau străzile cu intenţia de a dezerta la prima ocazie şi prin orice mijloc. Povestea crimelor lor din acele zile fierbinţi rămîne să fie scrisă.

Lui Cornelius Ryan, care scria istoria ultimelor zile ale Berlinului, ruşii i-au declarat că nu pot nega că s-au petrecut violuri în timpul bătăliei. Istoricii sovietici precizau că autorităţile militare n-au putut ţine trupa în frîu, dar că cele mai mari atrocităţi trebuiesc puse pe seama ex-prizonierilor de

război sovietici eliberaţi o dată cu înaintarea ruşilor spre Oder, care nu aveau în cap decît un singur lucru: răzbunarea.

Redactorul-şef de la „Steaua Roşie", Pavel Troyanovski, i-a declarat lui Ryan:

„Bineînţeles că nu eram sută la sută gentlemeni. Văzuserăm prea multe."

Şi unul dintre redactori a rectificat:

„Războiul e război. Ceea ce am făcut noi nu e nimic în comparaţie cu ceea ce au făcut nemţii în Rusia."

Prizonieri germani în libertate, prizonieri sovietici eliberaţi, partizani ameţiţi, soldaţi sau dezertori ruşi, oricare ar fi fost motivul, faptele oribile sînt nenumărate.

Ryan a găsit două duzini de martori direcţi ai evenimentelor. Superioara de la Haus Dahlem, la sud de Berlin, a văzut în clinica sa de maternitate soldaţi violînd în mai multe rînduri femei însărcinate sau care născuseră recent. Numeroase mame sau fete de 10 ani au fost agresate de alte bestii dezlănţuite. Parte din ele şi-au deschis venele cu o lamă de bărbierit, pe cînd erau atacate.

Statistica sinuciderilor este edificatoare. Mulţi bărbaţi şi multe femei au preferat să-şi ia viaţa pentru a nu trebui să suporte sau după ce înduraseră aceste înjosiri nebuneşti. Numai în cartierul Pankow, în nordul oraşului, s-au numărat 215 sinucideri în trei săptămîni, dintre care cea mai mare parte au fost femei. De asemenea, bărbaţi pe care ruşii i-au constrîns să asiste la violul soţiilor lor. În oraş, totalul sinuciderilor între 7 şi 31 mai 1945 a fost de 5.234[1]. La acestea mai trebuie adăugat un număr de cca. 20.000 de decese prin criză cardiacă.

*

Dar să revenim la Pierre G., aflat la Oranienburg, împreună cu camarazii săi:

„1 mai. Am auzit multe focuri de armă. Era sărbătoare. După-amiaza, au început să danseze pe străzi. Adevărate spectacole folclorice.

2 şi 3 mai – Ne-au mobilizat pentru a nivela terenul unui aerodrom.

---

1. În cursul aceleiaşi perioade, au fost numeroase sinucideri la Dresda, dar şi în Germania occidentală: München (4.500), Frankfurt (600), Düsseldorf (321), de asemenea la Essen, Mannheim, Stuttgart.

5 mai – Era sărbătoare şi la statele-majore. Printr-o uşă întredeschisă am văzut subofiţeri care cîntau, cu femei din armata rusă dezbrăcate, aproape goale, aşezate pe genunchi.

6 mai – Azi ruşii s-au hotărît să ne dezinfecteze. Ne-au dus pe jos pînă la Bernau, apoi ne-au pus să ne dezbrăcăm în plină stradă. Toate hainele ne-au fost strînse în nişte chesoane mari, care au fost aşezate pe pietre. Apoi au aprins un foc mare dedesubt.

Am fost conduşi la etajul unei case mari, unde a trebuit să ne spălăm cu multă apă.

Cînd am coborît, la uşa casei, un rus cu o mătură lungă în mînă, pe care o înmuia în Cresyl, ne dădea repede 3 periaje la subţiori şi la încheietura picioarelor, ceea ce ne ardea şi ne făcea să alergăm spre a ne căuta hainele.

Totul ar fi fost perfect, dacă păduchii nu ar fi depus în cusăturile zdrenţelor noastre ouă, din care, cîteva zile mai tîrziu se năşteau alţii.

8 mai – Am fost duşi la Berlin, unde am întîlnit lungi coloane asemănătoare cu ale noastre. Precedaţi de ofiţeri ruşi pe cai şi încadraţi de santinele, am defilat mai multe ore... pentru *Actualităţile sovietice.*

Numai Dumnezeu ştie cu ce calificative am fost prezentaţi!"

*

La 15 mai, Jukov a decis să pună capăt exceselor. A adus de la Moscova o divizie de elită, necălită încă, încredinţîndu-i-se sarcina de a restabili ordinea publică.

Se pare că totul a reintrat în normal la sfîrşitul lui iulie. O sută de mii de berlinezi şi o sută de mii de ruşi şi-au pierdut viaţa în bătălia Berlinului.

*

La Oranienburg-Sachsenhausen se găsea de asemenea unul dintre primele lagăre de concentrare, creat în septembrie 1936 de Himmler. Aici era instalată administraţia centrală a altor douăzeci de lagăre de concentrare, precum şi o fabrică de bani falşi, un depozit de obiecte de valoare, ateliere de arme secrete (uraniu, de exemplu).

În 1945, în lagărul propriu-zis mai erau cam 36.687 deţinuţi. La ordinul lui Himmler, la 20 aprilie, garda SS încercase să facă să dispară fişierul tuturor deţinuţilor. Unul dintre ei – Eduard von Calic, iugoslav, om de încredere al lagărului, reuşise să-l ascundă într-o valiză pe care ruşii au descoperit-o la puţină vreme după aceea.

Prizonierii bolnavi, în număr de 3.000, rămăseseră în spitalul lagărului. Alţii, peste 33.000, fuseseră grupaţi în şiruri de 500 de bărbaţi şi duşi în direcţia Schwerin, la 206 km de Berlin, apoi către Lübek. Primiseră ca alimente – în total – o pîine de 1 kg la şase bărbaţi şi o cutie de conserve de 1 kg la opt oameni.

Acest nou *trek* compus din oameni subalimentaţi nu va fi decît o îngrozitoare cale spre moarte. Toţi cei care au încercat să fugă sau au căzut pe drum au fost omorîţi pe loc de gardieni. 8.487 au murit pe drum, dar ceilalţi au ajuns la Schwerin la 1 mai, îmbărbătaţi de zvonul că vor fi ambarcaţi la Lübek, după ce vor fi predaţi Crucii Roşii. De altfel, această organizaţie le asigurase o oarecare aprovizionare pe drumul către Schwerin.

În ziua de 2 mai, la ora 2 dimineaţa, americanii intră în Schwerin. Gardienii SS dispar. Prizonierii care au supravieţuit sînt salvaţi, cel puţin 3 din 4, deoarece un sfert din ei nu vor mai fi în viaţă în urma acestui marş diabolic.

La Oranienburg, unde mai rămăseseră 3.000 de deţinuţi bolnavi, ruşii au instalat o femeie cu rang de doctor-maior, la conducerea spitalului.

*

La Flensburg, Dönitz, surprins de numirea sa la conducerea statului, a reacţionat imediat. La 2 mai, ora 22,30, el a vorbit la radio Hamburg:

„Bărbaţi şi femei germani, soldaţi ai Wehrmacht-ului, Führerul nostru, Adolf Hitler a căzut. Poporul întreg este în doliu şi îi omagiază memoria.

Hitler a recunoscut pericolul bolşevismului. Şi-a consacrat viaţa spre a-l combate. Iată-l la sfîrşitul luptei şi al unei vieţi care nu s-a abătut niciodată de la drumul drept, în care se încadrează şi moartea sa eroică din capitala Reichului. Toată viaţa a fost în serviciul poporului german. Lupta sa împotriva bolşevismului nu a folosit doar Europei, ci întregii lumi.

Führerul m-a desemnat succesor. Conştient pe deplin de responsabilităţile mele, preiau comanda în aceste ore fatale. Prima mea datorie este să salvez poporul de distrugerea sa prin bolşevism şi, dacă lupta continuă, este numai pentru a îndeplini această sarcină. Atîta timp cît englezii şi americanii ne vor împiedica să ne realizăm scopul, ne vom apăra şi împotriva lor.

Englezii şi americanii nu se bat pentru propriile lor interese, ci şi pentru propagarea bolşevismului. Realizările

şi suferinţa poporului german sînt unice în istorie. În vremurile de restrişte ce vor veni, voi face tot posibilul pentru a face viaţa suportabilă curajoşilor noştri bărbaţi, femei şi copii.

Pentru aceasta, am nevoie de ajutorul vostru!

Menţineţi ordinea şi disciplina în oraşe şi sate. Fiecare să-şi facă datoria şi noi vom şti să alinăm suferinţele şi să evităm prăbuşirea. Dacă vom face tot ce ne va sta în putinţă, Dumnezeu nu ne va părăsi."

La radio Hamburg, anunţul morţii lui Hitler a fost precedat de *Amurgul zeilor* de Richard Wagner.

Ca să spunem adevărul, discursul lui Dönitz era foarte stîngaci pentru cineva care dorea să facă pact cu Vestul pentru a opri înaintarea sovietică.

Amiralul dorea să termine războiul şi să obţină victorii, astfel încît Germania să-şi poată salva existenţa politică. Cunoştea hotărîrile de la Yalta, care prevedeau împărţirea Europei şi cînd, în aceeaşi zi chiar, l-a însărcinat pe amiralul von Friedeburg să înceapă negocierile cu Vestul, era decis să continue lupta în Est, cît mai mult posibil.

Planul său era să permită unui număr cît mai mare de refugiaţi şi soldaţi să treacă din teritoriile estice către zonele ocupate de occidentali.

*

Pe data de 4 mai, la Cartierul General al lui Montgomery de la Lüneburg, Friedeburg semnează capitularea tuturor forţelor germane din nord-vestul Germaniei, din Danemarca şi Olanda. Două milioane cinci sute de mii de nemţi devin prizonieri.

De la Lüneburg, Friedeburg pleacă la Reims şi la 5 mai soseşte la Cartierul General al lui Eisenhower. De la 29 aprilie, armatele din Italia, apoi de la 5 mai, cele din nordul Alpilor, conduse de Kesselring, capitulaseră.

Misiunea lui Friedeburg, pe care Jodl vine să-l susţină din 6 mai, este să obţină o capitulare generală semnată cu Montgomery, pe tot frontul din Vest, fără a-şi lua nici un angajament privind frontul din Est. În caz de eşec, reprezentanţii lui Dönitz au misiunea să încerce să întîrzie cît mai mult posibil data intrării în vigoare a capitulării.

În timp ce Friedeburg şi Jodl discută cu Einsenhower, amiralul Dönitz trimite un emisar special pe lîngă mareşalul Schörner, la Volchow, în Cehoslovacia, pe colonelul Meyer-Detring. Schörner, care încă nu ştie că este şeful

suprem al armatei germane, se vede solicitat de colonel să continue lupta cît mai mult. Mareşalul era considerat de Hitler un om sigur, un nazist convins. Pe cît de ambiţios, pe atît de oportunist. Nu a încetat să dea dovadă de un mare zel naţional-socialist, ajungînd să organizeze în corpul său de armată cursuri de educaţie politică pentru ofiţeri şi subofiţeri. Guvernator al Atenei în 1941, el s-a făcut remarcat prin brutalitate; apoi în Norvegia şi, în fine, în fruntea statului--major personal al Führerului, s-a arătat întotdeauna complet lipsit de scrupule. Temut şi detestat, Hitler îl credea om de război prin excelenţă şi din acest motiv îl desemnase în postul de şef al armatei.

Cu toată revolta izbucnită pe 5 mai, la Praga, în spatele armatei sale, Schörner este în deplin acord cu colonelul Meyer-Detring. De altfel, semnează imediat ordinul de represiune brutală a insurecţiei; Praga trebuia recucerită.

Schörner era prevenit: îi rămîneau doar două zile pentru a termina manevra de retragere şi a-şi duce armata în liniile americane.

*

În tulburările de la sfîrşitul războiului, Heinrich Himmler a crezut împotriva tuturor că pentru el a sunat ceasul să joace un rol în fruntea Germaniei.

Se vedea – după Hitler – mediatorul obligat să încheie pacea între Reich şi occidentali.

În acest scop a încercat să ajungă la aliaţi prin intermediul vice-preşedintelui Crucii Roşii suedeze, contele Folke Bernadotte, aflat în vizită în Germania, exclusiv în scopuri umanitare.

Himmler a făcut oferta de capitulare începînd cu data de 23 aprilie 1945, la Lübeck, în localurile consulatului Suediei. Hitler nu va mai fi în viaţă peste trei zile, afirma Reichsführerul.

Şiret, contele a acceptat să transmită oferta, dar i-a cerut ca dovadă a bunăvoinţei, transferul în Suedia al danezilor şi norvegienilor internaţi în lagărele de concentrare. Reichsführerul a acceptat cererea şi l-a însărcinat pe generalul SS Schellenberg cu executarea. Nu era o treabă uşoară, deoarece prizonierii scandinavi erau repartizaţi în diferite lagăre, unele fiind foarte îndepărtate de nordul Germaniei.

Schellenberg a dat ordin să se transfere către portul Lübeck-Neustadt prizonierele evreice scandinave de la

Ravensbrück, aproximativ o mie[1], şi bărbaţii scandinavi din lagărul de la Neuengamme, de lîngă Hamburg[2].

La sfîrşitul lui aprilie, în portul Neustadt, 5.000 de supravieţuitori, dintre care 1.000 de francezi, au fost îmbarcaţi pe *Cap Arkona* (25.000 de tone) şi un număr de 2.800, dintre care 350 de francezi, la bordul unor mici ambarcaţiuni, ca *Thielbeck* (2.800 de tone), iar 2.000 s-au îmbarcat pe vaporul *Athen*. La 2 mai, vasele au plecat în direcţia Malmö (Suedia), unde pasagerii urmau să fie încredinţaţi Crucii Roşii suedeze.

La puţină vreme după plecare, au fost atacate de avioane R.A.F., care vizau orice ambarcaţiune germană. Vasele au răspuns prin artileria D.C.A. Avioanele de vînătoare nu au insistat.

Au revenit însă cu forţe noi a doua zi, la 3 mai ora 11, 35, adică 8 avioane de vînătoare-bombardiere Typhoon, zburînd la 3.000 m altitudine, în largul coastelor daneze.

Ofiţerul de rangul trei de pe *Theilbeck*, Schotmann, a notat că vasul *Cap Arkona* a fost atacat imediat şi că deţinuţii fluturau la hublouri cerceafuri, în chip de drapele albe. Totul a fost în zadar.

Bombele au căzut pe punte, urmate fiind de bombele cu fosfor care au incendiat vaporul. La bord s-a produs panică, deţinuţii – înconjuraţi de flăcări – reprezindu-se către punţile superioare, propagînd astfel incendiul cu şi mai mare repeziciune.

Cîţiva au sărit în mare pentru a ajunge înot la coasta care se vedea în depărtare.

La ora 14,30, o duzină de avioane de vînătoare-bombardiere britanice au revenit la faţa locului. *Cap Arkona* ardea cu flăcări imense. Drept urmare, a fost atacat vasul *Thielbeck* a cărui punte era acoperită de drapele albe. Rachetele au atins vasul sub linia de plutire. După 15

---

1. După Crucea Roşie Internaţională, nu erau printre ele, în aprilie 1945, decît 91 de norvegiene. Cele mai multe evreice erau de naţionalitate ungară.
2. Lagărul de la Neuengamme era condus de „Triunghiurile verzi" (prizonierii de drept comun). Prizonierii purtau pe spate un triunghi colorat indicînd categoria respectivă: roşu (politici), verde (drept comun), negru (criminali), violet (secte, Jehovah etc.), roz (homosexuali), galben cu vîrful triunghiului în jos (evrei).

minute, *Thielbeck* a început să se scufunde cu o înclinare la tribord de 30 de grade. N-au fost decît cîteva sute de supravieţuitori.

A doua zi, *Cap Arkona* continua să ardă. Toate bărcile de salvare şi plutele fuseseră distruse de foc. Vasul atingea fundul apei, aplecat la tribord. Numai cei care au reuşit să înoate pînă la ţărm au fost salvaţi: 350 din 5.000 de oameni.

Cele două escadrile R.A.F. care şi-au înscris aceste două victorii pe lista succeselor erau a 197-a (căpitan William Harding) şi a 198-a (căpitan John Baldwin), cu baza la Celle. Primul atac din 2 mai asupra lui *Cap Arkona* a fost întreprins de a 122-a escadrilă (căpitan Rumbold), cu baza la Fassberg.

Harding a fost învingătorul *Arkonei* şi Baldwin al lui *Thielbeck*. Baldwin a putut chiar să omologheze o a doua victorie, repurtată şi mai uşor. Zburînd pe deasupra portului Neustadt, a observat şi scufundat un vas-spital, al cărui coş era înfăşurat cu o mare cruce roşie. Era vasul *Deutschland* (21.000 de tone). La bord nu se aflau prizonieri şi echipajul a reuşit să se salveze la timp.

Puţinii supravieţuitori ai acestor tragedii povestesc scene îngrozitoare[1]: panica de la bord, întoarcerea la ţărm a supravieţuitorilor, prost primiţi sau respinşi de locuitori, neîncrederea în aceşti oameni în ţinută de prizonieri care ar fi putut fi nişte evadaţi.

După război, la Brunswick s-a desfăşurat un proces pentru judecarea lui Bertram, comandantul *Arkonei*. El se salvase *in extremis* înotînd împreună cu cîinele său. Cîinele a murit, dar căpitanul a supravieţuit.

Bertram a declarat că făcuse tot ce i-a stat în putinţă şi a precizat că atunci cînd prizonierii din lagărele de concentrare au încercat să scape înot sau cu cele cîteva bărci rămase, poliţiştii SS au tras asupra lor.

Fericiţi de victoria lor, aviatorii din R.A.F. au făcut un adevărat măcel printre aceste ambarcaţiuni ce încercau să-i salveze pe refugiaţi, ducîndu-i spre Danemarca sau Schleswig.

În zilele de 2 şi 3 mai, au scufundat în porturile Lübeck şi Kiel, adică pe toată coasta de la Eckernförde la Travenmünde, circa 28 de vapoare de toate dimensiunile; 8 vase comerciale au fost avariate.

---

1. De exemplu R. Goguel, *Cap Arkona*, Frankfurt, 1982; G. Schwarberg, în „Stern", mai-iunie 1983.

Obiectivul nu era oare acela de a da cît mai multe lovituri flotei germane, chiar cu preţul a numeroase victime civile inocente?

Cît despre refugiaţi şi prizonieri – inclusiv cei de război – nimeni nu va putea spune vreodată cîţi au murit în aceste împrejurări. Trierea prizonierilor scandinavi ordonată de Schellenberg n-a putut fi realmente executată, deoarece erau amestecaţi cu cei de altă naţionalitate care întrevăzuseră o speranţă de eliberare şi care, în consecinţă, s-au dat drept scandinavi.

Prezenţa printre morţi şi supravieţuitori a unora de naţionalitate rusă, franceză, belgiană, poloneză, daneză, olandeză, demonstrează faptul că în ultimele zile de război decimarea a devenit internaţională. Decimaţi pentru nimic!

*

În momentul cînd aliaţii şi ruşii au făcut joncţiunea de la Lübeck la Linz, la nivel local, s-a realizat o ajustare a zonelor de ocupaţie, fără ca populaţia să fie avizată. Într-o bună dimineaţă a lui 1945, cei care se găseau în zona aliată occidentală s-au trezit în zona rusească. Destinul lor a fost complet schimbat.

A fost prinsă astfel în această capcană şi văduva Kaiserului Wilhelm al II-lea al Germaniei, împărăteasa Hermina, prinţesă de Reuss.

Văduvă a unuia din prinţii de Schoenaich, omorît în 1914, ea se măritase în 1922 cu Kaiserul, exilat la Doorn, în Ţările de Jos. Această a doua soţie a lui Wilhelm al II-lea era cu 28 ani mai tînără decît el. Era – se spune – ambiţioasă şi agresivă, dar a fost pînă la moartea lui, survenită la 5 iunie 1941, o soţie devotată împăratului detronat.

Atunci cînd Hitler a ajuns la putere, Kaiserul şi soţia lui au crezut un timp în posibilitatea unei restaurări, dar speranţa le-a fost repede spulberată. Iar cînd nepotul Kaiserului, prinţul Wilhelm, fratele mai mare al lui Ludovic-Ferdinand, a căzut la 26 mai 1940 în cursul campaniei din Franţa, lîngă Valenciennes, şi a murit la spitalul din Nivelles, înmormîntarea – care a avut loc la 29 mai la Potsdam – a strîns o mulţime monarhistă de peste 50.000 de persoane. Hitler a spumegat de furie şi a ordonat excluderea din armată a tuturor Hohenzollernilor.

Încă o dată văduvă, în 1941, Hermina a decis să se reîntoarcă în Germania. Ea s-a instalat la castelul din Sarbor, în

Silezia, pe care nu l-a părăsit decît în martie 1945, înainte de sosirea ruşilor. A plecat apoi la Harz, în triunghiul Magdeburg-Goslar-Erfurt.

Acolo, la Roszla, într-o noapte de vară din 1945, americanii au retras bornele de frontieră cu cîţiva kilometri, fără să anunţe în vreun fel.

A doua zi, împărăteasa a fost arestată de ruşi şi deportată la Frankfurt pe Oder, unde a murit în mizerie, la 7 august 1947, în semidetenţie.

Nimeni n-a ştiut ce i se reproşa. Este adevărat că printre prinţii germani, mulţi au fost brutalizaţi de ruşi.

Fără a mai vorbi de ducele Georges de Saxa-Meiningen, mort în ianuarie 1946 ca prizonier de război în Siberia, sau de ducele Ioachim de Anhált, arestat de ruşi din motive necunoscute, internat apoi la lagărul de la Buchenwald, redeschis de ruşi, unde a şi murit în februarie 1947. De remarcat este şi dispariţia prinţului Rainier de Saxa-Coburg-Gotha, arestat la Budapesta şi despre care nu s-a mai ştiut nimic.

Ce se voia cu aceşti adversari ai lui Hitler? Nimic, decît să li se jefuiască bunurile, ceea ce nu poate avea vreo justificare, dar poate arăta că toate clasele trebuiau să plătească tributul lor răzbunării neiertătoare a sovieticilor.

9

PRAGA TRECE LA EST

Dacă Berlinul şi Viena sînt şi astăzi oraşe disputate şi surse de conflict, în mai 1945, Praga a intrat în mod indiscutabil în zona sovietică.

În momentul în care Praga avea să devină teatrul ultimelor lupte, situaţia era complexă.

În aprilie, Koniev a terminat eliberarea Slovaciei punîndu-l pe fugă pe Tiso cu ai săi.

La 31 martie 1945, la Moscova, Beneş a încheiat un acord pentru formarea unui nou guvern cehoslovac. El era urmarea unui acord încheiat la Kosice – unul dintre primele mari oraşe eliberate la 27 martie –, între cele patru mari partide (populist, socialist, naţional social-democrat şi comunist)[1]. Acest front naţional este desigur rusofil, dar nu exclude prietenia cu puterile occidentale.

Guvernul de la Kosice, prezidat de socialistul prosovietic Fierlinger, lăsa Armata Roşie să manevreze în Rutenia în aşa fel încît mişcările spontane să se manifeste în favoarea alăturării ţării la URSS. La 5 mai, el ordonă insurecţia generală în teritoriile ocupate şi încredinţează execuţia ei unui Comitet Naţional Ceh şi unui Consiliu Naţional Slovac.

În interiorul ţării încă ocupate, Rezistenţa comunistă a fost greu încercată de represiunea germană. Slăbiciunea efectivelor Partidului – 3.000 membri la Praga – nu permitea asigurarea unui succes rapid al acţiunii proiectate. Rezistenţa burghezo-naţionalistă, net mai numeroasă, dar mai puţin bine organizată, cu toată prezenţa ofiţerilor de carieră, este prost pregătită pentru o insurecţie.

În partidele tradiţionale, favorabile Occidentului, există o anumită neîncredere în ceea ce-i priveşte pe sovietici şi

---

1. Acordul de la Kosice prevede: două naţiuni, cehă şi slovacă; expulzarea minorităţilor germane şi ungare; economie dirijată; participarea comuniştilor la guvern (8 miniştri din 25).

sînt mari reticenţe cu privire la activitatea preşedintelui Beneş, a cărui stîngăcie din 1938 rămăsese în memoria tuturor[1].

După experienţa insurecţiei slovace din 1944, aceste partide ştiu că nu se pot aştepta ca Londra să le trimită arme sau cadre. Ele speră totuşi în intervenţia militară americană.

*

Ultimele zile ale ocupaţiei la Praga au fost marcate de evenimente revoluţionare şi sîngeroase.

La 2 mai 1945, Karl Hermann Frank, ministru de stat şi protector adjunct al Boemiei şi Moraviei, căruia generalul Kurt Daluege, şeful său şi succesorul lui Heydrich îi delegase toate puterile, a fost profund surprins de aflarea morţii lui Hitler.

Frank nu era o mare personalitate. German din Sudeţi, fusese în tinereţe reprezentantul unei edituri germane, apoi se instalase ca librar în oraşul său natal, Karlovy Vary (Karlsbad), unde luase parte la activităţile partidului german din Sudeţi al lui Konrad Henlein, devenind chiar lider parlamentar al mişcării.

La începutul activităţii sale, Frank dirijase poliţia protectoratului şi se remarcase prin spiritul său radical. Veghease ca în fruntea tuturor administraţiilor protectoratului (biroul preţurilor, direcţia pădurilor, poştă, calea ferată, birouri de muncă) să fie puşi funcţionari nemţi. Industria, băncile, sindicatele, oraşele, totul era trecut sub conducerea germanilor.

Întreprinderile comerciale şi industriale evreieşti au fost încredinţate şi ele conducerii germanilor din Sudeţi.

Au fost construite mari domenii funciare şi puse sub administraţia germanilor din Sudeţi. Astfel, de exemplu la Benesov, 43.000 ha au fost trecute în posesia germanilor, în vreme ce 24.000 de ţărani cehi fuseseră expulzaţi. Boemia şi Moravia trebuiau germanizate.

Toţi cehii care se opuneau acestei acaparări erau trimişi în închisoarea de la Pankrac sau în lagărul de concentrare de la Terezin.

Aceasta arată în ce măsură Frank era urît de populaţie. Represiunea ce a urmat asasinării protectorului Heydrich,

---

1. Benes, Dubcek... Drama Cehoslovaciei este că a fost condusă în crizele politice grave de şefi fără caracter.

de la 27 mai 1942, venea să accentueze şi mai mult resentimentele concetăţenilor săi[1].

În Boemia-Moravia, germanii din Sudeţi erau pretutindeni. Din toamna lui 1939, primarul Pragăi, Zenkl, fusese dus într-un lagăr de concentrare. Succesorul lui, Klapka, şi-a terminat mandatul pe eşafod. A urmat un german din Sudeţi, Pfitzner, profesor la Universitatea germană din Praga, care a făcut apel la sudeţi pentru a conduce administraţia municipală, uzina de gaz, electricitatea, casa de economii etc.

După dispariţia lui Hitler, totul devenise nesigur. K.H. Frank a dispus săparea de la palatul Czernin de sub colina care domină Praga, a unui tunel subteran care ducea pînă la fluviul Vltava – drag lui Smetana. Lucrarea s-a efectuat în mare secret şi servea probabil la o eventuală fugă a lui Frank[2]. Dar s-a văzut lipsit de noi instrucţiuni.

La 2 mai, Frank a luat avionul pentru a se duce să-l întîlnească pe Dönitz la Flensburg. Deoarece ostilităţile urmau să ia sfîrşit, nu era oare cazul să se cedeze protectoratul, fără să fie afectată substanţa vieţii economice, aşa cum o cerea Speer, contrar ordinelor lui Hitler transmise prin Bormann?

Cam aceasta era preocuparea lui Frank atunci cînd s-a prezentat la amiral. Răspunsul a fost afirmativ.

Dönitz dorea să abordeze alte probleme. El l-a mai reţinut pe Frank două zile.

„Poate fi instalat la Praga guvernul provizoriu?" întrebă amiralul deoarece unii îi sugeraseră o asemenea soluţie.

„În Cehoslovacia este gata să izbucnească o revoluţie, a răspuns Frank, lucid. Nimeni nu se va putea menţine multă vreme, nici pe plan politic, nici militar."

Apoi, a adăugat că faptul cel mai important era prezenţa la Praga a elementelor burgheziei cehe dispuse de frica bolşevismului să facă totul pentru a permite ocuparea Boemiei-Moraviei de către occidentali, şi nu de Armata Roşie.

---

1. E. Frank, *Karl Hermann Frank, Staatsminister im Protektorat*, Orion, Heimreiter 1982. După acest autor, K.H. Frank n-ar avea nici o responsabilitate în declanşarea represaliilor de la Lidice.
2. Acest subteran, care există încă, a servit după război la depozitarea arhivelor Ministerului de Externe. „Pe acolo, mi-a spus vechiul secretar al lui Jan Masaryk, s-au strecurat în secret oamenii care l-au omorît pe fostul meu şef, în cursul nopţii de 9 spre 10 mai 1948."

„Nu ar fi oportun să se ofere o capitulare anticipată americanilor?", a întrebat Frank.

„Nu este oare prea tîrziu pentru a spera în modificarea planurilor aliaţilor?" replică sceptic amiralul Dönitz.

S-a căzut de acord ca Frank să sondeze cercurile burgheze cehe, cu care avea contacte, dar că singura decizie nu putea fi decît aceea de a declara Praga un „oraş deschis".

„Cu mult curaj, notează Speer, deşi ar fi putut să dispară împreună cu Erich Koch în mulţimea de refugiaţi din Schleswig-Holstein, Frank a revenit la Praga."

La întoarcerea sa în capitala cehă, situaţia se înrăutăţise mult[1].

Populaţia nu mai ezita să-i atace pe toţi germanii izolaţi sau prost protejaţi. Întreg oraşul credea că Frank plecase şi că nu va mai reveni.

După zvonurile care circulau, se considera că germanii se vor retrage în cîteva zile şi că puterea va fi preluată de un guvern naţional ceh pentru a-i primi pe americanii aflaţi la 100 km de Praga.

Lida S. (de 20 de ani în acea epocă) a trăit toate aceste evenimente la Praga şi a ţinut un jurnal pe care a avut bunăvoinţa să ni-l încredinţeze.

„Noaptea de 4 spre 5 mai 1945.

În seara asta, maşini germane prevăzute cu porta-voce anunţă starea de urgenţă. Cetăţenii cehi sînt avertizaţi că este complet interzis să-şi părăsească locuinţele.

Imediat după apel, toată lumea a ieşit în stradă să discute.

Eu m-am dus în oraş, la Nove Mesto. În ţinută neglijentă, evident rătăciţi, soldaţii germani stăteau împreună cu cehii la mesele cafenelelor. Ascultau radioul.

Se spune că germanii au comis orori la Karlsbad (Karlovy Vary) şi că trupele SS îi urmăresc şi împuşcă pe dezertorii din Wehrmacht.

Pe stradă nu se vede nici măcar un singur civil german. Fără îndoială că stau ascunşi în case."

Imediat după întoarcerea la Hradschin, Frank a încercat să pună stăpînire pe situaţie, dar lucrurile deveniseră foarte încurcate.

---

1. Am consultat îndeosebi cele 69 de mărturii din *Ost. Dok.* cu privire la Praga (816 p.), 12 despre Eger (88 p.) şi 35 despre Marienbad (140 p.).

Comandantul oraşului Praga (*Ortskommandant*), generalul Toussaint, îşi pierduse orice autoritate. Cei din SS acţionau după bunul lor plac. Poliţia aştepta ordine fără să ştie de la cine. Soldaţii din Wehrmacht erau consemnaţi în cazărmi şi nu mai ieşeau. Este adevărat că păstrau controlul tuturor punctelor strategice din oraş.

Civilii germani – erau aproape 200.000 – care locuiau în oraş, se ascundeau în case. În după amiaza de 5 mai, cei din Rezistenţă au cercetat, cu armele în mînă, casă cu casă:

„Este interzis să ieşiţi. Trebuie să rămîneţi în pivniţe!"

Imprudenţii care se aventurau pe străzi, bărbaţi, femei, copii, erau conduşi în şcoli, cinematografe sau garaje, unde erau înghesuiţi cu brutalitate. La cel mai mic protest, recalcitranţii erau împuşcaţi.

Lidia S. îşi aminteşte că a văzut civili germani aliniaţi la un zid şi ameninţaţi cu moartea.

Împuşcăturile răsunau peste tot, în aer, la sol, cu ricoşeuri periculoase.

Înainte de a-i conduce în închisorile provizorii, cei din „rezistenţă" – lumea interlopă a oraşului – luau prizonierilor tot ce aveau de valoare, inclusiv veşmintele.

„Insurecţia a început cu adevărat vineri 4 mai. În cursul zilei, praghezii au ridicat toate plăcile cu indicaţii în limba germană, chiar şi indicatoarele de străzi. Unii proprietari au schimbat şi numerele de la case.

Sîmbătă 5 mai, ora 12,30, postul de radio, care era în mîinile insurgenţilor, anunţa: «Trebuie să ne ajutaţi. Sînt deja mulţi morţi în oraş. Trebuie să ne apăraţi.»

Ploua fără încetare. Cu toată ploaia, în cursul nopţii de sîmbătă spre duminică s-au construit peste tot baricade. Se spune că tancurile germane sînt la Benesov, gata să intre în Praga.

La radio continuă să se lanseze SOS-uri"[1].

În fapt, apelurile sînt contradictorii: uneori se cere încetarea focului, alteori se incită la luptă. Cîteodată, strigăte disperate, alteori anunţul iminentei sosiri a americanilor. La 6 mai, la prima oră, se cere – în limba rusă – ajutor armatei lui Vlasov.

Să reluăm jurnalul Lidiei S. Din adăpost, ascultă radioul şi părerile vecinilor.

„Duminică 6 mai. Plouă fără încetare.

---

1. Jurnalul Lidiei S.

Ora 17. La radio: «În aşteptarea trupelor lui Vlasov care sînt de partea noastră şi a americanilor. În cîteva ore, vom fi liberi. Ascultaţi-ne pe lungimea de 415 metri.»

Ora 19. Radioul face un apel de urgenţă la medici.

Ora 20. Radio Londra în limba cehă: «Armata rezistenţilor din Praga face parte din armata aliată»".

*

Închis în castelul Hradesany, înconjurat şi protejat de SS-işti, Frank nu făcea nimic. N-a declarat oraşul deschis şi nici n-a luat vreun contact cu guvernul protectoratului. Deşi ar fi putut să negocieze plecarea imediată a nemţilor, soldaţi şi civili, în schimbul unei încetări a focului sau a armistiţiului, garantînd măcar viaţa civililor, el rămînea tăcut, neputincios, lăsînd evenimentele să-şi urmeze cursul lor tragic. Din acel moment, Frank îşi va merita soarta despre care, poate, avea o premoniţie: moartea.

*

Dar care era poziţia militarilor germani la data de 6 mai 1945?

Grupul de armate Centru, aflat pe teritoriul cehoslovac, se compunea din 900.000 de oameni, conduşi de mareşalul Schörner, al cărui Cartier General era la Josephstadt (Josefov) în Boemia.

Repliat din Silezia şi din Saxa, în spatele Munţilor Metaliferi (Erzgebirge), Schörner, avertizat în sfîrşit că Führerul l-a avansat prin testament la rangul de şef suprem al armatei, a luat contact cu amiralul Dönitz la Lüneburg. L-a trimis pe şeful său de stat-major, Natzmer, şi aceştia au conferit în zilele de 2, 3 şi 4 mai.

Natzmer a revenit la Josephstadt cu un consemn precis: „Se atenţionează trupele asupra faptului că au datoria să asigure nu numai propria lor protecţie, ci şi pe aceea a milioanelor de bărbaţi, femei şi copii germani, care n-au avut încă timpul să se refugieze în zona americană.

Dacă o suspendare a ostilităţilor a fost încheiată de către armatele din nord, din vest şi din sud, este datorită faptului că o continuare a luptei împotriva adversarului occidental a devenit fără obiect. Singurul obiectiv al războiului este de a salva cît mai mulţi germani de bolşevizare şi sclavie.

Este misiunea cea mai sfîntă pe care o puteţi îndeplini, în memoria Führerului nostru, pentru salvgardarea poporului german. Toată acţiunea noastră politică şi militară, precizează

amiralul Dönitz, trebuie să evite nimicirea poporului german. Cel ce caută numai salvarea lui sau a camarazilor săi, compromite salvarea comunităţii. El se face vinovat de trădare faţă de poporul german şi se expune sancţiunilor care se aplică trădătorilor.

Dacă vreţi să îndepliniţi cu bine această importantă sarcină, sînt mai necesare ca niciodată o disciplină de fier şi solidaritatea clipă de clipă. Poporul german vă va fi recunoscător."

Aşa după cum îl asigurase Natzmer pe Dönitz, armata de Centru nu putea rezista decît două săptămîni.

Era deci cazul ca Schörner să bată în retragere, protejînd civilii germani şi străduindu-se să ajungă cu oamenii săi la liniile americane din vest.

*

Pretutindeni, *trek*-urile din Slovacia, Saxa, Polonia şi Silezia se revărsau acum spre Boemia şi Moravia.

Frank Kuhn, inginer agronom din Jägerndorf, îşi aminteşte :

„Din iarnă, începuse o defilare fără sfîrşit. Refugiaţii lucrau în ferme cîteva ore, apoi îşi reluau ruta. După primele căderi de zăpadă, au trebuit să abandoneze o parte a bagajelor din căruţele prea încărcate.

Cirezile de vite urmau acelaşi drum; dar, obişnuite cu grajdurile, animalele mureau pe parcursul sutelor de kilometri de drum, neavînd hrană şi, deseori, nici apă. Drumul era presărat cu nenumărate cadavre.

În martie, cînd frontul s-a apropiat – se auzea deja bubuitul tunurilor –, am plecat şi noi, cu un minim de bagaje necesare, împreună cu caii şi nutreţul lor.

Am ascuns sau îngropat obiectele preţioase. Nu le vom mai găsi niciodată, deoarece alţi germani, rămaşi pe loc, le-au furat.

Ruşii ne-au ajuns din urmă. Mulţi civili au fost atunci deportaţi în Rusia, pentru muncă obligatorie"[1].

L.R. a trăit evenimentele la Wagstadt (Bilovec):

„În ianuarie 1945, am văzut civili venind în fugă din regiunea Katowice. Şcolile se închiseseră, iar muncitorii şi funcţionarii fuseseră luaţi în *Volkssturm*. La începutul lui februarie, S.A. a evacuat femeile şi copiii în camioane, în

1. *Ost. Dok.* IV, 2.

afara zonelor ameninţate. Şcolile au fost transformate în tabere de trecere, atunci cînd nu serveau ca spitale militare. Operaţiunile s-au desfăşurat în ordine, în oraşele ce urmau să ne primească familiile.

În martie şi aprilie, frontul s-a apropiat, însoţit de bubuiturile de tunuri, nopţile erau luminate de incendii îndepărtate. La noi era instalat grupul de armate Schörner.

Intendenţa armatelor hrănea oamenii din *Volkssturm* care nu aveau familie. La sfîrşitul lui aprilie, oraşul a fost mitraliat de aviaţia rusă. Armatele lui Schörner au plecat spre vest. A fost sfîrşitul perioadei de calm.

Am evacuat ultimele femei şi copiii rămaşi cu camioanele şi trenurile, către Liebau [Libiva]. La 30 aprilie, au plecat şi cei din urmă bărbaţi, ducînd cu ei, din ordinul Partidului nazist, vitele care, de altfel, mureau de foame în grajduri.

Începînd cu 5 mai, la Liebau, avioanele ruseşti au bombardat, făcînd morţi şi răniţi. Am văzut apoi sosind o femeie, de la Wagstadt. Era aproape nebună de frică: ne-a povestit ce a însemnat acolo venirea ruşilor şi cum au fost violate femeile rămase acolo."

Trebuie să notăm că ruşii nu făceau în Cehoslovacia aliată şi prietenă, nici o diferenţă între cehi şi germani: pentru soldaţi, era vorba de o ţară cucerită, la fel ca în Evul Mediu.

*

Grupul de armate Centru era compus din 62 de divizii, dintre care 16 de blindate. El dispunea de 2.200 de tancuri şi de 1.000 de avioane, dar de slabe rezerve de carburant. Ruşii, Fronturile ucrainene 1, 2 şi 3, le opuneau 17 armate, plus 3 armate blindate şi 3 flote aeriene: în total, un milion de oameni, 1.800 de tancuri şi 4.000 de avioane, bine dotate cu carburant.

În după-amiaza zilei de 6 mai, o nouă armată a venit să se alăture apărării germane, fără însă a recunoaşte autoritatea mareşalului Schörner: „armata rusă", a generalului Vlasov.

Prima sa divizie, comandată de generalul Buniatcenko, s-a instalat în Cehoslovacia la finele lui aprilie. Ea a avansat apoi pînă la 50 km de Praga, în care şi-a făcut intrarea la 6 mai.

Cine este Vlasov? De ce refuză să se supună ordinelor lui Schörner? Generalul Andrei Vlasov, făcut prizonier de nemţi la 13 iulie 1942, era unul din cei mai remarcabili ofiţeri superiori din Armata Roşie.

Acest uriaş (1,96 m), născut în 1900, fiul unui tînăr din Nijni-Novgorod, făcuse carieră în cadrul Armatei Roşii. Consilier militar al lui Ciang-kai-shek, alături de care a lucrat cu generalul Falkenhausen, în 1938-1939, avea să ia mai apoi conducerea celei de a 99-a divizii motorizate la Kiev, din care a făcut un model.

Partizan convins al regimului sovietic, beneficia de stima personală a lui Stalin. Dovada: atunci cînd jurnalista Eve Curie a sosit la Moscova, în 14 ianuarie 1942, pentru realiza un reportaj în presa americană, Stalin l-a chemat pe colonelul Boltin din serviciul de informaţii al Stavka:

„O veţi conduce pe front, unde îi veţi prezenta pe doi dintre tinerii noştri generali, cei mai dinamici: pe severul nostru Rokosovski şi pe fidelul Vlasov. Sînt oameni de mare viitor şi o vor impresiona aşa cum trebuie!"[1].

Aşa s-a întîmplat. Eve Curie a raportat impresiile sale (omiţînd să-l citeze pe Vlasov) atît în „New York Times" cît şi într-o carte[2].

În decursul bătăliei pentru Moscova, Vlasov[3] a comandat cu brio Armata XX. La sfîrşitul bătăliei de la Volkov, cînd era în fruntea celei de a II-a Armate de şoc, a fost făcut prizonier, după ce a refuzat să-şi abandoneze oamenii aflaţi în dificultate şi să se salveze plecînd cu un avion. „Dezertarea" l-ar fi făcut pasibil de pedeapsa cu moartea.

În realitate, el reflectase şi îi reproşa lui Stalin:

- epurarea neraţională, absurdă, din Armata Roşie;
- regimul poliţist[4];
- excesele sîngeroase ale colectivizării;
- politica şovină rusă împotriva minorităţilor naţionale.

Internat ca prizonier de război de germani, fără să se manifeste în nici un fel la început, dar reperat de serviciul de propagandă din Wehrmacht, a acceptat să ducă împreună

---

1. Mărturie a generalului Boltin, în 1977.
2. *Voyage parmi les guerriers*, Paris, 1946.
3. Numele său este astăzi şters din istoria oficială sovietică, care menţionează numai: „A XX-a Armată, al cărei şef de stat-major era generalul Sandalov" (numele lui Vlasov este omis). Cu toate acestea, Vlasov salvase de trei ori armata sa de încercuire şi Stalin se gîndea să-i încredinţeze comanda frontului de la Stalingrad.
4. Din 1826 pînă în 1905, regimul ţarist executase 894 de prizonieri politici. Din primele luni ale revoluţiei din octombrie, victimele au căzut cu sutele de mii; sub Stalin, cu milioanele.

cu Germania lupta împotriva lui Stalin şi să militeze în favoarea unui proiectat guvern naţional rus.

Un mic grup de nemţi clarvăzători şi-au dat seama imediat de avantajul pe care-l puteau trage din rebeliunea lui Vlasov, mai ales după bătălia de la Stalingrad. Partizanii lui Rosenberg şi ai lui Himmler vedeau lucrurile în alt fel, represiunea şi opresiunea hitleristă succedîndu-se celei staliniste.

Nevrînd să tranşeze nimic înaintea victoriei, Hitler îi lăsă şi pe unii şi pe alţii să acţioneze simultan, încît armata s-a mulţumit să-i utilizeze pe Vlasov şi pe prietenii săi pentru incitări la dezertare în Est şi la activităţi de o importanţă secundară în Vest. La 8 iunie 1943, la Berghof, sătul de imputări, Hitler a respins principiul creării unei armate de eliberare ruse sub comanda generalului Vlasov.

Generalul a fost atunci lăsat deoparte şi cei 800.000 ruşi care îl urmaseră ca voluntari au fost transferaţi în Vest şi afectaţi unei sarcini auxiliare: construirea zidului Atlanticului. Totul s-a schimbat din momentul cînd a început retragerea în Est.

În iulie 1943, Vlasov era la odihnă, ca civil, în staţiunea balneară bavareză Ruhpolding, în apropierea lacului Tauben.

Se afla la Stift Zell (azi Heim der Stadt Nürnberg), un centru de convalescenţă al marilor răniţi din SS. Centrul era condus de dna Adelheid (Heidi) Bielenberg, văduva unui medic-maior din Waffen-SS, căzut pe frontul de Est. Ea locuia împreună cu fiul său, Frauke, pe atunci în vîrstă de 10 ani.

„Heidi" era o blondă sportivă, foarte îngrijită, înţeleaptă şi plină de bun-simţ. Seara, cînta la pian sau acordeon şi era dotată cu o voce frumoasă, deşi nu foarte puternică. Nu era lipsită de ambiţie şi dorea să se mărite din nou.

Vorbea ruseşte, dar Vlasov, în decursul vacanţelor sale forţate, învăţase germana şi o vorbea destul de bine. Toamna, generalul a aflat de la prizonieri că soţia sa fusese spînzurată de mult.

Heidi Bielenberg a ştiut să găsească gesturile de consolare faţă de acest om sentimental – ca toţi ruşii – pentru a-l face să renunţe la a căuta în băutură consolarea şi adevărul.

A urmat o căsătorie, ne spun martorii, care l-a schimbat complet pe Vlasov, făcînd din generalul rebel un om încrezător în noul său viitor [1].

---

1. Stryk-Strykfeldt, *op. cit.*; J. Thorwald, *Die Illusion*, Zurich, 1976, pp. 234-237; *Amintirile lui Bielenberg*, in „Schweitzer Illustrierte Zeitung", nr. 2, Zofingen, 1951.

Evenimentele s-au succedat rapid: debarcarea reuşită a aliaţilor în Normandia (6 iunie 1944), atentatul eşuat contra lui Hitler (30 iulie 1944) şi, mai ales, veştile catastrofale de pe frontul din Est.

La 16 septembrie 1944, Vlasov a fost convocat de Himmler la cartierul general din Rastenburg. Reichsführerul, ca şi Goebbels, de altfel, îşi schimbase părerea: deoarece armata germană părăsea teritoriul rus, venise timpul să se amplaseze un „de Gaulle rus", cu un comitet de eliberare rusesc şi zece divizii.

Vlasov devenea un aliat şi un fel de şef de guvern *in partibus*. „Insignele din est" nu vor mai fi aplicate prizonierilor şi lucrătorilor ruşi[1].

În plus, Vlasov a cerut reîntoarcerea în Germania a batalioanelor de voluntari staţionate în Franţa, Olanda şi Belgia[2], ceea ce a fost acceptat, după sfîrşitul lui septembrie.

În toamnă, Vlasov a constituit un Comitet pentru eliberarea popoarelor Rusiei (K.O.N.R); la 14 noiembrie 1944, l-a prezentat în cursul unei şedinţe solemne ţinute la Hradschin, în Praga, unde a citit un manifest[3]. Apoi s-a întors la statul său major din Berlin.

Din 19 noiembrie, el a fondat în tabăra de la Münsingen, lîngă Reutlingen, prima divizie rusă, şi a pus în fruntea ei

---

1. La 20 iulie 1942, OKH hotărîse să-i însemne (ca pe animale) pe prizonierii de război sovietici printr-un unghi ascuţit de 45^0 cu latura de 1 cm, trasat pe fesa dreaptă, la o palmă de separarea celor două fese, prin întrebuinţarea unei lanţete cu tuş (*Crimă metodică*, piesa 77). La 1 octombrie 1942, purtarea unui „drep-tunghi cu un cadru alb-bleu pe fond bleu şi a cuvîntului «est» marcat cu alb" devenise obligatorie pentru toţi muncitorii sovietici din Germania (*ibidem*, piesa 106).
2. În acea epocă, 470.000 oameni din cei 650.000 ai „batalioanelor din Est" se găseau în Franţa, Belgia şi Olanda, afectaţi unor lucrări auxiliare sub comandă germană (batalioane de muncă sau de luptă contra *maquis*-ilor). Este adevărat că 8.000 dintre ei s-au alăturat rezistenţei franceze. Ansamblul celor 160 de batalioane din Est cuprindea 110.000 de turkmeni, 110.000 caucazieni, 60.000 cazaci, 35.000 tătari şi ruşi, ucraineni şi bieloruşi. Erau atunci 77 de batalioane: la Lyon, Castres, Mende, Chaumont, Couvin, Anvers etc., în Italia şi Iugoslavia. După debarcarea din Normandia, au fost aduşi în Germania.
3. Vezi Anexa 17.

pe colonelul Buniatcenko (viitor general); apoi, la 14 ianuarie, în tabăra de la Heuberg (Baden), a înfiinţat a 2-a divizie, sub comanda generalului Sveriev.

Divizia 1 a fost angajată pe Oder, unde şi-a demonstrat calităţile, retrăgîndu-se apoi în direcţia Praga, unde şi-a făcut intrarea la 6 mai.

*

La 28 ianuarie 1945, serviciile lui Goebbels anunţau că armata rusă comandată de generalul Vlasov nu mai făcea parte din Wehrmacht. Era o forţă independentă sub ordinele K.O.N.R. Buniatcenko, „cap tare" de ucrainean, se retrăsese la 500 km, în spatele Munţilor Metaliferi, Erzgebirge.

Mareşalul Schörner a cerut să fie predaţi pentru a fi executaţi imediat, dar ruşii i-au protejat cu cele zece mii de piepturi. Schörner nu avea nici o putere asupra ruşilor, încît a trebuit să renunţe.

Divizia Buniatcenko ajunsese la 29 aprilie la Kosojedy, la nord de Praga, unde aştepta desfăşurarea evenimentelor.

De altfel, avansul rapid al americanilor în Bavaria obligase la evacuarea taberelor de antrenament ale K.O.N.R. (de la Münsigen şi Heuberg). Aceasta a avut ca rezultat plecarea celei de a 2-a divizii a lui Sveriev şi a corpului aerian (fără avioane) al colonelului Malzev către Cehoslovacia. 22.000 de oameni au luat drumul spre Praga, via Linz.

În acest moment al războiului, înfrîngerea Germaniei nu mai putea fi pusă la îndoială şi ruşii lui Vlasov se întrebau care va fi viitorul lor. Să se predea sovieticilor? Anglo-americanilor? Va fi oare un conflict între anglo-saxoni şi sovietici, în care să aibă şi ei un rol?

Prima soluţie era exclusă, a doua problematică. Vlasov şi camarazii săi se agăţau de a treia soluţie, speranţă împărtăşită şi de nemţi.

Încă mai erau la Kosojedy cînd, la 6 mai, ofiţeri din Rezistenţa naţională cehă au venit să le ceară – apel confirmat şi de Radio Praga – să participe la apărarea oraşului Praga[1]. Răspunsul a fost afirmativ.

*

La 6 mai, gauleiterul Hanke, devenit prin ultima decizie a Führerului succesorul lui Himmler în postul suprem de la SS şi de la poliţie, a aterizat pe aerodromul din Praga. Obiectivul său era să-l contacteze pe Dönitz la Flensburg,

---

1. K. Bartosek, *The Prague Uprising*, Prague, 1965.

deoarece, teoretic, avea rol de ministru în guvernul său. Să fi fost oare numirea sa confirmată?

Aerodromul din Praga era centrul unor lupte aproape permanente. Cei din Rezistenţă trăgeau asupra trupelor SS care apărau acest loc strategic.

Treptat, poziţia n-a mai putut fi apărată şi, la un moment dat, SS-iştii se hotărăsc să se retragă. O pornesc spre Vest, pe ruta Karlovy Vary, către zona Sudeţilor.

Pe drum, batalionul va fi hăituit de partizani. Hanke se află încă printre ei, ca un combatant anonim.

Cînd batalionul ajunge la 7 mai la Neudorf (Nova Ves), lîngă Pilsen, într-un sat înconjurat de pădure, se produce o ambuscadă dură. Hanke va muri acolo, ca un necunoscut, printre alţi SS-işti.

*

Gauleiterul de Saxa, Martin Mutschmann, părăsise la rîndul său capitala, Dresda, la 7 mai, puţin înainte de intrarea sovieticilor. Ultimele sale afirmaţii, datate 5 mai, anunţau o mare ofensivă care îi va împinge pe ruşi înapoi în Est. Pînă în ultimul moment, el a păstrat podurile peste Elba, pentru a împiedica trecerea refugiaţilor către Vest.

Începînd cu vara anului 1922, Mutschmann a fost unul din primii susţinători financiari ai lui Hitler – era patronul unei fabrici de dantelă cu 600 lucrători, la Plauen. A părăsit Dresda cu maşina, dorind să ajungă la cabana sa de vînătoare din Fichtelgebirge, lîngă Tellhaüser.

Multă vreme s-a crezut că a fost arestat şi făcut prizonier de vreo patrulă a Armatei Roşii, pe autostrada de la Şemnitz şi că ar fi murit într-un lagăr de prizonieri în Uniunea Sovietică, în noiembrie 1947. Azi, familia sa din Germania Democrată are o altă convingere: s-ar fi refugiat într-o cabană de vînătoare, unde a trăit un timp. Un denunţ, care a făcut să i se cunoască ascunzătoarea, l-a determinat să se spînzure, aşa încît ruşii, sosind la faţa locului, i-au găsit numai cadavrul.

*

Ruşii lui Buniatcenko îşi făceau deci intrarea în capitala cehoslovacă.

În Praga, străzile erau pline de lume. Chiar din dimineaţa zilei de 6 mai, elementele turbulente ale populaţiei au început să-i alunge pe civilii nemţi care, neînarmaţi, erau incapabili să se apere.

În mulţime, se vedea deseori apărînd cîte un civil german, urmărit de cîţiva derbedei care aruncau în el cu pietre, veselă sau sticle. Alteori nemţoaicele, bunicile sau fetele tinere, erau tunse, dezbrăcate şi acoperite apoi de zvastici desenate cu gudron.

În exteriorul oraşului, *trek*-urile venite din Saxonia sau Silezia erau oprite *manu militari* de cei din Rezistenţă, care mai întîi le furau caii, apoi îi închideau pe refugiaţi în închisori sau stadioane.

Împrejurul locurilor unde Wehrmacht-ul îşi mai păstra punctele strategice, soldaţii revoltaţi de ceea ce vedeau, încercau – cîteodată cu succes – să organizeze o ieşire din cinematografele sau garajele unde erau înghesuiţi fără nici o hrană, civili germani. Soldaţii îi luau cu ei şi îi protejau de excesele populaţiei, măcar pentru o perioadă de timp.

*

La început, intrarea ruşilor în Praga a fost triumfală. Din ajunul zilei de 5 mai, urmînd chemării făcute prin radio care, la ora 12,33, dăduse semnalul insurecţiei, rezistenţii cehi ocupaseră podurile, centrala telefonică şi mai multe gări. Se aşteptau însă la un contraatac şi de aceea apelaseră la Vlasov.

Ruşii au fost primiţi cu flori şi vodcă, dar aproape imediat au trebuit să facă faţă atacurilor venite din partea trupelor SS. Printre diviziile Waffen SS se găseau şi mulţi fanatici. Astfel, divizia 14 din Galiţia era compusă din ucraineni, diviziile 15 *Lettland* şi 19 *Latvia*, erau compuse din letoni, a 2-a *Estland*, din ucrainieni şi a 30-a *Weissruthenien* era formată din *Volksdeutechen* (ruşi de origine germană) şi din bieloruşi.

În Moravia, divizia 30, confruntată cu Armata Roşie, dispăruse practic, imobilizată fiind între sovietici şi partizani.

Divizia 19 apărase Kurlanda cu cele din urmă forţe ale sale. Ceea ce mai rămăsese din ea se îmbarcase la timp spre Danemarca. Cea de a 15-a divizie a fost nimicită la Berlin.

Divizia a 14-a revenise la Praga, ca şi cea de a 20-a.

Aşa cum SS-iştii lituanieni se arătaseră neiertători cu polonezii din Galiţia, estonienii au văzut roşu cînd i-au observat pe ruşii lui Vlasov purtînd uniforme germane. Erau alergici la toţi ruşii, indiferent de organizarea lor. Oare nu erau şi aceştia nişte trădători?

Fără să ezite, au început să tragă. Pe străzile Pragăi s-au angajat lupte grele între Vlasov şi SS *Estland*.

Rezistenţii naţionalişti cehi simţeau că situaţia era încă în avantajul lor.

La 6 mai 1945, armata lui Patton se afla la mai puţin de 100 km de Praga, iar cea a lui Koniev, la 200 km. În timp ce insurecţia izbucneşte în capitală şi circa 30.000 de persoane construiesc 1.600 de baricade, Eisenhower nu are intenţia să treacă dincolo de linia Karlovy Vary-Pilsen--Budejovice. El nu ţine cont în nici un fel de scrisoarea pe care Churchill i-o adresează la 7 mai:

„Sper că planul dvs. nu vă interzice să ajungeţi la Praga, dacă aveţi trupele necesare şi dacă nu întîlniţi ruşi în drum. Credem că nu aveţi intenţia să vă condamnaţi la imobilitate, dacă aveţi mijloacele dorite şi terenul este liber în faţa dvs."

Cu toate acestea, Eisenhower i-a scris generalului Antonov, şeful statului-major general al Armatei Roşii, la 5 mai:

„Sîntem gata să înaintăm în Cehoslovacia dacă situaţia o cere, pînă la Vltava şi Elba, cu scopul eliberării malurilor occidentale ale acestor rîuri."

A primit următorul răspuns:

„Pentru a evita orice confuzie, rugăm nu faceţi ca armatele aliate să depăşească în Cehoslovacia linia fixată iniţial"[1].

Ike va fi totuşi depăşit de iniţiativele lui Patton.

Să-l ascultăm pe Josef Smerkovsky, vicepreşedintele Consiliului Naţional Ceh:

„Luni, 7 mai, tancurile americane pătrund în Praga. Eu negociam cu americanii, în prezenţa cam a 10 membri civili şi militari din Consiliul Naţional Ceh. Ni se transmisese un mesaj al generalului Patton, care spunea că unităţile blindate erau gata să intre în Praga, marţi 8 mai, la ora 4, şi să zdrobească rezistenţa germanilor, cu condiţia unei cereri a Consiliului Naţional Ceh în acest sens. Unii membri C.N.C. au strigat: «Ura! Să mergem la Patton!» Dar noi ceilalţi, am realizat imediat pericolul politic al unei asemenea oferte. Ne-am dat seama de fapt, că a lăsa să intre armata americană în Praga echivala cu a face din ea eliberatoarea capitalei. Era o importantă opţiune politică în favoarea burgheziei... Ţinînd cont de consecinţele politice ale unei eventuale ocupări a Pragăi de către americani, am crezut că este cazul

---

1. *H.G.S.P.*, pp. 238-239; Koniev, *op. cit.* De fapt, rezistenţii naţionalişti cehi, ca şi Vlasov de altfel, ignoră ceea ce a fost convenit între cei *Mari* la 11 februarie 1945, la Yalta: Praga, ca şi Berlinul şi Viena, se vor găsi în sectorul controlat de URSS (planul *Eclipsa*).

să dăm un răspuns negativ şi nu am trimis nici o delegaţie la Patton. Am cerut totuşi americanilor să ne livreze arme, ceea ce ei au refuzat, dovedind astfel că oferta lor avea un prioritar caracter politic. Istoria multor ţări arată de cîte complicaţii serioase a fost scutită Cehoslovacia, prin faptul că noi nu am acceptat oferta americană"[1].

Acestea erau deci convingerile comuniştilor. În cealaltă tabără, Stalin îl presează pe Koniev să elibereze Praga. Trupele germane converg către oraş din trei direcţii.

Trupele Fronturilor 1, 2 şi 4 ale Ucrainiei trec peste dispozitivul lui Schörner, dar trebuie să escaladeze Munţii Metaliferi, pentru ca să atace în bune condiţii, în aşa fel încît să evite ca germanii să facă o mişcare către vest, spre a se întîlni cu Patton.

La Praga, confruntările continuă între trupele SS estoniene şi ruşii lui Buniatcenko.

În paralel, cei 200.000 de civili germani rezidenţi în Praga şi cele trei milioane care locuiau în Sudeţi, Boemia şi Moravia, fac obiectul a numeroase acte de violenţă din partea cehilor animaţi de un spirit de răzbunare exacerbat.

În acelaşi timp, partizanii cehi comunişti, protestează împotriva cehilor care colaborează cu cei din divizia *Vlasov*. Unele dintre grupările insurgente din Praga fac demersuri pentru a negocia un armistiţiu cu ministrul de stat Frank, ultimul conducător german, pentru a evita distrugerea oraşului[2]. Această încetare a focului nu va fi aplicată de Rezistenţă, comuniştii acuzîndu-i pe ceilalţi de laşitate.

*

Vlasov, care se aştepta la ce-i mai rău de cînd americanii au renunţat să înainteze spre Praga, trimite doi emisari (pe mareşalul Malîşkin şi pe căpitanul german Stryk-Strikfeld) înaintea americanilor, ca să trateze soarta ce le va fi rezervată.

Ajunşi la Nesselwang, la frontiera austriacă, cei doi întîlnesc avangărzile celei de a VII-a armate U.S. Li se pune un bandaj pe ochi şi sînt conduşi în jeep, pînă la generalul Patch.

„Soldaţii dvs. vor fi trataţi ca prizonieri de război în captivitate americană, declară Patch.

---

1. *Dejiny a souscasnost, Praga*, aprilie 1965.
2. Armistiţiul, negociat de membrii Consiliului Naţional Ceh, prevedea nedistrugerea oraşului, în schimbul dreptului acordat germanilor de a trece liberi în vestul oraşului.

— Asta înseamnă, stimate general, că ruşilor li se vor aplica condiţiile Convenţiei de la Geneva? întreabă Stryk--Strikfeld.

— De ce această întrebare?

— Deoarece, după primul război mondial am făcut parte din Comitetul internaţional al Crucii Roşii; deoarece Hitler nu a respectat dispoziţiile de la Geneva în timpul campaniei din Rusia şi deoarece eu ştiu bine ce înseamnă aceasta.

— Precizez, încheie Patch, condiţiile vor fi aceleaşi ca ale prizonierilor germani."

Stryk-Strikfeld înregistrează răspunsul fără iluzii:

„Ni se refuza dreptul la azil, cerîndu-se ca urmare, predarea acestor voluntari sovieticilor. Am avut un frison pe şira spinării. Era consecinţa violărilor comise de Hitler."

Celor doi emisari nu le-ar mai rămîne altceva de făcut decît să plece la Praga şi Kosojedy. Americanii îi mai reţin cîteva zile... pînă la 8 mai, dată cînd sînt înregistraţi ca prizonieri de război.

Astfel Vlasov nu ştie încă ce au de gînd americanii cu el şi voluntarii lui. Împreună cu Buniatcenko, el revede situaţia. Trupele lui Koniev avansează începînd din 6 mai: 5 divizii de artilerie dotate cu 5.680 de tunuri, cu o acoperire de 2.255 avioane, au trecut Munţii Metaliferi şi au efectuat ruptura.

La Praga, unde drapelele roşii şi partizanii comunişti şi-au făcut apariţia, Vlasov ştie că a evitat ce era mai rău: o confruntare sîngeroasă între forţele SS şi Armata Roşie. Sarcina sa este acum de a-i salva pe cei ce au crezut în el.

Dă ordine primei divizii ruseşti să se îndrepte spre Pilsen, spre a se întîlni cu americanii.

Nu ştia atunci unde se afla a 2-a divizie Sveriev, aflată în drumul său de la Linz la Praga.

*

Jurnalul Lidiei:

„Luni 7 mai.

Ploaia s-a oprit. Puţin soare şi mult vînt.

Ora 9. La radio se spune că armatele lui Malinovski şi Ieremenko vin spre Praga. Ieri au avut loc tratative între delegaţii Consiliului Naţional Ceh şi Frank. Acesta a cerut, înainte de toate, să se continue lupta împotriva Armatei Roşii. A fost refuzat şi tratativele au luat sfîrşit.

Ora 10,20. La radio se lansează un apel către germani: «Nu trebuie să continuaţi lupta în sectorul spitalelor, aflat sub protecţia Crucii Roşii.»

Ora 10,45. Radio Brejevno: trupele lui Vlasov vor ataca mînăstirea Sfînta Margareta (lîngă aeroportul de la Ruzyne, la 14 km nord-est de Praga) unde sînt încazarmate trupe SS.

Ora 12,30. La radio: Preşedintele Consiliului Naţional Ceh, Albert Prazak şi colaboratorii săi s-au întîlnit la cartierul general al lui Vlasov.

Ora 15,30. Germanii sînt invitaţi să capituleze înainte de ora 18. Ostilităţile trebuie să înceteze deoarece rezistenţii cehi îi vor elimina pe nemţi unul cîte unul. Crucea Roşie şi-a instalat cartierul general în palatul Czernin.

Ora 19. Se anunţă iminenta sosire a americanilor.

Ora 19,50. Vestea unei noi vizite a lui Prazok la Vlasov este dezminţită. Capitularea germană se apropie (după cinci ani şi opt luni). Consiliul Naţional Ceh: chiar dacă ici, colo ostilităţile au fost suspendate, războiul continuă.

Ora 21,10. A sosit armata lui Vlasov. Ea se desfăşoară ca să atace mînăstirea Sfînta Margareta.

Ora 23,20. La radio se cere din nou germanilor să capituleze.

Ora 23,35. Primele tancuri americane sosesc la Jreporie, la 30 km de Praga."

*

De fapt, Friedeburg şi Jodl au semnat capitularea generală a armatei germane la Reims, la 7 mai, ora 2,30 dimineaţa. Aceasta a intrat în vigoare la 8 mai, ora 12 noaptea.

Să abandonăm pentru un moment jurnalul Lidiei. Se vede în ce *imbroglio* se găsea Praga. Împărţită în şapte tabere, toate înarmate: rezistenţii naţionalişti, care ascultau de ordinele Londrei; rezistenţii comunişti ascultînd de Moscova; germanii din SS antiruşi şi cei din garnizoana Wehrmacht-ului acţionînd fiecare de capul lor; ruşii lui Vlasov, în uniformă germană dar luptînd contra celor din SS. Armata Roşie şi armata americană, ambele la porţile oraşului.

Marţi, 8 mai, Lida continuă să asculte radioul:

„E frig şi multă ceaţă.

Ora 6 dimineaţa. Radio Praga: «Luptele în Praga au încetat. Americanii sînt la Hlubetin [periferie a capitalei]. Peste tot s-au arborat multe drapele».

Ora 8,10. Radio Londra: «Praga este ultimul mare oraş european ocupat». Jean Masaryk: «Frontierele vor rămîne intacte».

Ora 11. Radio Praga: «Lupta s-a reluat în centrul Pragăi. Germanii se predau.»

Ora 12,12. Asaltul bisericii – din mînăstirea Sf. Margareta – a început. Germanii se predau trupelor *Vlasov*. Cazarma din Ruzyn este deja eliberată. Cei din SS au fost internaţi în închisoarea din Ruzyn.

Ora 13. Ministrul german Schwerin von Krosigk spune că guvernul lui Dönitz doreşte capitularea generală. În Praga, germanii care nu se predau sînt duşi la poliţie.

Ora 15,25. Din biserica Sfînta Margareta a ieşit o maşină germană avînd un steag alb.

Ora 19,30. Trimişii germani au sosit la Cesky Brod [31 km la est de Praga] pentru a negocia capitularea. Koniev este la Dresda".

*

Am arătat violenţele pe care a trebuit să le îndure la Praga populaţia civilă germană şi refugiaţii. Dar este echitabil să precizăm că populaţia civilă cehă a suferit în egală măsură din cauza evenimentelor revoluţionare dintre 5 şi 8 mai.

La apelul organizaţiilor de Rezistenţă – pentru a simplifica, vom spune că erau două: comuniştii din *Predvoj* (avangardă) şi naţionaliştii cu legături la guvernul din Londra (Benes) – populaţia din Praga a ridicat baricade în tot oraşul. În centru, erau peste 1.600, dar ele se aflau şi la periferie. Baricade sumare, fără eficienţă reală, care au avut însă darul să-i exaspereze pe militarii germani, ce trebuiau să treacă peste ele de fiecare dată.

În mai multe rînduri, şi anume la Pankrac şi la Prazacka, germanii – nu neapărat cei din SS – au tras în mulţime. I-au înarmat pe civilii germani voluntari şi mulţi s-au răzbunat într-un mod îngrozitor. Cehii care au fost de faţă citează violenţele comise la 8 mai ora 18,30 în cartierul Pankrac. Tineri între 17 şi 20 de ani au forţat uşile caselor, ale apartamentelor şi magazinelor, pe care apoi le-au prădat. Mobilele au fost distruse sau arse. Atunci cînd civilii încercau să se apropie de locuinţele incendiate ca să stingă focul, erau împuşcaţi. Germanii anunţau prin porta-voce că 100 de cehi vor fi împuşcaţi pentru un singur german omorît. Alţii se serveau de ostaticii cehi pentru a-şi proteja deplasările.

Mai tîrziu, s-au găsit mai multe grupuri de morţi: în biserica din strada Kostelni, s-au numărat mai multe duzini de civili omorîţi, printre care şi copii între 1 şi 3 ani; în casa cu nr. 295 la Krc, s-au găsit 37 de cadavre, din care 10 copii între 6 şi 15 ani, 13 femei, din care două însărcinate, şi 14 bărbaţi asasinaţi.

În vestul oraşului, la Bila Hora (vechiul Munte Alb unde, în 1620, trupele imperiale au pus capăt independenţei cehe), grădinile vilelor rezidenţiale erau presărate cu cadavre germane de civili şi militari.

Cehii din Rezistenţă au dat buzna într-un spital militar din Praga unde erau îngrijiţi nenumăraţi răniţi SS. Ei au fost smulşi din paturi, încărcaţi pe platforme şi aruncaţi în Vltava. O sută de militari din Waffen-SS au fost închişi într-un beci spaţios pe care l-au zidit definitiv. Toţi aceşti oameni şi-au găsit o moarte îngrozitoare.

E greu de stabilit „cine a început". De o parte şi de alta, violenţa provoacă violenţă şi ceea ce, din păcate, se întîmplă mereu este că această pleavă care apare în asemenea circumstanţe revoluţionare dă curs liber instinctelor, iar cei inocenţi, civilii, cei mai dezarmaţi, femeile, bătrînii şi copiii, plătesc tributul cel mai greu.

*

La 8 mai, Praga este în plină revoluţie. Vestea victoriei aliaţilor prin capitularea Germaniei eliberează toate complexele sociale şi deschide poarta tuturor răzbunărilor.

În Fachova Ulice (bulevardul Foch) care va fi rebotezată Stalinova, „rezistenţii" năvălesc cu mitraliera în mînă în birourile administraţiei germane unde lucrează zeci de *gretchen*. Le obligă să se dezbrace, apoi le duc aproape goale în stradă. Fetele sînt constrînse să meargă aliniate, la pas, pînă la cimitirul din Wolschan (Olsanske). Sosite acolo, cîteva sînt doborîte cu focuri de mitralieră. Altele sînt duse în căpiţele de fîn şi li se dă foc.

Pe Wenzelplatz, alţi „rezistenţi" îi închid pe civilii nemţi capturaţi în toaletele din piaţă. Apoi îi scot şi îi masacrează cu lovituri de bîte.

În Karlplatz (Karlovo namesti) şi pe Rittergasse (Rytirska ulice), soldaţi nemţi izolaţi – poate chiar dezertori – sînt stropiţi cu benzină, urcaţi pe stîlpii de înaltă tensiune şi li se dă foc, făcînd din ei nişte torţe vii.

În apropierea fluviului Vltava, „rezistenţii" reuşesc să încercuiască un grup de soldaţi, de civili şi femei, cu sîrmă

ghimpată. Apoi trag asupra lor şi în final duc această masă informă şi însîngerată pînă la marginea fluviului, de unde o aruncă în apă.

La Adolf Hitler Schule (şcoala germană), alţi „eroi" scot din clase zeci de elevi şi trag la ţintă asupra acestor copii.

La închisoarea din Ruzyn, echipele obligă sute de germani să iasă din celulele unde fuseseră înghesuiţi fără apă şi hrană, de la 6 mai. Bărbaţii şi copiii sînt daţi de-o parte: nimeni nu-i va mai revedea. Femeile sînt duse în grup să cureţe de ruine terenurile de lîngă aerodrom.

Pentru a evita orice tentativă de fugă, cineva le-a ordonat tuturor să se dezbrace. Sînt obligate să lucreze în pielea goală. Un altul are rafinamentul de a le tăia cu o foarfecă de grădinărit tendonul lui Ahile, pentru a le obliga să rămînă pe loc.

În tot oraşul este declanşată „rezistenţa". Se procedează la curăţenie în spitalele militare. Răniţii sînt scoşi din paturile lor. Bolnavii sînt strangulaţi sau asfixiaţi, băgaţi cu capul în chiuvete. Unor sadici le vine ideea să încarce invalizii în camioane, să-i ducă în oraş şi să-i arunce pe străzi, în momentul în care vor trece trupele ruseşti.

Ce se mai poate spune despre brutele care au îndrăznit să înece copii nemţi în rezervoarele de incendiu? Astfel de orori s-au repetat în majoritatea oraşelor şi satelor unde trăiau civili germani.

„Răzbunare" – se spunea la Praga ca explicaţie. Dar, după asemenea excese, mai ai oare dreptul să-i acuzi pe nemţi pentru atrocităţile lor? Răzbunarea cere răzbunare şi se poate înţelege de ce duşmănia nu a dispărut la supravieţuitorii nemţi din Germania de est şi de vest.

*

În amiaza zilei de 8 mai, generalul german Toressaint discută în faţa Consiliului Naţional Ceh un protocol de capitulare. El precizează că nu are autoritate asupra diviziilor SS.

Cu toate acestea, textul este semnat la ora 18. S-a convenit ca femeile şi copiii care nu au putut părăsi oraşul o dată cu unităţile în retragere să fie plasaţi sub protecţia Crucii Roşii, care trebuie să se ocupe de transportul lor.

În fapt însă, convenţia va rămîne aproape fără rezultat. Scriitoarea cehă Maria Majerova a trăit zilele de 8 şi 9 mai în cartierul Dejvice, din nord-vestul oraşului:

„Aşteptam cu nerăbdare sosirea Armatei Roşii deoarece ne era frică să nu se repete bestialităţile celor din SS comise în cartierul Pankrac. Toată lumea era pe stradă. Ne îmbrăţişam ca să ne dăm curaj"[1].

În seara zilei de 8 mai, Radio Praga II anunţă:

„Wehrmacht-ul capitulează. Cei din SS sînt goniţi din ascunzătorile lor. Tancurile ruseşti se află la marginea oraşului.

Trăiască Republica Cehoslovacă şi preşedintele ei.

Trăiască Stalin şi glorioasa Armată Roşie!"

Apoi crainicul adaugă:

„Toţi cetăţenii care îi ascund pe nemţi vor trebui să dea socoteală. Toate casele vor fi deschise pentru controlul miliţiei."

Şi, în fine, un alt apel:

„Toţi germanii trebuie să se prezinte la Crucea Roşie din Praga, în decurs de 24 de ore."

Într-adevăr, civilii nemţi rămaşi pe loc ies în stradă şi se îndreaptă spre Crucea Roşie.

F.B., un funcţionar, împreună cu soţia sa, sînt printre ei. Drumul este periculos, întrerupt de baricadele unde se exercită controale amănunţite. În urma unuia dintre ele, un funcţionar al Partidului nazist se leagănă spînzurat de un pom.

În sfîrşit, ajung la Crucea Roşie, unde nemţii sînt întîmpinaţi cu aceste cuvinte:

«Pentru toate naţiunile lumii există o Cruce Roşie, dar nu pentru nemţi.»"

Ca măsuri de securitate, cuplul se hotărăşte să se predea la poliţie, pentru a cere să fie internaţi. Găsesc acolo un farmacist german amabil, care le întinde o fiolă cu otravă, spunîndu-le: „Poate vă va fi de folos."

Actriţa germană Margarete Schell a trăit şi ea această ultimă noapte de război.

„După ce m-au arestat, m-au împins pe scara unui beci. Un fel de temniţă, iluminată de o singură lumînare, unde oamenii erau înghesuiţi unii peste alţii. În beci se aflau un zid de piatră şi o masă de lemn. Era atîta lume, încît nu se putea sta decît în picioare.

Aveam impresia, în liniştea de moarte care domnea, că nu voi mai ieşi vie de acolo. O femeie blondă plîngea

---

1. *Rude Pravo*, 9 mai 1946.

gîndindu-se la copilul pe care îl lăsase la mama ei în momentul în care au ridicat-o. Cred că era ora 10 seara. Pe podea sau pe scaune, cîţiva dormeau"[1].

F.B. este dus împreună cu alţi bărbaţi în curtea unui vechi palat. Ajunşi acolo, au auzit oameni gemînd sau ţipînd de durere. Apoi a apărut un ceh cu un revolver în mîna stîngă şi cu un bici în cealaltă. De fiecare dată cînd un german trecea prin faţa lui, îi dădea cîte o lovitură.

„Mai tîrziu am văzut în curte trei bărbaţi cu faţa la zid şi cu mîinile ridicate, pe care îi băteau trei tineri cehi. Gemetele celor bătuţi, mirosul de sînge care plutea în aerul greoi din curte erau oribile"[2].

Civilii nemţi, bărbaţi şi femei, aduşi spre a înlătura baricadele, au profitat de trecerea lor pe malurile Vltavei pentru a sări în fluviu.

Dna A.L. care a sărit o dată cu ei, îşi amintea:

„Poliţia trăgea asupra noastră cu mitralierele. Au reuşit să mă prindă şi m-au bătut. Apoi m-au obligat să lucrez la înlăturarea dărîmăturilor.

Am fost aduşi seara înapoi şi, cînd ne-au văzut, medicii germani au început să plîngă"[3].

Margareta Shell era încă în beci, cînd a văzut revenind acolo cîţiva dintre civilii germani care lucraseră la deblocarea baricadelor:

„Faţa le era acoperită cu gudron. Le ieşea în evidenţă doar albul ochilor. Cîţiva aveau pe spate o zvastică, desenată cu un ulei lipicios ca smoala!

Femeile aveau picioarele umflate, sîngerînde şi abia puteau să meargă. Părul le era tuns la 2 cm, iar veşmintele zdrenţuite.

Bărbaţii aveau o privire de alienaţi şi răni sîngerînde. Spectacolul era atroce. Astfel arătau victimele acestor cehi de ultimă speţă."

Situaţia a durat pînă la sosirea ruşilor. Mulţi germani rătăceau căutînd moartea, spre a scăpa de lovituri, de tortură şi disperare.

„Ne-a ascuns un medic evreu, pe noi femeile, într-un loc mai ferit din beci, spre a evita brutalităţile ruşilor, care de altfel nu ne-au găsit."

---

1. Mărturia Margaretei Schell.
2. *Ost. Dok.*, IV, 2.
3. *Ost. Dok.*, IV, 2.

Comisia ştiinţifică a guvernului vest-german care a analizat toate mărturiile apreciază la 35-40.000 numărul civililor germani morţi în cursul revoltei cehilor, în perioada 8-25 mai 1945.

Dar trebuie precizat că numeroşi cehi au avut marele curaj, marele simţ de justiţie şi cinste, de a-i proteja pe civilii germani cunoscuţi şi de a-i ascunde la ei, în locuri sigure.

*

O singură coloană de civili nemţi a reuşit să scape de acest infern. Cei masaţi în împrejurimile gării Masaryk (Praha stred), punct strategic apărat de o mică unitate de pionieri, escortaţi de cîteva tancuri.

Aceşti civili, femei şi copii, printre ei mulţi refugiaţi sosiţi din Saxonia cu ultimele trenuri, s-au alăturat coloanei de militari care, precedată de tancuri, a pornit-o în zorii zilei de 9 mai în direcţia Hradschin ajungînd la Karlsbad.

La ora 7, coloana a trecut fără piedici podul Carol de pe Vltava, apoi, a urcat încet colina care duce la Hradschin.

Deodată, la o cotitură, au apărut din parcul vecin soldaţi sovietici strigînd: «Ura!» Sînt foarte numeroşi şi trag asupra a tot ce mişcă, soldaţi şi civili. Mulţi morţi zac pe drum.

Supravieţuitorii sînt obligaţi să suporte scene „rituale" de crimă, jaf şi viol. Cînd ruşii s-au retras, nu mai erau pe drum decît morţi şi oameni în agonie, răniţi abandonaţi şi femei alergînd ca nebunele prin mulţimea de nedescris a victimelor.

*

La 9 mai, Lida ascultă în continuare la radio.

„Ora 5,20. Radio Praga: «Baricadele trebuiesc desfiinţate pentru a permite nemţilor să plece.»

Ora 8,05. Cetăţenii din Praga au ordin să-i ajute, prin toate mijloacele, pe soldaţii eroicei Armate Roşii.

Ora 8,45. Tancurile sovietice intră în Praga.

Ora 9,58. Colonelul Koniev, în numele Armatei Roşii, a fost primit de Consiliul Naţional Ceh.

Ora 10,11. Declaraţia guvernului cehoslovac de la Kosice.

Ora 10,35. Comandamentul militar sovietic din Praga este încredinţat colonelului Klimenko."

*

Armata Roşie a eliberat oraşul la 9 mai. În acea zi, 8.000 de praghezi, 15.000 de germani şi 500 de militari sovietici

şi-au găsit moartea în evenimentele eliberării. Un număr de 858.000 de militari nemţi sînt făcuţi prizonieri.

Trupele lui Schörner bat în retragere către vest. Ultimul şef suprem al armatei germane şi-a părăsit în mod laş oamenii, pentru a evita captivitatea sovietică. Arestat în Austria, va fi predat în mînile sovieticilor[1].

Amiralului Dönitz îi reuşise în parte manevra de a duce spre vest ultima forţă germană de oarecare importanţă[2].

În ziua de 8 mai, la Berlin, Keitel a semnat cu Jukov capitularea generală a armatei germane.

Singurii despre care nu se mai vorbea nimic erau Vlasov şi tovarăşii săi, tocmai cei care eliberaseră Praga, salvînd-o de excesele trupelor SS.

La 10 mai, aceştia atinseseră liniile americane, dar între timp, a 2-a divizie a generalului Sveriev, venită dinspre Linz la Praga, sosise prin Ceske Budejovice şi Pisek la Pribram, la 50 km de Pilsen, unde era stabilită întîlnirea cu Vlasov şi Buniatcenko.

Rezistenţii cehi necomunişti nu uitau ceea ce Praga datora lui Vlasov. Ei ştiau spaima care pusese stăpînire pe aceşti soldaţi compromişi tremurînd pentru soarta lor şi le ofereau sprijin.

În regiunea Berun, ei au organizat întîlniri între oamenii lui Vlasov şi elementele avansate ale Armatei Roşii. Prima luare de contact a fost fericită. S-a vorbit despre eterna Rusie şi vodca a provocat îmbrăţişări. Oare lucrurile se vor aranja?

Adevărul este că cei din avangarda rusească nu primiseră încă dispoziţii. În cursul zilelor de aşteptare înfrigurată, ofiţerii superiori ai lui Vlasov nu mai ştiau cărui sfînt să se închine.

Generalul Sveriev este complet debusolat. Şeful statului-major al lui Vlasov, generalul maior Trukin, îl întîlneşte pentru a-l conduce la Vlasov. Chiar în noaptea precedentă, amanta lui Trukin, presimţind viitorul, s-a sinucis la Pribram.

La Pribram, se organizează o capcană: un grup de partizani comunişti cehi, acţionînd împreună cu Armata Roşie, îşi oferă serviciile. Unul cîte unul, toţi generalii din K.O.N.R. sînt capturaţi şi predaţi sovieticilor.

---

1. *D.J.F.E.*, 371 .
2. Ludde-Neurath, *Regierung Dönitz* (Conducerea lui Dönitz), Göttingen, 1950. Mai exact, Dönitz reuşise să ducă în vest 1.850.000 de soldaţi. Alţii, în număr de 1.400.000, au plecat în captivitate în Rusia.

Trukin este arestat imediat, iar generalul care îl însoţea, manifestîndu-şi intenţia de a fugi, este împuşcat pe loc. Alţi trei generali cad în capcană.

Sveriev îşi continuă drumul, disperat. Sovieticii îl ajung din urmă înainte de Pilsen şi îl duc la Moscova, împreună cu Trukin. Unităţile care sînt cu el vor fi, de asemeni, capturate.

Un singur regiment din divizia a 2-a, condus de generalul Meandrov, ajunge în Pilsen la timp. El se va preda americanilor, ca şi unităţile lui Buniatcenko, pe 10 mai, la Schüsselburg (Lnare) unde se întîlniseră cu Vlasov.

Neînţelegerea este completă. Primii americani cred că Vlasov este un ofiţer al Armatei Roşii. În urma explicaţiilor date, americanii nu vor să se încurce cu aceşti prizonieri străini.

Buniatcenko îşi dezleagă oamenii lui de jurămîntul prestat. Jumătate din cei zece mii de supravieţuitori se dispersează. Vor fi hăituiţi timp de săptămîni de către sovietici şi de partizanii comunişti cehi. Mulţi dintre ei vor fi împuşcaţi ca la vînătoare.

Cealaltă jumătate îi urmează pe americani în Bavaria, zonă de ocupaţie americană. Americanii îi dezarmează, apoi îi predau sovieticilor, care se presupune că i-au dus în lagărele gulagului, fiindcă nimeni n-a mai auzit ceva despre ei.

Cît despre ofiţerii superiori, ca Vlasov, Malîşkin, Trukin, Buniatcenko, Sveriev şi alţii predaţi Armatei Roşii de către americani, s-a aflat prin radio Moscova, la 12 august 1945, că au fost condamnaţi la moarte fiind învinuiţi de trădare, activităţi teroriste şi spionaj în favoarea germanilor. Comunicatul precizează că sentinţa a fost executată („Pravda" din aceeaşi zi).

Pentru salvarea onoarei, generalul Eisenhower a avut „eleganţa" de a declara: „Generalul Vlasov a fost predat sovieticilor de către autorităţile cehoslovace, după ce a fost făcut prizonier la Praga, la 5 mai 1945" (*sic*).

Este rar ca un comunicat oficial să cuprindă atîtea minciuni în aşa puţine cuvinte.

Este adevărat că începînd din 12 mai 1945, Praga şi Cehoslovacia au devenit teritorii sub influenţă sovietică. Duritatea luptelor este demonstrată şi de numărul de 140.000 morţi căzuţi în decursul lor.

Dispărînd orice urmă, orice martor, manualele sovietice şi cele cehoslovace pot azi afirma, fără teama de a fi

dezmințite, că Cehoslovacia a fost eliberată numai de Armata Roşie, care şi acum, după patruzeci de ani, se află încă la post, pentru o durată nedeterminată.

*

La 22 mai 1945, la ora 17, trei civili nemţi se prezintă pe podul de la Bremervörde, pe şoseaua secundară Hamburg-Stade-Bremen, la 60 km de Hamburg şi la 50 km de Bremen.

Podul este păzit de Securitatea militară britanică, Field Security Reserve Detachment 1003. Şeful postului, sergentul A.V. Britton, le examinează actele cu o deosebită atenţie. Cu două zile înainte, 12 SS în civil au fost demascaţi şi arestaţi.

Unul dintre cei trei civili prezintă acte pe numele de Heinrich Hinziger; dar, sub ştampila Wehrmacht-ului, Britton descoperă ştampila Gestapo-ului. În afară de aceasta, sergentul observă că ceilalţi doi civili sînt prevenitori şi respectuoşi faţă de Hinziger. Tustrei sînt arestaţi şi transferaţi la postul de comandament 031 al „Security" de lîngă Lüneburg, Cartierul General al Armatei a II-a, aflată la o sută km de Bremervörde[1].

La interogatoriul din 23 mai, cei trei sînt separaţi şi căpitanul Selvester îi face să se contrazică. În acest moment, deodată, Hinziger îşi smulge banderola neagră pe care o poartă pe un ochi şi declară că este Reichsführerul SS Heinrich Himmler şi că vrea să vorbească cu mareşalul Montgomery. Pentru a evita o tentativă de sinucidere prin otrăvire, Selvester îi obligă să-şi schimbe hainele cu ţinută de luptă englezească. Se presupunea că otrava era ascunsă în haine. Apoi i-a încredinţat colonelului Michael Murphy, şeful serviciului de securitate.

Colonelul îi duce pe toţi trei la închisoarea din Lüneburg. La intrarea în închisoare, medicul-maior Wells procedează la o percheziţie corporală.

În momentul în care îi cere lui Himmler să deschidă gura, acesta sparge în dinţi capsula de cianură ascunsă în maxilar şi îşi pierde cunoştinţa.

Wells îl pune în poziţie orizontală şi procedează pe loc la o spălătură stomacală. Este însă prea tîrziu, deoarece Himmler a murit după douăsprezece minute.

---

1. Mărturia lui A.V. Britton, Bruxelles, 1970.

Sergentul-major Austin, martor al faptelor împreună cu Murphy şi Wells, este însărcinat să-l înmormînteze, într-un loc necunoscut. Ceea ce a şi făcut.

Nimeni nu ştie unde este îngropat Himmler. Unii spun că a fost incinerat şi cenuşa a fost împrăştiată în pădurea Lüneburg Heide.

Austin nu a mărturisit niciodată ce a făcut cu trupul lui Himmler.

10

O NOUĂ EUROPĂ

„Dacă vom pierde războiul, naţiunea va pieri inevitabil. Nu trebuie să ne întrebăm de ce anume are nevoie poporul pentru a duce o existenţă chiar şi din cele mai primitive.

Din contra, este mai bine să distrugem chiar noi totul. Am dovedit că sîntem naţiunea cea mai slabă; de acum încolo viitorul aparţine naţiunilor din Est, cele mai puternice. *De altfel, cei ce vor supravieţui vor fi fiinţe inferioare. Fiinţele superioare au căzut pe cîmpul de onoare."*

Hitler către Speer, 19 martie 1945

Ordinul „Pămînt ars" a fost emis de Bormann la 23 martie.

Din 8 mai, berlinezii fugeau din oraş, aşa cum li se recomandase la ultima emisiune radio.

Pretutindeni, civilii germani încercau să se salveze: din Praga şi din Cehoslovacia, din Iugoslavia, din Polonia şi chiar din estul Germaniei înspre vestul ei.

Cu toată capitularea, tirurile artileriei sau ale aviaţiei sovietice îi împrăştiau pe fugari. Alteori, naţionaliştii la rîndul lor se răzbunau pe nemţi. Polonezii, iugoslavii, cehii mai ales, ca reacţie la campania de germanizare îndurată, s-au crezut îndreptăţiţi să exercite represalii asupra minorităţilor germane.

*

Întreaga parte nordică a Prusiei orientale, alăturată Uniunii Sovietice prin acordurile de la Yalta, confirmate la Conferinţa de la Potsdam, se golea de cetăţeni germani.

În mai 1945, partea orientală a regiunii nu mai număra decît cîteva mii de nemţi din cei 200.000. Cu toate acestea, jafurile şi violurile nu au încetat, în pofida ordinelor comandamentului, decît la finele lui 1945.

La Königsberg, devenit Kaliningrad, oraş cu atîtea vestigii celebre de civilizaţie germană – universitate, catedrală şi altele –, totul era răvăşit.

Cei 70.000 de supravieţuitori ai asediului au fost supuşi unor continue umilinţe şi pedepse: controlul tuturor acelora care sub un pretext sau altul avuseseră legături cu partidul nazist – cei ce negau erau şi mai suspectaţi decît ceilalţi; execuţia la 20 iunie 1945 a peste 1.000 de civili în vechea piaţă Eric-Koch-Platz (sînt peste 100 de mărturii în acest sens); arestarea suspecţilor şi internarea lor în închisorile din Tapiau şi Insterburg sau în lagărul de concentrare de la Eylau, unde s-au adunat în scurtă vreme peste 10.000 de persoane constrînse la muncă forţată, aproape fără hrană şi unde peste 5.000 vor muri de tifos[1] – în închisoarea de la Graudenz, din 8.000 de deţinuţi, 5.000 au murit de tifos sau de dizenterie[2]; – transportarea multor deportaţi în condiţii inumane către lagărele sovietice.

Pe străzile Königsbergului nu mai rătăceau decît nişte nenorociţi. Nemaifiind ceasuri de furat, soldaţii ruşi îi opreau cîteodată pentru a le cere verighetele sau cerceii.

În unele zile, erau hrăniţi doar cei care lucrau pentru trupele sovietice. Ceea ce însemna că bătrînii, bolnavii şi copiii mureau de foame, deşi rușii, maniaci ai statisticilor, n-au publicat niciodată numele celor morţi din lipsă de hrană, numele nenumăraţilor decedaţi de la Königsberg.

În fiecare dimineaţă, încă din zori, săracii controlau gunoaiele pentru a mînca resturi, ca hienele din New Delhi.

În cursul verii lui 1945, jumătate dintre supravieţuitorii de la Königsberg erau morţi. Situaţia nu s-a îmbunătăţit decît începînd cu sfîrşitul lui 1946, cînd administraţia militară a cedat locul celei civile sovietice, numită *Oblast* Kaliningrad.

Noua populaţie rusă colonizată a luat în stăpînire agricultura, acceptînd să folosească uneori mînă de lucru germană pentru muncile inferioare din kolhoz. De atunci, marina şi armata sovietică, concentrate la Königsberg (şi la Pillau) au făcut din acest oraş istoric o simplă garnizoană. Ultimii 20.000 de germani din Königsberg au fost expulzaţi între septembrie 1947 şi decembrie 1949.

*

L-am lăsat pe contele Folke Bernadotte după întrevederea din 23 aprilie 1945 de la Lübeck, în localul consulatului Suediei.

---

1. *Ost. Dok.*, II, 20 şi 36.
2. *Ost. Dok.*, II, Anhang.

Un detaliu: părăsind locul, însuşi Himmler, foarte enervat, s-a decis să-şi conducă el Mercedesul. A demarat brusc şi a intrat de-a dreptul în gardul clădirii.

Reîntors la Stockolm, Bernadotte şi-a continuat cu pasiune munca sa umanitară.

Cei din familia Bernadotte, pe care îi cunoaştem bine, de la strămoşul lor, mareşalul, dădeau dovada acelei detaşări care face din ei observatori reci şi lucizi ai situaţiei, nişte arbitri înnăscuţi. Contele Folke, în vîrstă de 50 de ani, nepotul regelui Gustav al V-lea şi strănepot al regelui Oscar al II-lea (inventatorul premiilor Oscar), era un Bernadotte tipic. După reuşita parţială a misiunii sale din aprilie 1945 – eliberarea deţinuţilor scandinavi şi a 1.000 de femei din lagărul Ravensbrück –, odată terminat războiul, s-a decis să-şi reia activitatea.

Mai întîi, a plecat în Norvegia de nord, unde a dus primele ajutoare într-un lagăr de 26.000 de deţinuţi la muncă forţată, în special ruşi, pe care nemţii îi foloseau la construirea căii ferate de la Trondheim la Narvic. Acolo a găsit o groapă comună unde fuseseră azvîrlite trupurile a 360 de iugoslavi morţi în captivitate. 10.000 de ruşi erau în curs de repatriere.

Apoi a inspectat Germania occidentală. Kölnul fusese devastat şi aproape şters de pe hartă; Hamburgul, unde s-au regrupat în cimitirul Ohlsdorf cei 45.000 morţi din bombardamentul aerian din 27-28 iulie 1943, era un oraş în care numai 114.000 din cele 563.000 de locuinţe mai puteau fi folosite; la Lübeck, se mai vedea gardul ridicat în aprilie de Himmler.

A remarcat că germanii erau deosebit de docili, dînd impresia că se aşteaptau la orice din partea ocupanţilor occidentali.

Reîntors la Stockolm, contele nota în jurnalul său:

„Am revenit în Suedia mai duşman al naziştilor decît oricînd, ceea ce nu mă putea împiedica să am faţă de poporul german o profundă compătimire. A păcătuit. S-a lăsat condus de nişte bandiţi fără scrupule. A trebuit, la rîndul său, să soarbă pînă la capăt din paharul amar al suferinţelor.

Dar în calitatea mea de reprezentant al unei organizaţii umanitare de Cruce Roşie, afirm că acest popor trebuie îndrumat şi condus spre alte căi, nu prin ură şi brutalitate, ci prin oameni care ştiu că simţul de caritate este cel mai nobil sentiment din lume. Numai dacă el îşi va regăsi Credinţa

și Speranța, va putea, printre ruinele celui de al III-lea Reich, să întrevadă o viață mai bună pentru omenirea atît de greu încercată."

În octombrie 1945, contele Folke a plecat din nou în Germania. S-a dus să-l salute la Frankfurt pe generalul Eisenhower, apoi s-a dus la Berlin, unde a constatat dimensiunile apocaliptice ale distrugerilor.

*

Femeile din Berlin au preluat frîiele organizării. În timpul celor mai grele bombardamente, cele din aprilie, ele au continuat să gătească la foc cu lemne, i-au ascuns pe bărbații care se temeau de controale și i-au înrolat în *Volkssturm*, refuzînd să poarte bransarde albe.

Odată rușii instalați, berlinezele nu au mai vorbit de violuri și s-au angajat la ei pentru munci anevoioase, cum ar fi demontarea mașinilor grele cu mijloace primitive. Bărbații fiind plecați în captivitate în Rusia, Franța sau Italia, trebuiau să îndepărteze ruinele pentru a permite vieții să renască. Întreprinderi de curățat și înlăturat dărîmăturile s-au format spontan, ele apelînd la forța de muncă feminină. Femeile au răspuns imediat. Plătite cu 63 de pfeningi pe oră[1] s-au apucat de muncă. Cîte 8 sau chiar 10 ore pe zi. Li s-a spus: *Trümmerfrauen* (femeile dintre ruine).

Activitatea începea la ora 7 dimineața și se sfîrșea la ora 17, cu două pauze: la ora 10, pentru micul dejun și una de 30 de minute pentru prînz.

Mii de femei de toate vîrstele și de toate categoriile sociale lucrau fără întrerupere. Într-o dimineață, una dintre ele a venit plîngînd: aflase că îi murise soțul. O alta rîdea fiindcă soțul ei revenise din prizonierat. Una o consola pe cealaltă.

În cîțiva ani, aceste femei, cu un curaj și o voință extraordinare, au degajat 80 de milioane de m^2 de dărîmături, formînd o adevărată colină[2].

*

„Dacă ar trebui să fac o comparație între impresiile mele din această călătorie, și cele din sejurul precedent, aș spune

---

1. Un astfel de salariu ajungea doar pentru plata chiriei și a alimentelor luate pe tichete.
2. Cînd bărbații s-au reîntors din captivitate, ei au fost imediat puși să creeze spații verzi și grădini publice. Între 1950 și 1965, 300.000 de bărbați au amenajat peste 10 milioane de m^2 de zone verzi.

că anxietatea şi groaza de pe feţele berlinezelor din ultimele zile ale războiului lăsaseră locul unei oarecare seninătăţi", notează Bernadotte în jurnalul sau.

„Nu vreau să spun prin aceasta că vedeam feţe surîzătoare sau vesele. Viaţa cotidiană nu-şi reluase cursul normal; de pildă, conductele de apă nu mai funcţionau. Se vedeau în faţa pompelor cozile interminabile: erau cei veniţi să ia, în recipiente de tot felul, apa necesară consumului zilnic.

Figurile lor mărturiseau un fatalism resemnat; mă aştep-tam totuşi să găsesc oamenii mai epuizaţi şi mai slabi. Am comunicat acest lucru gazdelor mele, care mi-au răspuns că la Berlin sînt numeroase persoane incapabile de a ieşi pe stradă din cauza bolii şi foamei. Era deci imposibil să-ţi faci o părere corectă parcurgînd străzile în maşină."

Contele Folke a fost numit în noiembrie 1945 preşedinte al Crucii Roşii suedeze şi, din februarie 1946, a plecat din nou spre Germania. A examinat funcţionarea serviciului de cercetări numit *Suchdienst*, creat de organizaţiile umanitare. Aproximativ 16.000 de copii îşi căutau părinţii şi 17.000 de părinţi erau în căutarea copiilor lor. Era una din consecinţele Marelui *Trek* de-a lungul Germaniei şi al Europei.

Bernadotte a vizitat lagărele de refugiaţi de la Berlin, apoi buncărul cancelariei unde muriseră Hitler şi Eva Braun. De asemenea, lagărele din zonele engleză şi americană, ce păreau să devină din nou lagăre de concentrare.

„Condiţiile erau lamentabile şi rudimentare. Penuria de locuinţe, dezolantă; la fel, ravagiile frigului şi ale umezelii, raţiile insuficiente şi bolnavii de tuberculoză, după cum aveam să constat în curînd. Fiinţele adunate în lagăre dădeau impresia că erau victimele unei totale apatii.

Păreau a fi renunţat la orice speranţă şi că au pierdut orice putere de luptă cu mizeria. Erau stăpîniţi de o disperare completă.

Cu aceste impresii răscolitoare m-am întors în Suedia spre a sărbători Crăciunul în linişte şi seninătate, în sînul familiei. Nu pot nega că bucuria mi-a fost tulburată de amintirea celor văzute, de acea lume de suferinţă şi de aspre mărturii ale mizeriei şi dezolării, de lupta pentru supravieţuire pe care sutele de mii de oameni o duceau şi pe care probabil continuă să o ducă."

*

La sfîrşitul lui 1945, se aprecia că 6 milioane de germani urmăriţi de Armata Roşie atinseseră din nou sau ajunseseră

pentru prima oară la graniţele Reichului din 1937. Pe drumul exodului, 2.280.000 îşi pierduseră viaţa. Conform recensământului, erau 800.000 de dispăruţi. Peste un milion fuseseră deportaţi în Uniunea Sovietică.

Problemele se înmulţeau în loc să se rezolve. La est de linia Oder-Neise, de la Szczecin la răsărit, la Dresda, în Pomerania şi Silezia, Poznan şi Breslau, întreaga zonă era sub administraţia militară sovietică. Aceste teritorii, după cum se stabilise la Yalta, urmau să devină parte integrantă din teritoriul polonez, în septembrie 1945.

În regiune, peste un milion de germani rămăseseră pe loc, în vreme ce majoritatea celor care mai locuiau încă în partea sudică a Prusiei orientale părăsiseră acele locuri.

Cu acordul aliaţilor, ruşii procedau la demontarea tuturor instalaţiilor industriale din zonă.

Partea orientală a Poloniei (Brest-Litorsk, Pinsk, Rovno) devenise sovietică, ceea ce înseamnă că ţara era redusă cu 170.000 km² la est şi mărită cu 100.000 km² la vest. Ruşii procedau la transferul în vest al polonezilor din est.

Militarii transformau agricultura din Silezia şi Pomerania după sistemul sovietic, creînd mari colhozuri.

Cînd, în toamnă, au sosit polonezii, degermanizarea a fost întreprinsă pe scară largă, nelăsînd nimic la voia întîmplării : chiar vechile plăci cu inscripţii din cimitire, amintind de războaiele de odinioară, din 1866, din 1870 şi 1914, au fost smulse şi distruse.

Foametea, lipsa igienei elementare şi epidemiile de tifos au decimat populaţia în cursul ultimului semestru al lui 1945.

Pentru a întări luarea în posesie a acestor teritorii, administraţia civilă poloneză şi-a înmulţit umilinţele faţă de germanii care mai rămăseseră pe loc. La fel s-a întîmplat şi la Danzig[1].

Zlotul a devenit moneda curentă, poloneza limbă obligatorie, iar numele de oraşe şi chiar de străzi au fost polonizate.

Serviciul religios în limba germană a fost interzis.

Miliţiile poloneze au încurajat denunţurile şi toţi nemţii acuzaţi de apartenenţă apropiată sau îndepărtată, adevărată

---

1. Printr-un decret din 4 noiembrie 1944 a fost întărită securitatea împotriva „trădătorilor naţiunii", ceea ce a legalizat violenţele şi execuţiile sumare. Acest decret a fost confirmat prin cel dat la 1 ianuarie 1945, de Comitetul de eliberare naţională.

sau presupusă, la mişcarea nazistă, au fost constrînşi la muncă forţată pe timp de un an în lagărul de la Katowice. Se estimează că din iunie 1945 pînă în decembrie 1946, mortalitatea tinerilor şi bătrînilor internaţi în acest lagăr a atins 50%.

Autorităţile poloneze puseseră în funcţiune la est de linia Oder-Neisse cam 1255 lagăre şi 227 închisori, unde mai mult de 80.000 de germani au fost victimele diverselor pedepse (lovituri cu biciul şi ciomegele, cu patul de puşcă), şi anume în lagărele de la Potulice, Grunow, Sikawa şi Lamsdorf. În afară de aceasta, 20% pînă la 50% din deţinuţi, procentul variind de la lagăr la lagăr, au murit de foame sau de tifos.

Mortalitatea printre copii a fost impresionantă: la Lamsdorf, 30 din 800 au supravieţuit, iar la Potulice 2 din 50[1].

1.700.000 de polonezi sosiţi din Polonia orientală s-au instalat în toate imobilele, fermele sau locuinţele rămase goale. La nevoie, în casele unde locatarii nu erau destul de numeroşi, aceştia erau incitaţi să le părăsească.

Din această cauză, populaţia germană a primit ca pe-o uşurare ordinul de expulzare, notificat în mai multe etape de autorităţile poloneze, ceea ce contravenea acordurilor de la Potsdam (art. XIII).

Noi *trek*-uri de civili germani – 300.000 persoane au fost astfel expulzate – au pornit la drum încadrate de miliţia poloneză, înspre Oder şi Neisse. Ei au ajuns la Szczecin, Küstrin, Frankfurt pe Oder, Cottbus şi Görlitz. Atacaţi şi, cîteodată, jefuiţi pe drum de bandiţi polonezi pe care miliţia îi lăsa să acţioneze, unii dintre aceşti nenorociţi au preferat să se sinucidă. Sfîrşitul oribil al unui grup de 70 de familii care s-au aruncat în Oder, mai este şi astăzi povestit la Frankfurt pe Oder.

Pentru a respecta acordurile de la Potsdam, autorităţile poloneze, cu binecuvîntarea sovieticilor, dădeau asigurări oficiale că era vorba de „plecări voluntare".

Aceste expulzări au continuat în cursul întregului an 1946 şi abia la 14 februarie 1947 autorităţile britanice au reuşit să încheie cu autorităţile poloneze un acord oficial de organizare a transferului de populaţie: 2 milioane de germani vor fi conduşi în zona sovietică a Germaniei; 1,5 milioane în zona britanică. Fiecare persoană nu putea lua decît 20 kg de bagaje şi 500 mărci, ceea ce nu i-a împiedicat pe jefuitori să-i hărţuiască.

---

1. H. Esser, *Die Hölle von Lamdsdorf*, 1969.

Operaţiunea a durat mai mult decît s-a prevăzut, deoarece zonele sovietice şi cele britanice au absorbit cu oarecare greutate mulţimile de oameni care nu mai aveau nimic. Se poate admite că ea a luat sfîrşit abia la 31 decembrie 1947.

*

Folke Bernadotte a fost invitat să facă un turneu în Europa centrală şi orientală. Era în aprilie 1947.

„Survolînd coasta poloneză, am trecut pe deasupra unui şir de vase scufundate în rada Dantzigului. Li se vedeau carenele ruginite, bătute de valurile puternice dinspre sud-vest.

Chiar la intrarea în portul Gdansk, am zărit carena dislocată a lui *Gneisenau*, marele cuirasat, care a fost şi el scufundat.

Am coborît la Gdansk, oraş distrus în proporţie de 50% conform rapoartelor întocmite. Impresia era dezolantă: a unui oraş cu o populaţie în totală mizerie."

După inspecţia centrelor de Cruce Roşie, Bernadotte a plecat spre Varşovia, oraş mai greu încercat, dar deja în plină reconstrucţie.

„Nu se putea nega că în primăvara lui 1947 Polonia oferea un spectacol lamentabil, ne spunea Folke Bernadotte. Impresia noastră sinistră despre Varşovia s-a întărit în cursul unui drum la periferia din nord-vestul capitalei, unde se desfăşuraseră lupte violente, în iarna lui 1944-1945, între germani şi ruşi. Pădurile pe care le-am traversat erau complet doborîte şi mi s-a explicat că vor fi necesari peste o sută de ani pentru ca pădurea să devină ceea ce fusese înainte de 1939.

Este uşor de înţeles ce înseamnă acest fapt, cînd se ştie că lemnul şi derivatele sale constituiau principala bogăţie de export a Poloniei.

Se va înţelege şi sentimentul de amărăciune, căruia i se poate adăuga şi animozitatea, la fel de vie, faţă de ruşi.

«Germanii ne-au făcut-o», îmi explică un prieten polonez, pe cînd traversam unul după altul, oraşele distruse. Era uşor de constatat că distrugerile nu erau doar rezultatul unui foc de artilerie. Exploziile au fost sistematic întrebuinţate atît aici cît şi la Varşovia.

Dificultăţile enorme în care se zbătea Polonia au fost considerabil agravate de ieşirea din matcă a Vistulei, survenită după trecerea mea prin ţară şi care a provocat importante stricăciuni. Mizeria era mare şi tineretul era la fel de

lovit. În vremea aceea, erau în Polonia nu mai puţin de 3 milioane de orfani (o optime din totalul populaţiei), din care 1.800.000 trăiau în azile dintre cele mai rudimentare. Nivelul moral al acestui tineret era sensibil scăzut, ca în toate ţările devastate de război. Abuzul de alcool la copiii între opt şi zece ani era un fapt obişnuit."

Preşedintele Crucii Roşii suedeze a plecat spre Bucureşti, unde a constatat că în afară de evenimentele războiului, România a suferit şi doi ani de foamete, urmată de o secetă catastrofală :

„Grupuri de ţărani epuizaţi şi în zdrenţe, veniţi din fundul provinciilor, în speranţa de a găsi hrană şi îmbrăcăminte, zăceau pe trotuare în aşteptarea unui ajutor."

Bernadotte a vizitat un spital din Iaşi unde se declanşase tifosul şi unde fiecare pat era ocupat de cîte 3 bolnavi. Era dificil, chiar imposibil să acţionezi într-o ţară în care ministrul Ana Pauker juca plină de zel jocul sovieticilor şi se opunea oricărui ajutor străin.

La 1 mai 1947, contele Folke se află la Budapesta. Teroarea sovietică şi mizeria stăpîneşte peste tot. Cu acordul lui Rakosi, omul lui Stalin, se procedează zilnic la noi deportări în Uniunea Sovietică.

„Erau puţine locuri prin spitale, ceea ce făcea să se simtă şi mai mult că bolile venerice şi tuberculoza se înmulţiseră sensibil. 30.000 de orfani din totalul de 55.000 fuseseră primiţi şi adunaţi în azile, din care majoritatea erau dintre cele mai primitive. Evadările aveau loc zilnic. Erau aşteptaţi 350.000 de prizonieri de război unguri, reîntorşi din Rusia, soldaţi care suferiseră cumplit de tratamentul aplicat în lagăre."

Călătoria de inspecţie şi-a terminat-o la Viena, unde întrajutorarea suedeză s-a dovedit eficientă şi de mare importanţă în momentul în care 600.000 de prizonieri de război austrieci erau reţinuţi în Rusia.

După un an, la 17 septembrie 1948, la Ierusalim – acolo unde locuia în calitate de mediator O.N.U. în conflictul palestinian –, contele Folke Bernadotte a fost asasinat de un terorist israelian din grupul *Stern*[1].

Din 1945 pînă în 1950 şi în Europa de sud-est expulzările civililor nemţi s-au desfăşurat într-o cadenţă susţinută. Au fost expulzaţi din Cehoslovacia 1.912.000 persoane; din România, 149.000; din Ungaria, 178.000; din

---

1. Despre moartea contelui Bernadotte, vezi anexa 18.

Iugoslavia, 147.000; în total 2.386.000 de refugiaţi au fost primiţi în zonele occidentale din Germania. În acelaşi timp, venind din est, de pe linia Oder-Neisse, 131.000 de persoane provenind din Brandenburg, 2.053.000 din Silezia, 891.000 din Pomerania, 635.000 din Polonia şi Danzig, 1.347.000 din regiunea Poznan şi din Prusia occidentală sau orientală, adică 5.057.000 de cetăţeni, s-au prezentat în zona britanică de ocupaţie, în timp ce alţi 3.800.000 au sosit în zona sovietică.

1.057.000 au trecut destul de repede din zona sovietică şi 518.000 din Berlin, către zonele occidentale, ceea ce a însemnat că la 13 septembrie 1950 Germania occidentală număra 7.443.000 de expulzaţi din Est şi 1.575.000 de refugiaţi veniţi din Germania orientală.

Inutil de subliniat cîte drame ascund aceste date statistice.

*

În 1939, un număr de 3.477.000 de germani locuiau în Cehoslovacia[1]. Între 1945 şi 1950, 2.921.000 au părăsit-o sau au fost alungaţi. 250.000 au rămas în această ţară, iar 267.000 erau morţi sau dispăruţi în cursul exodului.

La 2 august 1945, la Postdam, preşedintele Benes obţinuse de la Truman şi Stalin dreptul de a-i alunga pe nemţi şi unguri din ţara lui.

Există peste o sută de mărturii privind aceste expulzări, începute la 7 mai 1945[2].

În ultimele luni de război, au părăsit Cehoslovacia aproximativ 600.000 germani, majoritatea reprezentînd-o cei 400.000 de nemţi sosiţi în ţară din 15 martie 1939, pentru a ocupa posturi în administraţia publică şi în viaţa economică, socială şi culturală.

La 16 iunie 1945, nu mai rămăseseră în Cehoslovacia decît 2.811.000 de germani (după o statistică a consumatorilor).

Schema acestor plecări a fost cam aceeaşi peste tot: prima plecare s-a efectuat o dată cu apropierea Armatei Roşii; iar următoarea, la intrarea Armatei Roşii, cînd au început violurile

---

1. Este de remarcat faptul că, fără să fie consultaţi, germanii din Sudeţi deveniseră cehoslovaci în 1918. Pentru mulţi dintre ei, Ţara Sudeţilor era pămîntul strămoşesc de secole.
2. *Ost. Dok.* 2: 69 din regiunea Praga, 12 din regiunea Eger (Cheb), 35 din regiunea Marienbad (Marianske Lazne); *Ost. Dok.* 20: din regiunea Sudeţilor.

şi jefuirile, la instalarea noilor autorităţi cehe şi în urma ordinului de expulzare a tuturor cetăţenilor germani (din 7 mai).

Ordinul era aplicat nu numai germanilor care locuiau în ţară, ci şi *trek*-urilor de refugiaţi veniţi din Silezia sau Saxa.

Toţi aceşti refugiaţi aflaţi în regiunea Praga sau în zonele Sudeţilor au fost mai întîi încarceraţi în lagăre, apoi respinşi către Saxa, sub ocupaţie sovietică. Unii au încercat să revină în Silezia lor de origine, dar au aflat că trecerea peste Neisse fusese interzisă de la 1 iunie. Cei ce reuşiseră să ajungă în Boemia occidentală au fost mai fericiţi: ei au fost duşi către Bavaria, aflată în zona americană.

Cei mai favorizaţi au fost refugiaţii din partea de nord a Cehoslovaciei, de lîngă frontiera cu Polonia. Se apreciază că un milion din aceşti refugiaţi au trecut din nou frontiera poloneză, în mai şi iunie 1945, înspre Silezia (Breslau) unde, după cum am văzut, îi aşteptau alte drame.

Cît despre cei 2.811.000 de germani rămaşi pe loc în Cehoslovacia, ei au făcut obiectul unei decizii de expulzare; trenuri întregi de nemţi au trebuit să părăsească ţara.

*

Decretul preşedintelui Republicii, Benes, din 19 iunie 1945, vizînd pedepsirea criminalilor nazişti, a trădătorilor şi a ajutoarelor lor, a deschis poarta tuturor exceselor.

Crucea Roşie germană a inspectat la scurt timp după acest decret 1.215 de lagăre de internare, 846 tabere de muncă forţată şi 215 închisori, unde zăceau pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă cam 350.000 de germani. Dintre aceştia, 100.000 au sucombat.

La 31 iulie 1945, a izbucnit drama de la Aussig, unde explozia neaşteptată a unui depozit de muniţii a fost interpretată ca o acţiune germană de sabotaj a Werwolf-ului. Nemţii, purtînd bransarde albe, au fost atacaţi pe străzi de civilii cehi şi bătuţi pînă la moarte. Lucrătorii germani care ieşeau din uzinele Schicht A.G. şi se întorceau acasă după o zi de lucru, în timp ce treceau podul de pe Elba, au fost blocaţi acolo de provocatori. Mulţi au fost omorîţi şi aruncaţi în fluviu. Printre ei se aflau femei şi copii. Totalul victimelor variază, după estimări, de la 700 la 2.700 de morţi, civili inocenţi sau militari prizonieri dezarmaţi.

Unii dintre cehi spun că era vorba de a-i răzbuna pe cei 173 de martiri de la Lidice. În toamna lui 1945, evenimente

asemănătoare cu cele de la Lidice s-au înmulţit, uciderea copiilor fiind unul dintre actele cele mai odioase.

Aceasta explică de ce unui ceh care vorbeşte de Lidice, germanii îi răspund făcînd aluzii la Aussig.

*

O mărturie printre altele: L.R. din Mähr, Rothwasser (Cervena Voda):

„La 10 mai, prima vizită a ruşilor. Pătrund în case şi cer alcool. Unul dintre ei cere toate bijuteriile.

În cursul dimineţii am fost arestat de cehi. Am stat sub supraveghere, într-una din cazărimi, timp de două zile, fără hrană.

Cînd au plecat ruşii, a venit un gardian ceh, ne-a interogat, apoi, după ce ne-a dat cîteva bastoane, ne-a lăsat liberi.

Femeile nu îndrăzneau să se apropie de cazărmile din care intrau sau ieşeau ruşii. În fiecare seară, 20-30 femei veneau să doarmă pe duşumeaua goală a primăriei.

Pe străzi, se auzeau ţipetele femeilor urmărite de ruşi. O doamnă în vîrstă de 70 de ani, violată de un tînăr mongol, a fost atît de crud maltratată şi muşcată, încît a zăcut bolnavă timp de mai multe săptămîni.

În timpul zilei, cehii ne obligau să lucrăm. Hrana era foarte greu de găsit, fiindcă ruşii luaseră toate vitele şi caii răniţi care fuseseră abandonaţi de Wehrmacht.

În ziua inaugurării şcolii cehe din sat, jandarmul (germanofon), în uniformă şi purtînd toate decoraţiile, dar cu mîinile legate la spate, a fost obligat să mănînce în genunchi dintr-un castron aşezat pe scările şcolii. Apoi a fost luat şi închis.

În sîmbăta Rusaliilor, un comando de partizani în pantaloni roşii, studenţi din Königgrätz – cel puţin aşa pretindeau – şi-au făcut intrarea în sat.

Forţat, primarul neamţ W. a trimis să fie căutaţi şi aduşi toţi bărbaţii între 16 şi 60 de ani. Am fost concentraţi cu toţii la şcoală. Am stat acolo destul de mult timp cu braţele ridicate. Dacă vreunul, obosit, îşi cobora braţele, se trăgea un foc, ochindu-se chiar deasupra capului său.

Pe urmă am fost duşi în sălile de clasă, în timp ce partizanii se distrau: unii îi obligau pe tinerii din *Hitlerjugend* să se tîrască pe jos, alţii îi forţau pe adulţi să facă salutul german, apoi îi pălmuiau.

Am fost chemaţi unul cîte unul într-o altă încăpere. Primarul ne citea cu voce tare numele şi originea. Ni se făcea un scurt interogatoriu, apoi unul dintre partizani scria o cifră cu cretă pe spatele fiecăruia. În fine, după ce ne scoteau din cameră în lovituri de pumni, eram împinşi pe băncile şcolii unde trebuia să ne întindem. Vreo doi sau trei bărbaţi începeau să dea în noi cu bastoane de cauciuc şi vîna de bou. Trebuia să numărăm loviturile cu voce tare.

Eu am primit 25, ceea ce m-a obligat să mă culc pe burtă multă vreme. Alţii au primit 40 de lovituri şi au sîngerat din abundenţă, suportînd grave consecinţe.

Am plecat la 3 iunie, pe jos, deoarece nemţilor le era interzis să folosească trenurile sau bicicletele.

Pe drumul spre Sternberg [Sternberk] ne-am întîlnit cu o fată. Avea sub 20 de ani şi nu purta nici pălărie, nici palton. Mergea desculţă cu picioarele însîngerate. Era din regiunea Ratibor şi o luase la fugă spre vest, dar fusese curînd depăşită de ruşi.

Cînd s-a întors din drum ca să ajungă acasă, nişte ruşi au luat-o în maşină, promiţîndu-i să o ducă acasă. Au dus-o însă în Boemia, abuzînd de ea în mai multe rînduri. În cele din urmă, a reuşit să scape şi acum era în drum spre casă. Ne-a rugat să-i permitem să vină cu noi, avînd o adevărată groază de ruşi"[1].

După cum se vede, refugiaţii şi expulzaţii n-aveau decît dificultatea de a alege între tratamentul barbar al canaliilor cehe sau cel al soldăţimii ruse[2].

*

După o perioadă de violenţe rămase necunoscute guvernului cehoslovac[3], Consiliul de control aliat din Berlin a decis; la 20 noiembrie 1945, că transferul se va face în felul următor: 1.780.000 de germani vor merge către zona americană şi 780.000 în zona rusească.

Primii care vor pleca vor fi ultimii germani sosiţi în regiunile cehe după acordul de la München, din septembrie 1938 sau cel din 15 martie 1939, precum şi refugiaţii germani sosiţi din alte ţări.

---

1. *Ost. Dok.*, IV, 2, pp. 6-12.
2. Asupra expulzării minorităţilor ungureşti din Slovacia, vezi F. d'Orcival, *Le Danube était noir*, Paris, 1968.
3. K. Sedivy, *Les Allemands, porquoi nous n'en voulons plus en Thécoslovaquie*, Praga, 1946.

Pe urmă vor veni funcţionarii nemţi din organizaţiile naziste, în majoritatea lor arestaţi[1], apoi ceilalţi.

Familiile vor fi transferate în grupe la locurile de adunare.

Fiecare persoană îşi va lua cu ea mîncare pentru şapte zile; o cantitate de alimente pentru patru săptămîni va fi expediată în Germania, la centrele de primire a refugiaţilor. Expulzatul îşi poate lua cu el bunuri personale mai importante, totalizînd maxim 30 kg de persoană. Sînt exceptate dintre acestea bijuteriile şi hîrtiile de valoare. Toate imobilele rămase în Cehoslovacia vor deveni proprietate de stat, constituind despăgubiri pentru daunele de război cauzate de nemţi.

În 1970, nu mai existau în Cehoslovacia decît 85.282 de cetăţeni declaraţi germanofoni.

Cetăţenii cehoslovaci sînt confruntaţi cu o forţă sovietică de 70.000 soldaţi, cu „staţionare temporară", dar pe timp indefinit. Este urmarea tratatului de tip colonial din 16 octombrie 1968. Totuşi, ruşii nu par a fi mulţumiţi. Din februarie 1948, Benes a fost obligat să cedeze puterea comuniştilor. După ce a demisionat, în iunie, a murit părăsit de toţi, la 3 septembrie 1948, la reşedinţa sa din Sezimovo Usti, la 22 km sud de Praga.

La 10 martie 1948, prietenul său, Ministrul Afacerilor externe, Jan Masaryk, fusese constrîns să se „sinucidă".

*

Iugoslavia a plătit şi ea un greu tribut războiului: 1.700.000 de morţi din care 1.400.000 de civili; 420.000 răniţi.

Aproape 500.000 de germani locuiau în 1941 în Iugoslavia, majoritatea în Slovenia, la sud de Liubliana, în enclava Kocevje creată în regiunea frontierei dintre Croaţia şi Austria şi, mai ales, în Banat. Acest sector, împărţit de pe timpul Mariei-Tereza între Ungaria, România şi Serbia, a fost atribuit în parte Iugoslaviei în 1920.

Toţi aceşti nemţi făceau obiectul unei răzbunări sistematice din partea sovieticilor, apoi a partizanilor lui Tito.

Atunci cînd, la mijlocul lui septembrie 1944, trupele celui de al 3-lea Front ucrainean al lui Tolbukin se apropiau de Banat, s-a dat ordinul de evacuare a populaţiei germane.

---

1. După Institutul de Statistică din Wiesbaden, 304.000 de germani din Sudeţi au murit în perioada 1945-1947 în cele 51 de lagăre de concentrare deschise de guvernul Beneş.

Conducătorii acestor comunităţi au negociat în mod abil cu partizanii lui Tito şi au obţinut fără dificultate autorizaţia de a pleca.

Din cei 300.000 de germani rezidenţi în Banat (aproximativ 120.000), în Batschka (170.000) sau Baranya (15.000) – aceştia constituind o cincime din populaţie, 100.000 au reuşit să plece la timp prin Ungaria (Szeged, Baia) în direcţia Austriei.

La sosirea lor, din 20 şi 21 septembrie, ruşii au procedat în maniera obişnuită, adică violînd şi jefuind, atacîndu-i pe cei care treceau. De asemenea, aveau loc frecvente incidente cu soldaţii români pe care ruşii îi dispreţuiau. Cîteodată, îi omorau în încăierări[1]. Apoi, partizanii au luat puterea cu intenţia aproape nedisimulată de a proceda la un genocid.

În fiecare oraş, Comitetul de eliberare a lăsat la început să se comită un număr de acte de răzbunare individuală, fără a reacţiona[2]. Apoi toţi cetăţenii nemţi au fost obligaţi să se prezinte în faţa unei comisii de epurare şi denazificare.

Primii interogaţi au fost cei care au aparţinut sau au fost bănuiţi că au aparţinut unor organizaţii ale Partidului nazist. Din momentul în care proba era mai mult sau mai puţin stabilită, erau arestaţi, supuşi unor interogatorii şi tratamente din cele mai rele. Apoi erau închişi în beciuri sau în închisori, înainte de a fi conduşi pe lungi drumuri, la noile lagăre de concentrare[3].

Soldăţimea rusă a profitat de această încarcerare pentru a le jefui locuinţele.

În noiembrie 1944, restul populaţiei germane a fost adunată şi dusă în lagăre de muncă. Acestor persoane le era interzis să circule la o distanţă de peste 3 km de lagăr şi erau supuşi condiţiilor stării de asediu. Erau folosiţi la

---

1. *Ost. Dok.*, III, 45.
2. Execuţii sumare de germani au fost dezvăluite în octombrie şi noiembrie 1944, în 17 comune. De exemplu, la Werschetz, aproape 3.000; la Zerne, aproximativ 300; Glogon, 225; Homolitz, 200; Gross Betscherek, peste 300; Flipovo, 240; Sombor şi împrejurimi, 300; Batschka-Palanka, 300; Neuwerbass, 350; Hodschag, 182; etc.
3. La finele lui mai 1945, Crucea Roşie înregistra existenţa a 1.562 lagăre de concentrare şi închisori pentru deţinuţi germani şi dispunea de 678 de rapoarte privind 185 dintre ele. În 49 dintre cele mai mari au fost ucise 67.000 de persoane (*Ost. Dok.*, II).

reconstrucţii, în mine, la căi ferate, la drumuri şi în agricultură. Numărul victimelor a fost foarte ridicat datorită lipsei de hrană, din pricina bătăilor şi chiar a unor execuţii sumare. La populaţia din lagăre mortalitatea atinsese peste 50%.

La 25 decembrie 1944, nemţii aflaţi la o vîrstă activă, care scăpaseră de munca obligatorie, au fost supuşi recensămîntului – bărbaţii de la 17 la 45 de ani, iar femeile de la 18 la 40 de ani –, fiind apoi conduşi pe jos la o gară, unde au fost controlaţi de o misiune militară sovietică. Medicul maior care făcea parte din această comisie a eliminat femeile însărcinate şi pe cele cu copii mici.

În total, 75.000 de nemţi – 7 femei la 1 bărbat, deoarece majoritatea bărbaţilor mai erau încă în război – au plecat în Uniunea Sovietică, în vagoane de vite, sub garda soldaţilor ruşi. În fiecare vagon se aflau 35-40 de deportaţi şi trenurile erau formate din 40-50 de vagoane [1].

În vagoanele rămase închise pînă la frontieră, oamenii nu dispuneau decît de paie şi de un minim de hrană. Nu exista nici un sistem de încălzire, deşi temperatura de afară era de -25^0.

Convoaiele au traversat România, ajungînd după mai multe zile în bazinul Doneţului, între Harkov şi Rostov. După două săptămîni de refacere, au fost repartizaţi, atît bărbaţii cît şi femeile, cei mai rezistenţi la lucrări în mine, alţii la reconstrucţie, la descărcarea trenurilor de marfă sau în colhozuri.

Se muncea după normele socialiste: 12 ore pe zi în cursul săptămînii şi 9 ore duminica, pe echipe. Începînd cu 1947, orele de lucru au fost reduse la 8 ore zilnic, în total 56 de ore pe săptămînă. Insuficienţa hranei şi lipsa de igienă a provocat epidemii; absenţa oricărui control medical a dus la o mortalitate de 16% (aproximativ 12.000) din numărul deportaţilor. Începînd cu vara lui 1945, primii bolnavi au fost repatriaţi; alte convoaie sanitare le-au urmat în 1946, 1947 şi 1948. Supravieţuitorii au fost evacuaţi în octombrie şi noiembrie 1949, prin Frankfurt pe Oder [2].

Germanii rămaşi în Iugoslavia, de exemplu în Slovenia, după o perioadă de răzbunări şi execuţii sumare, de pildă

---

1. 27.000 de persoane apte de muncă, din care 80% femei, au fost deportate, după statisticile Crucii Roşii germane, la finele lui decembrie 1944 – începutul lui ianuarie 1945 (K. Böhme, *op. cit.*, p. 264).
2. *Ost. Dok.*, III.

cele din Maribor – în acelaşi timp partizanii procedau la masacre colective ale croaţilor naţionalişti[1] – aceşti nemţi au fost aduşi în faţa tribunalelor şi condamnaţi. După citirea verdictului, li se lăsa să aleagă între a emigra sau a executa pedeapsa prin muncă silnică.

După un timp petrecut în lagărele de concentrare de la Jospovac sau Valpovo, cea mai mare parte dintre germani au fost expulzaţi în Austria, începînd cu luna iulie 1945. Dar şi acolo, epidemiile (rujeola, de exemplu) au decimat jumătate din populaţia acestor lagăre.

147.000 de germani expulzaţi din Iugoslavia au reuşit să ajungă vii în Germania de Vest. Nu mai existau, în 1953, decît 62.000 de germani în Iugoslavia.

În urma acordurilor economice care au permis, între 1953-1960, unui număr de 53.298 de germani să ajungă în Germania Federală, se poate aprecia că numai 10.000 de germani mai erau încă rezidenţi în Iugoslavia. Toate bunurile nemţilor au fost luate de iugoslavi. În Banat, bisericile şi cimitirele germane au fost distruse[2].

Singura diferenţă evidentă este că zonele agricole puse odinioară în valoare de către nemţi sînt azi zone cu o productivitate scăzută.

*

Între 1944 şi 1950, vechiul Reich (Germania de Est şi de Vest) a primit deci peste 10 milioane de emigranţi nemţi[3], într-o ţară care pierduse 7.310.000 de oameni (3.500.000 de militari şi 3.810.000 civili) şi un teritoriu de 119.000 km² din totalul de 472.000 km² pe care îl avea în 1938.

---

1. Asupra masacrelor şi marşurilor morţii la croaţi, se va vedea B. George, *op. cit.*; M. Basta, *Generalii Oustachis capitulează*, Zagreb, 1963; N. Tolstoy, *Victims of Yalta*, Londra 1977; *D.J.F.E.* În urma unui acord negociat cu Tito de mareşalul Alexander şi Harold MacMillan, 26.000 de opozanţi refugiaţi iugoslavi (sîrbii lui Mihailovici şi croaţii lui Pavelici...), incluzînd femei şi copii, au fost predaţi la 14 mai 1945 de către britanici partizanilor lui Tito, în schimbul evacuării acestora din teritoriul austriac (regiunea Klagenfurt). Cea mai mare parte au fost torturaţi sau împuşcaţi. Despre atrocităţile din Maribor, a se vedea cele 18 mărturii, *Ost. Dok.* 419 (19 pagini) şi *Ost. Dok.* 397; 29, mărturii pentru oraşele din Banat (174 p.).
2. *Ost. Dok.*, V, 82.
3. Adică de două ori populaţia totală a Elveţiei sau a Belgiei, a Ţărilor de Jos sau a întregii Australii.

Resentimentul acestor nemţi faţă de ţările care îi expulzaseră va juca un anumit rol în războiul rece.

Este însă adevărat că puterea de muncă a acestei populaţii a constituit, după părerea istoricilor germani, un aport decisiv în reconstrucţia ţării şi va ajuta substanţial la realizarea „miracolului" economic vest-german.

Dacă se acceptă această ultimă explicaţie, ne putem întreba de ce acest miracol s-a produs numai în vestul Germaniei. Este totuşi oportun să precizăm că dacă Planul Marshall şi aplicarea doctrinelor liberale au avut în Vest efectul de a accelera progresul, demoralizarea, deportările, concentrările, au avut un efect de frînă în Est.

Efectul cel mai spectaculos al celui mai mare exod din istoria umanităţii trebuie atribuit Europei în ansamblul ei.

Se remarcă în primul rînd că în cursul acestui mare *Trek*, cu urmările sale imediate, din cei 16.999.000 de germani care locuiau în estul Europei, 2.100.000 şi-au pierdut viaţa, adică 12%. Procentul se ridică la 22% pentru nemţii din Polonia.

Apoi, fără a ţine seama de civilii germani rămaşi în Uniunea Sovietică (1.400.000 în 1941[1]), aproximativ 2.200.000 de germani au fost fie reţinuţi cu forţa, fie autorizaţi să rămînă în ţările din Est, de exemplu, aproape 1 milion în Polonia.

În ansamblul ţărilor din Est, această populaţie germană (şvabi, saşi etc.) reprezintă 10% din totalul europenilor din Est. Ei locuiau în aceste ţări, cîteodată, de mai multe generaţii şi deseori adoptaseră naţionalitatea ţării în care locuiau, ceea ce înseamnă că un număr apreciabil dintre refugiaţi n-au fost niciodată nemţi. Chiar după părerea autohtonilor, ei constituiau elemente foarte active şi jucau un rol important în estul Europei, unde aduseseră o prosperitate economică.

În momentul de faţă, nemairepreZentînd decît 1% din populaţia est-europeană, minorităţile germane au devenit neglijabile. În afară de aceasta, toate legile ţărilor eliberate

---

1. După recensămîntul din 1970, nemţii din URSS sînt în număr de 1.846.317. (Anuarul statistic al Consiliului de miniştri, t.IV, Moscova, 1973.) Recensămîntul general den 1979 dă cifra de 1.936.000. Pentru teritoriile ocupate, numărul nemţilor morţi depăşeşte 400.000 pentru teritoriile situate la est de linia Oder-Neisse, 130.000 pentru Cehoslovacia, 80.000 pentru Iugoslavia. 14356 de sinucideri au fost înregistrate în perioada Marelui *Trek*.

sînt aplicate acestor minorităţi într-un sens care le este defavorabil. Trăsăturile acestor mase europene sînt total transformate: tendinţa orientală este dominantă faţă de cea occidentală, trecutul asupra viitorului, staticul asupra dinamicului, *sein* asupra lui *werden*.

Hitler, încă de la redactarea cărţii sale *Mein Kamff*, era partizan absolut al teoriei *Drang nach Osten* (înaintarea către est). El nu numai că a eşuat în tentativa sa, dar, prin eşecul său, a accelerat înaintarea Uniunii Sovietice către Vest. A constrîns populaţia germană, cu calităţi excepţionale, care făcuse atît de mult la Königsberg şi Breslau, în Transilvania şi în Banat, în Boemia şi în Croaţia, să revină la frontierele ţării sale.

U.R.S.S. a devenit *de facto* a doua putere mondială extinzîndu-şi frontierele în Europa, în detrimentul Poloniei, Germaniei, Ţărilor Baltice, Cehoslovaciei şi României, pe o suprafaţă de 725.000 km^2, echivalentul suprafeţei Franţei şi Cehoslovaciei, împreună. Astfel, şi-a constituit o mulţime de zone-satelite în care a aplicat un regim colonial.

Marele *Trek* din cursul anilor 1944-1945 a distrus fundamental vechiul echilibru al Europei, iar noul echilibru bipolar Moscova-Washington, hotărît la Yalta, nu a oferit populaţiei europene un surplus de securitate.

POST-SCRIPTUM

De patruzeci de ani, opiniile asupra sfîrşitului războiului s-au schimbat mult, mai ales cele ale istoricilor.

Tinerii istorici sovietici din 1984 sînt convinşi că greşeala cea mai mare a lui Stalin a fost insistenţa cu care le-a cerut aliaţilor să deschidă un al doilea front. Ei consideră că dacă nu s-ar fi produs debarcarea în Normandia, Armata Roşie ar fi înaintat pînă la Atlantic şi comunismul mondial ar mai fi durat generaţii.

Istoricii americani din „Şcoala tînără" consideră că greşeala cea mai mare a aliaţilor a fost debarcarea în Normandia, considerată ca o hecatombă criminală. Conform acestei teze, dacă aliaţii ar fi răspuns la apelul mareşalului Rommel şi al adepţilor săi, la începutul anului 1944, debarcarea ar fi avut loc fără victime şi forţele antinaziste din Germania ar fi oprit la timp invazia comunistă în Europa de Est.

Se pare că şi W. Churchill a realizat acest lucru, mai tîrziu, cînd afirma la Haga, în 1948: „Am omorît porcul cel mai slab".

Nimeni nu poate reface istoria, dar ambele teze pot fi susţinute, fără îndoială.

Dacă Hitler ar fi putut fi eliminat cu un preţ mai mic, de ce să i se fi acceptat lui Stalin abuzurile îngrozitoare?

Astăzi, la Kaliningrad (fostul Königsberg), statuia lui Kant din Paradeplatz, filozoful care propunea chiar în acest oraş crearea unei confederaţii a statelor europene, fără tratate secrete, fără armate permanente, fără recurgere la forţă, se află faţă în faţă cu statuia lui Lenin din Hansaplatz, creatorul comunismului mondial impus prin birocraţie şi sisteme represive.

Cele două lumi rivale sînt condamnate să se confrunte. Cînd o vor face?

ANEXE

ANEXA 1

Frica premonitorie la animale

Instinctele animalelor par legate de problemele teritoriilor în care se află. Fiecare animal îşi delimitează teritoriul şi nu admite nici o pătrundere din exterior. Dacă aceasta se produce, mai întîi încearcă să fugă, apoi, dacă nu e posibil, îl agresează pe intrus.

Animalele domestice, ale căror instincte sînt mai tocite, au reacţii mai atenuate.

Ce fenomen a pus în mişcare vieţuitoarele din Est, care au pornit-o înspre Vest, şi încă înaintea oamenilor ? O senzaţie olfactivă ? De ce origine ?

S-a dovedit că frica la oameni provoacă un miros special pe care animalele îl percep. Acest miros să le fi determinat să-şi părăsească locul ?

Şi de ce toate animalele pornesc spre vest ? Urmează oare indicaţiile unei «busole» interioare ?

Aceste probleme ar merita o analiză aprofundată atîta timp cît mai există martori.

ANEXA 2

Indicele de creştere al armamentului sovietic pe front

Perioada	Tunuri	Tancuri	Avioane
ianuarie 1944	100	100	100
ianuarie 1945	137	117	243

ANEXA 3

Situaţia din 1944, privind benzina de avioane (în mii tone)

	Previziune	Producţie	Consum
Ianuarie	165	159	122
Aprilie	172	175	164
Iulie	207	35	136
	(după pierderea României)		
Septembrie	221	10	60
Octombrie	228	20	53
Noiembrie	230	49	53
Decembrie	223	26	44

Sursă : W. Birkenfeld, *Der synthetische Treibstoff, 1943-1945*, Göttingen, 1964.

ANEXA 4

Echilibrul forţelor prezente pe frontul de la Vistula (finele lui noiembrie 1944)

	Rusia	Germania
Divizii	5	1
Blindate	6	1
Tunuri	8	1
Avioane	17	1

ANEXA 5

Legea talionului

Istoricii militari sovietici reamintesc faptul că în a II-a Armată a gărzii, divizia 83 şi în regimentul 252, 158 de soldaţi şi ofiţeri au avut rude maltratate şi asasinate de germani; 56 soldaţi şi-au văzut familia deportată în Germania; 162 de soldaţi şi-au pierdut casa; 293 şi-au pierdut bunurile şi animalele! „Aceasta explică ura pe care o nutreau şi care s-a amplificat atunci cînd au ajuns în Lituania, în Prusia orientală şi în Polonia şi au văzut lagărele morţii, unde zăceau compatrioţii lor." (*H.G.G.P.-T.V.*)

De altfel, ideologizarea trupei îi fanatiza; jumătate din cadrele de pe al 2-lea şi al 3-lea Front al Biolorusiei erau membri de partid sau din Komsomol. În a 372-a divizie, a 2-a Armată de şoc şi al 2-lea Front al Bielorusiei, toate cadrele executau ordinele Partidului.

ANEXA 6

Atrocităţile germanilor în Rusia

Ar fi o greşeală să lăsăm să se creadă că atrocităţile n-au început decît în 1945.

După invazia Poloniei din 1939, nemţii au comis acte incalificabile. Acestea s-au înmulţit o dată cu agresiunea împotriva Uniunii Sovietice.

Poate oare fi apreciată amploarea lor?

În martie 1975, Lev Smirnov, preşedintele Curţii supreme de justiţie a URSS, fost procuror-adjunct la procesul de la Nürenberg, a precizat că tribunalul din Nürenberg înregistrase 54.784 de execuţii sumare şi alte atrocităţi comise de germani pe pămîntul rusesc.

Toate aceste crime au fost dovedite de sovietici – s-au regăsit în arhive – şi nemţii le-au confirmat [1].

---

1. G. Belov şi E. Boltin, *La crime méthodique*, Moscova, 1963.

Se adaugă crimele comise faţă de prizonierii de război sovietici, dintre care patru milioane au fost maltrataţi şi executaţi, precum şi deportarea în Reich a mai multor milioane de civili ruşi, pentru muncă forţată. În 1944-1945, aproape 5.500.000 de sovietici revin din Germania în Rusia.

Este sigur că războiul partizanilor dus contra ariergărzii germane i-a exasperat pe nemţi şi a provocat represalii sîngeroase, mai ales în ultima parte a războiului, cînd nemţii se aflau în retragere.

La sfîrşitul lui 1941, 3.500 de grupuri de partizani mai erau încă în acţiune. În cursul iernii 1941-1942, partizanii au provocat deraierea a 224 trenuri şi explozia a 650 de poduri; au distrus de asemenea 1.850 de camioane şi locomotive.

În vara şi toamna lui 1942, numărul partizanilor a depăşit 100.000; erau coordonaţi de un stat-major special, iar statul-major german a trebuit să-i înfrunte cu aproape 24 de divizii.

Partizanii au avut un rol foarte important în bătălia de la Kursk, unde au provocat 6.000 de explozii la calea ferată din regiunea Orelului (20 şi 21 iulie 1943).

După această bătălie, Hitler l-a destituit pe generalul Schmidt, şeful Armatei 2 blindate şi l-a înlocuit cu energicul general Model. Ca urmare, partizanii au fost atacaţi fără milă; au fost arse sate întregi, iar civilii împuşcaţi[1].

Este adevărat că, din iunie 1943, în sectorul Kursk operau 1.061 grupe de partizani, numărînd 142.000 de oameni, şi anume:

- 80.000 din Bielorusia,
- 30.000 din Ucraina,
- 16.000 în regiunea Uralului[2].

După declaraţiile germanilor, ei au distrus 44 de poduri, au deteriorat 298 de locomotive şi 1.222 vagoane şi au provocat întreruperea traficului feroviar timp de 12 pînă la 24 de ore[3].

Armata germană nu mai putea să se deplaseze în timpul nopţii, iar în timpul zilei, viteza trebuia redusă pînă la 8-10 km pe oră, pentru a evita minele.

Ca urmare a acestor succese, numărul partizanilor s-a înmulţit. La finele lui 1943, partizanii s-au angajat în bătălia căilor ferate, ceea ce a împiedicat inamicul să se reorganizeze. Au participat mai întîi 170 de brigăzi (96.000 de oameni), apoi 193 (120.000 de oameni).

---

1. *La Grande Guerre nationale de l'Union soviétique*, Moscova, 1974.
2. Colonelul Bystrov in *La Bataille de Koursk*, Moscova, 1975.
3. H. Teske, *Les actions des partisans sur les voies ferrées* in „Wehrwissenschafliche Rundschau", Darmstadt, oct. 1953.

Din prima noapte, ei au dizlocat prin dinamitare 42.000 de linii ferate. La finele lui august, 170.000 de căi ferate erau inutilizabile. La mijlocul lui septembrie, cifra s-a ridicat la 215.000.

Apoi, la 19 septembrie, partizanii au lansat operaţiunea *Concert* pentru dezorganizarea ariergărzii inamicului în ţările baltice.

Pe parcursul întregului an 1943, partizanii au aruncat în aer 11.000 de trenuri, au scos din uz 6.000 de locomotive, 40.000 de vagoane, 22.000 trenuri şi au distrus 900 de poduri de cale ferată.

Populaţia venea în ajutorul partizanilor, ceea ce a provocat represalii imediate o dată cu apariţia armatei germane.

Partizanii şi-au reluat loviturile în 1944. Într-o singură noapte, cea de 20 iunie, în Bielorusia, partizanii au aruncat în aer 40.000 căi ferate. Pot fi înţelese – nu şi aprobate – reacţiile nemţilor faţă de populaţia rusă.

Se poate înţelege de asemenea şi ura sovieticilor, atunci cînd au trecut frontiera germană. „Ora răzbunării se apropie" anunţă comisarii şi consilierii politici ai trupelor. Dintre aceştia, citǎm pe generalii N. Hruşciov (pe lîngă generalul de armată Vatutin), N. Bulganin (pe lîngă Sokolovski), L. Brejnev (pe lîngă Eremenko).

„Ei explicau combatanţilor că victoria nu poate fi obţinută dacă nu există reacţie şi dacă nu se extermină complet animalul sălbatic. Hoardele naziste trebuiesc nimicite şi Germania trebuie constrînsă să capituleze fără condiţii."

De asemenea, urmează a se aproba teoria lui Illya Ehrenburg care scria: «Nu există Germania; ea reprezintă doar o bandă imensă care se împrăştie cînd este vorba de responsabilitate».

Prin urmare, totul este permis, în pofida semnăturii puse de Stalin pe *Carta Atlanticului.* Cu toate acestea, punctul de vedere de mai sus este discutat la nivel înalt. Ca dovadă, „Pravda" din 14 aprilie critică punctul de vedere al lui Ehrenburg:

„Unii germani fac războiul altfel, avînd atitudini diferite... Îndeplinindu-şi misiunea sa de eliberare, Armata Roşie acţionează pentru nimicirea armatei hitleriste, a statului hitlerist, a guvernului hitlerist, dar niciodată nu şi-a propus ca obiectiv maltratarea populaţiei germane (semnat S. Alexandrov)."

În 1945, germanii numărau peste un milion de morţi. Mai trebuia oare să sufere populaţia?

Autorităţile sovietice răspund negativ prin:

- declaraţia guvernului sovietic din 2 aprilie 1944,
- deciziile Comitetului naţional al apărării din 10 aprilie şi 27 octombrie 1944,
- directivele Stavka din 30 aprilie 1945.

Toate aceste documente precizează că scopul războiului este „zdrobirea totală a fascismului", că masa muncitorilor nu are nimic în comun cu clica conducătorilor şi că vinovaţii din perioada războiului vor trebui pedepsiţi. De asemenea, se afirmă că URSS va acorda popoarelor eliberate „o totală libertate în a-şi decide viitorul".

În acest spirit, am văzut la finele lui 1945 afişele lipite în zona sovietică germană: „Partizanii lui Hitler se duc, iar populaţia germană şi statul rămîn".

Atunci ce ne rămîne să credem despre agresiunile soldaţilor sovietici împotriva civililor germani?

Excese? În tot cazul, ele sînt dezaprobate de Moscova, deoarece în *Istoria marii lupte patriotice a Uniunii Sovietice* se declară că „trupa nu a înţeles întotdeauna corect cum trebuie să se comporte. În decursul primelor lupte, au fost şi acte izolate nedrepte."

Nici germanii nu urmează în Rusia sfatul înţelepţilor: „Respectă-ţi inamicul pentru a fi respectat la rîndul tău."

Ruşii au procedat şi ei la fel, pierzîndu-şi astfel dreptul de a mai face morală inamicului.

ANEXA 7

Exemple ale atrocităţilor germane în Rusia

1. *Cum trebuie să se comporte funcţionarii germani în Rusia. Instrucţiune datată 1 iunie 1941, venită din partea secretarului de stat Backe* (extras).

Nu vorbiţi, ci acţionaţi. Cu rusul nu veţi avea niciodată ultimul cuvînt şi nu-l veţi convinge prin discuţii. El se pricepe mai bine să vorbească decît voi, pentru că este dialectician înnăscut şi a moştenit înclinaţia spre filosofie. Veţi fi învinşi în conversaţii. Rusul iubeşte numai acţiunea, deoarece prin natura sa el este feminin şi sentimental. „Ţara noastră este mare şi plină de bogăţii, dar nu este pusă în ordine, veniţi şi guvernaţi-ne." Această frază a apărut de la începutul formării statului rus, atunci cînd ruşii le-au cerut normanzilor să vină să-i guverneze. Această atitudine s-a manifestat clar cu ocazia dominaţiei mongolilor, polonezilor şi lituanienilor, autocraţiei ţarilor ruşi, dominaţiei germane, pînă

la venirea lui Lenin şi a lui Stalin. Ruşii vor să fie întotdeauna o masă condusă. Aşa vor proceda la venirea nemţilor pentru că dorinţa lor este: „Veniţi să ne guvernaţi".

De aceea rusul nu trebuie să aibă impresia că ezitaţi, trebuie să fiţi oameni de acţiune, fără dezbateri, fără discursuri inutile, fără argumente filosofice, decişi să aplicaţi măsurile necesare. Atunci ruşii vă vor da ascultare fără obiecţiuni. Nu utilizaţi nici o clasificare germană, nu introduceţi obiceiuri germane, uitaţi de tot ce e german în afară de Germania însăşi.

Mai ales nu vă arătaţi blînzi şi sentimentali. Nu plîngeţi împreună cu rusul, fiindcă aceasta l-ar face fericit şi v-ar putea apoi dispreţui . Fiind feminin prin natura sa, rusul vrea să găsească defecte în tot ce este viril spre a-l dispreţui pe mascul. De aceea fiţi întotdeauna bărbaţi, păstrîndu-vă fermitatea de nordici.

Numai voinţa voastră trebuie să decidă, dar ea trebuie dirijată spre scopuri înalte. Numai atunci ea este morală în puritatea ei. Ţineţi-vă departe de ruşi, căci ei nu sînt germani, ci slavi. Nu beţi împreună cu ruşii, nu intraţi în relaţii cu fetele şi femeile lor din întreprinderile pe care le conduceţi. Veţi pierde din autoritatea faţă de ei, dacă vă coborîţi la nivelul lor. Printr-o experienţă seculară, rusul vede în neamţ o fiinţă superioară. Aveţi grijă să păstraţi această superioritate germană. Ordinele să fie calme, serioase, deciziile ferme, făcînd astfel ridicoli pe ignoranţi şi pe cei ce poartă discuţii sterile.

Nu acordaţi încredere intelectualilor ruşi, emigranţilor şi intelectualilor sovietici. Sînt vicleni şi nu sînt capabili de nimic, dar au un farmec special şi arta de a influenţa caracterul german. Bărbatul şi, mai ales, femeia rusă au această facultate.

Sursă: Arhivele centrale ale URSS, fonduri 7021, registru 148, dosar 12, pp. 59-63.

2. Ordinul lui Todt, Ministrul armamentului şi al muniţiilor. Interdicţia de a remunera lucrul prestat de muncitorii regiunilor ocupate în Est şi de a-i folosi la muncile grele.

Berlin *28iulie 1941*

Mareşalul Keitel şi-a exprimat nemulţumirea în privinţa faptului că unităţile locale Todt de lîngă Liov plătesc lucrătorilor locali un salariu zilnic de 25 de ruble şi că aceste unităţi obligă personalul fabricilor la muncă.

Din acest motiv ordon:

Am mai explicat cu ocazia ultimei mele vizite că regulamentul aplicat mîinii de lucru în Europa occidentală nu e acelaşi cu cel aplicat pe teritoriul rus. Trebuie întrebuinţată mîna de

lucru în principal cu titlu de muncă obligatorie şi de asemeni pentru furnizarea vehiculelor hipomobile, iar aceasta fără nici o plată. Muncitorul primeşte în schimb o mică raţie. Pe viitor nu mai poate fi vorba de salariu în zona operaţiunilor.

În regiunile în care organizaţia economică stabilită de mareşalul Reichului şi-a început deja activitatea, atunci cînd e vorba de lucrări simple de construcţii, se plăteşte numai după un tarif stabilit conform cu această organizaţie economică. Ofiţerii de legătură ai grupurilor de armate pot în orice moment să indice sediul cel mai apropiat al organizaţiei economice. Astfel, în momentul de faţă sînt amplasate:

Pe teritoriul grupului de armate „Sud": la Iaşi, Lvov, Ternopol, Proskurov, Berditchev, Jitomir, Lutsk.

Pe teritoriul grupului de armate „Centru": la Toloşkin, Ţirovskhi (la est de Moghilev), Minsk.

Pe teritoriul grupului de armate „Nord": la Kaunas, Vilnius, Dogavpils, Riga, Sebeje, Polotsk.

Punctul meu de vedere este cunoscut. Fiecare şef este responsabil faţă de mine pentru ca organizaţia Todt să nu recurgă la metode contrarii directivelor mele. Diversele firme sînt puse la curent.

Plăţile care nu sînt conforme acestor principii nu vor fi compensate.

Acest ordin va fi comunicat tuturor organizaţiilor subordonate şi tuturor firmelor.

Dr. Todt

Arhivele Centrale ale URSS, fonduri 7445; registru 2; dosar 127; pp. 147 şi 148.

3. Extras din ordinul primarului din Kiev, către primarii raioanelor asupra deportării în Germania a locuitorilor apţi de lucru din oraş.

Kiev *1 aprilie 1942*

Din ordinul comisarului oraşului, primăria este obligată să organizeze deplasarea voluntară în Germania a 20.000 de locuitori ai Kievului, între 16 şi 55 ani, apţi de lucru. Plecările trebuie organizate zilnic, începînd cu 7 aprilie anul curent.

Ordon:

1) Primarii raioanelor trebuie să formeze o comisie din care să facă parte şi şeful poliţiei raionului respectiv. Preşedintele comisiei va fi responsabil de orice detaliu privind trimiterea muncitorilor în Germania.

2) Fixarea numărului minim de muncitori trimişi de către raioane, după cum urmează:

raionul	Cevtcekovski	2.800
raionul	Bogdanovski	2.100
raionul	Jeleznodorojni	2.000
raionul	Sofievski	2.500
raionul	Vladimirski	1.800
raionul	Petcerski	2.300
raionul	Podolski	2.800
raionul	Yaroslavski	3.200
raionul	Kurenevski	1.200
raionul	Daemitski	1.000
raionul	Sviatocinski	600

3) Ordon trimiterea în fiecare zi (inclusiv sărbătorile) în strada Lvovskaia nr. 24, a minimum 50 de bărbaţi din fiecare raion, începînd cu 7 aprilie crt.

4) Muncitorii trebuie să aibă îmbrăcăminte călduroasă şi îmbrăcăminte de vară precum şi tot ce e necesar pentru călătorie. Garanţii firmelor vor asigura transportul bagajelor muncitorilor din punctul de plecare din str. Lvovskaia nr. 24.

Persoanele care se sustrag de la lucru vor fi aduse cu poliţia.

5) Serviciul administrativ al primăriei va fi însărcinat să dirijeze toată operaţiunea...

...10) Plecarea către Germania va fi trecută în paşaport.

(tradus din ucraineană) Primarul oraşului Kiev

Arhivele regionale din Kiev, fonduri 0011; registru 1; dosar 1, p. 48.

4. Extras dintr-un proces-verbal al Conferinţei de la Sauchel (delegat general al Forţelor de muncă) privitor la expedierea în Germania a 400-500.000 de femei ucrainene pentru lucrări gospodăreşti.

Berlin *4 septembrie 1942*

Secret

Führerul a dat ordin să se trimită imediat 400-500.000 de femei ucrainiene între 15-35 de ani pentru munci gospodăreşti. Führerul a însărcinat pe delegatul general al Forţelor de muncă să execute acest ordin în termen de 3 luni.

În consecinţă, în conformitate cu ordinul mareşalului Reichului, Bormann, transferul ilegal în Germania, de către militari sau de către alte instituţii, al unor femei pentru treburi

domestice, trebuie antedatat pentru a fi legalizat. În viitor, în afară de recrutarea oficială se vor mai putea face şi asemenea transferuri. Gauleiterul Sauckel a adăugat că în afară de recrutarea femeilor se prevede trimiterea a încă 1 milion de muncitori provenind din Est.

Astfel, se pot realiza programul de armament şi producţia de oţel, prevăzute de Führer pentru îndeplinirea marilor planuri din Vest, şi învingerea – în anii următori – a Statelor Unite, cea mai mare putere economică şi militară occidentală...

Gutkelch

Arhivele Centrale ale URSS, fonduri 7445; registrul 2; dosar 138; p. 189.

5. Extras din raportul căpitanului Koch, delegatul ministerului pentru regiunile ocupate din Est, pe lîngă grupul de armate Sud, asupra distrugerii oraşului Kiev.

Kiev *La 5 octombrie 1941*
Secret

...Incendiul Kievului din zilele de 24 la 29 septembrie, a distrus centrul oraşului, adică partea sa cea mai frumoasă, cu cele mai mari 2 hoteluri, poşta centrală, postul de radio, centrala telegrafică şi mai multe mari magazine. Incendiul s-a propagat pe o suprafaţă de aproximativ 2 km^2 şi 50.000 de persoane au rămas fără adăpost; ele sînt cazate în locuinţe abandonate. Cu titlul de pedeapsă pentru sabotaj, au fost executaţi evreii din oraş, în total (după informaţiile comandoului operaţional SS) 35.000 de persoane, din care jumătate de sex feminin.

Arhivele Centrale ale URSS; fonduri 7445; registrul 2; dosar 138; p. 269.

6. Directivele statului-major al Forţelor armate ale Germaniei asupra distrugerii Leningradului, Moscovei şi a altor oraşe ale Uniunii Sovietice.

Marele Cartier General al comandamentului forţelor armate *7 octombrie 1941*
Secret

Führerul a decis din nou să nu accepte capitularea Leningradului şi, ulterior, a Moscovei, chiar în cazul în care adversarul ar propune o asemenea capitulare.

Justificarea morală a acestei decizii este clară pentru întreaga lume. La Kiev, bombele şi minele cu mecanism au creat o serie

de grave pericole pentru trupele noastre şi este de prevăzut că asemenea cazuri, la scară mai mare, se vor ivi în Moscova şi Leningrad. Postul sovietic de radio a anunţat că Leningradul este minat şi că se va apăra pînă la ultimul soldat.

Va trebui sa ne aşteptăm şi la proliferarea epidemiilor.

Din această cauză, nici un soldat german nu va intra în aceste oraşe.

Toate persoanele care caută să părăsească oraşul şi vor să se îndrepte către liniile noastre, trebuiesc oprite prin foc. Pentru acest motiv vor exista şi mici breşe neprotejate prin care populaţia oraşului va putea trece către regiunile interioare ale ţării. Aceasta se referă la toate celelalte oraşe; înainte de a le ocupa trebuiesc distruse prin focuri de artilerie şi aviaţie pentru a obliga populaţia să fugă.

Nu se poate admite ca soldaţii germani să-şi rişte viaţa ca să salveze oraşele ruseşti de foc sau să hrănească populaţia în detrimentul patriei germane.

Haosul din Rusia va fi cu atît mai mare, administrarea şi exploatarea regiunilor ocupate vor fi cu atît mai uşoare, cu cît numărul locuitorilor care au părăsit oraşele ruseşti va fi mai mare.

Aduceţi acest ordin al Führerului la cunoştinţa tuturor comandanţilor de unitate.

Prin delegaţie: şeful statului-major general al forţelor armate: Jodl.

Arhivele centrale ale URSS; fonduri 7021; registru 148; dosar 227, pp. 9 şi 10.

Ordinul de distrugere a Leningradului, unul dintre cele mai frumoase oraşe din lume, este de nejustificat. Ce l-a provocat?

- Voinţa de a salva viaţa soldaţilor nemţi?

- Distrugerea unui obiectiv strategic?

Cum se poate ca un om cu pretenţii de arhitect, adică un constructor, să conceapă şi să transmită asemenea ordine de distrugere? Nu poate fi vorba decît de un deranjament mintal.

O răzbunare? În 1941, la hotelul Astoria, cel mai frumos din Leningrad, am dat de invitaţiile la un banchet care urma să fie prezidat de Hitler, sărbătorind ocuparea oraşului. Pe invitaţii erau înscrise luna şi ora acestei manifestări, numai ziua lipseşte: august 1941, ora 20.

Eşecul l-a decepţionat amarnic şi, la 5 septembrie, el va spune generalului Halder:

„Vreau să ajungem la Moscova în cîteva săptămîni: nu am nici o îndoială în această privinţă. Voi rade acest oraş şi voi construi pe amplasamentul său un lac mare, avînd în centru o fîntînă luminoasă".

Propuneri nesăbuite dar cu urmări. Cum s-ar explica altfel distrugerea magnificului Palat de vară al ţarilor de la Peterhof (azi Petrodvoreţ), la 29 km de Leningrad, pe malul golfului Finlandei?

Au fost distruşi 10-30.000 de arbori. 34.000 picturi, obiecte decorative, sculpturi – protejate chiar în timpul revoluţiei din octombrie, au dispărut sau au fost deteriorate. Peluzele au fost minate şi atunci cînd au plecat definitiv, germanii au dat foc castelului.

Cum se poate explica distrugerea completă a localităţii Tsarkoie Selo (numită din 1937, Puşkin)? Cum au putut fi distruse palatul Ecaterinei a II-a şi casa lui Puşkin? Generalul Ştemenko, care a vizitat Mihailovskoie, lîngă Paskov, la sud de lacul Peïpus, povesteşte:

„Treceam prin apropierea munţilor Puşkin. Aici, în vechea mînăstire Sviatogorsk se află mormîntul marelui poet, care a locuit la proprietatea Mihailovskoie, în timpul celor doi ani de exil. Noi cunoşteam toate astea din copilărie şi ne imaginam viaţa poetului exilat, pe vechea sa doică slabă şi gîrbovită, Arina Rodionovna, pe prietenii săi Ivan Puşkin şi pe miopul Delvig, care l-au vizitat pe proscris. În aceste locuri el a compus *Ţiganii*, *Boris Godunov* şi a scris principalele capitole din *Evgheni Oneghin* şi numeroase poeme lirice puse mai tîrziu pe muzică. Tot ce era aici făcea parte integrantă din cultura noastră, a fiecărui om care gîndeşte.

Cum să trecem pe lîngă aceste locuri? Ne-am hotărît să le ocolim.

Munţii Puşkin au fost eliberaţi cu puţin timp înainte de ofensiva majorităţii trupelor din al 3-lea Front baltic. O companie de pedepsire din forţele inamice care se ocupa fără succes de vînarea partizanilor şi alte unităţi inamice fusese expulzată de pe înălţimi. Geniştii noştri au avut timpul necesar să pună plăci cu inscripţia „mine". Asemenea avertismente ne-au întîmpinat pe scara din faţa mînăstirii şi la picioarele mormîntului lui Puşkin.

Peste tot erau doar ruine. Mînăstirea Sviatogorsk, monument unic al arhitecturii din secolul al XVI-lea, avea cupola decapitată, fiind distrusă în parte prin explozivi. În interior, totul fusese făcut bucăţi şi locul era plin de dărîmături.

În apropiere, la Mikhailovskoie, tabloul era la fel de dezolant. Casa lui Puşkin transformată în muzeu fusese incendiată, iar căsuţa Arinei Rodionovna făcută bucăţi pentru a construi un adăpost blindat.

Jumătate din arborii centenari din parcurile Mikhailovskoie şi Trigorskoie au fost tăiaţi de ocupanţi.

Am părăsit aceste locuri cu inima grea."

Cine cunoaşte ataşamentul ruşilor faţă de trecutul lor (chiar şi Revoluţia din Octombrie a păstrat monumentele şi obiectele istorice[1]) nu poate pune la îndoială că aceste provocări incalificabile ale vandalismului german au deschis răni adînci şi durabile.

Adăugăm că aceste monumente sînt azi aproape restaurate, dar cu eforturi considerabile.

Anexa 8

Răzbunarea comisarilor

Generalii germani din armată şi aviaţie care luptau în Rusia au primit din iunie 1941 directive ale O.K.W. – spre conformare –, cu privire la tratamentul ce trebuia aplicat şefilor politici (sovietici) şi altor personalităţi, conform misiunii din 31 martie 1941.

La acea dată, Hitler convocase noua cancelarie a Reichului formată din 200-250 de ofiţeri cu rang înalt, printre care comandantul-şef al armatei şi cel al marinei, împreună cu colaboratorii lor, pentru a le indica modul cum trebuie înţeleasă lupta dintre cele două ideologii opuse asupra lumii: comisarii politici şi funcţionarii sovietici trebuiesc trataţi ca nişte criminali, şi nu ca soldaţi sau prizonieri de război.

Directivele date la 12 mai 1941 prevedeau următoarele:

1. reprezentanţii puterii şi şefii politici (comisarii) trebuiesc eliminaţi;

2. avînd în vedere că ei vor fi făcuţi prizonieri de trupă, eliminarea lor se va face de un ofiţer care are dreptul de a da pedepse disciplinare. Pentru a se lua o decizie e suficient a se stabili că persoana în cauză are responsabilitate politică;

3. şefii politici ai armatelor nu trebuiesc consideraţi ca prizonieri de război, ci trebuie executaţi la prima etapă de oprire a armatei. Ei nu vor fi lăsaţi în ariergarda trupei;

4. tehnicienii şefi şi şefii de producţie din întreprinderi nu vor fi arestaţi decît dacă se opun forţelor armatei germane;

5. aceste măsuri nu trebuie să împiedice realizarea operaţiunilor militare. Operaţiunile metodice de căutare şi triere vor fi realizate abia după operaţiunile militare;

---

1. Pe cînd francezii, la revoluţia din 1789 sau în timpul Comunei au făcut distrugeri ireparabile ale patrimoniului naţional.

6. responsabilii politici şi comisarii (în afară de şefii politici ai unităţilor militare) care se află în ariergardele armatei, vor fi predaţi comandourilor operaţionale ale poliţiei şi securităţii (S.D.).

Arhivele centrale ale URSS privind Revoluţia din Octombrie, fonduri 7021; registru 148; dosar 156, pp. 4. 5.

Aceste directive, numite „ordinul comisarilor", au fost aplicate cu toate rezervele formulate de generalii Jodl şi Warlimont. Jodl a precizat – de exemplu – că ar trebui să se aibă în vedere „posibilitatea unor represalii împotriva aviatorilor germani şi din această cauză era mai indicat să se prezinte acţiunea ca o măsură de represalii."

Mai tîrziu, la 26 septembrie 1941, Jodl a cerut o nouă examinare a ordinului, dar Führerul i-a respins categoric propunerea.

Totuşi, la 6 mai 1942, la sugestia mareşalului von Kluge, Führerul a anulat practic acest ordin, motivînd că „în vederea favorizării tendinţelor trupelor sovietice încercuite de a dezerta şi a capitula, să se garanteze viaţa comisarilor şi politrucilor sovietici"[1]. Aceasta numai cu titlul de încercare.

Totuşi, sovieticii au cunoscut acest criminal „ordin al comisarilor" şi atunci cînd Armata Roşie a trecut graniţele germane, comisarii politici au repetat soldaţilor că trebuiesc urmăriţi responsabilii naţional-socialişti.

Acesta este motivul pentru care, în decursul primelor săptămîni, orice nazist sau presupus nazist capturat de Armata Roşie a fost deferit automat comisarilor politici, care au dat ordin să fie executat.

Dar cine era nazist? Autorităţile civile au fost deseori confundate cu autorităţile de Partid şi, în anumite sectoare, orice civil în haine militare, inclusiv cei de la calea ferată sau pompierii, au fost executaţi din ordinul comisarilor politici.

Nu există statistici ale comisarilor politici şi conducătorilor executaţi în URSS sau în Germania.

Este adevărat că pe 22 decembrie 1943, la sugestia generalului Reinecke, şeful biroului afacerilor generale al Wehrmacht-ului, Bormann a emis un ordin al Führerului pentru crearea unui corp de ofiţeri de stat-major naţional-socialişti.

Bormann încredinţă unui grup de 200 *Führungsoffiziere* N.S. sarcina de a îndoctrina şi spiona pe ofiţerii şi subofiţerii din statul-major. Ei îi formau şi îi dirijau personal. Aceasta a provocat numeroase discuţii în contradictoriu cu Guderian. Instructorii le ţineau următorul discurs semnificativ:

---

1. General Warlimont, *Im Hauptquartier der deutschen Wehrmacht 1939-1945*, Frankfurt, 1962.

„Daţi comanda celor mai capabili şi mai duri ofiţeri. Îi vor aduna repede pe golanii din trupă [pe cei care doreau retragerea], iar pe cei ce vor replica îi vor pune la zid."

Nu ştim cîţi din aceşti ofiţeri N.S. au fost executaţi de ruşi. dar sîntem în posesia unui recensămînt întocmit în 1942 de serviciile conduse de Himmler, care precizează numărul conducătorilor ruşi executaţi de grupări speciale (*Einzatz Gruppen*) :

Grupul A (la nord) : 250.000 ; grupul B (centru) : 70.000 ; grupul C (la sud) : 150.000 ; grupul D (în sudul extrem) : 90.000.

ANEXA 9

Forţele angajate în războiul din 1944-1945

Divizii germane în luptă

	Total	Front Est		Alte fronturi		În Germania	
1 iunie 1944	328	181.5	55.3 %	26.5	8.1 %	120	36.6 %
1 ianuarie 1945	313.5	179	57.1 %	118	37.6 %	16.5	5.3 %

Efective şi armament

	Efective (armată şi marină)	Tunuri şi mortiere	Tancuri şi tunuri	Avioane
iunie 1944 Rusia Germania	6.5 milioane 4 milioane	83200 49000	8000 5200	11800 2800
ianuarie 1945 Rusia Germania	6 milioane 28500 3950 1960	91400	11000	14500 3.1 milioane

Surse : *Marele război naţional al Uniunii Sovietice (op. cit.)*

Anexa 10

Evaluarea pierderilor din zona Mării Baltice

790 de unităţi navale au evacuat în total 1.958.014 persoane, între 15 ianuarie şi 10 mai 1945. Printre ele, 244 de cargouri, 21 de vase-spital şi 23 de transport de trupe, respectiv 537.942 de persoane, 439.565 şi 258.234.

13 nave-spital şi 21 nave de transport răniţi au fost atacate de aliaţi ; 4 nave-spital şi 8 de transport al răniţilor au fost scufundate.

Pentru marina comercială, pierderile au fost de 123 de unităţi, cu 19.152 de morţi ; pentru marina de război, 213 unităţi. 158 dintre aceste vase au fost scufundate de aviaţia navală sovietică.

După calculele contra-amiralului Engelhardt, şeful transporturilor maritime de pe lîngă amiralul Dönitz, comandantul-şef al marinei militare, evacuările au fost următoarele :

Porturi	Refugiaţi	Răniţi	Militari	Total
Libau	500	19717	31215	51432
Memel	10670	7000	–	17670
Koenigsberg	40319	1290	2040	43649
Pillau	291151	99335	27975	418461
Dantzig	119096	45971	4988	170028
Gotenhafen	316333	83460	7024	406817
Hela	247134	163363	85313	495810
Elbing	4000	–	–	4000
Stolpmünde	32760	–	–	32760
Rügenwalde	5560	–	–	5560
Kolberg	116717	1915	9950	128582
Swinemünde	68590	13323	51748	133661
Stettin	2050	900	900	3850
Greifswald	1000	1200	–	2200
Warnemünde	5055	2092	1748	8931
Stralsund	7512	4341	3790	15643
Sassnitz	7552	–	13106	20658
Rostock	7450	150	350	7950
Wismar	4400	700	1042	6142
Travemünde	4100	–	–	4100
Total:	1291918	444757	241225	1977904

Surse : F. Brustat-Naval, *Unternehmen Rettung*, Herdorf, 1970.

Un tabel al pierderilor în tonaj din anul 1945 poate fi găsit în G. Steinweg, *Die Deutsche Handelsflotte im zweiten Weltkrieg*, Göttingen, 1954, p. 57.

Naufragiul vasului *Goya* (peste 6.000 de morţi), scufundat de tirurile submarinului sovietic L3, a fost cea mai mare catastrofă din istoria marinei.

Cel al lui *General von Steuben*, vas-spital, scufundat de submarinul sovietic S13, s-a soldat cu 3.000 de victime

În afară de *Gustloff* şi *Cap Arkona*, trebuie să mai menţionăm printre marile catastrofe :

Andros (3.000 t) scufundat de R.A.F. în portul Swinemünde : 750 de morţi.

Eifel (1.429 t) scufundat la 17 februarie în apropiere de Libau : 677 de morţi.

Karlsruhe (897 t) scufundat la 13 aprilie lîngă Stolpmünde : 900 de morţi.

Moltkefels (7.862 t) incendiat de aviaţia sovietică, la 11 aprilie, în rada portului Hela, după ce îmbarcase 4.000 de persoane, dintre care mulţi răniţi grav : 400 de morţi.

Neuwerk (803 t) torpilat şi scufundat la 10 aprilie, dintr-o eroare, de către germani, în rada portului Dantzig : 800 de morţi. Nu a răspuns la semnalele de recunoaştere !

Posen (1.069 t) scufundat la 11 aprilie de aviaţia rusă în rada portului Hela : 300 de morţi.

Trebuiesc menţionate şi navele străine care, devenite germane, au participat la exodul naval din Marea Baltică :

A.C. Hering (norvegian, 1.500 t) ; *Alkaïd* (olandez, 5.485 t) ; *Alsterdam* (olandez, 3.655 t) ; *Bru* (leton, 572 t) ; *Espagne* (belgian, 1.759 t) ; *Fusilier* (belgian, 6.157 t) ; *Gerdmoor* (norvegian, 800 t) ; *Hanskarl* (danez, 2.013 t) ; *Juliane* (danez, 1.352 t) ; *Marks Stig* (danez, 1.107 t) ; *Regulus* (olandez, 1.821 t) ; *Vega* (norvegian, 7.388 t) ; *Versailles* (francez, 2.156 t) ; *Würzburg* (danez, 1.337 t).

ANEXA 11

Bombardamentele aeriene în Europa occidentală

	Bombe de origine germană lansate de Luftwaffe+V1, V2 asupra ţărilor aliate	Bombe de origine anglo-americană lansate de R.A.F. şi U.S.A.F. asupra Reich-ului sau ţărilor ocupate
Ani	(în mii de tone)	
1940	36.8	14.6
1941	21.9	35.5
1942	3.3	53.8
1943	2.3	256.5
1944	1188.6	9.2
1945	0.8	447
Total	74.2	1996

R.A.F. a efectuat circa 400.000 de zboruri şi a lansat mai mult de un milion de tone de bombe, dintre care două treimi pe teritoriul Reichului.

Pierderile R.A.F. au fost de 4% din aparatele de zbor în 1942, dar s-au redus la 2,2% în 1944. Cele ale U.S. Air Force au fost de 9% în octombrie 1943 şi au scăzut la 3,5% în martie 1944.

Un sfert din tonajul bombelor R.A.F. şi U.S.A.F. a fost lansat asupra oraşelor, a zecea parte asupra rafinăriilor de petrol, c optime doar, asupra obiectivelor militare.

Numărul victimelor civile datorat bombardamentelor a fost de 51.509 persoane în Anglia (dintre care 6.184 prin bombardamentele cu rachete V1 şi 2.754 cu rachete V2) şi 635.000 în Germania.

În Anglia, au fost distruse 457.000 de locuinţe, dintre care 27.000 de rachetele V2. În Germania, au fost distruse 2.250.000 de locuinţe.

În tot cursul războiului, *Luftwaffe* a pierdut 150.000 de oameni, dintre care 70.000 de aviatori. R.A.F. şi U.S.A.F. au pierdut 140.000 de oameni.

În cursul războiului germano-sovietic, *Luftwaffe* şi aliaţii săi au efectuat peste 30.000 de bombardamente pe teritoriul Uniunii Sovietice. A aruncat în total, în 4 ani, 1.600.000 de bombe incendiare asupra oraşelor ruseşti, cifră care trebuie raportată la cea de 650.000 de bombe incendiare lansate într-o *singură zi* asupra Dresdei.

Cf. generalul A. Altunin, director general al protecţiei civile a URSS, în „Steaua Roşie" din 3 octombrie 1982.

ANEXA 12

Comunicatele de la Dresda

15 februarie – Comunicat oficial german (O.K.W.)

În noaptea trecută, britanicii au efectuat atacuri aeriene asupra Dresdei.

14 februarie – ora 17 – Comunicatul Statului-Major Aliat (S.H.A.E.F.)

În cursul nopţii, pentru a ajuta Armata Roşie, comandoul de bombardament al R.A.F. a efectuat două atacuri masive concentrate asupra Dresdei, care a suferit astfel primele raiduri aeriene de mare anvergură de la începutul războiului. Oraşul a fost asaltat de 800 de bombardiere grele. S-au aruncat mine aeriene de 4 tone, sute de bombe de două tone şi 650.000 de bombe incendiare. La sfîrşitul operaţiunii, oraşul era acoperit de un nor de fum care se ridica pînă la o altitudine de 5.000 de metri.

Incendiile uriaşe erau vizibile de la o distanţă de 300 de km. În timpul zilei, oraşul în flăcări, acoperit cu un strat gros de fum, a fost încă o dată bombardat de 450 de fortăreţe zburătoare, aparţinînd celei de-a 7-a Flote aeriene americane.

Anexa 13

Ordinul de evacuare din 23 martie 1945

„În numele Führerului şi din ordinul său, vă comunic următoarele:

Printr-un decret din 19 martie 1945, Führerul a dat ordinul de distrugere; acest ordin v-a fost deja transmis sau este anexat celui prezent[1].

În acelaşi timp, Führerul ordonă, la fel de ferm, ca teritoriile pe care nu le putem păstra pentru moment şi care pot fi ocupate de inamic, să fie evacuate.

Führerul a cerut gauleiterilor din zonele de front să facă tot ceea ce este omeneşte posibil ca să asigure evacuarea totală, adică exodul masiv al tuturor compatrioţilor noştri. Führerul este la curent cu enormele dificultăţi ce decurg din acest ordin. Ele i-au fost explicate pe larg.

Cerinţele Führerului se bazează pe raţiuni precise şi fondate. Necesitatea absolută a evacuării nu poate fi pusă la îndoială.

La fel de dificilă ca evacuarea şi transportul, va fi găzduirea compatrioţilor noştri transferaţi în alte zone. Acest lucru, aparent imposibil, trebuie totuşi asigurat. Führerul aşteaptă ca gauleiterii din centrul Reichului să dea dovadă de înţelegerea necesară în aceste momente dificile.

Trebuie să fim stăpîni pe situaţie în toate privinţele şi să facem apel la toate facultăţile noastre de *a improviza.*

Semnat: Bormann."

La 18 martie, Keitel telegrafia trupelor un ordin similar:

„Führerul a luat, fără echivoc, următoarea hotărîre: în caz de necesitate, în teritoriile ameninţate de inamic trebuie luate măsuri de evacuare."

A adăugat totuşi un paragraf care anula într-un fel ordinul precedent:

„Evacuarea nu trebuie să împiedice cu nimic manevrele militare, transportul stocurilor de hrană în spatele frontului, şi transportul de cărbuni."

---

1. Era vorba de ordinul „Pămînt pîrjolit" (N.d.A.).

ANEXA 14

S-ar fi putut termina războiul germano-sovietic înainte de invazia Germaniei ?

Un singur om s-a gîndit la această posibilitate: Dr. Goebbels. Avem în acest sens raportul secretarului său, Rudolf Semmler[1].

La începutul lui aprilie 1944, Goebbels a redactat un memorandum de patruzeci de pagini destinat Führerului.

„De acum înainte, victoria militară este exclusă. Războiul pe două fronturi nu poate fi cîştigat. Unul dintre cele ḍouă fronturi trebuie să dispară.

Din raţiuni culturale, ar fi de preferat să încheiem o pace de compromis în Vest, pentru a ne putea concentra forţele în Est. Această posibilitate este nulă din cauza politicii de *Predare fără condiţii* adoptate de Churchill şi Roosevelt.

Nu putem lăsa să fie zdrobit Reichul doar din considerente de ordin ideologic.

Atitudinea lui Stalin este anti-engleză în Europa şi anti-americană în Extremul Orient. Ar exista astfel posibilitatea de a ne înţelege cu el împotriva occidentalilor.

Am putea tatona prin intermediul japonezilor pe bază de concesii limitate:

- Finlanda şi Norvegia de est plasate sub influenţă sovietică;
- Statele baltice anexate la URSS;
- Zona din Polonia pînă la Poznan-Gleiwitz anexată de către URSS;
- Cehoslovacia împărţită;
- România, Grecia şi Bulgaria plasate în zona de influenţă sovietică."

O astfel de iniţiativă, preciza Rudolf Semmler, presupunea schimbări importante în Ministerul Afacerilor Externe şi Goebbels era gata să-şi asume responsabilitatea.

Acest memorandum a fost transmis lui Hitler pe calea obişnuită, adică prin secretarul său, Martin Bormann; la 2 mai 1944, primit de Hitler la Cartierul General de la Rastenburg, Goebbels l-a întrebat, nu fără ezitare, ce părere avea despre memorandum.

---

1. Declaraţie făcută autorului, Frankfurt, martie 1957.

A aflat atunci, cu stupefacţie, că Bormann reţinuse documentul, nevrînd să-i trădeze pe aliaţii noştri bulgari, finlandezi şi români, spunea el. Totuşi, planul nu era rău gîndit. Prezenţa sovieticilor în Norvegia şi în Grecia ar fi dus la conflicte grave cu britanicii şi ar fi întors situaţia în favoarea noastră.

Goebbels a tras concluzia că anturajul lui Hitler era de un optimism stupid. O lună mai tîrziu, debarcarea în Normandia va face ca situaţia să devină ireversibilă.

Atunci Goebbels s-a apropiat de Bormann.

ANEXA 15

Deportarea germanilor de pe Volga

Ukazul Sovietului suprem ordonînd deportarea germanilor de pe Volga a fost emis la 28 august 1941:

„Conform informaţiilor precise deţinute de autorităţile militare, printre germanii stabiliţi pe cursul Volgăi, se ascund mii şi mii de sabotori şi spioni, gata să treacă la acţiune, provocînd explozii în regiunile locuite la primul semnal venit din Germania. Nici unul dintre ei n-a semnalat autorităţilor sovietice prezenţa acestor spioni şi sabotori. De aici se poate trage concluzia că populaţia germană de pe Volga îi adăposteşte pe duşmanii poporului şi ai puterii sovietice. În cazul în care, conform unui ordin venit din Germania, sabotorii şi spionii germani ar acţiona pe teritoriul Republicii germanilor de pe Volga şi în regiunile înconjurătoare, guvernul sovietic, pentru a nu provoca vărsare de sînge, ar fi constrîns, conform legilor în vigoare în timp de război, de a lua măsuri de pedepsire a tuturor locuitorilor germani de pe Volga.

Pentru a preveni o considerabilă vărsare de sînge, prezidiul Sovietului Suprem consideră indispensabilă mutarea întregii populaţii germane de pe Volga în alte regiuni, unde va primi pămînt şi va beneficia de ajutor guvernamental pentru instalare"... etc.

În 1941, aplicarea *ukazului* lui Stalin, ordonînd deportarea germanilor de pe Volga s-a lovit de o rezistenţă pasivă generală.

Pentru a înăbuşi Rezistenţa în zonă, Ivan Serov, şef al N.K.V.D.-ului din Ucraina, a primit puteri discreţionare. A paraşutat în sate agenţi ai N.K.V.D. deghizaţi în paraşutişti ai *Luftwaffe.*

Aceştia au fost, uneori, bine primiţi, populaţia fiind marcată de marea teroare din anii 1936-1938, ceea ce a dus imediat la represalii şi deportări masive.

Serov a fost recompensat pe deplin pentru această acţiune fiind avansat şef al N.K.V.D.-ului la Berlin între 1945-1950, apoi la Viena, între 1950-1952 şi, în sfîrşit, comandant suprem al K.G.B., ex N.K.V.D., între 1956-1959. În această calitate, a condus epurările de la Budapesta unde cel care i-a intrat în graţii şi i-a devenit cel mai apropiat colaborator a fost Yuri Andropov.

Deportaţii au fost foarte prost trataţi şi au murit cu miile: 30-40.000 doar în regiunea Celiabinsk, unde au fost exilaţi şi obligaţi să se instaleze în plin cîmp pe un frig de -30^0-40^0.

Bărbaţii au fost închişi în *trudarmia*, în timp ce femeile erau obligate să muncească 12 pînă la 17 ore pe zi, în condiţii inumane, în păduri înzăpezite, în mine sau la calea ferată. Trebuiau cîteodată să parcurgă 15-20 de km pe zi pentru a ajunge în locurile de muncă.

Înaintarea rapidă a armatelor germane nu a permis, peste tot, N.K.V.D.-ului să aplice ordinul de deportare. Wehrmacht-ul şi-a luat atunci sarcina de a repatria circa 350.000 din aceşti germani care au fost regrupaţi în lagăre din Polonia.

De aici, începînd din iulie 1944, ei vor pleca mai departe cu marele *trek*, cînd Armata Roşie s-a dezlănţuit spre Vest. În aceste lagăre nu mai erau decît copii, femei şi bătrîni, pentru că la 25 septembrie mobilizarea în masă în *Volkssturm* încorporase toţi bărbaţii între 16 şi 60 de ani.

Un număr apreciabil dintre aceste nenorocite n-au putut urma *trek*-ul din Prusia orientală, Pomerania sau Brandenburg. Cu copiii lor, au fost prinse de Armata Roşie şi, de multe ori, trebuie s-o recunoaştem, chiar aliaţii occidentali le-au predat sovieticilor. Au fost urcate în vagoane de vite şi trimise spre est. Cele care au supravieţuit după 7-8 zile de drum au fost internate în coloniile penitenciare de la Vorkuta, Potna, Inta, pînă la frontiera cu China.

Ukazul din 13 decembrie 1955, emis de Hruşciov, la doi ani după moartea lui Stalin, a decretat „abolirea restricţiilor în situaţia juridică a germanilor şi a familiilor lor aflate în «colonii speciale»". De fapt, ei fuseseră condamnaţi în bloc la 25 de ani de muncă silnică şi plasaţi sub autoritatea N.K.V.D.

A urmat un nou exod. Aceşti germani au plecat înspre sud, dinspre zonele polare către Kazahstan, unde trăiesc şi astăzi jumătate din germanii din Uniunea Sovietică. *Ukazul* din 1955 a fost modificat sau mai degrabă completat printr-un altul din 1964 care a recunoscut că „evenimentele demonstraseră că inculpările colective din 1941 erau nefondate şi relevau arbitrariul legat de cultul personalităţii lui Stalin".

Se adăuga totuşi că „datorită generozităţii partidului şi guvernului, populaţia [nu naţiunea] germană s-a înrădăcinat solid în noile cămine unde se bucură de toate drepturile cetăţenilor sovietici".

Cea mai mare parte a acestor familii au fost astfel separate, tatăl sau mama trăind în Germania sau în Rusia. Conferinţele internaţionale ale Crucii Roşii (Toronto, 1952, New Delhi, 1957) s-au ocupat de această problemă, adresînd cereri guvernelor respective pentru ca reîntregirea acestor familii să se poată realiza.

Uniunea Sovietică a răspuns favorabil şi a lăsat să plece: din aprilie 1957 pînă în 1970: 3.351 de persoane; în 1971, 1.100; în 1972, 3.100; în 1973, 4.400; în 1974, 6.300; în 1975, 5.800; în 1976, 9.700; în 1977, 9.250; în 1978, 8.410; în 1979, 7.190; în 1980, 8.910.

De atunci, refuzînd să aplice prevederile Cartei Naţiunilor Unite (articolul 12): „Orice persoană este liberă de a părăsi orice ţară, chiar cea în care locuieşte", URSS face o propagandă intensă pentru a-i convinge pe germani să nu mai plece.

Surse: Yves Caron, *Germanii din Rusia* (teză de doctorat, Paris, 1978), o sinteză remarcabilă; *Volk auf dem Weg*, revistă a germanilor din Rusia, Stuttgart; H. Carrierè d'Encausse, *L'Empire éclaté*, Paris, 1978.

Anexa 16

Statisticile austriece pentru anul 1945

Cauzele deceselor	*în 1938*	*în 1945*
Bătrîneţe	9.022	15.346
Sinucideri	2.983	4.678
Asasinate	31	1.191
Cauze de război	Nici unul	15.341
Execuţii capitale	Nici una	Nici una
Decizii judecătoreşti	2	299
Cauze nedeterminate	2.517	9.558

Se poate remarca o creştere impresionantă a numărului de sinucideri, asasinate şi decese ale persoanelor în vîrstă.

Numărul de femei vieneze violate de ruşi în primele zile de ocupaţie era mai mic de 60.000. Raportul contelui d'Aspremout-Lynden, 2 octombrie 1946.

ANEXA 17

Extrase din manifestul publicat de Comitetul pentru eliberarea popoarelor din Rusia

14 noiembrie 1944

Comitetul pentru eliberarea popoarelor din Rusia îşi fixează următoarele obiective:

a. Răsturnarea tiraniei lui Stalin, eliberarea popoarelor din Rusia de sub regimul bolşevic, restabilirea drepturilor cîştigate prin revoluţia populară din 1917.

b. Încetarea războiului şi încheierea unei păci onorabile.

c. Crearea unui nou stat liber, naţional, fără bolşevism sau exploatatori.

Acest stat se va baza pe următoarele principii:

1. Egalitatea între toate popoarele din Rusia, dreptul fiecăruia de a se dezvolta ca naţiune, de a-şi hotărî soarta, chiar de a-şi dobîndi autonomia.

2. Organizarea muncii pe plan naţional, în aşa fel încît interesele statelor să fie subordonate ridicării bunăstării şi dezvoltării naţiunii.

3. Reinstaurarea păcii şi stabilirea de raporturi prieteneşti cu toate ţările; dezvoltarea colaborării internaţionale.

4. Măsuri pentru consolidarea familiei şi a căsătoriei. Pentru femei, egalitate în drepturi cu bărbaţii.

5. Abolirea muncii forţate, dreptul la muncă liberă, care să permită tuturor bunăstarea materială. Fixarea unei remuneraţii convenabile, garantînd un nivel de trai decent, indiferent de munca depusă.

6. Desfiinţarea colhozurilor; împroprietărirea ţăranilor, fără despăgubire. Libertate în agricultură. Libera folosire a produselor rezultate din munca agricolă; desfiinţarea rechiziţiilor şi dijmelor stabilite de regimul sovietic.

7. Intangibilitatea proprietăţii obţinute prin muncă. Restabilirea comerţului particular şi a atelierelor meşteşugăreşti; dreptul şi posibilitatea de a participa la viaţa economică a ţării.

8. Crearea de posibilităţi pentru intelectuali de a munci liber pentru binele poporului.

9. Stabilirea justiţiei sociale, protecţia muncitorilor împotriva exploatării, indiferent de origine şi de ce au făcut înainte.

10. Gratuitatea educaţiei şi îngrijirii medicale, ajutoare pentru bătrîni.

11. Distrugerea regimului de teroare şi decizii arbitrare. Abolirea deplasărilor forţate şi deportărilor masive. Libertatea religiei, a conştiinţei, a cuvîntului, a întrunirilor şi a presei. Garanţia intangibilităţii persoanelor şi bunurilor familiare. Egalitate pentru toţi în faţa legii. Justiţie independentă şi publică.

12. Eliberarea tuturor deţinuţilor politici, repatrierea celor închişi sau deţinuţi în lagăre de concentrare, pentru că au luptat împotriva bolşevismului. Cei care din convingere sau constrîngere au luptat pentru Stalin şi pentru ideile bolşevismului nu vor fi urmăriţi.

13. Repararea, pe cheltuiala statului, a distrugerilor suferite în timpul războiului: oraşe, sate, uzine, opere de artă.

14. Atribuirea de pensii invalizilor de război şi familiilor lor.

Anexa 18

Moartea misterioasă a contelui Folke Bernadotte

Folke Bernadotte fusese numit mediator O.N.U. în Palestina, la 20 mai 1948.

A negociat cu arabii şi israelienii un armistiţiu de patru săptămîni, care, votat de Consiliul de Securitate, a intrat în vigoare la 11 iunie. El a fost urmat de un nou armistiţiu pe 18 iulie.

Bernadotte şi-a instalat atunci Cartierul General în insula Rodos, la 14 iunie. Din 28 iunie, aceeaşi lună, a adresat guvernului israelian şi Ligii arabe propunerile sale pentru reglarea statutului Palestinei:

- Constituirea unui stat federal, compus dintr-un stat evreu, un stat arab şi Transiordania.

- Demilitarizarea Ierusalimului şi a oraşului Haifa, cu zona petrolieră şi portul.

Pe 3 şi 4 iulie a primit două răspunsuri: ele erau negative, dar ambele părţi erau dispuse să poarte negocieri, în continuare, la Rodos.

La 10 iulie, contele Folke s-a dus la New York şi la Lake Success pentru a-şi prezenta raportul Consiliului de Securitate.

Cele două părţi trebuiau convinse să adopte un comportament rezonabil.

Revenit la Rodos, a făcut în septembrie noi propuneri:

- Împărţirea Palestinei, regiunea Neguev revenind arabilor, iar Galileea occidentală israelienilor.
- Internaţionalizarea Ierusalimului şi a locurilor sfinte.
- Întoarcerea refugiaţilor în Israel.

Aceste propuneri au fost foarte prost primite de presa israeliană, care i-a reproşat internaţionalizarea Ierusalimului şi reducerea teritoriului israelian.

S-a dus atunci la Ierusalim şi cînd, la 17 septembrie, a făcut o vizită guvernatorului militar al părţii evreieşti a oraşului, a fost asasinat de un comando format din patru agenţi ai grupului terorist Stern. Colonelul francez André Sérot, observator al O.N.U., cu care era împreună, a pierit şi el în atentat.

Asasinatul a fost revendicat de extremiştii din organizaţia Stern. Unul dintre ei, ziaristul israelian Baruche Nadel, a mărturisit, în 1971, după ce au trecut cei 20 de ani de prescripţie, că a făcut parte din acest comando.

A declarat că Bernadotte fusese lichidat pentru că era „antisemit şi pro-arab". Contele, a adăugat, nu acţionase pentru eliberarea evreilor prin negocierile purtate în aprilie 1945 cu Himmler. Maseur-ul lui Himmler, dr. Felix Kersten ar fi obţinut de fapt acest lucru. Cu titlu de „probă", a publicat în cartea sa apărută la Copenhaga, în 1971, o scrisoare inedită a lui Bernadotte către Himmler, datată 10 martie 1945:

„...După cum ştiţi, nu ţinem la evrei mai mult decît dumneavoastră. Nu pot refuza să-i primesc în Suedia, dar dv. puteţi anula ordinul de eliberare."

Scrisoarea, prezentată de istoricul Trevor-Roper, a făcut multă vîlvă şi a fost considerată de către guvernul suedez un fals (*Cartea albă*, Stockholm, aprilie 1956).

Laboratoarele Scotland Yard-ului au ajuns la 31 august 1976 la concluzia că documentul „descoperit" de Kersten este fals.

Surse: H. Trevor-Roper, *Himmler şi contele Bernadotte*, în *Atlantic Monthly*, New York, ianuarie 1953; analiza detaliată a afacerii scrisorii a fost făcută de Gerald Fleming în W. Schellenberg *Aufzeichnungen*, München, 1979.

ANEXA 19

Acordurile de la Potsdam (articolul XIII)

Conferinţa a ajuns la o înţelegere privind expulzarea germanilor din Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria:

- Cele trei guverne au examinat problema din toate punctele de vedere şi au ajuns la convingerea că populaţia de naţionalitate germană rămasă în aceste ţări trebuie să se întoarcă în Germania. Ele s-au pus de acord ca transferul să se facă în ordine şi în condiţii umanitare.

- Afluxul unui număr mare de germani către Germania va agrava presiunea asupra autorităţilor de ocupaţie şi guvernele celor trei ţări ar dori să se aibă în vedere de către consiliul de control aliat din Germania această problemă, repartizîndu-şi sarcinile între zonele de ocupaţie. El este rugat să facă un raport cît se poate de urgent asupra persoanelor ajunse deja în Germania din Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria, şi să precizeze numărul lor şi destinaţia finală. Guvernul cehoslovac, guvernul provizoriu polonez şi consiliul de control aliat din Ungaria vor afla dacă, între timp, sînt autorizate şi alte expulzări de populaţie germană de către guvernele respective, făcînd acest lucru prin delegaţiile lor la comisia aliată de control.

Ca urmare a acestei înţelegeri, consiliul de control aliat a decis, la 20 noiembrie 1945, ca toţi cei 3.150.000 de germani din Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria să fie repartizaţi după cum urmează: 2 milioane strămutaţi din Polonia în zona de ocupaţie sovietică (a Germaniei – n. tr.); 750.000 din Cehoslovacia în zona de ocupaţie sovietică; 1,5 milioane de germani din Polonia în zona de ocupaţie britanică; 1.750.000 din Cehoslovacia în zona de ocupaţie americană; 150.000 de germani din Austria în zona de ocupaţie franceză.

Acest plan a fost executat din decembrie 1945 pînă în iulie 1946.

Surse: *Potsdamer Abkommen*, Berlin, 1967.

ANEXA 20

Bilanţul în cifre al „Marii prăbuşiri". Germanii din estul Europei (mii de persoane) (refugiaţi rămaşi pe loc, pierderi în război şi după război – în septembrie 1950)

Ţări	*Populaţia germană la începutul anului 1945*	*Dintre care morţi în război*	*Refugiaţi (sept. 1950)*	*Prizonieri de război internaţi (sept. 1950)*	*Rămaşi pe loc (sept. 1950)*	*Excedent de naşteri asupra morţilor (1945-1950)*	*Dispăruţi*	*Procente de populaţie dispărută*
Prusia orientală	2594	212	1959	13	160	49	299	11,5
Pomerania	1956	133	1430	6	55	33	365	18,7
Brandemburg	657	42	395	2	16	6	208	31,7
Silezia	4757	281	3197	12	870	76	466	9,8
(La est de Oder-Neisse)	9958	668	6981	33	1101	164	1338	13,4
Memel	125	7	77	3	10	0	28	22,4
Dantzig	395	22	291	2	4	7	83	21,0
Ţările baltice	131	8	93	1	5	-1	23	17,6
Polonia	1401	108	688	5	431	16	185	13,2
Cehoslovacia	3633	180	3000	9	250	79	273	7,5
Ungaria	633	32	213	8	270	7	117	18,5
Iugoslavia	550	40	298	5	82	11	136	24,7
România	820	35	253	6	400	7	133	16,2
(Aliaţii Germaniei din Est)	7688	432	4913	39	1452	126	978	127
Total	17646	1100	11894	72	2553	290	2316	13,1

Surse : Statistisches Bundesamt, *die deutschen Vertreibungs-verluste.*

ADDENDA

	Populaţie germană la începutul anului 1945	Refugiaţi (sept. 1950)
Bulgaria	5.000	1.000
U.R.S.S.	1.424.000	51.000

Trebuie să deducem din această statistică : în Ungaria, 60.000 de germani deveniţi cetăţeni unguri ; în România, 32.000 de germani deveniţi cetăţeni români.

La sfîrşitul lui decembrie 1956, Ministerul Federal al Refugiaţilor înregistra un număr de 800.000 de civili germani deportaţi din toată Europa de Est şi condamnaţi la muncă silnică în Rusia. Alte surse vorbesc de un milion de persoane, dintre care între 100 şi 125.000 au murit în Rusia. La aceeaşi dată, 100.000 de prizonieri de război germani dispăruseră şi 1.245.000 erau încă în captivitate.

Pentru precizări suplimentare vezi, Dr. H. Neuhoff, *Die deutschen Vertrieben in Zahlen*, Kulturstiftung der vertriebenen Deutschen, Osmipress, Bonn, f.a. (1977 ?) ; A. Bohmann, *Menschen und Grenzen*, 4 vol. Köln 1975 ; K. Böhme, *Gesucht Wird* (rapoartele Crucii Roşii germane), München, 1965.

Privind problemele de drept puse de această migraţie de populaţie şi urmările sale, vezi :

- Dr. E. Klein, *Bundesverfassungsgericht und Ostverträge*, Osmipress, Bonn, 1977, prefaţă de Dr. Czaja.
- Prof. dr. O. Kimminich, *Das Recht auf die Heimat*, Osmipress, Bonn, 1978, pref, Dr. Czoja.
- *Violation of Human Rights*, Bund der Vertriebenen, Bonn, 1977 (c/o Osmipress). Idem în germană, în 1980 (cuprinzînd cifrele emigraţiei Est-Vest între 1950 şi 1979).
- A.M. de Zayas, *Die Anglo-Amerikaner und die Vertreibung der Deutschen*, München, 1981.
- *Weissbuch über die menschenrechtliche Lage in Deutschland und der Deutschen in Osteuropa*, Bonn, octombrie 1977 (Bundestag, C.D.U.-C.S.U. Fraktion) cu o prefaţă de Dr. H. Kohl

ANEXA 21

Referinţe statistice.

1. Pierderi de vieţi omeneşti între 1939-1945

GERMANIA

Militari: 1.809.361.
Marină: 48.204.
Aviaţie: 138.596.

Trebuie să adăugăm 191.338 de morţi din cauza bolilor, accidentelor, sinuciderilor şi condamnărilor penale.

În total, 2.000.699, cifră din 31 ianuarie 1945 care s-a ridicat la 2.730.000 la 1 ianuarie 1955.

Numărul dispăruţilor a fost de 1.240.629 la 31 decembrie 1954.

Civili: 3.810.000

Totalul morţilor din Germania, 7.310.000, reprezintă 11,3% din populaţia Reichului din 1938.

AUSTRIA

Militari: 28.000 de morţi şi 100.000 de dispăruţi la 31 decembrie 1955.

UNIUNEA SOVIETICĂ

Militari:13.000.000 din care 8.500.000 morţi sau dispăruţi, 2.500.000 morţi în urma rănilor, 2.600.000 morţi în captivitate.

Civili: 7.000.000

Totalul morţilor sovietici de 20.000.000 reprezintă 10% din populaţie.

POLONIA

Militari: 100.000
Civili: 5.700.000 (din care 1.200.000 în teritoriile cedate URSS)

CEHOSLOVACIA

Militari: 150.000
Civili: 215.000

ROMÂNIA

Militari: 200.000
Civili: 260.000

IUGOSLAVIA

Militari: 300.000
Civili: 1.400.000

BULGARIA

Militari: 10.000
Civili: 10.000

Trebuie remarcat că în afară de cazul Bulgariei, victimele din rîndul civililor au fost peste tot mai numeroase decît cele din rîndul militarilor.

Din 22 iunie 1941 pînă la 9 mai 1945, 607 divizii germane au fost distruse de Armata Roşie. Pe frontul de Est, armata germană a suferit 80% din pierderi, ceea ce înseamnă de trei ori şi jumătate mai mult decît pe cele trei fronturi reunite din Africa de nord, Italia şi Europa occidentală.

Luptele din războiul germano-sovietic au durat 1.418 zile pe un front larg de 3.000 pînă la 6.200 de km.

Pierderile sovieticilor s-au ridicat la 14.000 de morţi pe zi, 588 pe oră, 10 pe minut. Cele 20 de milioane de victime sovietice reprezintă 2 cincimi din totalul victimelor celui de-al doilea război mondial.

Pierderile materiale suferite de URSS sînt estimate de sovietici la 485 de miliarde de dolari U.S.

2. Deportările

Numărul prizonierilor de război ruşi se ridică la un total de 5,75 milioane, din care 1 milion au intrat în armata lui Vlasov.

750.000 au fost condamnaţi la muncă forţată, 2 milioane au murit în captivitate şi 1 milion au fost eliberaţi de aliaţi în 1945. Milionul rămas n-a mai fost niciodată găsit.

Conform unui raport al serviciului general (german) al armatelor din Est, datat 1 mai 1944, în acel moment erau 5.160.000 de ruşi făcuţi prizonieri, dintre care 1.871.000 mai erau în viaţă, 473.000 fuseseră executaţi şi 67.000 erau „fugiţi". Ceilalţi erau consideraţi ca morţi de foame sau boală în lagărele de prizonieri.

Între 1944 şi 1947, aliaţii occidentali au livrat sovieticilor 2.272.000 de prizonieri ruşi (sau asimilaţi acestora, adică

incluzîndu-i pe ruşii capturaţi în Vest de poliţia sovietică). Aceştia au fost judecaţi şi condamnaţi colectiv pentru trădare:

- 20% la moarte sau 25 de ani de lagăr;
- 15-20% la 5 sau 10 ani de lagăr;
- 10% la exil în Siberia pentru cel puţin 6 ani;
- 15% la muncă obligatorie în zonele devastate de război.

Doar 15-20% s-au mai putut întoarce la casele lor. Alţii, circa 15-20% au fost exterminaţi în momentul sosirii în URSS, au murit sau au dispărut în cursul călătoriei [1].

Conform sovieticilor, 2.600.000 de ruşi au murit în captivitate.

Din cele 2,5 milioane de prizonieri de război germani capturaţi de sovietici, 102.958 au rămas în Rusia. Au revenit 10.000 în 1956 şi 20.000 în anii următori. Crucea Roşie germană estimează că restul au murit în captivitatâ. Comisia prizonierilor de război a ONU estima în august 1945 că 1.272.896 de soldaţi germani trebuiau consideraţi dispăruţi.

Comisia de anchetă germană, creată de guvernul Adenauer în 1957, pentru a face lumină în problema dispăruţilor, condusă la început de dr. Hans Koch apoi, din 1959 de dr. Erich Maschke, a elaborat un raport în 3 volume: *Geschichte der Deutschen Kriegsgefangenen des zweiten Weltkriegs,* ed. Gieseking, Bielefeld, 1972. Guvernul Brandt a interzis publicarea lui, din raţiuni de stat, pentru a nu contrazice „Ostpolitik" (politica fostei R.F.G. faţă de ţările din Est – *n. tr.*) Acest studiu relatează, în special, modul în care au murit numeroşi prizonieri în lagărele de muncă forţată din Siberia.

Prizonierii din Alsacia-Lorena, cei germani „fără voia lor", au suferit aceeaşi soartă ca germanii înşişi. Într-un singur lagăr, nr. 183, la Tambov, 17.000 au murit din 1944 în 1946 de foame, frig, privaţiuni sau boli. Guvernul francez şi-ar face o onoare din a publica o „carte albă" pe această problemă.

Deportaţii civili

La 11 februarie 1945, la Yalta, Stalin, Churchill şi Roosevelt au semnat un protocol adiţional la declaraţia finală a conferinţei. Acest text, care nu a provocat nici un fel de discuţii, era opera lui Maiski, comisarul adjunct pentru Afacerile externe al URSS.

În el se preciza că „folosirea mîinii de lucru [germane] putea fi considerată ca una din „reparaţiile de război" hotărîte de cele trei mari puteri. Roosevelt a comentat doar faptul că „SUA nu ar putea utiliza mîna de lucru germană la fel ca URSS".

---

1. Vezi Heller şi Nektrich, *op. cit.*, p. 37; *Izvestia,* Moscova, din 9 şi 10 decembrie 1947.

Acest lucru nu a fost reţinut după aceea de Comisia Reparaţiilor care a început să funcţioneze în secret la Moscova (Churchill, *Memorii*, vol XII, p. 87; J. Byrnes, *Speaking Frankly*, New York, 1947; E. Sherwood, *Roosevelt şi Hopkins*, New York, 1948, J. Maïski, în *Timpuri Noi*, nr. 9 şi 10, Moscova, 1965). Această deschidere nu a fost totuşi considerată suficientă pentru sovietici, care au deportat numeroşi germani pentru muncă forţată în URSS.

Trebuie menţionat că deportările începuseră din toamna lui 1944 în ţările baltice şi România (Banat) şi din ianuarie 1945 în Prusia orientală, înainte de Conferinţa de la Yalta.

Care a fost numărul celor deportaţi?

- 44.000 din Prusia orientală (Frontul Cerniakovski);
- 55.000 din Pomerania şi Danzig (Frontul Rokossovski);
- 57.000 din Polonia occidentală şi Brandemburg (Frontul Jukov);
- 140.000 din România şi Ungaria (Frontul Malinovski);
- 150.000 (!) din Iugoslavia şi Austria (Frontul Tolbuhin);
- 210.000 (!) din Ţările Baltice.

Era vorba de bărbaţi între 17 şi 60 de ani şi femei între 15 şi 50 de ani, capturaţi în timpul raziilor. Mai tîrziu, din 1946 pînă în 1949, autorităţile sovietice locale (de ocupaţie – *n. tr.*) au mobilizat această mînă de lucru prin ridicări de persoane şi recrutări obligatorii, aşa cum au procedat faraonii în epoca construcţiei marilor piramide.

Prizonierii de război unguri (325.000) şi români (230.000) au avut aceeaşi soartă.

Numărul acestor „sclavi" a depăşit un milion în total şi, după cîţiva ani, 50% s-au întors, 16% muriseră, alţii dispărînd undeva în Est, fără îndoială în lagărele sovietice.

Unii supravieţuitori mai trăiesc probabil în Uniunea Sovietică. În 1960, cetăţenia sovietică a fost atribuită din oficiu tuturor străinilor care trăiau în URSS, inclusiv deţinuţilor europeni din gulag-uri.

3. Victimele războiului

La sfîrşitul lui 1945, R.F.G. număra 1,6 milioane de mutilaţi de război, 1,2 milioane de văduve de război, 1,4 milioane de orfani de război (de mamă sau de tată) şi 60.000 de orfani de ambii părinţi, în vîrstă de sub 21 de ani.

4. Deplasările de populaţie

La sfîrşitul războiului, cetăţenii germani au fost expulzaţi din diferite ţări din Est sau din teritoriile plasate sub administraţie rusă sau polonă şi au ajuns în Germania de Vest.

Expulzaţi:

- Din teritoriile germane situate la est de linia Oder-Neisse 4.422.000

(Brandenburg: 131.000; Silezia 2.053.000; Pomerania, 891.000; Regiunea Poznan şi Prusia orientală: 1.347.000).

- Din Polonia 635.000

(Polonia: 410.000; Dantzig: 225.000).

- Din Cehoslovacia 1.912.000
- Din România 149.000
- Din Ungaria 178.000
- Din Iugoslavia 147.000
- Din diverse ţări din vest 433.000

Total 7.876.000

Refugiaţi

La acest total al expulzaţilor se adaugă exodul de refugiaţi care a urmat (1945-1950)

- Din Berlin 518.000
- Din zona de ocupaţie sovietică 1.037.000

Total 1.555.000

În afară de R.F.G., doar Austria a acceptat să adăpostească 400.000 din aceşti expulzaţi.

Masa expulzaţilor şi refugiaţilor germani reprezenta, la 13 septembrie 1950, respectiv 16,5% şi 3,3% din populaţia totală a R.F.G.

1.191.656 de refugiaţi de alte naţionalităţi au ajuns în ţările din Vest astfel:

- Belgia: 34.956; Danemarca: 2.000; Franţa: 283.000; Finlanda: 425.000; Grecia: 21.500; Regatul Unit: 260.000; Suedia: 43.000; Elveţia: 10.000; Iugoslavia: 28.000

La rîndul său, R.D.G. a primit 3.800.000 de germani expulzaţi şi refugiaţi, provenind din diverse ţări din Est, mai ales din Polonia. O parte au trecut în R.F.G., în anii de după 1950.

Alte migrări de populaţie, 5.213.000 de persoane, trebuiesc menţionate între 1946-1947:

- Către Cehoslovacia: 30.000 de refugiaţi din Ucraina subcarpatică; 33.000 din Volhinia; 30.000 din România; 100.000 din Ungaria.
- Către Iugoslavia: 40.000 de refugiaţi din Ungaria.
- Către România: 110.000 de refugiaţi din Bulgaria.
- Către Polonia: 50.000 de evrei din URSS; 1 milion de refugiaţi din URSS; 3 milioane din vechea Polonie.
- Către Uniunea Sovietică: 518.000 de refugiaţi din Polonia; 30.000 de armeni din Grecia, Bulgaria şi România; 70.000 de armeni din Siria, Liban şi Iran.

- Către Ungaria: 100.000 de refugiaţi din Cehoslovacia; 40.000 din Iugoslavia.
- Către Bulgaria: 62.000 de refugiaţi din România.

În R.F.G. locuiesc 7.617.319 refugiaţi:
- Din teritoriile aflate la est de linia Oder-Neisse: 4.422.858.
- Din Polonia: 409.654;
- Din Cehoslovacia: 1.912.000;
- Din Ungaria: 177.817;
- Din România: 148.596;
- Din Iugoslavia: 147.494.
- Din alte ţări: 398.900.

În Germania de Est (R.D.G.) se află 4.500.000 de refugiaţi.

Aceste cifre, reprezentînd un minim control al situaţiei, demonstrează că în Europa între 1940 şi 1950 s-au deplasat 20 de milioane de persoane. A fost cel mai mare exod din istorie, consecinţă îndepărtată şi dezastruoasă a principiului naţionalităţilor.

Germanii din Polonia

În 1937, 11 milioane de germani trăiau pe teritoriul actual al Poloniei:
- 8,4 milioane la est de Oder-Neisse.
- 400.000 în oraşul liber Dantzig;
- 2,2 milioane în Polonia.

Ca urmare a marelui *trek* şi a expulzărilor, în august 1945 nu mai rămăseseră decît 5 milioane (Conferinţa de la Potsdam) cifră care s-a redus la 3,5 milioane în 1946, la 1,7 milioane în 1950 şi 1,5 milioane în 1970.

Această ultimă cifră era împărţită astfel:
- 1,2 milioane la est de Oder-Neisse;
- 300.000 în Polonia şi la Danzig.

Pentru mai multe detalii, pe oraşe şi sate, vezi Dr. G. Reichleing *Deutsche und Polen 1945 bis 1970, Kulturstiftung der vertriebenen Deutschen*, Osmipress, Bonn, 1976.

Numărul de civili germani care au fost ridicaţi de ruşi din aceste teritorii şi deportaţi în URSS pentru muncă forţată s-a ridicat la 218.000, din care 100.000 au murit de foame şi frig.

Germanii din România

Din 820.000 de germani care trăiau în România:
- 80.000 au fugit spre Austria;
- 100.000 au fost deportaţi de ruşi în lagăre de muncă, unde majoritatea au murit sau au dispărut.

În 1982 mai trăiau în România circa 400.000 de germani.

Germanii din Ungaria

- Din cei 633.000 de germani care trăiau în Ungaria, foarte puţini fugiseră în 1945, majoritatea în Austria. 40.000 au fost

duşi de ruşi în lagăre de muncă unde majoritatea au dispărut. 290.000 au fost expulzaţi.

În 1982, 270.000 mai trăiau încă în Ungaria.

Germanii din Iugoslavia

Din 550.000 de germani din Iugoslavia, 300.000 au fugit în Austria, 135.000 au murit în această perioadă.

Refugiaţii din Danemarca

În octombrie 1946, 192.000 de refugiaţi trăiau încă în Danemarca, provenind din :

- 135.000, Prusia orientală ;
- 37.000, Danzig ;
- 23.000, Pomerania ;
- 4.000, Brandenburgul de est ;
- 1.000, Silezia ;
- 6.000, Polonia.

5. Modificările de suprafaţă şi număr de populaţie datorate războiului

State	Suprafaţa în mii de Km2		Populaţia în milioane de locuitori	
	1938	1945	1938	1945
Albania	27	27	1	1,62
Germania:				
Al III-lea Reich	472			
R.F.A.		245	65	53,97
R.D.A.		108		17,19
Austria	83,85	83,85	6,7	6,9
Bulgaria	104	111	6,1	7
Danemarca	43	43	3,5	4,21
Finlanda	388,28	337	3,6	3,98
Franţa	550,98	550,98	41,8	39,82
Grecia	127	130	7	7,74
Ungaria	93	93	8,7	9,3
Italia	312	300	44	45,53
Japonia	382	368,50	70	79
Polonia	390	208,72	32	25
România	295	240	18,5	16,25
Cehoslovacia	140,5	128	15	12,6
U.R.S.S.	21275	22000	167	202
Iugoslavia	249	257	14	15,70

ANEXA 22

Lagăre de prizonieri de război eliberate de Armata Roşie

Stalag	Localităţi	Wehrkreis
IA	Stablack	Koenigsberg
IB	Hohenstein	Koenigsberg
IIB	Hammerstein	Stettin
IIC	Greisfswald	Stettin
IID	Stargard	Stettin
IIIB	Fürstenberg	Berlin
IIIC	Alt Drewitz	Berlin
IIID	Berlin	Berlin
IVA	Hohnstein	Dresden
IVB	Mühlberg	Dresden
IVC	Wistritz	Dresden
IVD	Torgau	Dresden
IVF	Hartmannsdorf	Dresden
IVG	Oschatz	Dresden
VIIIA	Görlitz	Breslau
VIIIC	Sagan	Breslau
XVIIA	Kaisersteinbrück	Wien
XVIIB	Gneixendorf	Wien
398	Welz-Dernau	Wien
XXA	Thorn	Dantzig
XXB	Marienburg	Dantzig
WG	Graudenz	Dantzig

CRONOLOGIE

1939

15 octombrie Tratatul dintre Germania şi Estonia privind întoarcerea *Volksdeutsche* în Reich.

30 octombrie Tratat similar cu Letonia (77.000 de persoane pentru ambele ţări).

16 noiembrie Tratat similar cu URSS, în legătură cu 136.000 de *Volksdeutsche* din Polonia orientală (Galiţia şi Volhyinia)

1940

30 august Tratat similar cu Ungaria.

5 septembrie Tratat similar cu URSS, privind Basarabia (93.000) şi Bucovina septentrională (44.000).

22 octombrie Tratat similar cu România privind Bucovina meridională (52.000) şi Dobrogea (15.000).

1941

10 ianuarie Tratat similar cu URSS, privind Lituania (51.000).

22 iunie Invadarea Rusiei de către Wehrmacht.

15 august Deportarea în Siberia a germanilor de pe Volga. Desfiinţarea Republicii socialiste sovietice autonome (R.S.S.G.) a germanilor de pe Volga.

28 august *Ukaz* ordonînd deportarea germanilor de pe Volga.

1942

septembrie Guvernul britanic anunţă guvernul cehoslovac din exil că nu are nici o obiecţie împotriva expulzării germanilor din regiunea sudetă. (Răspuns la un discurs al lui Jan Masaryk din 5 iunie).

6 octombrie Tratat între Germania, Croaţia şi Serbia, prevăzînd întoarcerea a 18.000 *Volksdeutsche* în Reich. Transferul a 15.000 *Volksdeutsche* din Gottschee (Kocevje) şi Laibach (Ljubljana) în Slovenia, în Reich.

13 octombrie Tratat similar cu Bulgaria.

1943

Întoarcerea în Reich a 350.000 de germani de la Marea Neagră şi din zonele ocupate.

1944

22 ianuarie Churchill către Micolajczyk: „7 milioane de germani rezidînd între Oder şi frontiera germano-polonă vor fi transferaţi în Germania" (decizia Conferinţei de la Teheran).

13 octombrie Acord Churchill-Stalin: oraşul Szczecin va face parte din noua Polonie lărgită spre vest.

17 noiembrie Roosevelt către Mikolajczyk: „Polonia va primi compensaţii teritoriale în Germania. Vor avea loc transferuri de populaţie".

21 noiembrie Internarea *Volksdeutsche* şi lichidarea bunurilor lor, în Iugoslavia.

25 decembrie *Volksdeutsche* din România, Ungaria şi Iugoslavia sînt deportaţi în URSS.

1945

din ianuarie în mai Sosirea refugiaţilor din Prusia orientală în Danemarca, cu vapoarele (la Nyborg, Aarhus, Copenhaga) şi deportarea în masă a civililor germani în Uniunea Sovietică (din teritoriile eliberate de Armata Roşie).

Ianuarie

1 Stalin se autointitulează generalissim al Uniunii Sovietice.

11 Armistiţiu în Grecia.

12 Mare ofensivă de iarnă sovietică plecînd de pe Vistula. Pătrunderea primului Front ucrainean (Koniev) la Baranow.

13 Intrarea celui de-al 3-lea Front al Bielorusiei (Cerniakovski) în Prusia orientală.

14 Pătrunderea Frontului 1 al Bielorusiei (Jukov) în Polonia şi a celui de-al 2-lea Front al Bielorusiei (Rokosovski) pe Narew în direcţia Elbing.

15 Koniev atacă în direcţia Cracovia.

17 Germanii evacuează Varşovia.

18 Germanii evacuează Cracovia.

19 Jukov intră în Lodz.

20 Armistiţiu în Ungaria. Intrarea ruşilor în Silezia.

21 Koniev intră în Silezia.

22 Intrarea ruşilor în Insterburg şi Allenstein.

23 Armata Roşie începe cucerirea Prusiei orientale şi a golfului Danzig. Ruşii ajung pe Oder.
24 Retragerea germană din Slovacia. Koniev intră în Oppeln şi Gleiwitz. Himmler este numit şef al grupului de armate Vistula. Marşul ruşilor către Libau (Curlanda).
26 Prusia orientală e încercuită. Koniev ajunge la Katowice.
27 Zona industrială a Sileziei superioare este încercuită. Ruşii trec Oderul.
30 Ruşi ajung la Kustrin.

Februarie

3 1.000 de bombardiere ruseşti atacă Berlinul.
4-11 Conferinţa de la Yalta.
8 Atacul lui Koniev către Steinau, pe Oder.
10 Atacul lui Rokosovski în Pomerania. Capitularea germană la Budapesta.
12 Germanii evacuează Elbing.
13-14 Raid aliat asupra Dresdei. Distrugerea oraşului de 3.773 de bombardiere (135.000 de morţi).
15 Breslau e încercuit.
16 Contraatac german către Stargard.
19 Germanii se repliază spre Königsberg şi Pillau.
23 Căderea oraşului Poznan.
24 Pătrunderea ruşilor în Pomerania spre Baltica.

Martie

1 Contraatac german în Silezia inferioară, către Lauban şi Striegau.
6 Contraofensivă germană în Ungaria.
13 Ofensivă rusească spre Heiligenbeil (Prusia orientală). Königsbergul e încercuit
15 Koniev lansează o ofensivă în direcţia Ratibor (Silezia superioară).
16 Tolbuhin îi blochează pe germani în Ungaria.
18 Căderea Kolbergului. Ordinul lui Hitler „pământ pîrjolit". Ofensiva sovietică în Curlanda
20 Ofensiva partizanilor lui Tito în Dalmaţia.
23 Ofensiva ruşilor către Gotenhafen şi Danzig.
28 Căderea oraşului Gotenhafen.
29 Reocuparea oraşului Frische Nehrung de către germani.

Aprilie

1 Evacuarea oraşului Hela de către germani.
4 Intrarea ruşilor în Bratislava. Eliberarea Ungariei.
5 Tolbuhin atacă în direcţia Viena.

6 Atac al celui de-al 3-lea Front al Bielorusiei (Vasilievski) către Frischen Haff.
9 Capitularea Königsbergului.
10 Crucişătorul *Admiral Scheer* este scufundat de R.A.F. la Kiel.
13 Căderea Vienei.
15 Distrugerea unui cap de pod sovietic la Magdeburg.
16 Jukov şi Koniev încep atacul asupra Berlinului. Crucişătorul *Lützow* scufundat de R.A.F. la Swinemünde.
20 Rokosovski începe atacul asupra Pomeraniei şi Mecklemburg-ului. Hitler se închide în buncăr.
21 Primele obuze ruseşti trase asupra cancelariei Reichului. Intrarea ruşilor în Bautzen şi Cottbus.
24 Încercuirea oraşului Frankfurt pe Oder.
25 Berlinul este încercuit. Ofensivă spre Pillau. Întîlnirea americanilor cu ruşii la Torgau pe Elba.
26 Intrarea ruşilor în Szczecin.
30 Sinuciderea lui Hitler. Dönitz devine preşedinte al Reichului. Goebbels cancelar. Intrarea partizanilor lui Tito în Triest

Mai

1 Sinuciderea lui Goebbels. Intrarea ruşilor în Rostock.
2 Căderea Berlinului.
5 Insurecţie la Praga.
6 Ofensivă rusească contra lui Schörner în Boemia. Capitularea oraşului Breslau.
7 Capitulare germană la Reims, apoi la Berlin.
8 Intrarea ruşilor în Dresda.
10 Ruşii se instalează la Praga.
22 Sinuciderea lui Himmler.
23 Arestarea la Flensburg a membrilor guvernului Dönitz.

Iunie

În Cehoslovacia şcolile germane sînt închise.

7 iulie-
2 august Conferinţa de la Potsdam.
16 august Tratatul de la Moscova între URSS şi Polonia asupra frontierei poloneze.
2 noiembrie Acordul aliaţilor la Berlin asupra transferului germanilor din Est către Germania ocupată.

Sfîrşitul lui 1945-1946 Exodul germanilor din Ungaria şi Iugoslavia către Austria.

1946

19 ianuarie-februarie 1947 — Exodul germanilor din Cehoslovacia către zonele sovietică şi americană.

20 februarie-19 septembrie — Exodul germanilor din Polonia către zona de ocupaţie britanică. Szczecin devine polonez (Convenţie între URSS şi Polonia).

SURSE ŞI BIBLIOGRAFIE

Autorul şi colectivul care a colaborat la această carte exprimă deosebita recunoştinţă faţă de personalităţile şi organismele care i-au ajutat în complicata *muncă de cercetare*, îndeosebi:

Bundesarchiv, Koblenz (Prof. Dr. Hans Booms, Dr. Josef Henke).

Militärarchiv, Freiburg (Dr. Maienhöfer, Dr. Giessler).

Bundesinnern Ministerium, Bonn (Min. Dirigent Fuchs, Min. Dir. von Köckritz);

Adenauer Stiftung (Dr. Klaus Gotto). Sankt Augustin Presse u. Informationsamt der B.D.R. (Dr. I. Hackenthal), Bonn.

Comité international de la Croix Rouge, Geneva.

Dr. Herbert Czaja M.d.B., president, Kulturstiftung der deutschen Vertriebenen, Stuttgart.

Dr. Robert Danzinger, Generaldir. Für die off. Sicherheit, Wien.

Vice amiral Friedrich Ruge, Tübingen.

Prof. Dr. Herbert Steiner, Documentationsarchiv des österreichischen Widerstandes, Wien.

Dr. Hans Stercken, M.d.B, Aachen.

Dr. Weinandy. Auswärtiges Amt, Bonn.

Finanţarea cercetărilor a fost în întregime asigurată de editori şi autori, pentru a asigura o independenţă politică totală.

Centrele bibliografice care au dreptul în primul rînd la recunoştinţa noastră:

- *Bücherei des deutschen Ostens*, Herna;
- *Ostakademie*, Lüneburg.

Graţie *Bund der Vertrieben*, (gen. sek. K. Graebert, B. Könitz), Bonn, am putut lua contact cu asociaţiile şi ziarele refugiaţilor care ne-au comunicat mărturii inedite şi, mai ales, planurile oraşelor şi regiunilor cu denumirile din momentul în care s-au petrecut faptele.

I

Asociaţii şi ziare ale refugiaţilor germani

LANDESVERBÄNDE (11 asociaţii din R.F.G.)

L.V. Baden Württemberg, Schloßstr. 92, 7000 Stuttgart 1.
L.V. Bayern, Am Lilienberg 1, 8000 München 80.
L.V. Berlin, Stresemannstr. 90, 1000, Berlin 61.
L.V. Bremen, Herderstr. 32, 2800, Bremen 1.
L.V. Hamburg, Vor dem Holstentor 2, 2000 Hamburg 36.
L.V. Hessen, Friedrichstr. 35, 6200 Wiesbaden 1.
L.V. Niedersachsen, Königsworther Str. 2, 300, Hannover 1.
L.V. Nordrhein-Westfalen, Bismarckstr. 90, 4000, Düsseldorf 1.
L.V. Rheinland-Pfalz, Schillerplatz 8, 6500 Mainz 1.
L.V. Saar, Brucknerstr. 3, 6654 Kirkel 1.
L.V. Schleswig-Holstein, Gablentzstr. 3/11 2300 Kiel 1.

LANDMANNSCHAFTEN (20 de asociaţii pe provinciile de origine)

Deutsch-Baltiche LM, Borgentrickstraße 14, 3000 Hannover 81.

LM der Banaten Schwaben aus Rumänien in Deutschland, Senlinger Straße 55, 8000 München 2.

LM Berlin-Mark. Brandenburg, Schloßstraße 92, 7000 Stuttgart 1.

LM der Bessarabiendeutschen, Florianstraße 17, 7000 Stuttgart 1.

LM der Buchenlanddeutschen, Artilleriestraße 20, 8000 München 19.

Bund der Danziger, Haus Hasenstadt Danzig, Engelsgrube 66, 2400 Lübeck 1.

LM der Dobrudscha- und Bulgariendeutschen, Horkheimer Straße 30, 7100 Heilbronn.

LM der Donauschwaben aus Jugoslawien, Goldmühlestraße 30 – Haus der Donauschwaben –, 7032 Sindelfingen.

Karpatendeutsche LM Slowakei, Schoßstraße 92/11, 7000 Stuttgart 1.

LM der Deutschen aus Lituaen, Burgstraße 17, 5760 Neheim-Hüsten.

LM der Oberschlesier, Bahnhofstraße 67-69, 4030 Ratingen 6.

LM der Ostpreußen, Parkallee 86, 2000 Hamburg 13.

Pommersche LM, bei der Lohmühle 25, 2400 Lübeck 1.

LM der Deutschen aus Rußland, Schloßstraße 92, 7000 Stuttgart 1.

LM Schlesien – Nieder und Oberschlesien, Haus Schlesien, 5330 Königswinter 41.

LM der Siebenbürger Sachsen in Deutschland, Senlinger Straße 48, 8000 München 2.

Sudetendeutsche LM, Arnulfstraße 71, 8000 München 19.

LM der Deutschen aus Ungarn, Himmelreichstraße 4, 8000 München 22.

LM Weichsel-Warthe, Königworther Straße 2/III, 3000 Hannover 1.

LM der Westpreußen, Von-Kluck-Straße 15-23, 4400 Münster.

Presa refugiaţilor

Agenţii (2)

Deutscher Ostdienst, Gorch-Fock-Str., 1, 5300 Bonn 1.
Deutsche Umschau, Königswortherstr., 2, 3000 Hannover 1.

Presa federală (3)

Ostdeutsche Nachrichten Stresemannstr., 96/102, 1000, Berlin 61.

BDV-Nachrichten, LV Baden-Württemberg, Schloßstr., 92, 7000 Stuttgart 1.

Monats-Information, LV Hessen, Friedrichstr., 35 II, 6200 Wiesbaden.

Presa provincială (pe provincii de origine – 18 ziare)

Das Ostpreussenblatt, Parkallee 84/86, 2000 Hamburg 13.
Die Pommersche Zeitung, Johnsallee 18, 2000 Hamburg 13.
Der Westpreusse, Von-Kluck-Str., 4400 Münster.
Der Oberschlesier, Wilhelmstr. 42, 6200 Wiesbaden.
Der Schlesier, Herner Str. 12a, 4350 Recklinghausen.
Unser Danzig, Mühlenbrücke 1, 2400 Lübeck.
Sudetendeutsche Zeitung, Bayerstr. 57, 8000 München 15.

Siebenbürgische Zeitung, Herzog-Wilhelm-Str. 9, 8000, München 2.

Der Ungarndeutsche, Himmelreichstr. 4, 8000 München 22.
Memeler Dampfboot, Ostlandstr. 14, 2900 Oldenburg.
Der Südostdeutsche, Artilleriestr. 20, 8000 München 19.
Unsere Post, Schloßstr. 92, 7000 Stuttgart 1.

Mitteilungsblatt der Landsmannschaft Weichsel/Warthe, Voltastr. 10, 3000 Hannover.

Mitteilungsblatt für die Deutschen aus dem Donauraum, Schloßstr. 92, 7000 Stuttgart 1.
Die Karpathenpost, Schloßstr. 92, 7000 Stuttgart 1.
Volk auf dem Weg, Schloßstr. 92, 7000 Stuttgart 1.
Baltische Briefe, Deefkamp 13, 2070 Großhansdorf.
Banater Post, Sendlinger Str. 55, 8000 München 2.

Servicii de presă (2)
Osmipress, Gorch-Fock-Str. 1, 5300 Bonn 1.
HVP, Spichernstr. 34a, 5000 Köln 1.

II

Mărturii şi arhive

Am folosit *jurnalele* următorilor martori sau participanţi la evenimente:

- Jurnalul lui Pierre G.; Oranienburg-Berlin, aprilie-mai 1945 (inedit).
- Jurnalul Lindei S., Praga, mai 1945.
- *Stettiner Tagebuch 1945*, al pastorului Alexander Behrend (inedit).
- R. Semmler, *Goebbels, the Man next Hitler*, Londra, 1947 (Jurnalul secretarului lui Goebbels).
- J. Kaps, *Vom Sterben schlesischer Priester*, München, 1950.
- *Elbinger Hefte*, nr. 15 şi 24, Essen, 1957-1958.
- *Hela Tagebuch* (Jurnalul comandantului portului) în *Deutche Soldatenzeitung*, nr. 19, 1953.
- *Tagebuch aus Pommern 1945-1946*, Käthe von Normann, Bonn, 1955.
- *Tagebuch aus Prag 1945-1946*, Margarete Schell, Bonn, 1957.
- *Ein Bericht aus Ost und Westpreussen 1945-1947*, Hans Graf von Lehndorff, Bonn, 1960.
- Marion Gräfin Dönhoff, *Namen die keiner mehr nennt*, München, 1964.
- P. Peikert, *Festung Breslau in d. Berichten eines Pfarrers*, Berlin, 1971 (22 ianuarie-6 mai 1945).
- J. Goebbels, *Tagebücher 1945*, Hamburg, 1977.
- E. Hornig, *Breslau 1945*, s. d. (mărturiile unui bătrîn).

În 1952, ministerul federal al refugiaţilor, la Bonn, a hotărît să încredinţeze unei comisii ştiinţifice conduse de prof. dr. Schieder (Köln) adunarea documentaţiei privind exodul germanilor din Europa centrală şi orientală.

Această comisie a fost ajutată de specialişti printre care:

Wolfgang Sievers (Prusia orientală); Dr. Heinz Neumeyer (Danzig); Heinz Jacobson (Prusia occidentală); Siegmund Pawlicki (Wartheland şi Polonia); Dr. Konrad Osterwald (Pomerania); Dieter Melms-Liepen (Brandenburg); Von Witzendorf-Rehdiger (Silezia).

Această comisie a procedat pe diverse căi: chestionare care au adus 18.132 de răspunsuri; rapoarte ale martorilor dintre care au fost adunate 10.621; anchete pe liste de dispăruţi care conţin 15.568 de liste pentru 12.083 de comune.

Din aceste 44.321 de mărturii adunate la Kohlentz (Bundesarchiv), comisia Schieder compusă din Dr. Distelkamp, directorul Arhivelor, Prof. Dr. Rudolf Laun (Hamburg); Prof. Dr. Hans Rothfels (Tübingen); Prof. Werner Conze (Heidelberg); Prof. Dr. Peter Rassow (Köln), s-au alcătuit sintezele:

Ost.-Dok. I: chestionarele (3 volume);

Ost.-Dok. II: rapoartele (5 volume) Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa Volumele I Est Oder Neisse; II Ungaria; III România; IV Cehoslovacia; V Iugoslavia.

Ost.-Dok. III: listele comunale:

Cu aceste sinteze şi, la nevoie, cer documentele analitice clasate pe locuri, am lucrat la această carte.

Pentru un studiu mai aprofundat ar fi util de consultat şi colecţiile următoare:

Ost.-Dok. IV: Exodul dincolo de Marea Baltică;

Ost.-Dok. V: Viaţa refugiaţilor germani din Danemarca.

Cele 5 casete *Dok. der Vert.*, editate în 1984.

Am beneficiat şi de alte mărturii graţie apelurilor lansate pentru noi de presa germană şi o sută de interviuri.

III

Lucrări publicate

Este vorba de o selecţie non-exhaustivă din cele 150 de titluri pe care le-am consultat.

1. Lucrări generale

C. Wilmot, *The Struggle for Europe*, Londra, 1952,

Histoire de la grande guerre patriotique de l'Union soviétique, 6 vol. (în limba rusă) Moscova, 1965.

E. Bauer, *Histoire controversée de la Deuxième Guerre mondiale*, 7 vol., Paris, 1967.

Liddell Hart, *History of Second World War*, Londra, 1970.

J. de Launay, *Les Grandes Décisions de la Deuxième Guerre mondiale*, 3 vol., Geneva, 1974.
La Grande Guerre nationale de l'Union sovietique, Moscova, 1974 (General Minassian, ed.)
Kriegstagebuch des O.K.W., 8 vol., München, 1982 (ed. Percy E. Schramm).

2. „Psihoza fricii"

G. Belov şi E. Boltine, *Le crime méthodique*, Moscova, 1963.
W. Birkenfeld, *Der Synthetische Treibstoff 1933-1945*, Göttingen, 1964.
S. Chtemenko, *L'E.M. général soviétique en guerre 1941-1945*, Moscova, 1971.
P. Dieh-Thiele, *Partei und Staat im 3. Reich, s.d.*
G. Déborin, *C'était il y a trente ans*, Moscova, 1975 (dogmatic).
J. Ehrenbourg, *Memorien*, 3 vol., München, 1962 (apologetic).
B. George, *Les Russes arrivent*, Paris, 1966 (vedere rapidă).
P. Hüttenberger, *Die Gauleiter*, s.d.
D. Irving, *Wie krank war Hitler wirklich?* München, 1980.
H.E. Jahn, *Pommersche Passion*, Preetz, 1964 (dramatică).
L. Kopelev, *A conserver pour l'éternité*, Paris, 1976 (ciudat şi confuz).
J. de Launay, *Psychologie et sexualité des grands contemporains*, Geneva, 1974 (vezi capitolele despre Hitler, Stalin, Churchill, Roosevelt).
J. de Launay, *Les Derniers Jours du fascisme en Europe*, Geneva, 1974 (documentară).
R.Pappens, *La Prusse orientale en 1944-1945 et après*, Bruxelles, 1980 (lucruri văzute).
R. Pappens, *Les Rendez-Vous de Gumbinnen*, Bruxelles, 1982.
A. Soljenitsyne, *Ostpreussische Nächte*, Darmstadt, 1976.
J. Thorwald (Heinz Bongartz), *Die grosse Flucht*, Stuttgart, 1950 (lucrarea unui excelent jurnalist).
A. Werth, *Russia at War 1941-1945*, Londra, 1945 (idem).

3. „Exodul naval"

C. Bekker, *Ostsee-deutsches Schicksal 1944-1945*, Oldenburg, 1959.
C. Bekker, *Flucht übers Meer*, Oldenburg, 1964 (două survolări foarte interesante).
F. Brustat-Naval, *Unternehmen Rettung*, Herford, 1970 (lucrare fundamentală).
C. Dobson, J. Miller şi R. Payne, *The Cruellest Night*, Londra, 1979.
Amiral K. Dönitz, *Zehn Jahre und zwanzig Tage*, Bonn, 1958 (pasionant).

Amiral K. Dönitz, So war das Ende, in *Deutsche National Zeitung,* nr. 19-20, 1965.
Amiral K. Dönitz, *La Guerre en 40 questions,* Paris, 1969.
Amiral K. Dönitz, *Ma vie mouvementée,* Paris, 1969.
Amiral F. Ruge, *Der Seekrieg 1939-1945,* Stuttgart, 1954 (sintetică).
W. Hubatsch, „Flüchtlingstransporte aus Osten über See" în *Ostdeutsche Wissenschaft, Jahrbuch der Ostdeutschen Kulturrates,* Bd. 9, 1962, pp. 1-24 (arta istoriei).
N. Kuznetsov, *La marine sovietique 1941-1945,* Moscova, 1979 (sinteză).
H. Schön, *Der Untergang der „Wilhelm Gustloff",* Göttingen, 1952 (analiză foarte documentată).

4. Infernul de la Dresda

G. Bergander, *Dresden im Luftkrieg,* Viena, 1974 (o reflexie).
D. Irving, *The Destruction of Dresden,* Londra, 1963 (curajos).
D. Irving, *Und Deutschlands Städte starben nicht,* Zürich, 1964 (documentar).
A. Mac Kee, *Dresden 1945,* München, 1983.
A. Rodenberger, *Der Tod von Dresden,* Frankfurt, 1951 (mărturii culese pe viu).
C. Webster şi N. Frankland, *The Strategic Air Offensive against Germany,* Londra, 1961 (sinteză).
Dokumentation der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa, I, editat de Bundesministerium für Flüchtlinge, Vertriebene und Kriegsgeschädigte, Bonn, 1951.

5. Căderea Danzigului

G. Böddeker, *Die Flüchtlinge,* München, 1980 (lucrarea unui excelent ziarist).
A.V. Gorbatov, *Les Aneés de ma vie,* Paris, 1966 (prea multe păreri personale).
A. Grecico, *Liberation Mission,* Moscova, 1975 (raport).
E. Kieser, *Danziger Bucht 1945,* Esslinger, 1980 (analiză detaliată).
L.F. de Prusia, *Le Prince rebelle,* Paris, 1964, (sincer şi adevărat).
A. Vassilevski, *La Grande Marche libératrice,* Moscova, 1972 (memorii).
H.J. von Wilckens, *Die grosse Not Danzig – Westpreussen 1945,* Sarstedt, 1957 (dramatic).

6. Devastarea Königsbergului

L. Clappier, *Place forte Koenigsberg,* Paris, 1951 (amintirile unui prizonier de război francez care a trăit evenimentele).

H. Deichelmann, *Ich sah Königsberg sterben,* Aachen, 1949 (şocant).
Dieckert şi Grossmann, *Der Kampf um Ostpreussen,* München, 1960 (raport).
W. Gramsch, *Vom Frischen Haff zur Kieler Förde,* în Ostpreussen Warte 6, nr. 3, 1955 (analitic).
E.F. Haffke, *Wie sich Gauleiter Koch davonstahl,* în *Das Ostpreussenblatt,* nr. 10, Hamburg, 1963 (sfîşietor).
O. Lasch, *So fiel Königsberg,* München, 1959 (memorii).
E.G. Lass, *Die Flucht Ostpreussen 1944-1945,* Bad. Nauheim, 1964 (înspăimîntător).
H. Linck, *Königsberg* 1945-1948, s.d. (îngrozitor).
H. Peitsch, *Wir kommen aus Königsberg – Nord – Ostpreussen heute,* München, 1979 (de necrezut).
F. Prieur, *Mémorial de guerre et de captivité,* Montréal, 1948 (memoriile unui prizonier de război francez).
L. Rendulic, *Gekämpf, gesiegt, geschlagen,* Heidelberg, 1952 (memorii).
J. Thorwald, *Die ungeklärten Fälle,* Stuttgart, 1950 (cazul Lasch).

7. Asediul oraşului Breslau

H. von Ahlfen, *Der Kampf der Festung Breslau,* în *Wehrwissenschaftliche Rundschau, I,* Frankfurt, 1956 (raport).
H. von Ahlfen, *Der Kampf um Schlesien,* Stuttgart, 1960 (memorii).
Von Ahlfen-Niehoff, *So kämpfte Breslau,* Stuttgart, 1978 (pledoarie).
M. Bojanowski şi E. Bosdorf, *Striegau, Schicksale einer schlesischen Stadt Braunschweig,* 1945 (înspăimîntător).
K.F. Grau, Schlesisches Inferno, Stuttgart, 1966 (înspăimîntător).
J. Kaps, *Die Tragödie Schlesiens in Dokumenten,* München, 1952 (documentare).
Prof. Dr. J. Konrad „Ende in Breslau", în *Schlesische Zeitung,* 5 aprilie 1956 (jurnal).
General Niehoff, în *Welt am Sonntag,* 15 ianuarie-4 martie 1956 (răspuns la precedentul).
B. Frhrr von Richthofen şi R.R. Oheim, *Die polnische Legende,* München, 1982 (rechizitorii).
The Martyrdom of Silesian Priests 1945-1946, Kirchliche Hilfstelle, München, 1950 (scandalos).
R.O. Becker, *Die Flucht Niederschlesien 1945,* München, 1980 (analitic).

8. Drumul spre nord-vest

H. Andics şi E. Haas, *Ende und Anfang,* Viena, 1975 (şocant).
Y. Caron, *Les Allemands de Russie,* Geneva, 1977 (teză fundamentală).
O.R. Croy, *Wien 1945,* Eisenstadt, 1975.
Dokumentation zur österr. Zeitgeschichte 1945-1955, Viena, 1970 (foarte dură).
P. Gostony, *Endkampf an der Donau 1944-1945,* Viena, 1975 (raport).
G. Hindiger, *Das Kriegsende und der Wiederaufbau in Oberösterreich im Jahre 1945,* Viena, 1968 (analitică).
G. Joseph, *Mission sans retour,* Paris, 1982 (despre căderea Budapestei).
F. Käs, *Wien in Schicksalsjahr 1945,* Viena, 1965 (mărturii).
T. Körner, *Rapport sur l'état de la ville de Vienne au conseil municipal de Vienne,* 22 iunie 1945 (cifre).
M. Korom, *Débâcle du fascisme hongrois,* Budapesta, 1962 (rechizitorii).
H.L. Mikoletzky, *Österreichische Zeitgeschichte,* Viena, 1964 (sfîrşitul Vienei).
F. Molden, *Besetzer, Toren, Biedermänner,* Viena, 1980 (momente trăite).
N. Nagy-Talavera, *The Green Shirts and the Others,* Stanford, 1970 (sintezã).
Deszö Nemes, *La Libération de la Hongrie,* Budapesta, 1960 (prea succint).
F. d'Orcival, *Le Danube était noir,* Paris, 1968 (sfîrşitul războiului în Slovacia).
M. Rauchensteiner, *Der Sonderfall, die Besatzungszeit in Österreich 1945-1955,* Graz, 1979 (sintezã).
Id. în *Krieg in Österreich 1945,* Viena, 1970 (esenţial).
F.M. Rebhann, *Finale in Wien Eine Gaustadt im Aschenregers,* 1969 (dramatic).
T. Rossiwall, *Die letzten Tage Die militärische Besetzung Österreichs,* Viena, 1969 (prea lapidar).
A. Schärf, *April 1945, in Wien,* Viena, 1948 (lucruri trăite).
West, *Als Wien in Flammen stand,* Viena, 1960 (dramatic).

9. „Căderea Berlinului"

R. Andreas-Friedrich, *Berlin Underground,* New York, 1947 (prea sumar).
D. Arsenjevic, *Otages volontaires des SS,* Paris, 1974 (rapoartele Crucii Roşii).
G. Boldt, *Die letzten Tage der Reichskanzlei,* Reinbeck, 1964 (memorii).

J. Cathala, *Sans fleur, ni fusil,* Paris, 1981 (memorii).
E. Kuby, *Die Russen in Berlin 1945,* München, 1965 (sinteză curajoasă).
C. Riess, *The Berlin Story,* Berlin, 1953 (trecere în revistă).
C. Ryan, *The Last Battle,* Londra, 1966 (raport general).
J. Schultz-Naumann, *Die letzten dreissig Tage,* München, 1980 (jurnal).
Berlins Kampf um Freiheit und Selbstverwaltung 1945-1946, Berlin, 1960 (ediţia a 2-a) (cifre).

10. „Praga trece la Est"

Das Jahr 1945 in der Tschechoslowakei, Viena, 1971.
K. Bartosek, *The Prague Uprising,* Praga, 1965, (punct de vedere comunist).
N. Bethell, *The Last Secret,* New York, 1974 (curajos).
A. Dallin, *German Rule in Russia 1941-1945,* Londra, 1947 (fundamental).
G. Fischer, *Soviet Opposition to Stalin,* Cambridge, 1952 (sinteză).
M. Heller şi A. Nekritch, *L'utopie au pouvoir,* Paris, 1982 (capitală).
W. Lüdde-Neurath, *Regierung Dönitz,* Göttingen, 1950 (memorii).
M. Novak, *Les Tchèques et les Slovaques contre le Fascisme 1938-1945,* Praga, 1982 (ultima sinteză comunistă).
M. Schatoff, *Bibliography on Vlassov Movement in W.W. II,* New York, 1961.
K. Sedivy, *Les Allemands. Porquoi n'en voulons-nous plus en Tchécoslovaquie?* Praga, 1946.
S. Steenberg, *Vlassov, Verräter oder Patriot,* Köln, 1968 (apologetic).
M. Steinert, *Die 23 Tage der Regierung Dönitz,* Düssedorf, 1967 (sinteză).
W. Strik-Strikfeld, *Gegen Stalin und Hitler,* München, 1971 (memorii).
N. Tolsty, *Victims of Yalta,* Londra, 1977 (rechizitorii).
J. Thorwald, *Wen sie verdeben wollen,* Stuttgart, 1952 (povestire sinceră, călduroasă).

11. „O nouă Europă"

F. Bernadotte, *I Stället för Vapen,* Stockholm, 1949 (memorii).
W. Brandt, *Die sudetendeutsche Tragödie,* Nuremberg, 1949 (trecere în revistă).
E. Franzel, *Die Vertreibung Sudetenland 1945-1946,* Bad Nauheim, 1967 (îngrozitor).

B. George, *L'Occident joue et perd. La Yougoslavie dans la guerre,* Paris, 1968 (problema Banatului şi a Croaţiei).
R. Luza, *The Transfer of the Sudeten Germans,* New York, 1964 (sinteză).
G.C. Paikert, *The German Exodus,* Haga, 1962 (jurnal).
G.C. Paikert, *The Danube Swabians,* Haga, 1967 (un caz dramatic).
J. Schachtman, *European Population Transfers,* New York, 1946 (date şi cifre).
W. Turnwald, *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen,* München, 1951.
J. Wüscht, *Geschichte der Deutschen in Jugoslawien,* Kehl, 1966 (punctat).
G. Ziemer, *Deutscher Exodus;* Stuttgart, 1973 (date)
Zum Problem der Vertreibung, text al Papei Pius al XII-lea, Köln, 1953.

IV

Biografii şi memorii

N. von Below, *Als Hitlers Adjutant 1937-1945,* Mainz, 1980.
J.M. Charlier şi J. de Launay, *Eva Hitler née Braun,* Paris, 1978.
L. Degrelle, *La Campagne de Russie,* Paris, 1949.
M. Djilas, *Conversations avec Staline,* Paris, 1962.
D. Eisenhower, *Crusade in Europe,* Garden City, 1948.
Mareşal G. Joukov, *Mémoires et Méditiations,* Moscova, 1969.
A. Kesserling, *Soldat bis zum letzten Tag,* Bonn, 1953.
Mareşal J. Koniev, *Mémoires,* Moscova, 1965.
J. von Lang, *Der Sekretär,* (Bormann), Stuttgart, 1977.
R. Manvell şi H. Fraenkel, *Goebbels,* Londra, 1959.
R. Manvell şi H. Fraenkel, *Himmler,* Londra, 1965.
V. Reimann, *Dr. Josef Goebbels,* Viena, 1970.
C. Riess, *Goebbels,* Paris, 1956.
B. von Schirach, *Ich glaubte an Hitler,* München, 1967.
Schwerin von Krosigk, *Es geschah in Deutschland,* Tübingen, 1951.
O. Skorzeny, *La guerre inconue,* Paris, 1975.
A. Speer, *Mémoires,* Berlin, 1969.
A. Speer, *Der Sklavenstaat,* Stuttgart, 1981.
Mareşal V. Ciuikov, *La Fin du III e Reich,* Moscova, 1968.
J. Wulf, *Martin Bormann, Hitlers Schatten,* Gütersloh, 1962.

V

Hărţi

Pentru hărţile militare am apelat la:

- Căpitan Erwin Tschudi, *Les Campagnes en Europe, 1930-1945.* Ed. Kümmerly şi Frey, Berna (s.d.);
- „Kartenmappe" *Geschichte des grossen vater ländischen Krieges der Sowjetunion*, Deutcher Militärverlag, Berlin (D.D.R.), 1967.

INDEX

A

Adenauer, Conrad 5, 6, 131, 271, 282.
Ahlfen, von (general) 116, 118, 120-123, 289
Alexandrov 20, 243
Alexandru I (Ţarul) 80
Alexandru II (Ţarul) 129
Altunin (general) 257
Andropov, Yuri 261
Anhalt, Joachim d' (Duce) 190.
Antonescu, Mihai (mareşal) 133
Antonov (general) 18-20, 167, 205
Austin (sergent) 218
Axmann, Arthur 6

B

Backe (secretar de stat) 244
Bagramian (general) 95
Balck (general) 150
Barker (general) 91
Batov (general) 82
Below, von (colonel) 112, 294.
Benes, Edouard 192, 209, 228, 229, 232.
Bernadotte, Folke (Conte) 114, 186, 239, 240-247, 280, 282, 283, 294
Bertram (căpitan) 188
Berzarin (general) 179
Betzel (general) 85
Bidault, Georges 6
Bielenberg, Adelheid (Heidi) 200.
Blanc, von (amiral) 36
Blaskowitz 166
Boltin (colonel) 199, 287
Bormann, Martin 12, 23-28, 46, 54, 58, 107, 110, 111, 116, 120, 122, 123, 131, 170, 182, 202, 227, 258, 263, 267, 270, 292
Bradley (general) 165-167, 169, 173
Brandt, Willy 7, 131, 271, 291
Braun, Eva 223, 292
Brejnev, Leonid 134, 243
Britton, (sergent A.V.) 217
Brooke, Alan (mareşal) 169
Budionîi (mareşal) 19, 20
Bulganin (mareşal) 243
Buniatcenko (general) 198, 202, 203, 206, 207, 215, 216
Burchardi (amiral) 44
Bush (mareşal) 14
Bütow (amiral) 36

C

Cernenko 134
Cerniakovski (general) 92, 94, 272, 278
Churchill, Winston 11, 55, 59, 71, 78, 168, 171, 172, 207, 242, 261, 274, 282, 290

Ciang-kai-shek 18, 199
Ciuikov (general) 173, 292
Clay (general) 76
Crulev (general) 19

D

Dapcievici (general) 138
Degrelle, Léon 160, 292
Dethleffsen (general) 14, 16
Devers (general) 165, 167
Dietrich, Sepp (general) 150, 151, 152, 155
Dönitz (amiral) 34, 37, 44, 45, 109, 126, 172, 173, 184, 185, 193-197, 202, 209, 215, 254, 280, 287, 288, 291
Dragun (general) 75
Dubcek 192

E

Eaker (general) 55
Ecaterina a II-a (Împărăteasa) 129
Ehrenburg, Ilya 21, 22, 104, 243
Eisenhower (general) 165-169, 173, 185, 205, 216, 222, 292
Elisabeta de Ungaria (Regina) 162
Eremenko (mareşal) 243
Engelhardt (contra-amiral) 44, 254

F

Falkenhausen, von (general) 199
Fedorenko (general) 18, 19
Fierlinger, Zdenek 142, 191
Forster, Albert 17, 67, 81, 84, 85, 89, 90, 111
Franco (general) 18
Frank, Karl Hermann 192-197, 206, 207
Frederic II (Împăratul) 24, 25, 68, 116, 161, 163
Frederic-Wilhelm I (Împăratul) 24
Friedeburg, von (amiral) 185, 208

G

Galiţki (general) 14
Gaulle, de (general) 201
Gebhardt (doctor) 47
Gehlen (general) 13
Giesing (doctor) 26, 27
Goebbels, Josef 12-17, 27, 46-54, 63, 77, 78, 81, 99, 111, 114, 115, 124, 125, 171-175, 180, 201, 202, 259, 260, 280, 285, 292, 294
Goering (mareşal) 160, 173
Goethe 25
Golian (general) 139, 141
Golikov (general) 77
Golovanov (general) 101
Golubov (general) 76
Gorbatov (general) 96, 288
Greciko (general) 142
Greiser, Arthur 17, 48, 49, 50, 51, 111
Grégoire, Marcel 75
Guderian (general) 7, 11, 13, 23, 50, 102, 161, 252
Gusev (ambasador) 74
Gustav V (Regele) 221

H

Halder (general) 249
Hanke, Karl 18, 51, 52, 114-127 202, 203
Harlan, Veit 77, 78
Harriman, Averell 71, 72
Harris (general) 55

Hartmann 6
Hauptmann, Gerhardt 63
Heinrici (general) 161
Henlein, Konrad 192
Hermina (Împărăteasa) 189
Herzog (general) 127
Hess, Rudolf 164
Heydel (căpitan de fregată) 36
Heydrich 192
Hierl 125
Himmler, Heinrich 13, 46, 47, 49, 51-54, 67, 114, 126, 151, 152, 157, 173, 183, 186, 200, 201, 202, 217, 218, 221, 253, 265, 279, 280, 292
Hindenburg, von (mareşal) 23-25, 120, 161-163
Hindenburg, Oskar von 24
Horthy (regent) 143
Hossbach (general) 14, 28, 99
Hruşciov, Nikita 131, 243
Hummel (doctor) 176

I

Ieremenko 207
Iosif al II-lea (Împăratul) 162
Ivan al IV-lea cel Groaznic (Ţarul) 129

J

Jdanov (general) 138
Jodl (general) 153, 185, 208, 249, 252
Jukov (mareşal) 23, 48, 76, 80, 126, 167, 168, 170-173, 183, 215, 272, 278, 280, 292

K

Kaltenbrunner 54
Kant, Emmanuel 110, 238
Käs (adjutant) 153, 290
Keitel (mareşal) 153, 215, 245, 258
Kerensky 130
Kersten, Felix (doctor) 47, 54, 265
Kerwin (locotenent-colonel) 102, 103
Kesselring (mareşal) 185
Killinger, von 27
Kira (Mare Ducesă de Rusia) 68
Klapka 193
Klimenko (colonel) 214
Kluge, von (mareşal) 7, 252
Koch (căpitan) 248
Koch, Erich 17, 27, 28, 38, 54, 95, 99, 101-103, 106, 108, 109, 111, 113, 194, 220, 271, 289
Koenig (general) 6
Koltciak (amiral) 133
Koniev (mareşal) 48, 52, 55, 115, 118, 125, 126, 142, 143, 160, 167, 168, 170-173, 191, 205-209, 214, 278-280, 292
Kopelev, Lev 22, 158, 159, 287
Korneiev (general) 139
Krause (general) 115, 116, 118
Krebs (general) 176
Kummetz (amiral) 44
Kutuzov (mareşal) 167
Kuzneţov (amiral) 31
Kyril (Mare Duce de Rusia) 68

L

Lammerding (general) 47
Lange (amiral) 37, 44
Lasch, Otto (general) 96, 99, 100-103, 106, 107, 289
Leeser, Hans 67, 70
Lehndorff, Hans von (Conte) 9, 10, 104, 285

Ley, Robert 30, 50
Lohse (gauleiter) 109
Löhr (general) 137
Ludovic-Ferdinand (Prinţul) 68, 69, 163, 189

M

Malinovski (mareşal) 133-136, 146, 147, 151, 152, 207, 272
Malîşkin (general) 206, 216
Malzev (colonel) 202
Mangin (general) 5
Maria-Tereza (Împărăteasa) 52, 147
Marinesko (comandant) 31, 40
Marshall (general) 94, 165, 169, 236
Masaryk, Jan 209, 232, 277
Maximilian de Austria 162
Meandrov (general) 216
Meyer-Detring (colonel) 185, 186
Miklos, Bela (general) 143, 146
Model (general) 166, 242
Montgomery (mareşal) 165-167, 185, 217
Morell (doctor) 26
Moskalenko (general) 142
Möller (căpitan) 29
Murphy (colonel) 217, 218
Mutschmann, Martin 55, 62, 203
Müller (general) 28, 38

N

Nadel, Baruch 265
Nagy, Ferenc 149, 290
Napoleon I (Împăratul) 24, 78, 80
Natzmer, von (general) 196, 197
Naumann, Werner 48, 49, 291
Nettelbeck 124
Niehoff (general) 122, 123, 126, 127, 289
Novikov (general) 19

O

Orendi (general) 147
Oscar II (Regele) 221

P

Patch (general) 206, 207
Patton (general) 165, 166, 205, 206
Pauker, Anna 227
Paulus (mareşal) 96
Petzel (general) 50
Poskrebîşev 18
Prazak, Albert 208

R

Rakosi, Matyas 150, 227
Rauschning, Hermann 49
Reinecke (general) 252
Reinhardt (general) 28, 99
Rendulic (general) 28, 97, 289
Renner, Karl (doctor) 156
Ribbentrop, Joachim von 11
Rokosovski (mareşal) 65, 66, 80, 82, 84, 100, 160, 166, 172, 199, 278-280
Romanov (vezi Kira) 163
Rommel (mareşal) 34, 52, 238
Roosevelt, Franklin 71, 163, 165, 169, 259, 271, 272, 278, 287
Rosenberg, Alfred 27, 200
Ruge, Friedrich (amiral) 32-36, 288

S

Sauckel 248
Saxa-Coburg-Gotha, Rainier de (Prinţul) 190

Saxa-Meiningen, Georges de (Duce) 190
Schellenberg, Walter 54, 186, 189, 265
Schirach, Baldur von 151, 152, 154, 155, 292
Schmidt 131
Schmidt (general) 242
Schoeppfer (colonel) 69
Schörner (mareşal) 116, 120-123, 126, 127, 151, 153, 173, 185, 186, 196-198, 202, 206, 215, 280
Schubert (amiral) 44
Schwede-Coburg 17
Schwerin, Krosigk von 209, 292
Selvester (căpitan) 217
Semmler, Rudolf 259, 285
Serov, Ivan 260, 261
Sérot, André 265
Skorzeny, Otto 152-154, 292
Smerkovsky, Josef 205
Smirnov, Lev 179, 241
Smith, Maurice (colonel) 56
Sokolovski (general) 243
Soljeniţîn, Alexandr 158, 159
Sorge (amiral) 29
Spaatz (general) 55
Speer, Albert 27, 102, 109, 111, 112, 161, 172, 173, 193, 194, 219, 292
Spielhagen (doctor) 116
Starhemberg 154
Stauffenberg 152
Steiner (general) 42, 282, 291
Stryk-Strikfeldt (căpitan) 206, 207
Summersby, Kay 166
Suvorov (mareşal) 18, 167
Süsskind-Schwendi (colonel) 102
Sveriev (general) 202, 207, 215, 216
Svoboda (general) 142
Szalassi, Ferenc 136, 143, 146, 147
Szokoll (comandant) 152, 153, 155

Ş

Şeltov 153
Ştemenko (general) 18, 20, 167, 168, 250

T

Thiele (amiral) 33, 38, 40, 44, 287
Tiso, Mgr. 191
Tito 137-139, 232, 233, 279, 280
Todt (doctor) 76, 245, 246
Togliatti, Palmiro 19
Tolbukin (mareşal) 232
Toussaint (general) 195
Trukin (general) 215, 216
Truman, Harry 72, 228

U

Ulbricht, Walter 96

V

Vasilevski (mareşal) 94, 95, 96, 100, 106, 108
Vatutin (general) 243
Vişinski, Andrei 74
Vladimir (Mare Duce de Rusia) 68
Vlasov, Andrei (general) 62, 74, 75, 76, 195, 196, 198-202, 204, 206-209, 215, 216, 270
Voltaire 25
Voroşilov (mareşal) 20
Voronov (general) 19

W

Wagner, Richard 162, 172, 185
Warlimont (general) 252
Weidling (general) 174
Wells (medic-maior) 217, 218
Wilhelm al II-lea (Kaiserul) 68, 163, 189
Wurmbach (amiral) 44

Z

Zahn (comandant) 30, 31
Zenkl (Primar de Praga) 193
Zorin, Valerian 140

POSTFAȚĂ

A scrie istorie pentru „marele public" reprezintă o întreprindere riscantă, nu de puţine ori sortită eşecului. Totuşi, pentru a realiza ceva viabil, din perspectiva orizontului de aşteptare al cititorului mediu şi din cea a metodologiei elementare a cercetării istorice, trebuie îndeplinite cîteva condiţii. În primul rînd, este necesar ca tema cărţii să fie una de largă audienţă, să reuşească să atragă şi pe nespecialişti. În al doilea rînd, autorul trebuie să fie un „nume", să se fi impus deja în peisajul editorial, dacă nu chiar în cel ştiinţific. În al treilea rînd, realizarea lucrării trebuie să respecte cîteva principii de bază ale metodologiei cercetării istorice, fără însă a apela la un aparat critic supradimensionat, care ar putea îndepărta pe un neofit. În plus, stilul trebuie să fie relaxat, eliberat de „academismul" scorţos al multora dintre produsele istoriografice clasice. În mare măsură, lucrarea istoricului francez Jacques de Launay se pretează la încadrarea în tiparul, bineînţeles schematizat şi simplificat la maximum, schiţat de noi mai sus.

Lucrările în domeniul istoriei celui de-al doilea război mondial reprezintă un material imens, care sporeşte continuu atît sub raport numeric, cît şi, mai ales, sub cel al diversificării şi aprofundării diferitelor probleme speciale, pe măsură ce fondurile arhivistice privitoare la anii 1939-1945 devin tot mai accesibile pentru cei interesaţi. Se estimează că, în momentul de faţă, în întreaga lume apar anual aproximativ 20.000 de lucrări referitoare la cea mai mare conflagraţie mondială a secolului nostru. Dintre acestea, foarte puţine devin accesibile publicului larg. Subiectul ales de Jacques de Launay – marea retragere germană din faza finală a războiului, circumscris tematicii generale a marii confruntări armate de la mijlocul veacului nostru – este însă unul, aşa cum se spune, cu „priză" la public.

Istoricul francez a fost un răsfăţat al peisajului editorial românesc din anii '80. Într-o vreme cînd traducerile din istoriografia occidentală erau nişte raritaţi, lui Jacques de Launay îi apăreau în limba română cîteva dintre lucrările sale cele mai importante: *Istoria secretă. Mari controverse ale contemporaneităţii*, Bucureşti, 1970; *Ultimele zile ale fascismului în Europa*,

Bucureşti, 1985; *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial,* Bucureşti, 1988; *Istoria secretă a petrolului,* 1859-1984, Bucureşti, 1989 (lucrare al cărei coautor este Jean-Michel Charlier). Această favoare pe care autorităţile comuniste din România o acordau doar în cazuri excepţionale s-a datorat simpatiilor politice, evident de stînga, ale autorului, dar şi meritelor sale indubitabile ca analist al unor probleme vitale ale istoriei contemporane şi, nu în ultimul rînd, scriiturii sale elegante, care a ştiut să evite stridenţele de orice fel. Cu toate acestea, Jacques de Launay a trebuit să plătească, în contul privilegiului ce i-a fost acordat, un tribut, în opinia noastră, greu de justificat astăzi. Este vorba despre lucrările: *Titulescu et l'Europe,* Nyon, 1976 şi *Nicolae Ceauşescu – un combattant pour le desarmement et la paix,* prima fiind o cărţulie de popularizare a activităţii cunoscutului diplomat român din perioada interbelică, iar cea de-a doua un produs propagandistic de factură clasică, din perioada cînd Ceauşescu îşi propusese să obţină premiul Nobel pentru pace.

În mod paradoxal, deşi cu siguranţă acest fapt nu se datorează doar inerţiei sau lipsei de mobilitate a unei părţi a mediului editorial românesc, cărţile lui Jacques de Launay au continuat să apară în limba română şi după 1989. Este meritul Editurii Polirom că a selectat pentru publicul românesc, din opera prolificului istoric francez, poate cea mai reuşită lucrare a sa – *La Grande Débâcle, 1944-1945,* Paris, A. Michel, 1985.

Această carte a presupus o documentare vastă, greu de realizat de către o singură persoană. Inevitabil, a fost necesară reunirea unui grup de cercetători care să ducă imensa muncă la bun sfîrşit. Colectivul coordonat de Jacques de Launay – Ursula Herr, Peter Ferguson, Jacques Offergeld, Jef Anthierens şi V. de Ambrosio – a trebuit să parcurgă miile de rapoarte personale ale supravieţuitorilor marelui exod german din 1944-1945, înregistrate la fostul Minister al Refugiaţilor din R.F.G., miile de chestionare completate de martorii oculari şi miile de liste de dispăruţi clasate în arhivele germane. Acest uriaş efort documentar, completat şi cu parcurgerea unei bune părţi a istoriografiei dedicată ultimilor ani ai războiului, a dat naştere unei cărţi a cărei necesitate este dincolo de orice îndoială. Spunem asta pentru că, dacă ororile naziste au ţinut şi încă mai ţin – în mod firesc, de altfel – „capul de afiş" al literaturii istorice şi publicisticii referitoare la cel de-al doilea război mondial, crimele şi atrocităţile comise de membrii Coaliţiei Naţiunilor Unite (în primul rînd ale sovieticilor, dar nu numai) au fost de cele mai multe ori trecute sub tăcere sau li s-au găsit tot felul de justificări, militare ori chiar morale. Cu toate acestea, noi credem că istoria trebuie să înregistreze şi erorile, uneori

criminale, ale celor care s-au aflat în „tabăra bună", cea a învingătorilor. Ceea ce s-a întîmplat la Dresda, la 13 şi 14 februarie 1945, cînd raidurile aeriene anglo-americane au distrus în întregime, complet nejustificat din punct de vedere militar, un splendid oraş german de peste 600.000 de locuitori, la care se adăugau 400.000 de refugiaţi, ucigînd peste 135.000 de oameni (aproape de două ori mai mulţi decît la Hiroshima!), merită a fi cunoscut. De asemenea, comportamentul barbar al sovieticilor în zonele ocupate – un subiect despre care părinţii şi bunicii noştri ştiu atîtea – îşi găseşte, în fine, prin intermediul acestei cărţi, o descriere potrivită, care să-l înscrie în galeria nesfîrşită a ororilor acestui secol.

Trebuie spus de la început, şi Jacques de Launay punctează acest lucru (p. 8), că tonul în „barbarizarea" războiului – termen impus de cîtva timp în literatura de specialitate – l-au dat germanii. Una dintre greşelile fatale pe care le-a comis Hitler a fost cea privitoare la atitudinea faţă de populaţiile din teritoriile vestice ale Uniunii Sovietice. Atunci cînd, în 1941, armatele germane traversau Ucraina, Ţările Baltice şi Bielorusia, ele cucereau nişte regiuni care fuseseră lovite în cel mai crud mod cu putinţă de colectivizarea forţată din 1930-1933, foametea ce a urmat şi politicile de rusificare ale lui Stalin. În zonele capturate în 1939 şi 1940, metodele brutale ale ocupaţiei sovietice erau încă proaspete în memorie. Dacă germanii ar fi fost capabili să ofere un tratament uman şi moderat populaţiilor cucerite, atunci efectul ocupaţiei lor s-ar fi transformat într-un pericol de primă mînă pentru sistemul sovietic. În privinţa pacificării însă, Fuhrer-ul a oferit această directivă ingenioasă şi umană: „Este normal ca această zonă uriaşă să fie pacificată. Cea mai bună soluţie este să fie împuşcat oricine are ceva de spus"[1]. De asemenea, este binecunoscut faptul că ordinele explicite ale lui Hitler au fost ca Moscova şi Leningradul să nu fie preluate de armatele germane, chiar dacă s-ar fi predat, ci să fie rase de pe faţa pămîntului[2].

În filosofia naţional socialistă, slavii erau în general consideraţi ca *Untermenschen* (suboameni) şi politicile în privinţa lor erau de o barbarie extremă. După cum spunea Heinrich Himmler: „Faptul că zece mii de rusoaice se prăbuşesec de extenuare în timp ce sapă un şanţ antitanc mă interesează doar în măsura în care acel şanţ antitanc necesar Germaniei este sau nu finalizat. (...) Sigur că trebuie să

---

1. *Documents on German Foreign Policy, 1918-1945*, Series D, XIII, p. 154.
2. *Ibidem*, p. 623.

manifestăm o atitudine decentă faţă de aceste animale umane, dar este o crimă împotriva sîngelui nostru să ne facem griji în privinţa lor"[1].

Din nefericire pentru germani, istoria le-a jucat o festă urîtă: au ajuns la cheremul „suboamenilor". Calvarul populaţiei germane din Uniunea Sovietică, statele baltice şi Prusia orientală, din Polonia, Cehoslovacia şi din răsăritul Germaniei propriu-zise reprezintă substanţa acestei cărţi. Soldaţii Armatei Roşii luaseră în serios apelul lui Ilya Ehrenburg, publicat în „Izvestia": „Germanii nu sunt oameni. De acum încolo cuvîntul *german* devine pentru noi cea mai rea dintre insulte (...). Dacă într-o zi n-ai omorît cel puţin un neamţ, ziua e pierdută pentru tine (...). Dacă ai omorît un neamţ, omoară-l şi pe al doilea, pentru noi nu e nimic mai vesel decît hoitul unui neamţ. Nu număra kilometri, numără doar cîţi nemţi ai ucis!" (p. 22). Consecinţa imediată a fost că populaţia germană, avînd de optat între a da ochii cu inamicul, ceea ce însemna crime, violuri, linşaje, jafuri, foamete, epuizare sau, în cel mai bun caz, Siberia şi a încerca, cu orice risc, să fugă, a ales mai întotdeauna cea de-a doua variantă. Această alegere a fost determinată şi de hotărîrea lui Goebbels de a utiliza atrocităţile ruseşti în scopuri propagandistice, pentru întărirea moralului şi a capacităţii de rezistenţă ale germanilor. Efectul a fost însă contrar – populaţia a început să fugă din faţa ruşilor. Astfel s-a produs marele exod german – aproape 8 milioane de oameni, de la sfîrşitul lui 1944 şi din 1945.

Folosind multe mărturii ale martorilor oculari, cu tot subiectivismul unor astfel de documente, Jacques de Launay ne prezintă tabloul plin de tragism al urcării „Golgotei" de către poporul german.

Fie pe mare, fie, mai ales, pe uscat, acest uriaş convoi de refugiaţi a avut de înfruntat armatele inamice, necruţătoare şi cu civilii, o natură de multe ori ostilă, ura şi setea de răzbunare ale popoarelor vecine – în primul rînd, cehii şi polonezii şi, *last but not least*, fanatismul şi inconştienţa propriilor lideri. Hitler, ca de altfel şi Stalin în vara lui 1941, nu putea concepe nici un pas înapoi din faţa duşmanului, ceea ce, din punct de vedere militar, reprezenta un nonsens, o direcţionare sigură spre catastrofă. Dacă se adaugă şi ordinul lui Martin Bormann: „Oraşele şi satele ameninţate de avansarea inamică trebuiesc evacuate de toţi locuitorii lor şi aceştia trebuie să se îndrepte spre centrul Reich-ului, pe jos în cazul în care nu au un alt mijloc de transport (...). Refugiaţii trebuie să utilizeze numai

---

1. *International Military Tribunal, Trial of Major War Criminals*, VIII, p. 478.

drumuri lăturalnice" (p. 162), putem să ne imaginăm haosul produs şi dereglările letale pentru funcţionarea maşinii de război germane. Comandanţii militari germani aveau de luptat nu doar cu inamicul, ci şi cu puhoaiele nesfîrşite de refugiaţi care paralizau traficul şi cu *Gauleiterii* naziști, reprezentanţii Partidului Naţional Socialist al Muncitorilor germani (N.S.D.A.P.) în teritoriu, care căpătaseră din partea lui Hitler puteri discreţionare, inclusiv asupra operaţiunilor militare. Rezultatul a fost o prăbuşire fulgerătoare, în lunile de la începutul lui 1945, a frontului răsăritean, cu excepţia enclavelor din jurul marilor oraşe germane asediate – Danzig, Konigsberg, Breslau ş.a., fapt cu repercusiuni pe termen lung asupra evoluţiei ulterioare a evenimentelor în această parte a Europei.

Calvarul populaţiei germane din Europa centrală şi răsăriteană nu s-a încheiat în momentul capitulării necondiţionate a Germaniei, în prima decadă a lunii mai 1945. El a continuat cîţiva ani după aceea, sub forma expulzării germanilor din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria şi alte state din zonă. Este meritul lui Jacques de Launay că oferă informaţii de real interes despre acele evenimente care au ilustrat, în fapt, un fenomen ce astăzi poartă numele de „epurare etnică". Merită, credem noi, să ne oprim puţin asupra contextului şi a consecinţelor expulzărilor de populaţie germenă, luînd în discuţie cazul cehoslovac.

În timpul războiului, Edward Benes, cel mai important reprezentant din exil al Cehoslovaciei ocupate de hitlerişti, a încercat să lanseze, în mediul politic occidental, ideea necesităţii rezolvării tranşante a problemei germane din cadrul statului cehoslovac ce urma să reapară pe harta Europei după sfîrşitul războiului. Liderii occidentali n-au respins ideea, dar nici nu s-au pronunţat cu claritate în favoarea ei, preferînd să aştepte finalul confruntării. Ceea ce a contat cu adevărat au fost înţelegerile pe care marile puteri învingătoare le-au stabilit la Conferinţa Interaliată da la Potsdam, la sfîrşitul lunii iulie 1945, într-un moment în care expulzările din Polonia şi Cehoslovacia erau în plină desfăşurare, nefiind nici măcar controlate de statele respective, ci avînd loc doar sub impactul acţiunilor de răzbunare ale populaţiilor majoritare.

La Potsdam şi după aceea, problema germanilor sudeţi a fost indisolubil legată de soarta germanilor din întreaga Europă răsăriteană, de politicile interne din diferite ţări şi de ţelurile de politică externă ale ţării care ocupase militar cea mai mare parte a zonei – Uniunea Sovietică. Această situaţie a favorizat guvernul cehoslovac deoarece dorinţa sa de a-i expulza pe etnicii germani coincidea cu cea a URSS-ului, în special din perspectiva obţinerii treimii răsăritene a Poloniei prin

translarea granițelor țării către vest pe seama teritoriilor germane. Aceste dorințe se aflau în conflict potențial cu cele ale puterilor occidentale, îngrijorate de expulzările în masă din motive atît umanitare cît și practice, de vreme ce mulți, dacă nu chiar cei mai mulți, dintre expulzați urmau să ajungă în zonele vestice de ocupație.

În consecință, dorințele tuturor părților s-au reflectat în articolul XIII din Protocolul de la Potsdam, unde se afirma că „transferul de populație germană către Germania (...) va trebui pus în practică", dar și că „orice transfer va fi efectuat într-o manieră ordonată și umană". În privința Cehoslovaciei, se specifica expres încetarea expulzărilor ulterioare pînă cînd reprezentanții la fața locului ai marilor puteri nu vor fi trimis rapoartele lor. Această ultimă parte se dovedise necesară datorită atrocităților comise în timpul expulzărilor haotice care debutaseră încă din luna mai[1].

În perioada mai-iulie 1945, mai bine de 800.000 de germani au fost forțați să-și părăsească căminele și fermele, adesea anunțați fiind cu mai puțin de o oră înainte. Foarte mulți dintre ei au fost „găzduiți" pentru o vreme, înainte de expulzare, în lagăre de muncă forțată, o bună parte organizate *ad hoc*. În astfel de lagăre se făcea o prea mică distincție între naziști și restul populației germane. În rîndul acestor spații concentraționare, cel mai celebru era fostul lagăr nazist de la Theresienstadt (Terezin), unde „germanii" i-au înlocuit acum pe „evrei". Într-adevăr, un număr de evrei de limbă germană, care fuseseră internați de către naziști pentru că erau „evrei", se aflau acum în spatele sîrmelor ghimpate pentru că erau „germani".

După august 1945, expulzările au căpătat, „o formă ordonată", dar nu mai puțin barbară. În următorii doi ani de zile, două milioane și jumătate de germani au fost transferați din Cehoslovacia: 1.750.000 în zona americană și 750.000 în cea sovietică[2]. Expulzarea sudeților germani a avut serioase consecințe pe termen lung pentru ambele țări implicate. În Germania occidentală, noii veniți au devenit o importantă forță politică în perioada postbelică, în special în Bavaria, reprezentanții lor funcționînd vreme de decenii ca un important grup de presiune conservator. Ei au ținut în viață, în mod particular în

---

1. Alfred M. de Zayas, *Nemesis at Potsdam. The Anglo-Americans and the Expulsion of the Germans*, London, 1979, p. 88; un studiu actualizat al aceluiași autor este *The Germans Expellees: Victims in War and Peace*, New York, 1993.
2. Radomir Luza, *The Transfer of the Sudeten Germans, A Study of Czech-German Relations, 1933-1962*, New York, 1964, pp. 282-283.

contextul Războiului Rece, o cerinţă adesea controversată, aceea a „dreptului la o patrie". În cele din urmă, cei mai mulţi dintre foştii expulzaţi au fost absorbiţi cu succes în cadrul societăţii germane şi au contribuit în mare măsură la refacerea postbelică[1].

Cu privire la Cehoslovacia, consecinţele transferului au fost mai serioase. Circumstanţele în care el s-a desfăşurat au contribuit în diverse moduri la preluarea de către comunişti, în februarie 1948, a puterii politice şi la impunerea ulterioară a totalitarismului în această ţară[2]. Comuniştii au fost cei care au obţinut cel mai mult de pe urma epurări etnice. Ei s-au plasat într-o poziţie care să le permită administrarea transferului şi a procesului de expropriere care l-a însoţit, dovedindu-se, prin acordarea de favoruri, să obţină sprijinul entuziast al noilor locuitori cehi ai zonelor proaspăt „golite", cel mai adesea oameni cu un *background* marginal din punct de vedere social. În plus, înlăturarea sudeţilor germani s-a dovedit benefică pentru comunişti şi pe termen lung; deoarece cei mai mulţi dintre germani fuseseră întreprinzători, expulzarea lor a slăbit economia pe ansamblu, iar sectorul privat în particular. Preluarea puterii în 1948 ar fi fost mult mai dificilă în condiţiile prezenţei în ţară a germanilor. În sfîrşit, poate cel mai important aspect, modalitatea brutală în care au fost trataţi germanii a ajutat populaţia să se obişnuiască cu un comportament discutabil, în afara legii, şi chiar criminal din partea noilor conducători, trăsătură care avea să se accentueze în viitor.

Cartea lui Jacques de Launay, apărută într-un moment cînd Războiul Rece părea foarte departe de final, se încheie într-un ton pesimist, sugerînd, în fond, că a doua conflagraţie mondială a secolului nostru nu s-a finalizat. Evenimentele neaşteptate şi transformările profunde din ultimii ani par a ne îndreptăţi să afirmăm contrariul.

Lucian Leuştean

---

1. Ferdinand Seibt, *Deutschland und die Teschen,* Munchen, 1993, pp. 359-371.
2. Josef Korbel, *The Communist Subversion of Czechoslovakia 1938-1948. The Failure of Coexistence,* Princeton, 1959.